

Универзитет у Београду
Факултет политичких наука

Лазар Е. Марићевић

Личност политичког лидера
Студија случаја:
Амерички председници 1933–2001.
Антрополошко-психолошки и
политиколошки приступ

Докторска дисертација

Београд, 2013.

University of Belgrade
Faculty of Political Sciences

Lazar E. Marićević

Personality of Political Leader
Case Study:
Presidents of the United States of America
1933–2001.
Antropological, Psychological and
Politological Approach

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2013.

КОМИСИЈА ЗА ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

МЕНТОР: проф. др Чедомир Чупић, Универзитет у Београду,
Факултет политичких наука

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ: проф. др Жарко Требјешанин, Универзитет у Београду,
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

проф. др Слободан Г. Марковић, Универзитет у
Београду, Факултет политичких наука

ДАТУМ ОДБРАНЕ: _____

АПСТРАКТ

РЕЗИМЕ

У овом раду смо поставили циљ да истражимо мотивацију председника Сједињених Америчких Држава као политичких вођа и личности и покушали смо да је доведемо у везу са резултатима које су постигли у току и након вршења те функције. Узорак нашег истраживања чини 11 председника САД, у периоду од 1933. до 2001. године. На основу претходних истраживања изабрали смо четири мотива: мотив постигнућа, мотив моћи, мотив афилијације и мотив аутономије.

У складу са ранијим истраживањима, поставили смо и две хипотезе: (1) да су мотиви постигнућа и моћи изражени код свих председника из узорка и (2) да, у зависности од јачине заступљености мотива афилијације, председници показују већи интерес (а) за успостављање једнаких права и за (б) економско управљање и благостање америчког народа и да, насупрот томе, ако је више изражен мотив аутономије, неће имати позитивне резултате на тим двама варијаблама.

Прву хипотезу смо потврдили, док је друга хипотеза одбачена. Наиме, установили смо да се мотивација политичара о којима је реч развија на један начин док се не баве политиком, а да, када постану политичари у Конгресу, Сенату, гувернери и на крају председници САД, њихова улога постаје политичка и мотиви се одсликавају кроз призму интереса и очувања политичких позиција. То додаје нову димензију нашем истраживању

Наше хипотезе смо проверавали путем истраживања које је спровео „С-SPAN“, у коме је 75 угледних историчара процењивало учинак председника САД на варијаблама – једнака права за све и економско управљање и благостање.

Резултати истраживања указују на могућности предикције понашања политичара уколико се разматра више фактора на индивидуалном нивоу у одређеној средини и друштвено-политичким околностима, уз комбинацију различитих метода и мултидисциплинарни приступ.

Кључне речи: амерички председници, личност, мотив моћи, мотив постигнућа, мотив афилијације, мотив аутономије, људска права, благостање, економско управљање.

Научна област: Политичке науке

Ужа научна област: Политичка антропологија

UDC 342.511(73)“1933/2001“

ABSTRACT

ABSTRACT

My goal has been to research the motivation of Presidents of the United States of America, as representatives of political personalities and leaders, and I have tried to identify the link between motivation and achievements of selected US presidents in the period when they held that tenure. The sample consists of 11 US Presidents who held this position in the period from 1933 till 2001. Following previous research of political motives I have selected 4 motives to scrutinize: need for achievement, need for power, need for affiliation and need for autonomy.

According to previous research I have set two hypotheses: (1) need for achievement and need for power will be largely represented in behavior of all presidents and (2) depending of the intensity of presence of need for affiliation, presidents will act for the benefit of equal justice and economic management or wellbeing of American people, and vice versa, depending on the intensity of need for autonomy, there will be no positive results on these two variables.

The first hypothesis has been confirmed, but the second one has been rejected. Based on this sample I have concluded that motivation profiles develop separately in the period before they become politicians and afterwards (as Congressmen, Senators, Governors and finally Presidents of US). Their role is different and these motives are expressed through political interest and as the struggle for preservation of power. This adds new dimension to my research.

My hypotheses has been controlled by research provided by “C-Span” in which 75 respectable historians assessed the results of US Presidents on these two variables: equal justice for all and economic management.

Finally, the results point to a possibility of prediction of the behavior of politicians if one takes into consideration several factors, and if prediction is given for an individual case having in mind background and combining diverse methods and multidisciplinary approach.

Key words: American Presidents, personality, need for achievement, need for power, need for affiliation, need for autonomy, equal justice, economic management.

Field of study: Political Sciences

Academic discipline: Political Anthropology

UDC 342.511(73)“1933/2001“

САДРЖАЈ

Садржај:

	УВОД	1
1.	ТЕОРИЈСКИ ДЕО	4
1.1.	Појам и карактеристике вођства	5
1.2.	Антрополошка истраживања вођства	13
	1.2.1. Типови вођа у политичким заједницама	15
	1.2.2. Негативни аспекти политичког вођства	18
1.3.	Демократска и недемократска личност	22
1.4.	Значај и улога карактеристика личности, потреба и мотива за политички живот	26
1.5.	Теорије мотивације битне за проучавање улоге личности у политици	29
1.6.	Мотиви који утичу на понашање особа које се опредељују за вође	31
1.7.	Владавина права и институција председника Сједињених Америчких Држава	34
2.	МЕТОДОЛОШКИ ДЕО	39
2.1.	Предмет и циљ дисертације	40
2.2.	Хипотезе истраживања	40
2.3.	Узорак истраживања	41
2.4.	Примењен методолошки апарат истраживања	42
2.5.	Методолошка ограничења	52
2.6.	Очекивани резултати и научни допринос	54

3.	АНАЛИТИЧКИ ДЕО	55
3.1.	Анализа мотивације америчких председника	56
3.1.1.	Френклин Делано Рузвелт (1933–1945)	56
3.1.2.	Хари С. Труман (1945–1953)	69
3.1.3.	Двајт Дејвид Ајзенхауер (1953–1961)	89
3.1.4.	Џон Фицџералд Кенеди (1961–1963)	106
3.1.5.	Линдон Бејнс Џонсон (1963–1969)	126
3.1.6.	Ричард Милхаус Никсон (1969–1974)	143
3.1.7.	Џералд Рудолф Форд (1974–1977)	167
3.1.8.	Џими Џејмс Ерл Картер (1977–1981)	171
3.1.9.	Роналд Вилсон Реган (1981–1989)	177
3.1.10.	Џорџ Херберт Вокер Буш (1989–1993)	194
3.1.11.	Бил Вилијам Џеферсон Клинтон (1993–2001)	199
4.	АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА И ОПШТА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА	210
5.	ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА	228
6.	ЛИТЕРАТУРА	233
7.	ПРИЛОЗИ	255
	Прилог 1: Члан 2 Устава САД са Амандманима	256
	Прилог 2: Рангови Председника САД на изабраним варијаблама истраживања на целокупном узорку	264
	Прилог 3: Амерички председници: табела са биографским и историјским подацима	271
8.	Биографија аутора	292

УВОД

УВОД

Политичке вође су креирале живот људских заједница током целокупне људске историје. У модерним демократским државама политичке вође на руководеће функције долазе путем избора. У демократским системима постоји веома дефинисан скуп правила о примопредаји власти да се не би угрозило функционисање државе и да би се елиминисао осећај несигурности код грађана. Такав је случај са избором лидера тренутно најмоћније силе на свету – Сједињених Америчких Држава. Институција председника САД је, не само по својој моћи и утицају већ и по јавној перцепцији, позиција која утиче на живот великог броја људи на целој планети.

Сједињене Америчке Државе су постале светска сила крајем XX века, а ту своју улогу су јачале нарочито после Другог светског рата и у периоду хладног рата, насупрот другој сили – Совјетском Савезу. Од распада Совјетског Савеза, САД нису имале конкурента који би се могао мерити по економској, политичкој и војној моћи. Зато многи аутори данас САД сматрају мегасилом.

Председник САД је једна од личности која има слободу у креирању спољне политике. Као институција, представља главно политичко обележје САД. Процес и правила избора, као и претходни председници, стварају имиџ председничке институције која има велики утицај и моћ. Иако постоје многи контролни механизми највише извршне функције у САД, сигурно је да личност председника у тешким тренуцима може да превагне на једну или другу страну, што може резултирати позитивним или негативним исходом за целу нацију. Штавише, могуће је да се неки неразрешени лични конфликти, свесни и несвесни, пројектују у политичку арену у којој се одиграва борба са самим собом¹.

За науку је занимљиво питање мотива или атрибута личности који утичу на особе да стреме овој позицији, да желе да спроводе одређену политику, да имају иницијативу и креирају изглед барем једног дела света.

Мотивација је процес који је одговоран за јачину, усмерење и упорност појединца у настојању да постигне свој циљ. Она је још увек неистражени део

¹ Vamik, Itzkowitz, Dod, 1997.

личности и још увек интригира теоретичаре и практичаре. Мотивација је за овај рад битна из два разлога. Први се односи на мотивацију људи да постану председници САД, а други је мотивација да спроводе одређене политике које директно утичу на добробит и благостање грађана. Сматрамо да друго проистиче из првог и да се тако може објаснити успех или неуспех нечије политике.

Практичне последице овог рада могу бити интересантне за даља истраживања мотива који утичу на политичко понашање вођа и стварање модела предикције успешности или неуспешности нечије политике.

ТЕОРИЈСКИ ДЕО

1. ТЕОРИЈСКИ ДЕО

1.1. ПОЈАМ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ВОЂСТВА²

Вођство се дефинише као процес у коме јединка утиче на понашање и ставове групе³. Сматрамо да „Морганов канон штедње“, који је приказан у овој, ужој дефиницији вођства не дозвољава истраживање те појаве на адекватан начин. Зато постоје и друге, сложеније дефиниције вођства. Од лидера се очекује да има посебан утицај на саму организацију – то бисмо назвали улогом вође у организацији. Вођство је процес који спаја људе потпуно посвећене акцији усмереној ка заједничком циљу. Вођство зависи од јединствене визије. За вођу и вођство употребљавају се синоними лидер и лидерство, мада та два појма генеришу шире значење и односе се на све сфере људског функционисања.

Већ Вајнрих и Кунз проширују дефиницију вођства: вођство се дефинише као утицај, односно као уметност утицања на људе тако да они својеволно и ентузијастично стреме постизању групних циљева⁴. Аутори, даље у тексту, наводе да вође имају визију будућности, инспиришу чланове организације и усмеравају организацију у жељеном правцу. Према њиховом мишљењу, вођство чине четири фактора: (1) могућност да употребљавају моћ ефикасно и на разуман начин, (2) способност схватања да људи имају различите мотиве у различитим ситуацијама и у различитом временском периоду, (3) способност да инспиришу друге људе и (4) способност да развију погодну организациону климу која ће успети да одговори на појачану мотивацију људи за испуњење групних циљева.

Различите дефиниције нам пружају могућност да издвојимо, на једном месту, главне функције вођства путем којих тај појам можемо операционално да одредимо⁵:

1. Визија – Вођство почиње од визије, а затим се развија план за њено постизање. Визија се заснива како на чињеницама, тако и на интуицији,

² Детаљан приказ вођства, дефиниције и различитих теорија се могу наћи у Марићевић (2006), *Персонални корелати лидерства*.

³ Dipboye, Smith, Howell, 1997.

⁴ Weinrich, Koontz (1993), стр. 490.

⁵ Марићевић (2006)

страху и нади. Визија се може односити на будућност земље, али и на постигнућа у породици, у групи пријатеља или у малом друштву, тиму, организацији... Понекад вођа сам развија визију захваљујући којој придобија следбенике, посебно у политици и религији.

2. Мотивација – Вођство се односи на оснаживање људи да остваре визију. Вође мотивишу људе, и то на различите начине. Вођа и чланови имају уговор који се односи на награђивање или казну у случају успеха или промашаја. Вође мотивишу чланове или следбенике својом визијом, залагањем, истрајношћу и стрпљењем.
3. Иновативност – Неодвојиви део вођства је увођење новина, уопштено гледано, и у процес остваривања задатака, у овом случају освајања или задржавања власти. Под иновативношћу не подразумевамо толико проналазаштво у смислу нових научних достигнућа колико осмишљавање нових идеја, креативан приступ послу и проблемима.

Појам моћи је неодвојив од појма вођства. Рот (1988) и Бојановић (1995) наводе да Френч (*French*) и Рејвен (*Raven*) дефинишу пет извора моћи: (а) легитимна моћ – заснована на позицији вође у хијерархији, на формалном ауторитету, (б) моћ награђивања – зависи од способности лидера да награђује лојалност подређених који му се потчињавају сматрајући да ће њихово понашање бити награђено (путем материјалних или статусних награда), (в) принудна моћ – способност лидера да учини подређене да му се повинују помоћу страха од казне, (г) референтна моћ – утицај лидера на чланове путем њихове личне идентификације са лидером самим, (д) стручњачка моћ – утицај вође заснован на његовом стручном знању.

Вођство је појава која утиче на све сфере људског функционисања. Развојем друштвених односа и политичког живота издвајају се политичке вође које генеришу све већу моћ и утицај. Вековима се на функцију „главног“ вође долазило на различите начине.

Политичка антропологија указује на више теорија институционализације вођства. Тако Луелен (2001) наводи да Сервис (*Service*) упућује на феномен одлучивања као главну одредницу вођства. Пратећи развој од урођене неједнакости

у друштву до формализоване и централизоване неједнакости, *Service* истиче људе са даром, изузетне људе који руководе централизованом прерасподелом моћи и богатства у друштву.

Током развоја људских, друштвених заједница, вођство се померало од не превише или веома мало утицајне институције – поглавице, као у случају племена Нуер које је изучавао Еванс Причард, до различитих нивоа вођства у државним системима којима руководе људи који представљају значајну, моћну и утицајну институцију, као што је председник државе.

Важно је напоменути да у литератури постоје различити приступи појму вођства. Виде се многи недостаци категоризација и теорија, уз доста противречних схватања. Таква је ситуација када посматрамо харизматско, инспирационо и трансформационо лидерство (Бас /*Bass*/, 1990). Посматрајући велике светске лидере видећемо да се код њих појављује још нешто, мистично и субјективно што их одваја од других људи:

1. **харизматско лидерство** - налазимо у радовима Макса Вебера. Харизматски вођа има посебан дар или снагу да следбеницима наметне своју вољу. Али не само то, он успева да створи код својих следбеника уверење да има натприродне моћи, тако да они имају скоро религиозан однос према лидеру⁶. Суштина је да особе које се потчињавају лидеру у ствари прихватају његову харизму.⁷ Харизматски лидер⁸ повезује људе у харизматску заједницу, где не постоје чиновници који управљају већ „вођа“ који има своје поверенике.⁹ Овакав приступ има много критика: Бојановић (1995) поставља питање да ли иза свега стоји пропаганда која потиче од самог лидера? Други аутори постављају питање да ли је харизма плод лидера или следбеника и да у ствари харизма произлази из њиховог односа као и саме ситуације. Неки аутори¹⁰ сматрају да је харизматско лидерство, у ствари процес у коме особа са изванредним особинама налази радикална

⁶ Вебер (1976), стр. 191.

⁷ Исто, стр. 192.

⁸ Харизматска власт је потпуно супротна рационалној бирократској власти. Зато што су првој туђа било каква правила, док је друга стриктно везана за правила. Исто, стр. 194.

⁹ Исто, стр. 193.

¹⁰ Bartol, Martin, 1994

решења у кризним ситуацијама. Понављање оваквих успешних потеза ствара у следбеника веровање у натприродне моћи лидера. Хаус (*House*) представља једну теорију засновану на Веберовим претпоставкама. Његова полазна тачка је да се лидери у својој комуникацији држе основних вредности, колективног идентитета индивидуе и организације, дугорочних циљева као и вредности („*worth*“) следбеника и њихове ефикасности. Штавише они преносе уверење о својим способностима следбеницима, као што указују и на њихово уверење у њихове способности. На тај начин они постижу већи учинак што је последица повезивања самопоштовања и успеха на задатку. *House* (1977) сматра да харизматични лидери избијају на површину у несигурним ситуацијама, када индивидуе тешко самонаграђују своје постигнуће. По њему он има огроман утицај на следбенике и они безгранично верују и подстакнути су његовом мисијом.¹¹ (Белинг, Филен /*Behling, Fillen*/, 1996) објашњавају овај утицај лидера на следбенике баш његовим личним карактеристикама. Он пројектује своју самоувереност и драматизује своју мисију. Он показује емпатију и користи своје интерперсоналне вештине како би следбеницима дао осећај компетентности и оснаживања („*empowerment*“). Са друге стране, по неким ауторима, постоји опасност за организацију уколико је лидер превише нарцисоидан или себе превише сматра важним. Исто тако харизматско лидерство које се везује за ситуације кризе и које се најчешће виђа у области политике, религије, за време ратова или кад фирма пропада, може постати препрека за даљи развој организације када престане кризна ситуација. (Марићевић, 2006)

2. **Инспиративно лидерство**¹² – (*Bass*, 1990) харизматско лидерство је засновано пре на личним карактеристикама лидера, док је инспиративно лидерство засновано на његовим циљевима. Он поставља циљеве и усађује следбеницима уверење у њихове способности да ће они моћи да испуне те

¹¹ House (1977)

¹² Преузето из Марићевић (2006)

циљеве. Bass (1990) да би објаснио инспиративно лидерство уводи четири најважније функције лидерства:

- Визија („*Envision*“) - лидерство почиње од визије, а затим се развија план за њено постизање. Визија представља слику о жељеној будућности коју организација треба да постигне и служи за развијање стратегије и доношење одлука. Визија се заснива како на чињеницама тако и на интуицији, страху и нади. Визија се може односити на будућност земље али и на постигнућа у организацији, у породици, у групи пријатеља или у малом друштву.
- Могућност („*Enable*“) - лидерство се односи на стварање механизма охрабрења људи како би се постигла права акција. То се односи на добар избор људи који могу завршити посао. То се може односити на стварање нове организационе структуре и на реорганизацију старе. Лидери могу промовисати идеју да свако може бити победник (добитник) у организацији. Главна максима је да се сме ризиковати, а грешке се могу толерисати уколико то доприноси успеху организације.
- Оснаживање („*Empower*“) - лидерство се односи на оснаживање људи како би остварили визију. Лидер и чланови имају уговор који се односи на награђивање или казну у случају успеха или промашаја. Лидер може допустити аутономно деловање чланова уз подршку и честа охрабривања.
- Енергија („*Energize*“) - лидерство улива енергију људима за деловање. То често значи да се визија исказује речима у виду приче. Јасним и лако разумљивим речником који ствара разумевање и жељу за акцијом. Она се често понавља. Тако је, парадоксално, лидер исто следбеник, али следбеник визије, јер он одражава жеље других. Лидер има потребу за следбеницима, или члановима групе, као и што следбеници и чланови групе имају потребу за лидером.

Лидер стимулише интелектуално чланове тима кроз ангажовање у креативном приступу решавању проблема, кроз охрабривање да изађу из оквира

стандардних рутина и кроз стимулисање иновативних решења. То води ка управљању на основу импресије („*impression management*“) где лидер инспирише чланове на основу пројекције привлачне слике која изазива поткрепљење и исправност у вредности и циљеве лидера.

3. **Трансформационо лидерство**¹³ – иако је појам трансформационог и трансакционог лидерства уведен доста раније, тек Bass (1990) објашњава детаљно разлике између ова два посматрања ове појаве.

- Трансакциони лидер утиче на следбенике кроз експлицитну или имплицитну размену. Лидер и следбеник у ствари праве погодбу, у којој ће следбеник уложити напор и енергију за достизање циља који је поставио лидер. Заузврат лидер ће му пружити материјалну надокнаду и сигурност. Лидер мотивише следбеника да изврши задатак тако што му помаже да препозна захтеве задатка, да идентификује циљ, да стекне самоувереност да ће успети да постигне оно што се од њега тражи и да на крају схвати у каквој је корелацији његово постигнуће са наградама. Ово подсећа на теорију „корак – циљ“, а и друге контингентне теорије се могу окарактерисати као теорије трансакционалног лидерства¹⁴.
- Трансформациони лидер, на супрот¹⁵ трансакционом, мења ставове, вредности, потребе и уверења следбеника. Он мотивише следбенике да постигну више него што се очекује у нормалним околностима. Он се концентрише на интризичку пре него на екстринзичку мотивацију. Високо постигнуће, самоактуализација и способности следбеника да постигну ванредне резултате су награде којима их мотивише овакав лидер. Сматра се да ова врста лидерства није потпуни субститут за трансакционо лидерство већ представља надоградњу на оно што се постиже трансакционим лидерским техникама. За трансформационо лидерство су битни: харизма, разумевање за сваког члана групе и

¹³ Преузето из Марићевић (2006).

¹⁴ Bartol, Martin (1994), стр. 429.

¹⁵ Више аутора наводи, а чини се и логичним, да трансформационо лидерство представља надоградњу на трансакционо и представља један виши квалитет у руковођењу.

интелектуална стимулација (*Bass, 1990*). Може се закључити да ова врста лидерства у себе уграђује елементе харизме ¹⁶ као карактеристике личности. *Bass* каже да је харизма способност лидера да подстакне понос, веру и поштовање, да препозна шта је важно и да то правилно артикулише, да инспирише мисијом или визијом своје следбенике. Овакви лидери теже промени „*status quo*“-а кроз пројекцију будућег стања које се разликује од садашњег. Они се понашају неконвенционално у супротности са прихваћеним нормама. Примери за овакву врсту вођства су Махатма Ганди, Мартин Лутер Кинг, Џон Кенеди и Френклин Рузвелт. Снага ових лидера почива на експертској и референтној моћи и на њиховим покушајима да привуку друге да заједно досегну радикалну визију промена. Други фактор везан за трансформационо лидерство је разумевање за сваког члана. То укључује делегирање задатака како би се поспешиле способности следбеника, обраћање посебне пажње на потребе следбеника и третирање сваке особе као вредне поштовања. Трећи фактор је интелектуална стимулација која подразумева давање нових идеја како би се следбеници одрекли старих начина мишљења. И на крају, на делу је охрабривање следбеника да гледају на проблем из различитих перспектива и подршка креативним приступима у решавању проблема који изгледају несавладиви.

4. **Визионарско лидерство** – је способност стварања и артикулисања, реалне, кредибилне и атрактивне визије будућности која је боља и напреднија од садашњости. Добро изабрана визија је толико набијена енергијом тако да ангажује све вештине, таленат и ресурсе чланова, али и лидера, да би се жељена будућност остварила. Она обухвата како емоције тако и људску енергију и подстиче ентузијазам. Визија није сан, или нешто недостижно, није мисија и није синоним за циљ. Она није пророчанство које се може, а не

¹⁶ Овде се у литератури опет наилази на многа слична мишљења, наиме и *Robbins (1997)*, уз *Bass (1990)*, наводи да је трансформационо лидерство шири концепт и да садржи у себи харизму, он наводи да је управо харизма оно чиме трансформационо лидерство стиче предност над трансакционим.

мора испунити већ је реалност која само што није наступила. Она пружа дирекцију, пут коме се тежи, а притом садржи у себи вредности и акције које треба подузети да би се остварио жељени резултат. Визионарско лидерство је изнад харизматског. Оно што инспирише унутар визије је то што је она заснована на вредностима, изводљива је, у линији са замишљеном сликом и јасно је исказана. Квалитети визионарског лидерства су: способност да се јасно објасни визија, да се поткрепи понашањем које лидер демонстрира и да се може проширити на различите контексте.

Данас се вође, односно лидери, у све већем броју земаља бирају на изборима. Концепт демократије, посебно либералне, заснива се на изборима на којима грађани бирају представнике власти. Између два светска рата, почиње да се издваја једна војно-политичка сила – Сједињене Америчке Државе – која је на крају XX века прерасла у мегасилу. Концепт слободних избора и појам политичког лидерства у САД представљају узор за многе земље света. Симбол моћи те суперсиле јесте институција председника државе и концентрација моћи коју носи и представља један човек.

Политички антрополози, с ретким изузецима, нису се превише детаљно бавили анализама карактеристика и атрибута личности лидера у различитим културама или друштвима (Крак */Kracke/* према Курц */Kurtz/*, 2001). Стога се у овом антрополошком, психолошком и политиколошком приступу разматрају и осветљавају личности вођа, односно савремених лидера, анализом атрибута личности, посебно њихове мотивације да се налазе на челу власти.

1.2. АНТРОПОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ВОЂСТВА

Политички човек је постулат на који наилазимо у политичкој антропологији, као што је економски човек постулат у економији. Циљ потоњег је остваривање профита, док је циљ првог поседовање и остваривање моћи, којим заузимају место на врху хијерархије. Луелен (2001) наводи да „...има довољно ка моћи оријентисаних појединаца жељних борбе за то мало места на врху, место које готово увек у дато време заузима само један човек“¹⁷.

Начин доласка на позицију вође разликовао се током историје, а и данас постоје разлике у начину избора вође и доласка на власт: војним ударом, побуну, наметањем са стране, изборима, наследством...

Смена власти је систем правила којим нека особа долази на место вође. Нека правила су флексибилна, генерално узевши, док су нека нефлексибилна и формализована, као на пример у САД (Луелен, 2001).

Луелен (2001) указује на то да нејасно исказана правила смењивања власти узрокују нестабилност у друштву, што може имати различите последице, као што су сукоби и, на крају, ако су ривали једнаких снага – и грађански рат.

До места вође се током историје долазио на пет начина¹⁸ (или њиховом комбинацијом): (1) дифузним вођством, (2) наслеђивањем, (3) републиканском влашћу, (4) повременим војним интервенцијама и (5) владавином неколицине.

Kurtz (2001) указује на то да су, у процесу владања, вођство (лидери) и ауторитет две битне одреднице за анализу првог међу првима. Према његовом мишљењу, најважнија одредница неког владоца је ауторитет који он успева да генерише. Бити лидер, односно представљати првог човека неке државе, само по себи не мора да носи и ауторитет (у случају парламентарних монархија). *Kurtz* наглашава да учесници у политичком процесу не морају нужно да буду политичари у пракси. То могу бити шамани, свештеници, утицајне особе и слично¹⁹.

¹⁷ Луелен (2001), стр. 72

¹⁸ Исто, стр. 72–78

¹⁹ *Kurtz* (2001), стр. 39

Као што смо навели антропологија се, са ретким изузецима, мало посвећивала психолошким и социолошким карактеристикама вођа и ту материју је више остављала социолозима, психолозима, филозофима или политиколозима.

Антрополози су се бавили типовима вођа или вођства. Тако су издвојили следеће типове вођства (Kurtz, 2001):

- (1) **Јако и слабо вођство** – Kurtz (2001) истиче да Бејли (*Bailey*) сматра да је главна разлика у следећем: јаке вође командују, имају поверење оних који им омогућавају средства, а што више средстава имају на располагању, генеришу и више нових средстава. За разлику од њих, слабе вође не командују већ траже да се њихове жеље испуне. Они траже сагласност пре акције. Однос са другима је на бази трансакције – заснива се на томе шта ко добија заузврат. Битно је да, без обзира на начин вођења, у зависности од околности, слаби и јаки лидери могу бити различито успешни или неуспешни.
- (2) **Епизодно вођство** је вођство које зависи од ситуације. Још од старих времена људима је додељивано вођство у ситуацијама када они поседују најбоље особине или понашање за решавање проблема или препрека које одређена ситуација поставља (у лову, организовању неког догађаја). Они су пример слабих вођа, а као такви не могу да наређују.
- (3) **Велики човек**, за разлику од „епизодног“ вође, нема могућност да испуни само једну мисију након што реши неки проблем. Он остаје да решава и друге проблеме који искрсавају у заједници јер поседује ауторитет који му то омогућава. Такав вођа се среће у многим културама и раним периодима људског организовања (на пример у Новој Гвинеји код племена Нуера). Као што ћемо касније видети, велики неки начин представља политичара као службеника грађана.
- (4) **Шеф** – шефа одликује могућност да пренесе моћ и ауторитет на наследника или одређену особу. Шеф такође може да практикује слабо или јако вођство. Он управља ресурсима према свом нахођењу, у оквиру задатог система. У том случају постоји јасна разлика између шефа,

владаоца и следбеника. Шеф често живи богато и одвојено од следбеника.

1.2.1. Типови вођа у политичким заједницама

Проучавајући амерички Конгрес, Ведерфорд (*Weatherford*, 1981) закључио је да се он може упоредити са племенским заједницама и да се политичке вође, према тој аналогiji, могу разврстати у следеће типове: шамане, ратне вође и у кумове. „Као и домороци, политичари своје активности облаче у ритуале и церемоније, пуне фетиша и езотерије.“²⁰ Сваки тип политичког вође има одређене карактеристике и сви су заступљени у извесној мери. Наравно, увек можемо поставити питање које су психолошке предиспозиције за одређени тип политичког лидера, али то превазилази циљеве овог рада. Та подела је за нас битна зато што су сви председници САД из нашег узорка били конгресмени и сенатори и са тих позиција су градили свој пут. Њихове специфичности можемо упознати на основу њиховог односа према Конгресу, што посредно може да нам укаже на тип личности, али и мотивацију коју разматрамо у овом раду.

Шамани (*Shamans*)²¹

Шамани су политичари који своју снагу црпу из медијског публициитета. Они одговарају на све теме, имају велики кабинет са особљем које их информише о техничким појединостима и често се појављују у периодима кризе или великих проблема или одговарају на актуелне дневнополитичке теме. Они се представљају, или нам се чине, као људи који решавају све проблеме. Као и шамани, они нуде лек за болести, магично штите ратнике (или следбенике), обезбеђују добар улов и слично. Они пружају сигурност. Њихова снага није у ауторитету већ у самопоуздању које емитују и емоцијама које изазивају код следбеника. Њихова снага не лежи у манипулацији унутар Конгреса и они не показују резултате.

²⁰ Weatherford (1981), стр. 7.

²¹ Преузето из Weatherford (1981), стр. 65–71.

У ствари, они немају праву моћ и ретко успевају да се изборе за неки закон. Они представљају коње за показивање (*showhorses*).

Позиција генерисања велике медијске популарности има смисла ако се политичар спрема за позицију председника САД. Такву прилику су искористили Џон Кенеди и Ричард Никсон²². Они су Конгрес и Сенат видели само као одскочну даску на путу ка Белој кући. Успели су да стекну медијску популарност, што им је омогућило да имају велики број присталица у партијској номинацији, а касније и на изборима за председника.

Ратне вође (*war lords*)²³

Док шамани јуре за популарношћу, позицијама и особљем које их окружује, ратне вође имају другачију стратегију. Можемо рећи да представљају најмоћнију групу унутар конгреса. Они се концентришу на уско поље деловања, са идејом да га потпуно контролишу. Попут неког феуда. Они могу преузети монопол у неким областима, као, на пример, сенатор Џон Хамптон Стенис (*John Hampton Stennis*) из Мисисипија. Он је изабрао само два одбора у својој целокупној каријери (наравно, било је и других, али та два су главно поље његовог деловања): за апропријацију и наоружање. Тиме је остварио контролу над легислативом, као и над фондовима који иза тога стоје. Обједињујући позиције у свом феуду, тај сенатор је контролисао годишњи буџет у вредности од 150 милијарди долара.

Ратне вође показују своју моћ и снагу у једном пољу деловања и стрпљиво прате пут до позиција које им то омогућавају. Они се крећу у једном правцу и често одбијају позиције које им дају краткорочну добит.

Иако су релативно непознати у јавности, они представљају кланове унутар Конгреса и саме Владе, који имају стварну моћ, за разлику од медијски експонираних шамана.

²² На основу наше анализе, у закључку ћемо се осврнути на ову поделу и допунити личностима председника САД који представљају узорак овог рада.

²³ Преузето из Weatherford (1981), стр. 71–74.

Ратне вође битно се разликују од шамана и по томе што су посвећени раду у Конгресу или Сенату. У оквирима Конгреса и Сената се одвија целокупна њихова каријера. У томе је њихова сличност са следећим типом – кумом.

Кумови (*Godfathers*)²⁴

Кумови су категорија политичких вођа која налази упориште свог утицаја и снагу у Конгресу или Сенату. Они посматрају и односе се према својим колегама као што се политичари односе према свом бирачком телу. Радећи из позадине, они се концентришу на партијску структуру, бирајући позиције шефова посланичких група (*party whips*). Они државају равнотежу између ратних вођа. Прототип „кумова“ је Линдон Џонсон.

Генерално, они бирају позиције које им омогућавају да руководе кадровима и да их постављају на одређене позиције, везујући их тиме за себе. Позиција председавајућег (*Speaker*) јесте место са кога они утичу на унутарпартијски, али и кадар Конгреса и Сената уопште.

Та позиција политичарима омогућава да учествују у свим одлукама и да се издигну изнад ратних вођа које имају специфичне интересе. Они су изузетни познаваоци људске психологије преко које препознају амбиције и страхове других људи, али и спремни да манипулишу с различитим интересима.

У зависности од појединачне снаге, знања али и талента кума, политичари тог кова преузимају стварни утицај и моћ у америчком политичком животу.

Можемо да закључимо да амерички „Капитол“ насељавају политичари различитих способности и амбиција који, увиђају своје предности и мане и долазе до позиција које им омогућавају да имају прави утицај. Могли бисмо да расправљамо о томе колико њихове улоге зависе од психолошке структуре личности, али бисмо дошли до резултата да политички пут председника САД показује да они своју позицију и могућности могу перципирати на различите начине. Позиција председника САД, иако има извршну функцију, зависи од њихове улоге у „Капитолу“, односно од тога да ли су ту створили територију за касније

²⁴ Исто, стр. 74–77.

лакше остваривање сопствених идеја или су је искористили само као одскочну даску.

Ова анализа нам показује да у америчком политичком систему различити интереси и различите групе и те како утичу на креирање политике, а да већина људи који ту моћ поседују није знана америчкој јавности, а камоли страном.

1.2.2. Негативни аспекти политичког вођства (принцип „фирер“, цезаризам и кратоманска параноја политичких вођа)

Улога вође је сложена и подразумева обављање низа значајних функција и задатака у групи и за групу. Вођа креира политику, поставља циљеве и одређује задатке групе. Његова основна улога је да управља и руководи групом. Вођа симболизује, представља и заступа интересе групе пред другим групама и широм друштвеном заједницом. Он је и очинска фигура, члановима групе служи као модел понашања и објект идентификације. И на крају, он је колективни носилац одговорности (Требјешанин, Лаловић, 2011).

Често се током историје дешавало да харизматске, војне, политичке или верске вође своју личну власт, уз плебисцитарну подршку народа, прошире на све сфере друштва и државе и да је учине неограниченом²⁵. Таква апсолутна власт, са становишта обима, средстава и времена владања, назива се деспотском влашћу или „цезаризмом“. Колико је таква власт опасна и штетна по поданике и друштво у целини најбоље показују историјски примери таквих личности, као што су Калигула, Наполеон, Иван Грозни, Хитлер, Франко, Стаљин и други окрутни диктатори. Ти неприкосновени господари углавном владају захваљујући својој великој популарности и изграђеној харизми (широке масе их обожавају као

²⁵ У новије време имамо сличне примере када државни ауторитет постаје једини стварни ауторитет и извор сваког права у облику фашизма, као негације демократије. За фашизам је „демократија“ појава која се, према принципу „фирер“, може идентификовати са идејом вође, државе и „вољом Једног“. У самој заклетви фашистичкој партији сваки члан се морао обавезати на следеће: „Заклињем се у име Бога и Италије да ћу следити све заповеди Дучеа, и да ћу са свим снагама које ми стоје на располагању, а ако је потребно и својом крвљу, служити ствари фашистичке револуције“ (Ковачевић, 2010, стр. 126).

надљудска бића), али ако се осете угроженим на власти, спремни су да свим средствима угуше побуне и уклоне противнике и критичаре (Чупић, 1990).

Хана Арент (1998) анализира тоталитарне системе у којима се тежи да се становници доведу у ситуацију сталног страха и анксиозности, док се елита на власти руководи сопственим правилима, а све у циљу очувања попутне власти. Она користи примере Совјетског савеза у доба Стаљина и нацистичку Немачку у доба Хитлера да би показала како се једно друштво урушава и како се контролише становништво. За разлику од демократских система где је преношење власти јасно дефинисано, у тоталитарном систему Стаљин је „наследство (власти) учинио једном од најризицијних почаста.“²⁶

Тоталитаристички систем не користи процедуре, већ користи средства која делују веома једноставно. „...компликован преносни механизам и конфузна хијерархија обезбеђују диктатору потпуну независност од подређених и омогућавају лаке и изненадне промене политике...“²⁷ У овом систему се умножавају инстанце, преклапају се надлежности између институција, ствара се безоблично друштво и грађани могу једино инстинктима да процењују шта је добро да ураде у датом тренутку.

Карактеристика вођа тоталитарних система је да они речима умирују становништво како се залажу за социјалистичко друштво, или националсоцијалистичко, док у стварности раде све дугачије.²⁸

Појам, развој и карактеристике цезаризма²⁹

Појам цезаризма означава појаву да вођа након устоличења мења своје понашање и почиње да се понаша деспотски, апсолутистички и тирански. Своје дојучерашње најбоље сараднике шиканира, деградира или уклања из свог окружења. Та појава је добила име по Јулију Цезару, који је уједно и најбољи пример патологије вођства.

²⁶ Арент (1998), стр. 415.

²⁷ Исто, стр. 416.

²⁸ Исто, стр. 422.

²⁹ Преузето из Чупић (1990), тамо где није другачије наглашено.

Појаву цезаристичке диктатуре карактерише самовоља диктатора који користи различите методе како би држао грађане у ситуацији страха или претње: увођење ванредног стања, плашење унутрашњим непријатељима и издајницима.³⁰

Поред изазивања страха код људи од разних опасности које им прете, цезаристички диктатор, улива наду поданицима најавујући велике привредне пројекте, реформисање здравственог и социјалног законодавства.³¹

Да би створио општу забуну и дезоријентисао становништво, диктатор користи сензације којима додатно урушава вредности и вредности систем и удаљава људе од битних питања, изједначавајући лаж и истину, правду и неправду, добро и лоше...³² Своју власт ослања на тајну полицију, разне процедуралне трикове везане за изборни процес и злоупотребљава право референдума пребацујући одговорност са себе на народ.³³

Рађање или стварање „цезара“ јесте веома сложен социјални и психолошки процес који има, према мишљењу Звонаревића (1978), следеће фазе:

У првој фази, у периоду борбе за власт, сваког вођу прати дубока вера у исправност властитих уверења. То уверење прераста у осећај месијанства, што привлачи следбенике.

У наредној фази, будући да се вођа за све пита, да о свему пресуђује, да од њега полазе све информације, а да му нико не противуречи, код вође се јавља осећај свезналаштва. Вођа решава политичке, стручне проблеме, отвара изложбе, о свему зна најбоље.

Затим се у следећој фази јавља осећај незамењивости. Како је све мањи број оних који су спремни да му противурече, код вође се јавља и осећај непогрешивости.

Коначно, у последњој фази „патологије вођства“, као последица осећаја месијанства, свезналаштва, незамењивости и непогрешивости, код вође се јавља идеја прогањања – кратоманска параноја. У фази тражења „прогонитеља“, реакција се најчешће усмерава на најближе сараднике, дојучерашње саборце.

³⁰ Чупић (2002), стр. 152.

³¹ Исто, стр. 152.

³² Исто, стр. 152.

³³ Исто, стр. 153.

Поред наведеног, постоји још и плебитуларни цезаризам у коме вођа влада на основу подршке политичких следбеника и на основу њиховог поверења³⁴. Овде се вођа осећа као представник народа јер је добио власт након плебитуларног изјашњавања, акламацијом, што представља псеудодемократију.³⁵

Псеудодемократе долазе на различите начине на власт и под маском демократије успостављају систем који је далеко од грађанских слобода и демократије, а народ који је веровао њиховим речима се осећа изиграним.^{36 37}

³⁴ Чупић (2001), стр. 208.

³⁵ Исто, стр. 208

³⁶ Исто, 208-210.

³⁷ Штавише, долазак на власт путем демократских избора, може водити у тоталитаран или ауторитаран систем. У свом делу, Ауторитет и оспоравање, Тадић (1987) користи појмове психоанализе како би објаснио национализам, фашизам, ауторитарни карактер и друге нуспојаве политичког живота, односно психопатологију политичких актера. И то не само лидера већ и поданика. Наравно, његова запажања се заснивају на Фројдовим ставовима и објашњењима људске агресивности. Наиме Фројд је након првог светског рата почео да изучава зло у људској природи и да га објашњава психоаналитичким речником. Суштина је да је цивилизација репресивна, а да ауторитет (патолошки) покушава да подчини све и свакога својој вољи. Тадић уводи и категорије религије објашњавајући западна друштва у којима се на успех гледа као на богом дано стање, док се неуспех не прихвата, а рад и труд представљају оно што човека чини корисним бићем. То су премисе протестантизма које Фројд објашњава стварањем новог насупрот старом ауторитету. Тадић описује велики значај ауторитарне личности, која у ствари заступа конзервативне и ригидне ставове и представља продукт репресивне цивилизације. Можемо закључити да ова личност представља упориште подршке разних националсоцијалистичких и комунистичких покрета и вођа. Колико је ауторитарност, као особина личности, значајна у односу лидера и следбеника детљније се може видети у књизи Ауторитарност и самопоштовање, Марићевић (2001).

1.3. ДЕМОКРАТСКА И НЕДЕМОКРАТСКА ЛИЧНОСТ

Када говоримо о демократским и аутократским уређењима државе можемо претпоставити да постоји структура личности која подржава један или други друштвено политички систем. Неки аутори чак доводе у везу подржавање демократије са менталним здрављем грађана, док други наглашавају да присталице демократије одликује специфичан однос према другим људима.³⁸

Бојановић³⁹ сумира одлике демократске личности на основу радова Липита и Вајта као:

- а) отвореност духа која се огледа у способности да се саслуша гледиште другог, или стављање у позицију друге особе,
- б) прихватање себе и поверење у себе што се огледа кроз пружање могућности свим члановима групе да учествују у процесу доношења одлуке чиме се подиже ниво њиховог самопоштовања,
- в) реализам кроз поштовање чињеница и прихватање аргумената,
- г) постојање свести која није оптерећена статусним разликама. То не значи да је демократска личност несвесна постојећих разлика већ се односи према другим људима не узимајући у обзир те разлике,
- д) праведност или дух једнакости који се читава у једнаким правима чланова групе као и у једнаким могућностима,
- ђ) пријатељство које се у демократским групама појављује у већој мери него у аутократским.

Демократска личност се појављује као концепт и у делима Харолда Ласвела (*Harold Lasswell*). Ласвелов концепт демократске личности, или „Ласвелова парадигма“, је везана за појам демократске заједнице коју он дефинише као форму политичког организовања где је људско достојанство признато у теорији и пракси.⁴⁰ Ласвел дефинише осам базичних вредности демократске заједнице: моћ, поштовање, љубав, честитост, благостање, богатство, вештине и просветљење.⁴¹

³⁸ Бојановић (1995-2), стр. 66.

³⁹ Исто, стр. 66-68.

⁴⁰ Sniderman (1975), стр. 165.

⁴¹ Lasswell (1951), стр. 474.

Ласвел издваја карактер као оно што утче на ставове особе према заједници.⁴² Под карактером, Ласвел подразумева степен самопоштовања на који утиче несвесни део личности тако што га подржава (ниво самопоштовања), супроставља му се или га само не подржава.⁴³ „То значи да када кажемо да особа има стабилан карактер, значи да цео систем личности може да очува ниво самопоштовања иако је оно угрожено споља.“^{44 45}

Демократска личност има четири основна атрибута:

а) отворени егo, који се односи на специфичан, топао однос према људима и који није стегнут и представља у крајњој линији пријатељство које није отуђено од хуманости,⁴⁶

б) фокус на више вредности, а не само на једну, што је случај код недемократске личности. Ако узмемо за пример моћ, као једину вредност коју особа следи, онда недемократска личност све људе посматра као средство за достизање те једине вредности. Користи моћ да над људима да би добила још више моћи. Или када је једина вредност богатство, онда особа постаје похлепна. Преокупација благостањем може довести до хипохондрије. Супротно наведеном, демократски карактер, се руководи већим бројем вредности, што на крају резултира способностима размене са другим људима, пре него монополизацијом,⁴⁷

в) посебан добронамеран однос према другим људима. Друге особе су вредне његовог поверења уколико не докажу супротно. Демократска личност је оптимистична и позитивна, за разлику од недемократске која је неповерљива и која има страх од других људи,⁴⁸

⁴² Sniderman (1975), стр. 165.

⁴³ Lasswell (1951), стр. 482.

⁴⁴ Исто, стр. 482.

⁴⁵ Суштина о којој говори Ласвел се односи на стабилан ниво самопоштовања, која постоји код демократског, отвореног карактера. Иако није тема овог рада, морамо нагласити да самопоштовање особе има различите механизме како би се очувало и како не би дошло до деструкције личности, како код демократске личности, тако и код ауторитарне личности. Из тога се може извести и другачији закључак, да се и код недемократских личности ниво самопоштовање одржава стабилним, али коришћењем различитих механизма контроле (мизантропијом, спољашњењим локусом контроле и моралним релативизмом). Марићевић, (2001).

⁴⁶ Lasswell (1951), стр. 495-497.

⁴⁷ Исто, стр. 497-502.

⁴⁸ Исто, стр. 502-503.

д) стабилну психолошку структуру, односно демократска личност је психолошки добро интегрисана. Код демократске личности несвесно није у колизији са свесним, и особа је ослобођена анксиозности.⁴⁹

Ипак, Ласвел признаје да се и код демократског карактера могу јавити понашања која су у супротности са наведеним, и то као последица психопатологије или самообмане.⁵⁰

Могло би се закључити да ће особа која има ниско самопоштовање имати мало поштовања за друге, док ће особа са високим самопоштовањем поштовати и друге.⁵¹

Са друге стране велики број аутора је изучавао недемократску личност наводећи њене карактеристике, од Ериха Фрома, Абрахам Маслова до Теодора Адорна и сарадника који су се посебно бавили ауторитарном личношћу. С обзиром да смо се у претходном делу дотакли ауторитарне личности овде сумирамо њене карактеристике, како их наводи Гринстин (*Greenstein*):⁵²

- 1) ауторитарна агресија,
- 2) доминантност – субмисивност,
- 3) мишљење у терминима моћи (за особу је битно ко доминира у међусобним односима),
- 4) нетолерантност према двосмислености,
- 5) мишљење о сложеним проблемима стварањем супротстављених категорија где се губе финесе и прелази,
- 6) употреба стереоптипа,
- 7) понашање ауторитарне личности је одређено доминантним стандардима властите друштвене групе,
- 8) склоност ка конвенционалним вредностима,
- 9) потреба да се свет опажа на строго структуриран начин.

Бојановић (2004) као главну карактеристику недемократске личности наводи ауторитарни поглед на свет који прихватају особе које нису склоне

⁴⁹ Исто, стр. 503.

⁵⁰ Исто, стр. 505.

⁵¹ Sniderman (1975), стр. 168.

⁵² Greenstein (1965)

критичком мишљењу. Ауторитарни поглед на свет је у ствари „упрошћена шема објашњења света која прокламује исправљање великих неправди и поправљање света.“⁵³ Ауторитарни поглед на свет прокламује велике циљеве како ће се поправити друштво и тиме мобилише велики број присталица. Овакав поглед на свет обећава праведан преврат у свету.⁵⁴

На крају, можемо да нагласимо да сигурно постоји веза између демократског друштва и демократске личности, као и обратно. Важна је чињеница да демократско друштво почива на демократским добро утемељеним процедурама, а да демократско друштво у целини мора да обрати пажњу на стално подучавање грађана демократским принципима кроз формалне и неформалне канале. Своје велико место у процесу очувања демократије имају политичке вође.

⁵³ Бојановић (2004) стр. 24.

⁵⁴ Исто, стр. 25.

1.4. ЗНАЧАЈ И УЛОГА КАРАКТЕРИСТИКА ЛИЧНОСТИ, ПОТРЕБА И МОТИВА ЗА ПОЛИТИЧКИ ЖИВОТ

Треба имати у виду да су црте личности релативно трајне карактеристике индивидуе, које одвајају једну особу од других, а повезане су са људским начином понашања, размишљања и осећања на одређени начин (Арнолд, Купер и Робертсон /*Arnold, Cooper, Robertson*/, 1995). Црте личности се дефинишу као оно што особа ради и као понашање које јединка показује (Мулинс /*Mullins*/, 1996).

Мотиви су закупљали пажњу човека још од библијских времена. Упознавање мотивације је одраз потребе да се осмисле доживљаји и дела које човек чини. Разумевање човека се најбоље огледа у разумевању мотива – зашто неко нешто чини. Схватање мотивације зависи од временског периода када се проучава, као и од саме културе. Постоји више схватања мотивације, које ћемо овде поменути да бисмо указали на сложеност те појаве и њен значај као једне од варијабли овог истраживања.

Мотиви представљају део личности који снажно утиче на понашање човека. Рот дефинише мотивацију „као процес покретања активности човека, њеног усмеравања на одређене објекте и регулисања активности ради постизања одређених циљева“⁵⁵. Мотиви су „покретачке снаге које изазивају активност човека, које је усмеравају и њоме управљају“⁵⁶.

Постоје различите класификације мотива, али генерално их можемо поделити на: биолошке и стечене. Биолошки мотиви се односе на задовољење наших физиолошких потреба, док се стечени односе на потребе које су стечене или формиране у току живота. Исто тако постоје објашњења која покушавају да објасне целокупно људско понашање релативно ограниченим бројем потреба и са неколико нативистичких мотива, као и она сложенија која понашање објашњавају стеченим мотивима који се стичу на основу личног искуства током живота.⁵⁷

⁵⁵ Рот (1989), стр. 215.

⁵⁶ Исто, стр. 215.

⁵⁷ Исто, стр. 215–216. Можемо додати да неки аутори класификују мотиве као примарне и секундарне, где примарни нису само биолошки мотиви већ и важни друштвени мотиви. Постоји и подела на биолошке и социјалне мотиве.

Генерално мотивацију можемо још посматрати кроз неколико теоретских приступа:

Човек, играчка судбине⁵⁸ – мотивација се, према том схватању, налази изван личности, у спољашњем свету, свету натприродних сила и богова. Човек није господар своје судбине већ је она скројена негде другде.

Човек, рационални господар⁵⁹ – према том схватању, објашњење човека лежи у њему самом: човек је тај који мисли, одлучује и дела у зависности од процене ситуације и процене последица. Мотивација је део свести, тј. когниције. Рационалистичко схватање обухвата и тело и дух, тако да неки мотиви проистичу из физичког, а неки из психичког дела јединке.

Човек – машина⁶⁰ – узрочно-последична веза понашања објашњава се по узору машине. Одређени окидач узрокује једну врсту понашања. „Физичке енергије (стимулуси) погађају рецепторе, импулси се преносе нервним системом до мишића који се активирају и дају одговор на одређени стимулус.“⁶¹ Неке врсте понашања се заиста и могу објаснити на основу таквог схватања: рефлекси и тропизми. Касније се уводи и условни рефлекс итд.

Човек – животиња⁶² – представља схватање по коме се људско понашање може објаснити животињским понашањем, што је последица Дарвинове теорије. Човеково понашање се може разумети путем урођених нагона, изведених нагона и инстинката.

Човек – продукт друштва⁶³ – то схватање заокупља социологе и антропологе. Човек је огледало културе у којој живи и социјалне групе којој припада. Овде се такође осећа утицај Дарвина – човек је социјално биће исто колико и биолошко. Два подсхватања човека као продукта друштва јесу културни и социјални релативизам. У овом схватању је занимљиво то што човек није свестан специфичних детерминанти свог понашања и измешта мотивацију изван себе. Овога пута не у натприродне силе већ у друштво и културу који човека окружују.

⁵⁸ Креч, Крачфилд (1976), стр. 273.

⁵⁹ Исто, стр. 274.

⁶⁰ Исто, стр. 274.

⁶¹ Исто, стр. 275.

⁶² Исто, стр. 278.

⁶³ Исто, стр. 279

Човек несвесно биће⁶⁴ – то схватање је слично рационалистичком схватању човекове мотивације. Мотиви се налазе у самом човеку, али ту сличност престаје јер је његово понашање ирационално и одређено неким унутрашњим везама и законитостима које је човек усвојио током развоја, или још у раном детињству. То не значи да човек није свестан својих дела, али то је фасада за неке дубље мотиве који се налазе у њему. Ово схватање је уобличено у Фројдовој теорији личности и учењу које се назива психоанализа.

Из свега наведеног можемо закључити да су мотиви од великог утицаја на људе и да је важно истражити који мотиви, и на који начин, узрокују одређено понашање, у овом случају политичко.

⁶⁴ Исто, стр. 279

1.5. ТЕОРИЈЕ МОТИВАЦИЈЕ БИТНЕ ЗА ПРОУЧАВАЊЕ УЛОГЕ ЛИЧНОСТИ У ПОЛИТИЦИ

Мотивација се проучава од давнина. Многи теоретичари су покушали да објасне тај психолошки феномен. Многе теорије се преплићу, неке покушавају да буду свеобухватне, док неке објашњавају само специфичан део понашања.

Једно схватање дели мотиве на оне који се: (1) односе на тело, (2) тичу односа са средином, (3) тичу односа са другим људима и (4) односе на личност.

Полазна основа ове дисертације је теорија мотивације коју је развио Мареј. Његова теорија, нарочито мотиви које испитујемо у овом раду, је и данас веома актуелна, а појединачни мотиви које је он идентификовао имају велики практични и научни значај.

Мареј (*Murray*) посматра мотивацију као неодвојив део личности. Упростијено речено, Мареј објашњава мотивацију терминима бихејвиористичке теорије, односом између стимулуса и реакције где се мотиви појављују као невидљива веза, или посредници, између њих. Мотив или потреба је хипотетички процес⁶⁵ који ми региструјемо на основу понашања јединке. Мареј сматра да је људска потреба потенцијал, односно спремност да се реагује на одређени начин у одређеним околостима. Марејева теорија се заснива на неколико претпоставки, од којих су најважније следеће: да је људско понашање усмерено ка циљу, да се људи прилагођавају промењивој средини, да људско понашање условљавају спољни и унутрашњи фактори и да људи могу мењати своје понашање у зависности од одговора или реакције из средине (*Murray*, 2008).

У теорији потреба претпоставља се да се понашање покреће унутрашњим стањем дисквилибријума или неравнотеже. Особи нешто недостаје, и то је нагони на неко понашање. Потреба је психолошко стање депривације које изазива дубоко укореван захтев или нагон да се одређена потреба личности задовољи (*Леви (Levy)*, 2003)).

Стање депривације изазива тензију која стимулише мотив унутар јединке, а то производи одређено понашање како би се изабрали одређени циљеви који, када

⁶⁵ Murray, (2008), стр. 54.

се достигну, задовољавају потребу и смањују или отклањају тензију (Робинс, Култер /*Robbins, Coulter*/, 1999).

Логично је претпоставити да и политичари имају одређене потребе којима може да се објасни њихово понашање. За политичаре је битно да њихови мотиви, а самим тим и понашање, утичу на друге људе, и то тако да имају позитиван или негативан утицај на добробит грађана (Еге, Коладе, Афолаби /*Ehigie, Kolade, Afolabi*/, 2006).

Зато је битно открити који то мотиви или делови личности, или чак личност у целини, чини политичаре пријемчивим за добробит шире заједнице.

Мареј, као и велики део теоретичара мотивације, дели потребе на примарне и секундарне. Примарне потребе су биолошке природе: храна, вода, секс, избегавање бола и слично. Секундарне потребе произилазе из природних и оне су психолошке природе: постигнуће, признање, агресија, аутономија, афилијација, доминација, игра, одбијање, подстицање развоја, усвајање знања и вештина и друге. (*Murray*, 2008)

Мареј сматра да особу покрећу секундарни мотиви. Карактеристике мотива су да (*Murray*, 2008):

- а) су они латентне унутрашње карактеристике које покреће неки стимулус, тако да се људско понашање усмерава у правцу задовољења потребе коју је тај стимулус изазвао,
- б) њихова израженост може варирати у зависности од ситуације (особа ће бити индиферентна у породичној атмосфери, док ће на послу код ње бити изражен мотив моћи,
- в) је обично један мотив доминантан, а остали служе његовом испуњењу.

Од свих наведених и других секундарних мотива, од шездесетих година прошлог века највише су истраживани: мотив постигнућа, доминације или моћи, афилијације и аутономије. То су манифестни мотиви и стичу се у детињству (Еге, Фајеми /*Ehigie, Fayemi*/, 1995). Интензитет мотива варира од особе до особе, а тренутне околности их чине испољенијим, значи видљивијим, и тиме подстичу одређено понашање (*Ehigie, Kolade, Afolabi*, 2006).

1.6. МОТИВИ КОЈИ УТИЧУ НА ПОНАШАЊЕ ОСОБА КОЈЕ СЕ ОПРЕДЕЉУЈУ ЗА ВОЂЕ

Анализа понашања председника САД биће заснована на процени следећих мотива и квалитативне анализе њиховог испољавања у различитим периодима њихових живота:

(6.1) **Мотив постигнућа**⁶⁶ је жеља да се ствари ураде добро или боље, да се превазиђу препреке, да се досегне или постави стандард и да се тежи успеху. Рот сумира да се мотив постигнућа манифестује „у жељи да се постигне нешто што је тешко остварити; да се савладају препреке и достигне нешто што се цени; да се такмичи са другима и да се истакне пред другима и да се други надвесе; да се улаже дуго понављани напор да би се остварило нешто што је тешко“⁶⁷. Особе код којих је овај мотив изражен испуњавају обавезе и извршавају задатке (Меклиланд, Аткинсон, Клерк, Лоуел /*McClelland, Atkinson, Clerck, Lowell*, 1955). Оне су фокусиране на унутрашњу мотивацију и могућност да нешто постигну, пре него на спољне награде. Данас се сматра да су три момента битна за развијање мотива за постигнућем: наглашавање самосталности у вези са постизањем циља где се дете истиче пред другом децом, затим рано постављање тешких и захтевних задатака са манифестацијама задовољства у случају успеха, као и незадовољства у супротном случају и велика очекивања мајке и експресије задовољства и љубави када се ти задаци испуне.⁶⁸ *McClelland* (1987) сматра да је то најважнији мотив за економски развој земље. Он је повезан са предузетничким духом. Мотив постигнућа, заједно са мотивом признања, како наводи Мареј⁶⁹, чини мотив супериорности или амбициозан став. Мотив признања се односи на разликовање од других људи, социјални престиж, награде и високу позицију у друштвеном (јавном) животу. Меклиланд касније издваја мотив моћи који прецизније описује потребу за доминацијом. Како можемо закључити да је сличност између поменутих мотива

⁶⁶ Преузето из Ehigie, Kolade, Afolabi, 2006, где није другачије наглашено.

⁶⁷ Рот (1989), стр. 229.

⁶⁸ Исто, стр. 231.

⁶⁹ Murray (2008), стр. 80–81.

велика, постоје размишљања да би се могао увести у расправу сложенији мотив супериорности јер се он, према Мареју, односи на жељу да се има моћ над стварима, људима и идејама и да се има друштвено признање и висок друштвени статус⁷⁰. У овом раду ћемо се задржати на мотивима постигнућа и моћи засебно.

(6.2) **Мотив моћи**⁷¹ представља жељу човека да буде доминантан, да има утицај на друге, престиж и друштвену позицију (*McClelland, 1987, Robbins, Coulter, 1999*). Мотив моћи се рефлектује у утицају на друге, у победи противника или супарника, у добијању расправе и у достизању позиције ауторитета (Јукл /*Yukl*/, 1989). Према Адлеру, доминација је главни циљ људске активности. Особе са развијеним мотивом моћи теже да утичу на друге путем сугестија, давања мишљења и оцена, као и наговарањем (*Ehigie, Kolade, Afolabi, 2006*). Оне теже лидерским позицијама, флуентне су, причљиве, понекад са аргументацијом (Стирс, Браунстин /*Steers, Braunstein*/, 1976). Претпоставља се да лидер који има развијен тај мотив може да изазове две врсте понашања према грађанству: изражавање бриге како би створио однос зависности због следећих избора и однос доминације и изолованости од грађанства, због чега постаје безосећајан за њихове потребе.

(6.3) Трећи манифестни мотив је **мотив афилијације**⁷², који се дефинише као жеља да се буде са другим људима и као тежња да се удружује људима⁷³. Укључује социјално поређење, емоционалну подршку, позитивну стимулацију и пажњу других. То није исто као и жеља да се буде популаран или дружељубив. Особе са високим мотивом афилијације имају јаку потребу за одобравањем и уверавањем од других и показују тенденцију конформизма са жељама и нормама других када су наговарани од оних чије пријатељство цене и када имају искрен увид у осећања других за разлику од особа са ниским мотивом афилијације.

Порекло мотива афилијације неки аутори виде у инстинкту удруживања, док други сматрају да је афилијативни мотив последица задовољења основних потреба удруживањем.⁷⁴ Трећа група аутора види удруживање људи као место где ће особа задовољити своје стечене потребе за моћи или престижом, а које се не могу

⁷⁰ Исто, стр. 81.

⁷¹ Преузето из Ehigie, Kolade, Afolabi, 2006, где није другачије наглашено.

⁷² Преузето из Ehigie, Kolade, Afolabi, 2006, где није другачије наглашено.

⁷³ Рот (1989), стр. 240.

⁷⁴ Исто, стр. 241.

задовољити у изолацији.⁷⁵ Четврто становиште налази узрок удруживања у наученом понашању, стеченом од детињства када се дете у породици учи контактима.⁷⁶

Када је реч о политичарима, може се претпоставити да ће они са високим мотивом за афилијацијом изражавати у већој мери бригу за добробит грађана.

(6.4) **Мотив аутономије**⁷⁷ је потреба да се буде независан од сваке присиле да се реагује. Такве особе не брину превише о томе шта други мисле о њима (*Ehigie, Fayemi, 1995*). *Murray (2008)* види овај мотив као: потребу ослобађања од стега, отпор присили и отпор доминантном ауторитету, тежњу да се буде без одговорности (према ауторитету) и жељу да се буде независтан. Мареј додаје да особе са јаким мотивом аутономије раде по своме без обзира на друштвена правила, не везују се породичним обавезама, избегавају „редовно“ запослење (у данашњем смислу, од 09ч. до 17ч.), брак посматрају као стегу⁷⁸.

За разлику од *Ehigie* и *Fayemi*, Мареј разликује позитивне и негативне аспекте мотива аутономије када наводи ставове које ове особе могу развијати: а) аутономност, независност, слобода, неодоговорност, б) бунтовност, пркос и радикализам и в) негативизам, тврдоглавост и отпор према свему.⁷⁹ Особа може, у крајњем случају, да има тенденцију да напусти цивилизацију и на тај начин се одупре сваком ауторитету.

Ehigie, Kolade, Afolabi, 2006, сматрају се да политичари са високим мотивом аутономије неће показати бригу за добробит грађана.

Упориште за избор ова четири мотива смо нашли у раду *Ehigie, Kolade, Afolabi из 2006*. године, са идејом да проширимо њихове хипотезе на узорак лидера САД као наставак емпиријског и теоријског истраживања политичког понашања и мотивације.

⁷⁵ Исто, стр. 241.

⁷⁶ Исто, стр. 242.

⁷⁷ Преузето из *Ehigie, Kolade, Afolabi, 2006*, где није другачије наглашено.

⁷⁸ *Murray (2008)*, стр. 157.

⁷⁹ Исто, стр. 157.

1.7. ВЛАДАВИНА ПРАВА И ИНСТИТУЦИЈА ПРЕДСЕДНИКА СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА

Као узорак истраживања политичких лидера узети су председници САД као личности које се налазе на позицији која је по свом значају за овај рад битна из два разлога. Прво, политички гледано, односно у политичком систему САД, институција председника има огромну извршну моћ. Друго, избор на ту позицију претпоставља мукотрпан пут који кандидат, и будући председник САД, треба да прође у својој странци током дуготрајне кампање да би се касније суочио са противкандидатима из других странака. То најбоље илуструје следеће опажање: „Логична теза гласи да не може бити демократије уколико нема демократски организованих политичких странака. Ова теза важи једино уколико се покаже да странке, односно њихова структура, имају пресудан утицај на карактер политичког система. Да то није тако показује пример партијског система у САД. У Америци имамо изузетно демократски организоване странке у којима на избор кандидата за председника САД пресудну реч имају управо тзв. обични чланови, односно чланови странке који немају никакву партијску функцију. Амерички партијски систем је екстремно демократски и даје могућност већем броју претендента унутар једне странке да се боре за кандидатске позиције за различите политичке функције. Кандидат треба да прође најмање десетак изборних скупова на којима има по најмање једног противкандидата.“⁸⁰

Важна чињеница је да у модерној демократској владавини значајно место заузима процедура, па се и назива процедурална демократија и карактеришу је: „демократск изборна процедура..., слобода мисли и изражавање..., висока компетенција односно квалификованост оних који конкуришу за изборне функције у власти..., прихватање консензуса који омогућава мирни начин у решавању проблема и одлучивању уз примену демократских принципа“.⁸¹ Два предуслова су битна за добро функционисање демократског поретка: социјални и културни.⁸² Ако социјална структура није стабилна, односно ако средњи слој који поседује

⁸⁰ Павловић, Д. (2001).

⁸¹ Чупић, Марковић, Скопљак и Марићевић (2004), стр. 7.

⁸² Исто, стр. 8

стваралачки и развојни потенцијал није добро утемељен и ако не постоји посебно развијена демократска политичка култура, демократски поредак неће функционисати на задовољавајући начин.⁸³

Подела власти је један од основних принципа Устава САД, који иначе важи за најстарији писани устав који је још увек у употреби. Принцип обезбеђује јасну поделу власти на извршну, законодавну и судску власт. Монтескјеова запажања (Монтескје, 1989) да не можемо говорити о слободи када су законодавна и извршна власт уједињене у једној особи у САД су схваћена најозбиљније и преточена у Устав.

Устав садржи две основне премисе којима се обезбеђује подела власти (Нелсон /Nelson/, 1998). Прво, Устав забрањује Конгресу да мења председникову плату и тиме утиче на њега. Друго, Устав стриктно забрањује двоструке функције (у извршној и законодавној власти). Тиме се избегава „подмићивање“ политичких представника додатним запослењем на утицајним позицијама. Осим тога, подела власти се обезбеђује и различитим временским трајањем мандата који имају председник, чланови сената и конгреса. Конгресмени се бирају сваке друге године, сенатори сваке шесте, а председник сваке четврте године. Ово последње у огромној већини случајева омогућава да председник има опозицију у Конгресу, тачније само су Бил Клинтон и Џими Картер два пута имали подршку Конгреса. Проблем, додуше, остаје са функцијом потпредседника јер је он председавајући у Сенату, али и део извршне власти. То питање и даље изазива велике расправе о утицају извршне власти на законодавну.

Још један проблем у подели власти јесте привилегија извршне власти да одређене информације задржи за себе, односно да их не саопшти Конгресу. То је било значајно питање у време афере „Вотергејт“ када је Врховни суд ипак пресудио да се у случају председника Ричарда Никсона обелодане спорне аудио-касете.

Председник САД у својим рукама има моћно оружје за контролу Конгреса – вето⁸⁴. Наиме, он има три могућности када су у питању закони: да га потпише, да

⁸³ Исто, стр. 9

стави вето и да не уради ништа (у том случају, ако конгрес не прекине заседање, закон постаје важећи након десет дана, ступа на снагу и зове се „pocket veto“ (Nelson, 1989).

Главна је да су, уколико председник стави вето на неки закон, потребне две трећине чланова Конгреса да би се поново усвојио закон и да би био важећи. Колико је моћна улога вета, показује чињеница да су у периоду од 1789. до 1996. године председници успешно применили вето 2.532 пута, а свега 105 пута су закони поново усвојени у Конгресу (Nelson, 1989). До данашњег дана, вето је успешно примењен 2.563 пута, док је свега 110 пута закон поново усвојен у Конгресу⁸⁵. Осим вета, председник може да доноси и одређене уредбе („executive orders“).

Уставом је дефинисано да је председник САД шеф државе и председник владе САД. Улога председника је детаљно дефинисана у члану 2 Устава САД⁸⁶, у којем је он проглашен за главнокомандујућег оружаних снага, и набрајана су овлашћења која су му додељена, укључујући моћ да прогласи закон или стави вето на предлоге оба дома Конгреса. Истим чланом Устава прописани су и услови потребни да би се лице могло кандидовати за председника, а то су: да је грађанин САД, да је рођено у САД, да има најмање навршених 35 година и да има најмање 14 година пребивалиште на територији САД. Председник такође може да оформи кабинет саветника и да даје помиловања. Коначно, уз савет и пристанак Сената, председник има овлашћења да потписује споразуме и именује амбасадоре и федералне судије, укључујући и судије Врховног суда. Као и у случају званичника других грана власти САД, Уставом је прописан скуп ограничења власти председника (такозвани систем „ограничења и равнотеже“ – „Checks and

⁸⁴ Постоје апсолутан и суспензиван (одлажући) вето. Апсолутни вето је постојао у монархијама и њиме је монарх могао коначно да стави вето на неку одлуку коју изгласа парламент. Суспензивни вето постоји у већини република и њега поседује председник републике. Користи га тако што може да одбије да потпише акт који парламент изгласа (председник мора да потпише сваки закон усвојен у парламенту). Тиме он одгађа ступање изгласаног акта на правну снагу, али када се тај акт поново потврди у скупштини и изгласа квалификованом већином, он одмах ступа на правну снагу и без потписа председника.

⁸⁵ Office of the Clerk of the U.S. House of Representatives.

⁸⁶ У прилогу 1 налази се члан 2 Устава САД са амандманима.

Balances“), која су уведена са циљем да спрече неког појединца или групу да преузме апсолутну власт у земљи.⁸⁷

У данашње време председник САД има доста могућности да утиче на одлуке Конгреса и доношење закона. Штавише, у великом броју случајева предлози долазе од председника. Председник утиче на конгрес лобирањем, али и формирањем јавног мњења у корист сопствених предлога. Ту праксу великог утицаја започео је Френклин Рузвелт, ширењем публицитета, оптимизма, али и увећањем председничког апарата, који данас чини око 1.600 људи (*Nelson*, 1989).

Председници у инаугуралним говорима саопштавају своје планове који се касније кристалишу у предлоге закона.

Председник се бира посредно, путем Електорског колегијума – колеца (а бирају их електори – изборници). Према том систему, свака савезна држава има одређени број електорских гласова, једнак величини делегације те државе у оба дома Конгреса заједно. Гласачи скоро свих држава бирају председничког кандидата тако што кандидат са највише гласова добија све електорске гласове те државе. Да би кандидат постао председник, неопходна је проста већина електорских гласова; ако ниједан кандидат не добије већину гласова, председника бира Представнички дом. Округ Колумбија, према 23. амандману, такође има електорске гласове. Мандат председника траје четири године, уз ограничење на максимално два мандата, које је уведено 22. амандманом на Устав, који је ратификован 1951. године.

Од усвајања Устава, четрдесет и две особе су биле председници САД. Они су укупно одслужили педесет и пет четворогодишњих мандата. Први председник је био Џорџ Вашингтон (*George Washington*). Гровер Кливленд (*Grover Cleveland*) служио је у два неузастопна мандата и рачуна се као 22. и 24. председник. Због тога сви председници после 23. имају редни број повећан за један⁸⁸.

Ако у демократском систему постоји било каква врста устројства власти у којем личност на врху заиста значи, то је сигурно политички систем Америке

⁸⁷ Једна од најпознатијих институција за опозив изабраног представника власти, у овом случају председника САД је опзив или импичмент (*impeachment*), и она је уграђена у устав. Ова процедура се одиграва у два корака, прво предлог за опозив треба да буде усвојен у конгресу, простом већином присутних, а затим треба да се потврди у сенату двотрећинском већином присутних сенатора.

⁸⁸ The American Presidency Project.

(*Greenstein, 2004*). То се нарочито односи на тридесете године прошлог века, време Њу дила (*New Deal*) и Другог светског рата, када је федерална власт ширила свој домет и утицај.

Што су се САД више приближавале економској и војној моћи, личне карактеристике председника почеле су све више да утичу на светску политику⁸⁹.

⁸⁹ *Greenstein (2004)*, стр. 3.

МЕТОДОЛОШКИ ДЕО

2. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО

2.1. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Главни циљ рада је да се утврди израженост и доминантност мотива постигнућа, моћи афилијације и аутономије у понашању председника САД који су били на тој функцији у периоду од 1933. до 2001. године. У зависности од заступљености и изражености наведених мотива видеће се разлика у понашању председника САД, што ће се одразити на њихова постигнућа у области људских права и области економског развоја.

Иако постоје различита истраживања личности америчких председника и њихове психобиографије, сматрамо да би осветљавање тог политиколошког, антрополошког, психолошког и социолошког феномена помоћу упоредне анализе мотивације председника САД у овом периоду додатно указало на узроке понашања једне моћне особе, као и на правце њеног деловања на путу ка тој функцији и за време председничког мандата.

Штавише, рад има и практичне последице. Научници стално теже да открију који фактори, унутар личности и изван ње, утичу на формирање политичког лидера, као и да предвиде њихово понашање на руководећим функцијама.

Мотивација је један од кључних покретача људског делања и резултати ове дисертације могу да представљају додатне смернице у истраживањима политичког понашања лидера. Тако би се овај феномен разјаснио и указало би се на добре и лоше последице политичког лидерства, у зависности од мотива који покрећу људе на важним позицијама у људском друштву.

2.2. ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

Полазна претпоставка нашег истраживања је да у основи политичког понашања политичких лидера постоји одређена врста мотивације која је својствена сваком председнику САД из узорка. Изабрани мотиви постигнућа, моћи, афилијације и аутономије, односно њихова израженост и доминација, детерминишу

политичко понашање политичких лидера тако што ће се то одразити на њихову успешност у борби за једнака права и на благостање нације кроз подстицање економског напретка.

Полазну претпоставку смо разложили на две посебне хипотезе:

- (1) Прва хипотеза гласи да је понашање америчких председника као и њихова политичка каријера, условљена мотивима постигнућа и моћи, који су у једнакој (великој) мери изражени код свих чланова нашег узорка.
- (2) Друга хипотеза гласи да постоји извесна разлика у развијености и изражености мотива аутономије и афилијације америчких председника. То значи да да ће се у случају изражености мотива афилијације председници залагати за једнака права за све и економски развој и бити успешни на том пољу, док ће у случају изражености мотива аутономије бити мање успешни на овим варијаблама.

Обе хипотезе се ослањају на тезе истраживања мотивације политичког лидерства које су објавили *Enghie, Afolabe, Kolade* (2006).

Наше закључке ћемо поредити са резултатима истраживања успешности америчких председника која периодично спроводи организација „C-SPAN“⁹⁰. На тај начин се додатно проверава, ефекат изражености мотива афилијације и аутономије у складу са истраживањем које су спровели *Ehigie, Afolabe, Kolade* (2006).

2.3. УЗОРАК ИСТРАЖИВАЊА

Узорак чине председници САД у периоду од 1933. до 2001. године: Френклин Делано Рузвелт, Хари С. Труман, Двајт Дејвид Ајзенхауер, Џон Фиццералд Кенеди, Линдон Бејнс Џонсон, Ричард Милхаус Никсон, Џералд Рудолф Форд, Џими Џејмс Ерл Картер, Роналд Вилсон Реган, Џорџ Херберт Вокер Буш и Бил Вилијам Џеферсон Клинтон.

⁹⁰ <http://www.c-span.org>. C-SPAN је приватна, непрофитна организација чија је мисија да људима омогући увид у политику и политички процес.

С обзиром на то да је идеја да у овом раду проучимо мотивацију председника САД и њихов утицај на изабране варијабле истраживања, свесни смо да чињеница да нису били на власти два мандата говори о мањим могућностима да остваре програме и идеје иза којих стоје. С друге стране, због политиколошког карактера нашег рада, као и због континуитета и разумевања околности у којима су деловали, дат је преглед свих 11 биографија председника САД. Њихова улога у политичкој заједници доприноси и антрополошкој анализи коју користимо у раду.

Имајући у виду трећи, психолошки карактер анализе, сматрамо да је узорак од осам уже изабраних председника чију мотивацију анализирамо више него довољан да укаже на трендове понашања и да потврди или оповргне изабране хипотезе. Зато смо изоставили психолошку анализу председника који нису изабрани на позицију председника или су били на функцији само четири године (Џералд Форд, Џими Картер и Џорџ Буш).

Иако је Џон Кенеди био на власти свега две године, он је ипак уврштен у анализу јер представља гласноговорника идеја људских права, чија је политика скоро идентично настављена у делу Линдона Џонсона. Осим тога, лични маркетинг Џона Кенедија и атентат који је на њега извршен оставили су велики траг на америчку, али и светску историју. И на крају, занимање јавности за живот породице Кенеди и самог Џона Кенедија лично обилује великим бројем анализа, научних радова и публикација о његовом животу што помаже при сагледавању америчке унутрашње политике.

2.4. ПРИМЕЊЕНИ МЕТОДОЛОШКИ АПАРАТ

Да бисмо доказали предложене хипотезе истраживања, односно да бисмо проучили мотивацију одабраних председника САД и успешност њихове владавине на основу неких мерила која би указивала на њихову бригу за друге, подстицање материјалног благостања и одбрану људских права, битно је да формирамо одређени методолошки апарат. Изабрана методологија ће нам омогућити да направимо компаративни преглед мотивације америчких председника указујући на њихове сличности, али и разлике.

У истраживању ћемо користити више метода због специфичности узорка: компаративну анализу, биографску методу и анализу садржаја.

Помоћу тих метода направићемо пресек мотивације америчких председника током њиховог живота. Тачније, покушаћемо да проникнемо у постојање и доминантност неког (или неких) од четири мотива која истражујемо.

Методолошки апарат подразумева:

1. операционализацију изабраних мотива како бисмо могли да утврдимо њихово постојање у одређеним фазама живота америчких председника;
2. дефинисање облика успешности председника САД који се доносе на бригу за друге, подстицање материјалног благостања и људских права путем постојећих истраживања и
3. провизорно одређивање фаза живота у којима ћемо испитивати испољавање и истакнутост четири мотива који су предмет нашег истраживања у складу са постављеним циљевима истраживања.

Ад 1) Дефиниција и операционализација изабраних мотива

На основу претходних истраживања (*Ehigie, Kolade, Afolabi, 2006*), дефинисана су четири мотива на основу којих ћемо проучавати личност председника САД у складу са циљем ове докторске дисертације, а на основу Марејеве теорије личности (*Murray, 2008*):

- (а) мотив постигнућа,
- (б) мотив моћи,
- (в) мотив афилијације,
- (г) мотив аутономије.

У уводном делу смо описно дефинисали ове мотиве, а овде наводимо најзначајније тврдње из упитника које потврђују постојање тих мотива и, уз наведене дефиниције, омогућавају нам да проценимо мотивацију чланова узорка.

Ад а) Као што смо навели у теоријском делу мотив постигнућа представља жељу да се ствари ураде добро или боље или да се уради нешто што је тешко

оствариво, да се превазиђу препреке, да се досегне или постави стандард и да се истакне пред другим људима, и да се тежи успеху упорним радом.

Смернице (тврдње и ставови) особа са израженим мотивом постигнућа (*Murray, 2008*):

1. Сматрам да ништа у животу не може да замени велико постигнуће.
2. Осећам дух такмичења у свим својим активностима.
3. Када је мој интерес у питању, концентришем се искључиво на посао и занемарујем обавезе према другим људима.
4. Мотивисан сам за што већа постигнућа неутољивом амбицијом.
5. Постављам тешке циљеве које покушавам да постигнем.

Ад б) Мотив моћи представља жељу човека да буде доминантан и да утиче на друге. То је тежња ка лидерским позицијама, победи у расправи и убеђивању других у своје у намере и циљеве.

Смернице (тврдње и ставови) особа са израженим мотивом моћи или доминације (*Murray, 2008; McClelland, 1987*):

1. Уживам у организовању или вођењу организације, групе или тима.
2. Често утичем на људе, више него што они утичу на мене.
3. Обично ја одлучујем у ситуацијама када сам са другом особом.
4. Осећам да могу да доминирам у друштвеној ситуацији.
5. Уживам у осећању моћи када могу да контролишем активности других.
6. Осећам да би требало да будем лидер и да би други требало да се „покорвају“ мом мишљењу.
7. Осећам да ме покреће велика жеља за моћи.

Ад в) Мотив афилијације се дефинише као жеља да се буде са другим људима и као тежња да се удружује људима. Удруживање са другима укључује социјално поређење, емоционалну подршку, позитивну стимулацију и пажњу других.

Смернице (тврдње и ставови) особа са израженим мотивом афилијације су (Murray, 2008):

1. Уживам да радим са другим људима, пре него да радим сам.
2. Имам лепу реч за већину људи.
3. Сматрам да је пријатељство важније од свега другог.
4. Осећам да сам у елементу када сам са људима који уживају у животу.
5. Улажем труд како би се створила добра атмосфера када сам са другим људима...

Ад 2) Мотив аутономије се може описати као тежња да се буде слободан од свих друштвених стега, од ауторитета, друштвених и породичних обичаја. Често се може манифестовати у понашању особе када се види да она дела без обзира на мишљење других и некада без одговорности.

Смернице (тврдње и ставови) особа са израженим мотивом аутономије (Murray, 2008):

1. Пратим свој пут без обзира на мишљење других.
2. Не подлежем иснтрукцијама других.
3. Захтевам независност и слободу изнад било чега.
4. Не обазирем се на правила која угрожавају моју слободу.
5. Постајем тврдоглав када други покушавају да утичу на мене...

Ад 3) Квалитативни показатељи успешности владавине изабраних америчких председника за благостање нације

Као показатељ успешности владавине америчких председника по опште благостање народа узети су анализа одређених карактеристика владавине америчких председника и неке лидерске карактеристике, од којих неке имају директне последице по благостање америчке нације. Истраживање⁹¹ је спроведено у организацији приватне, непрофитне компаније C-SPAN, коју је основала индустрија кабловске телевизије као јавног сервиса, 1979. године. Њихова идеја је

⁹¹ Истраживање је спроведено у два наврата, 2000. и 2009. године.

била да обезбеде приступ јавности политици уопште и политичким процесима⁹². Истраживања C-SPAN-а састоје се од великог броја процена стручњака који испитују историју, политику и председнике САД. Успешност сваког америчког председника мери се на 10 варијабли лидерства како би се добило више показатеља. Укупан скор на свих 10 карактеристика представља општи показатељ успешности⁹³.

Изабрано је следећих 10 карактеристика политичког лидерства: убеђивање јавности (*Public Persuasion*), кризно лидерство (*Crisis Leadership*), економско управљање (*Economic Management*), међународни односи (*International Relations*), административне вештине (*Administrative Skills*), однос са конгресом (*Relations with Congress*), постављање визије (*Vision/Setting An Agenda*), једнака права за све (*Pursued Equal Justice For All*) и успешност у оквиру контекста времена (*Performance within Context of Times*).

Историчари су процењивали сваког председника на скали од 1 (неефикасан „not effective“) – 10 (веома ефикасан „very effective“).

За наше истраживање битне су следеће карактеристике:

- а) једнака права за све (*Pursued Equal Justice for All*) и
- б) економско управљање (*Economic Management*),

Квантитативно су ранжирани сви од 42 председника, закључно са 2009. годином, и формиране су ранг листе по свакој наведеној варијабли. За ово истраживање значајна су места на ранг листи председника који су ушли у узорак истраживања.

⁹² <http://www.c-span.org/PresidentialSurvey/presidential-leadership-survey.aspx>

⁹³ Листа историчара обухвата следећа имена: Ken Ackerman, Catherine Algor, William Allen, Annelise Anderson, Carl Sferrazza Anthony, Perry Arnold, Dick Baker, Jean Baker, Walter Berns, H.W.Brands, Alan Brinkley, Doug Brinkley, Lara Brown, Vernon Burton, Charles Calhoun, James Cannon, Lou Cannon, John Milton Cooper, Edward Crapol, Thomas Cronin, Robert Dallek, Susan Dallek, Alvin Felzenberg, Andrew Ferguson, Thomas Fleming, Michael Frazier, Gerard Gawalt, Debra Goodrich, Annette Gordon-Reed, Ken Gormley, David Greenberg, J. Robert Greene, Fred Greenstein, Allen Guelzo, Steven Hayward, Hugh Helco, Peter Henriques, Stephen Hess, Harold Holzer, Robert Kauffman, Paul K. Kengor, Stephen Knott, Walter MacDougall, G. Terry Madonna, Pauline Maier, Robert Maranto, John Marszelek, James McPherson, Edna Medford, Stephen Oates, Joseph Persico, Joe Pika, Richard Pious, Willard Sterne Randall, Russell Reily, Stanley Renshon, Don Ritchie, Bert Rockman, Larry Sabato, Garrett Sheldon, Brooks Simpson, Richard Norton Smith, Mary Stuckey, Shirley Anne Warshaw. (Извор: C-SPAN).

Следе ранг листе узорка председника САД на две изабране варијабле (једнака права за све и економски менаџмент)⁹⁴.

У табелама се може видети ранг који председник заузима у овом узорку, а у загради се налази ранг који појединачни председник заузима на листи свих од 42 председника САД.

(а) Једнака права за све

Ова варијабла представља залагање и напор председника САД да се успостави владавина права која свим људима омогућава да уживају у слободи и предностима демократског друштва. Ранг листа изабраних председника САД изгледа овако:

Табела бр. 1

Рангови председника САД на варијабли једнака права за све

Председник	Ранг на нашем узорку (ранг на целокупној листи коју сачињавају свих 42 председника до 2001)
Линдон Џонсон	1 (2)
Хари Труман	2 (3)
Бил Клинтон	3 (4)
Џими Картер	4 (5)
Џон Кенеди	5 (6)
Френклин Рузвелт	6 (7)
Двајт Ајзенхауер	7 (10)
Џералд Форд	8 (12)
Џорџ Буш	9 (14)
Роналд Реган	10 (16)
Ричард Никсон	11 (18)

⁹⁴ У прилогу 2 се налазе ранг листе које обухватају поменути 42 председника САД.

(б) Економски управљање⁹⁵

Ова варијабла се односи на управљање економијом која омогућава напредак и развој и подизање материјалног стандарда становништва односно повећање благостања.

Табела бр. 2

Рангови председника на варијабли економско управљање

Председник	Ранг на нашем узорку (ранг на целокупној листи од 42 председника, којико их је било до 2001)
Бил Клинтон	1 (3)
Френклин Рузвелт	2 (5)
Џон Кенеди	3 (6)
Двајт Ајзенхауер	4 (8)
Хари Труман	5 (10)
Линдон Џонсон	6 (11)
Роналд Реган	7 (17)
Ричард Никсон	8 (22)
Џорџ Буш	9 (23)
Џералд Форд	10 (26)
Џими Картер	11 (35)

Ад 3) Периодизација фаза људског живота или праћење хронологије?

Фазе живота у којима се идентификује појава и истакнутост мотива

Почетна идеја да се развој мотива прати у складу са неком психолошком периодизацијом живота морала би да се одбаци због великих недоречености постојећих модела. У тексту који следи одговорићемо на питање зашто смо се определили за хронолошку анализу мотивације председника САД.

⁹⁵ Ова варијабла се односи на управљање које је довело до економског развоја и тиме утицало на благостање америчке популације. У раду се наводи као економски менаџмент, управљање економски напредак и благостање.

Проучавање животних фаза у психологији и антропологији изродило је више теорија. Постоје бројне потешкоће у научној периодизацији људског живота. Периодизација која би се односила на људски развој и опадање животних функција, од зачећа до смрти, суочава се са два велика проблема. Један од њих је постојање великих индивидуалних разлика, које са узрастом постају све веће. Друга тешкоћа је продужење људског живота у технолошки развијеним земљама у којима се помера граница зрелости и старости⁹⁶. Штавише, прегледом литературе можемо закључити да се развојна психологија у већини случајева бави периодом живота до зрелости. Могли бисмо да додамо и трећи проблем који је повезан са специфичношћу нашег узорка. Сигурно је да ти великани имају веома развијене мотиве постигнућа и моћи који се потпуно разликују од мотива „нормалне“ популације. Те личности су саме по себи несвакидашње, а сигурно је да се додатно мењају и преузимањем највише извршне функције у САД.

Уз то, у последње време се показују све мањкавости таквих периодизација, нарочито ако узмемо у обзир концепте перманентног образовања и могућности интеракције са другим људима путем интернета, као и доступност различитих информација, модела и примера.

Почевши од Олсонове теорије развоја детета, која развој посматра само до 20. године живота, можемо закључити да се развојна психологија човека усредсређује само на рани период⁹⁷.

Совјетске периодизације из тог доба заснивају се на педагошким основама, односно везане су за школски узраст⁹⁸.

Смиљанић (1991) даје пример психоаналитичке периодизације коју наводи Ајзекс и која се такође односи на период до зрелости⁹⁹.

⁹⁶ Смиљанић, В. (1991).

⁹⁷ Олсон (према Смиљанић, 1991) наводи следеће периоде развоја детета: антенатални период (од 0 до 230–300 дана), рођење (око 280 дана од зачећа), новорођенче (прве 2 недеље живота), одојче (прва година живота), рано детињство (1 до 6 година), средње детињство (6 до 10 година), позно детињство (10 до 13 година), рана младост (13 до 15 година), позна младост (15 до 20 година) и зрелост (изнад 20 година).

⁹⁸ Исто, стр. 54.

⁹⁹ Период одојчета (од рођења до прве године живота), рано детињство (од 1 до 5 година), позно детињство, са две фазе (од 5 до 12 година), рана младост (од 13 до 16 година), позна младост (од 16 година до зрелости).

Смиљанић (1991) периоде људског живота после младости дели на следеће фазе¹⁰⁰:

1. рана зрелост (од 18 до 24),
2. средња зрелост (од 25 до 49),
3. позна зрелост (од 50 до 65),
4. рана старост (од 66 до 70),
5. средња старост (од 71 до 80),
6. позна старост (од 81 до 110, 120).

И ова периодизација пати од недостатака који се односе на дефинисање периода без навођења емпиријских података.

Влајковић (2005) наводи Ериксонских осам фаза психосоцијалног развоја, са главним питањима која се постављају у свакој фази¹⁰¹:

1. фаза стицања основног поверења (*Infancy*), која траје од рођења до 18 месеци,
2. фаза стицања аутономије (*Toddler*) од 18 месеци до треће године,
3. фаза стицања иницијативе (*Preschool*), која траје од треће до пете године,
4. фаза усвајања одговорности (*School age*), од пете до десете године живота до тинејџерских година, односно адолесценције,
5. фаза адолесценције (*Adolescence*) траје до 20. године,
6. фаза интимности (*Young adulthood*) траје од двадесетих година до 40. године,
7. фаза стварања (*Middle adulthood*) од 40. до 60. године и
8. фаза интегритета (*Late adulthood*) од 60. надаље.

Као што видимо, и ова класификација придаје више пажње раном развоју, док се период старијег животног доба који обухвата готово 70% нечијег живота само описује.

Луис (*Lewis*, 1998) анализира различитих теорија које се тичу периода живота одраслог доба. Узимајући за основ периодизације које одрасло доба деле на: рано, средње и старо одрасло доба, он уводи низ различитих фактора који на неки начин побијају те поделе. Фактори су побољшање стандарда живота и тиме

¹⁰⁰ Исто, стр. 58

¹⁰¹ Сваки од ових периода се посматра као део живота у коме се разрешавају одређене кризе, које имају два исхода за индивидуу – позитиван и негативан (Влајковић, 2005).

продужење живота, начин живота који људи воде, ментални капацитети, емоционална снага, физиолошке основе...

Његова теза је да се и у одраслом добу дешавају одређене промене у околини и у личности, везане за посао, каријеру, брак, децу, пријатељство, емоционални и духовни развој, разоноду, губитак посла, пријатеља и ближњих, које и те како утичу на психофизички развој особе до краја живота.

Кратким прегледом теорија можемо закључити да, без обзира на велике индивидуалне разлике и критеријуме периодизације људског живота, сви аутори помињу детињство, младост, зрелост и старост. Исто тако можемо закључити да године и периоде треба схватити еластично.

Иако се можда чини непотребним, овим излагањем о периодима људског живота имали смо циљ да укажемо на две ствари. Прво, очигледно је да периодизације људског живота имају велике недостатке због којих нису примењиве, нарочито на наш рад. Један од највећих недостатака је слаба разрађеност познијег периода живота који у свим описима заузима веома мало простора, а нама је битан имајући у виду да су председници САД старије особе, а и Уставом САД је прописано да та особа не може бити млађа од 35 година. Тиме желимо да укажемо да је нужно посветити велики број нових истраживања средовечном периоду, а нарочито старости.

Друго, таква ситуација нам омогућава да све наведене периодизације прилагодимо теми тезе како бисмо сажели развој личности које проучавамо у периоде живота који нам омогућавају проучавање њихове мотивације. Због тога ћемо се приликом истраживања мотивације председника САД користити једноставном хронологијом која обухвата важне животне периоде:

1. детињство и порекло;
2. школовање;
3. брак и породица;
4. каријера ван сфере политике;
5. политичка каријера до доласка на место председника САД,
6. председник САД (и евентуално активни период након завршеног мандата, у зависности од случаја),

7. постпредседнички период.

Ова подела ће се мењати зависно од личности коју проучавамо јер је, на пример, Рузвелт умро за време свог трећег мандата, а Џон Кенеди је убијен. С друге стране, неки председници су учествовали у Првом или Другом светском рату, што није део каријере, али је значајно за проучавање њихових мотива.

Нажалост, свесни смо и ограничениости нашег приступа. Прво, у питању су вансеријски политички таленти и људи са другим талентима и посебним склопом личности. Друго, председници из нашег узорка нису били равномерно, исти број година, на том положају (Рузвелт је био председник САД чак у четири мандата, а Кенеди је убијен у трећој години свог првог и јединог мандата).

На крају, сматрамо да биографска метода може да нам помогне у трагању за догађајима (акцијама или размишљањима) у одређеним периодима живота председника САД који ће нам омогућити да откријемо поменуте мотиве, али и да упоредимо резултате.

2.5. МЕТОДОЛОШКА ОГРАНИЧЕЊА

Након постављања циљева, хипотеза истраживања и дефинисања методологије морамо да упутимо на ограничења са којима се среће ова дисертација као и слични радови. Постоји неколико начина проучавања мотивације личности: путем упитника, интервјуа, тумачењем биографских података из више извора, анализирањем приватне кореспонденције, изучавањем политичких говора који нам показују за шта се особе залажу или проучавање личности уз помоћ контролне групе, ако смо у могућности да је идентификујемо¹⁰². Иако су сви ти приступи заступљени у литератури, сматрамо да методологија изабрана у овом раду омогућава велики број података и извора, који потврђују основне податке на основу којих можемо да доносимо конкретне закључке¹⁰³. Додатно, студирање

¹⁰² Winter (2005-II).

¹⁰³ Winter (2005) изводи неколико закључака у свом раду: да је могуће проучавати мотивацију индиректним методама, да је личност веома сложена и да, за разлику од црта личности, које су постојаније, мотивација може да варира. Личност постоји у контексту, али се контекст пресликава на личност, нарочито у политичком животу и могуће је, мада веома ризично, предвиђати понашање политичара на основу личности, односно мотивације.

биографија из више извора омогућава и увид у преписку личности са значајним људима из њиховог живота. Када је у питању анализирање политичких говора, питање је колико су ти говори дело онога ко их представља јавности, а колико су продукт тима који прилагођава политику тренутним околностима¹⁰⁴. С друге стране, свесни смо да наша методологија има доста ограничења: прво, што се више приближавамо садашњем времену, неки подаци су још увек искривљени и доста материјала није на увиду јавности. На пример, о Ајзенхауеровом стилу владавине сазнало се тек много касније. Сматрало се да се није превише бавио својим послом, док је он користио војну вештину обмане и радио вредно, пружајући људима сигурност (зато се и његово време памти као време сигурности)¹⁰⁵. Друго, неки подаци се намерно искривљују (бивши председници представљају себе у бољем светлу у својим аутобиографијама). На пример, Клинтон тврди за себе да је испунио све циљеве које је зацртао као младић: да је постао добар човек, да има добар брак, добра пријатељства и успешну политичку каријеру.¹⁰⁶ Морамо нагласити да је у његовом случају, изузев успеха у политичком животу, све остало дискутабилно, нарочито брак. Треће, морамо напоменути да није исто проучавање живота особе док тежи нечему великоме, као што је мандат председника САД, и анализирање те исте особе када постане председник. Сматрамо да особа која постане председник САД, иако има релативну аутономију у неким одлукама, више не руководи у целини својим животом већ то у великој мери чине други људи и догађаји, чак и када спроводе политике које су зацртали у својим кампањама.

На крају, када погледамо резултате истраживања (C-SPAN) које користимо за процену доприноса на две варијабле: једнака права за све и економски напредак и благостање, суочавамо се, као и сви истраживачи, са вештачким класификацијама које могу варирати¹⁰⁷. Истраживање C-SPAN-а се ипак ослања на 75 ауторитета који се баве председницима САД и тиме пружају квалитетну процену њихове успешности. Штавише, како време протиче, већ смо у могућности да објективније

¹⁰⁴ Мада председници бирају писце говора, вероватно сматрајући да они на најбољи начин могу да преобликују њихове и деје и политике у речи (Winter, 2005, стр. 560).

¹⁰⁵ Видети детаљније у делу дисертације који се бави Ајзенхауером.

¹⁰⁶ Clinton, 2005, стр. 3.

¹⁰⁷ Greenstein (2004), стр. 214.

сагледамо контекст у коме су председници САД од средине XX века и мало касније деловали и да закључимо колико су допринели напретку у области људских права и економског благостања.

2.6. ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

Очекивани резултати се наслањају на изнету хипотезу истраживања да код политичких лидера, на узорку америчких председника, постоји одређена врста мотивације која стоји у основи њиховог политичког понашања.

Очекивани резултати се односе на посебне хипотезе истраживања:

- (1) Понашање америчких председника, односно њихов пут до председничког места, условљен је развијеним мотивима постигнућа и моћи.
- (2) Постоји извесна разлика у изражености мотива аутономије и афилијације код различитих америчких председника.

Научни допринос овог рада је двострук. С једне стране, односи се на компаративну анализу мотивације председника тренутно најмоћније државе путем ове методологије, што може употпунити радове који се баве сличном тематиком. С друге стране, доноси практичне резултате који могу указивати на рано откривање понашања политичких лидера, мотива који су за то заслужни и ефеката које могу имати по америчку нацију, друге државе и свет у целини.

Овим антрополошким, психолошким и политиколошким истраживањем настојим да дам значај проучавању мотивације и људских потреба као главним покретачима људског делања. Различити мотивациони склопови могу собом носити позитивне, али и негативне последице. Када су у питању политички лидери на моћној позицији, као што је позиција председника државе, последице њиховог деловања и понашања се преносе на политички свет у целини.

И на крају, имајући у виду односе и интересе светских сила, овим радом приближавамо амерички политички систем и вредности, као и унутрашњу политику нашој публици, што би требало да пружи смернице за даља прагматична истраживања и анализе које би разматрале циљеве и методе наше спољне политике и интереса у глобалном свету.

АНАЛИТИЧКИ ДЕО

3. АНАЛИТИЧКИ ДЕО

3.1. АНАЛИЗА МОТИВАЦИЈЕ АМЕРИЧКИХ ПРЕДСЕДНИКА

3.1.1. ФРЕНКЛИН ДЕЛАНО РУЗВЕЛТ (Franklin Delano Roosevelt)

32. председник САД (1933–1945)

„Волтер Липман је описао Рузвелта као: веома упечатљиву особу, без чврстог схватања јавних послова и без јаких убеђења... никоме није опасан непријатељ. Превише је вољан да удовољи..., није крсташ..., није народни трибун, није непријатељ утврђених привилегија. Он је пријатан човек, без икаквих квалификација за функцију и веома ће много волети да буде председник. Била је то тачна и проницљива процена, пре него што је стварност постала замрачена премазом службе за односе са јавношћу.“¹⁰⁸

Порекло и детињство

Портрет младог Рузвелта, 1889
Извор: *Franklin D. Roosevelt Presidential Library and museum*

Френклин Д. Рузвелт је рођен 30. јануара 1882. у Хајд Парку, у Њујорку, а преминуо је 12. априла 1945. године. Потиче из веома богате аристократске породице, која је своје богатство стекла трговином опијумом¹⁰⁹. Тврди се да са мајчине стране потиче од Виљема Освајача¹¹⁰ и да је тринаесто колена од „Мејфлауера“¹¹¹. Растао је у привилегованој атмосфери, са посесивном мајком. Није био близак са оцем (имао је 54 године када се Рузвелт родио), мада је био у већем контакту са сином него што је било уобичајено у то време¹¹². Уживао је као

¹⁰⁸ Џонсон (2003), стр. 675.

¹⁰⁹ Black (2003), стр. 4–5.

¹¹⁰ Wallechinsky, Wallace (1975), стр. 295.

¹¹¹ Џонсон (2003), стр. 675.

¹¹² Burns (1956), стр. 4.

јединац, никада у свом животу није бринуо ни о коме осим о самом себи, имао је потпуну љубав и оданост и био је подизан да се осећа као принц¹¹³.

Џонсон наводи да су „Деланови били снобови, ксенофобични и антисемите...“¹¹⁴, али можемо сумњати да ли се тај утицај пренео и на самог Рузвелта. Чињеница је да су Рузвелтова мајка, и породица утицали на његове ставове, али ће остати питање у којој мери. Волео је да се осећа као човек са села, што је занимљиво, имајући у виду богатство и порекло (феноменално имање „Хајд парк“ на Хадсону у Њујорку), мада изгледа да је био прилично искрен у односу према имању и породици¹¹⁵.

Школовање

Имао је приватно образовање у кући под надзором мајке. Док су друга деца учила абегеду, он је већ знао француски и немачки језик, који је нарочито користио у школи у Немачкој, где се истицао бистрином и љубазношћу¹¹⁶. Европу је посетио чак осам пута до своје 16. године (Волчински, Валас /*Wallechinsky, Wallace*, 1975). Смит (*Smith*, 2007) тврди да поверење које је уливао Американцима потиче из његовог удобног и заштићеног детињства. Завршио је школу Гротон (*Groton School*), познату по чврстој дисциплини, на коју се никада није жалио и која је почивала на следећим вредностима: такмичење је здраво, труд доводи до успеха, награда зависи од успешности извођења задатка, а религија и морал имају незамењив значај за продуктиван живот. Након Гротона, Рузвелт уписује и завршава Универзитет Харвард. Био је веома друштвен, али просечног студентског постигнућа. Након што је дипломирао, похађао је Правни факултет Колумбија (*Columbia Law School*), који му је био досадан и који није завршио, али је сакупио довољно знања да положи адвокатски испит, након чега је почео да ради у адвокатској фирми у Њујорку (*Wallechinsky, Wallace*, 1975).

¹¹³ Џонсон (2003), стр. 675.

¹¹⁴ Исто.

¹¹⁵ Исто, стр. 676.

¹¹⁶ Smith (2007), стр. 21–25.

На Гротону је научио да се слаже са вршњацима, а на Харварду да их води¹¹⁷. Али, постоје и сведоци који говоре да је Рузвелт на Гротону био потцењен, да нико није мислио да ће постати председник, док на Харварду није био примљен у престижни клуб студената¹¹⁸. Сличне констатације могу да се нађу на више места и оне, с једне стране, указују на лидерске потенцијале и способност сналажења у друштвеним ситуацијама, што се нарочито показало касније. С друге стране, управо неприхватање од вршњака може утицати на јачање мотива постигнућа као компензацију. Иако контрадикторно, и једно и друго може бити тачно јер је могуће да су га неки људи прихватили и да је могао да води једну групу студената, док су други покушавали да га омаловаже.

Док је био на студијама, његов рођак Теодор Рузвелт постао је председник САД, а његов лидерски стил и реформски полет учинили су га узором младог Френклина¹¹⁹.

Рузвелт је у детињству добио добро приватно образовање учећи сам са менторима, али се касније одлично снашао у школама и на факултету. Могло би се помислити да ће због приватног образовања ван школских установа бити уздржан, али испало је сасвим супротно, имао је веће самопоуздање од других и лако је успостављао односе са људима.

Очигледно је да су се путовања и језици добро уклапали у његов друштвени карактер, а да су сигурност детињства и мајчина посвећеност развиле његово високо самопоуздање. Чињеница да су му школе као такве биле досадне може да говори о томе да је више био усмерен на људе, са којима се одлично слагао, него на академски живот. Од детињства је научен да прихвата рад и такмичење као пут до успеха, а развијање мотива постигнућа се сигурно огледа у избору узора – Тедија Рузвелта – тадашњег председника САД.

¹¹⁷ Исто, стр. 33.

¹¹⁸ American Experience: FDR (1994) DVD, US, PBS Studio (Director: David Grubin).

¹¹⁹ Burns (1956), стр. 24.

Брак и породица

Елеонор и Френклин, 1905.
Извор: *Bettmann/CORBIS*

Рузвелтови су у брак ступили веома млади, Рузвелт је имао 23, а Елеонор 20 година. Елеонор је била сироче, несрећна у детињству, несигурна, стидљива, а чак ју је и сопствена мајка звала баком¹²⁰. Уништила је писма из доба када је упознала Рузвелта, тако да остаје питање чиме га је привукла – можда својим бриљантним умом или учешћем у друштвеним активностима¹²¹. *Smith* (2007) наводи да је почетком XX века однос са супротним полом другачије посматран и да се до жена (па и секса, прим. аутора) долазило или браком или захваљујући проституткама, тако да можемо претпоставити зашто је Рузвелт три пута просио Елеонор. Наводи се да је њихов брак касније опстао само из интереса. Блискост и брак са Елеонор био је и пут до Тедија Рузвелта јер је она била његова омиљена нећака, ћерка његовог рођеног брата Елиота¹²².

Рузвелт је у почетку крио њихову везу од своје посесивне мајке Саре¹²³. Али након венчања, Сара је била све присутнија у њиховим животима, чак се и преселила у Бостон да би била са њима, доминирајући над Елеонор¹²⁴. Често је помињана чињеница да је свој велики сексуални апетит Рузвелт задовољавао са другим женама, након што су он и Елеонор, 1916. године, када су већ имали шесторо деце, почели да живе у одвојеним деловима куће (Винклер /*Winkler*/, 2006). Рузвелт је имао љубавне везе са Луси Мерсер (*Lucy Mercer*), Елеонорином секретарицом, принцезом Мартом од Норвешке, Миси Л Хенд (*Missy le Hand*), лично секретарицом), док је Елеонор показивала наклоност ка женама и била је феминисткиња (*Wallechinsky, Wallace, 1975*).

¹²⁰ Џонсон (2003), стр. 676.

¹²¹ *Wallechinsky, Wallace (1975), стр. 296.*

¹²² *American Experience: FDR (1994).*

¹²³ *American Experience: FDR (1994).*

¹²⁴ *Winkler (2006), стр. 19–20.*

У литератури и популарној штампи могу се наћи наводи да је Елеонор била лезбејка, али ако желимо да будемо искрени, можемо тврдити да је била бисексуалка. Занимљиво је да је брачни пар Рузвелт прихватио такав однос и да су имали доста поштовања једно према другоме. Иначе, када је Елеонор предложила Рузвелту да се разведу да би био са женом коју воли, интервенисала је и његова мајка, претећи му да ће га оставити без пребијене паре јер ће избити скандал¹²⁵. Наглашавамо да је штампа тада имала позитиван однос према Рузвелту и такве ствари у то време нису смеле да доспеју у јавности.

Рузвелтова мајка је увек имала доминантан утицај и покушавала је да уђе у све поре живота свог сина. Она се од почетка питала за све и трудила се да има контролу над њим, што је бивало све теже јер је Рузвелт радио већину ствари по својој вољи, па тако је и у овом случају остао са својом љубавницом.

Рузвелт је био харизматичан, згодан и висок, широких рамена и веома друштвен, док је Елеонор била стидљива и није волела друштвене догађаје, а у почетку је била заузета децом. Био је духовит, волео је смех и често се смејао. Пио је по два-три коктела увече, а пушио тридесетак цигарета дневно, упркос забрани лекара. Имао је идеалан глас за радио (мек, са лепом резонанцом), који је био једно од његових главних оруђа.¹²⁶

Каријера

Као што је већ истакнуто, Рузвелт је студирао право на Универзитету Колумбија и положио је испит за адвоката 1907. године, мада није дипломирао. Следеће три године је практиковао корпоративно право, живећи као типичан припадник више друштвене класе у Њујорку. Имајући у виду виша достигнућа, сматрао је да је право досадно и ограничавајуће.¹²⁷

Рузвелт је инициран у слободног масона 1911. године у оквиру њујоршке ложе – „Холанд Лодж бр. 8“ („*Holland Lodge No. 8*“)¹²⁸.

¹²⁵ Smith (2007), стр. 160.

¹²⁶ Burns (1956), стр. 77–79.

¹²⁷ Исто, стр. 28.

¹²⁸ The Grand Lodge of Free and Accepted Masons of Pennsylvania.

Политичка каријера

Када је напунио 28 година, добио је предлог да се кандидује за демократског представника округа Албани, а трошкове кампање је морао да сноси сам јер је то био један од услова за подршку демократа (*Wallechinsky, Wallace, 1975*). За разлику од оца, који је био аполитичан, Рузвелт „...никада није сумњао да је политика оно што он жели. Његова политика је била наследно демократска... отуда је и отишао са Харварда у адвокатску канцеларију која се борила против трустова. Рузвелт је према породичној традицији, по образовању, по инстинкту и уверењу био противник крупног бизниса“.¹²⁹

Године 1911. постао је сенатор и већ тада је почео да се опире „Tammany Hall“ партијској машини демократа која је доминирала у изборним кампањама и тако је постао популаран међу младим демократима. Иако још увек није савладао говорништво, поново је изабран 1912. године (Брнс /*Burns*/, 1956).

Већ тада је подржавао програме подршке радницима, женама и деци, планове Вудроа Вилсона, што је делом заслуга и Теодора Рузвелта, који је заступао такве ставове (*Burns, 1956*).

Његов однос према трустовима и моћном капиталу показује да су Рузвелта интересовали обични људи и њихово благостање, што је у духу демократије и равномерне расподеле богатства и утицаја. Однос и борба са локалним моћницима дефинитивно указују на његове амбиције и жељу за доминацијом, али са праведнијом идејом.

Рузвелт на месту помоћника секретара морнарице, 1913. године
Извор: *FDR Presidential Library and Museum*

Подршка Вилсону га је довела до позиције помоћника секретара за морнарицу (*Assistant Secretary of Navy*), коју је некада заузимао и његов рођак председник Теди Рузвелт, његов узор. Ту је показао своје квалитете вештог и агресивног бирократе (администратора) и вештину стварања публицитета и доброг односа са јавношћу

¹²⁹ Џонсон (2003), стр. 677.

(Black, 2003). Са позиције се повукао након скандала и процеса који је вођен у морнарици поводом хомосексуалних веза морнара и цивилног становништва (*Newport Sex Scandal*)¹³⁰. То није имало везе са њим већ се скандал односио на морнарицу уопште.

У међувремену, 1914. године се неуспешно кандидовао за сенатора Њујорка, и то због тога што није обезбедио Вилсонову подршку на локалном нивоу, учећи из те грешке како му се не би поновила у будућности (*Burns*, 1956).

Рузвелт је имао тридесет осам година када га је странка номиновала за потпредседника, надајући се да ће његово име привући прогресивне републиканце. Изгубио је од Хардинга, па се враћа у адвокатуру и постаје члан Сивитана (*Civitan*), организације коју су основали чланови Ротарија, са идејом да помажу хендикепираним људима и деци¹³¹.

Нажалост, на одмору 1921. године, у својој 39. години, након пливања у леденој води, оболео је од дечје парализе и доњи део тела му је заувек остао непокретан. Лекарима је дуго требало да установе шта се са њим догодило. „Ако проведете две године у кревету, покушавајући да померите палац на нози, све после тога ће вам деловати лако.“¹³² Од кад се разболео, упорно је вежбао горњи део тела, покушавајући свима да докаже да не мора да живи као инвалид. Ишао је и на хидротерапију. Жарко је желео да се појави као кандидат на изборима, али је сматрао да га због непокретности грађани неће схватити озбиљно и зато је, уз велики напор, са протезама, уз помоћ неког од својих помоћника или сина, успевао да се у јавности појављује стојећи (Мекферсон /*McPherson*/, 2004). Успевао је чак да направи неколико корака са протезама, нарочито када би устајао са столице да би одржао говор (*Wallechinsky, Wallace*, 1975). Новинари га нису сликали и приказивали како га носе или у инвалидским колицима и зато већина Американаца није ни знала да је председник хендикепиран. Упркос тешкој болести, Рузвелт је доказивао и доказао да може да успе: да живи са парализом и да победи у политичкој арени.

¹³⁰ Murphy (1988).

¹³¹ Burns (1956), стр. 74–75.

¹³² McPherson (2004), стр. 226.

Ал Смит (*Al Smith*), председнички кандидат демократа који је изгубио од Хувера, убедио га је да се 1928. године кандидује за гувернера Њујорка. Добио је тесном већином (свега 1%), али је две године касније поново освајао исто место огромном већином, захваљујући социјалном програму којим се у времену депресије обратио гладнима и сиромашнима. То га је аутоматски кандидовало за представника демократа на председничким изборима 1932. године (*Black, 2003*).

Политичку каријеру је наставио са још већим ентузијазмом и трудом. Могли бисмо да уђемо у дискусију о томе колико је Рузвелт имао јаку вољу за животом или колико је био развијен његов мотив моћи и постигнућа упркос тешкој болести, а можда је то био најбољи начин да превазиђе тешку болести. Сетимо се да и је сам изјављивао да је политика једино занимање које га интересује. Погледајмо за шта се Рузвелт залагао и како је текла његова политичка, односно председничка каријера.

На председничким изборима декласирао је Хувера. Рузвелт је први политичар који се смејао и са осмехом на лицу суочавао са проблемима. У време депресије, која је трајала већ неко време, он је био светла личност, што га је издвајало од противкандидата и намрштених и забринутих хорди политичара. Његов инаугуративни говор показује позитивну слику коју је пројектовао у мрачним данима депресије: „...Једина ствар које треба да се плашимо је страх... Ова нација тражи акцију и то акцију сада...“¹³³ Можемо да закључимо да је највећа Рузвелтова заслуга у времену депресије враћање наде и поверења у систем.

Његов политички план је заправо била серија различитих одговора на текуће економске проблеме, иако Џонсон (2003) истиче да је велики део акција које су се одвијале у време Њу дила започет још за време Херберта Хувера. Рузвелт је заслужан за ширење федералног утицаја и враћање поверења у институције САД, мада се Рузвелт, с друге стране, „борио“ против већине у Конгресу која је спутавала његове планове, као и против одлука Врховног суда. Штавише, многи не знају да су се САД касније укључиле у Други светски рат због ставова јавног мњења, Закона о неутралности (*Neutrality Acts, 1935–1937*) и става Конгреса о укључивању у ратне подухвате. Ступање у рат је отпочело ратном помоћи у оружју

¹³³ Исто, стр. 227.

савезницима – Британцима (*Lend Lease Act*, март 1941), док су се САД заиста ушле у рат након напада Јапанаца на Перл Харбур, у децембру 1941. године.

Винстон Черчил, Френклин Рузвелт и Јосиф Стаљин, испред дворца „Ливадија“ за време Конференције у Јалти (9. фебруар 1945)
Извор: *FDR Presidential Library and Museum*

За време рата Рузвелт је играо улогу медијатора између две „примадоне“ Черчила и Стаљина.

Ангажовао је огромне војне потенцијале и људство за ослобађање Европе од Хитлера и Азије од Јапанаца. Сенку на његова достигнућа бацају

логори за Американце јапанског порекла и питање односа према логори-ма смрти у

Европи, у којима је страдао огроман број Јевреја (Блек /*Black*/, 2003).

Крајем трећег и почетком четвртог мандата, Рузвелтова болест је озбиљно напредовала. Постављана су многа питања о његовом здрављу и способности расуђивања крајем рата. Имајући у виду однос медија према његовим недостацима (пре свега физичким) и слабостима, није било могуће са сигурношћу открити његово право стање и способност расуђивања.

Сигурно је да је он један од најзаслужнијих људи за победу у Другом светском рату и за стварање садашње слике света.

Заоставштина, вредности, личност и мотиви

Black (2003) у својој књизи сумира допринос и величину Френклина Рузвелта и оцењује га као једну од најзначајнијих фигура у Америци, али и у целом

свету у XX веку. Тај закључак је извео на основу следећих седам великих постигнућа:

1. Рузвелт је, заједно са Винстоном Черчилом, био спасилац западне цивилизације у периоду њене најмрачније историје.
2. Прекинуо је америчку изолацију и успоставио нове сфере њеног интереса – стално присуство у Европи и на Далеком истоку, јер је још од школских дана, као антиколонијалиста, предвиђао крах британске империје. Први је увидео могућност да Кина постане велика сила, а Блиски исток потенцијални извор невоља.
3. Преиначио је однос између федералних власти и народа, оживео економију и спасао капитализам, не тражећи уточиште у фашизму или комунизму, као што су многе земље учиниле. Упркос неким критикама његовог успеха, чињенице говоре да је смањио незапосленост са 30% 1933. на 7% 1939. године. Осим економског напретка, његови јавни радови су довели до стварања инфраструктуре која се користи и дан данас: *The Golden Gate & Bay Bridges, Hoover Dam, The Tennessee Valley Authority* – која је довела струју до руралних делова земље, а успешно је изведен и огроман број мањих пројеката.
4. Био је више него успешан ратни вођа, чак успешнији од Вашингтона, Медисона, Линколна или Вилсона. Изабрао је праве људе за војне команданте: Маршала, Нимица, Мак Артура и Ајзенхауера. Правио је мало грешака и, изузев Перл Харбура, успео је да поштеди животе многих америчких војника. Зато су Американци имали најмање жртава од свих савезника у Другом светском рату. Под његовим вођством, Америка је произвела незамисливе количине оружја потребне за ратовање. Само током 1942. године произведено је 60.000 авиона, а тај број је удвостручен 1943. године (125.000). И имао је безгранично поверење у амерички народ и веру у успех.
5. Рузвелт је у Јалти створио околности које су његовим наследницима, од Трумана до Клинтона, омогућиле да испуне Вилсонов сан и да

направе свет безбеднијим за демократију. Европа данас постоји онако како ју је Рузвелт замишљао.

6. Рузвелт је био бриљантан политичар који је тачно знао шта бирачко тело осећа и када и како да се политички понаша. Аутор наводи да Черчил, да је слушао његове савете, не би изгубио изборе као ратни победник.
7. На крају, Рузвелт се највише остварио у личном животу, упркос тешкој болести и непокретности. Успео је људима да пружи прави пример како и у изузетно тешким околностима може много да се постигне. Тај лични тријумф био је и јесте инспирација за многе.

Black (2003) сматра да се не може заборавити ни несавршеност Рузвелтовог карактера, неверство, однос са супругом, немогућност емоционалног зближавања са најближима и лоше родитељство према сопственој деци. Не могу се заборавити ни његове политичке грешке, као што је однос према Американцима јапанског порекла за време рата, намера да себи прилагоди Врховни суд и постављање Џозефа Кенедија за амбасадора у Великој Британији.

Можемо још да додамо: јединац коме је све било подређено, са великом мотивацијом да успе и друштво промени набоље, у великој мери је заступао лични интерес. Четири председничка мандата потврђују чињеницу да је био предодређен за велику улогу и да је могао да ради по своме, али све то не пориче чињеницу да је учинио много за амерички народ и цео свет у најмрачнијим годинама људске историје.

У детињству су му усађене идеје доброг. Отац, верник Епископалне протестантске цркве, који је имао посебан и више него поштен однос према својим запосленима, што није било карактеристично за то време, и етика школе Гротон у којој се учило о људским вредностима, обликовали су Рузвелтов дух, али и имиџ који је стварао у јавности. Можемо довести у питање поштовање неких вредности у приватном животу, нарочито у браку.

Председник Рузвелт у инвалидским колицима на трему „Тор Cottage“ у „Хајд парку“, држава Њујорк, са унуком кућепазитеља, Руте Би (Ruthie Bie) и псом Фалом (Phala) (фебруар 1941)

Извор: *FDR Presidential Library and Museum*

Што се тиче профила Рузвелтове личности и његове мотивације, наш задатак је доста тежак. И поред много информација о његовом политичком животу, доста тога што би нам омогућило анализу није доступно, као ни за друге председнике. Сигурно је да су његови мотиви постигнућа и моћи више него експлицитни. Код њега су чак веома изражени, нарочито мотив постигнућа, и то баш упркос тешкој болести. Код њега су та два мотива изражена у

толикој мери да су се манифестовала и на личном плану, и у друштвено-политичком животу. Чињеница да је

доминирао америчком политиком у четири председничка мандата

само потврђује нашу тезу.

Мотив афилијације више је изражен у његовим политичким програмима, идејама, пружању наде и сигурности америчком народу него у личном животу. Он је, на пример, доводио у очај људе који су сарађивали са њим јер им је дозвољавао да виде само део слике. Чак ни са Труманом није делио све информације са важних конференција које су се тичале САД и целог света. Његов однос са Елеонор је био поремећен и опстајао је само из интереса, што показује да је код њега био снажно изражен мотив аутономије. Увек је сматрао да је све подређено њему, али је ипак имао много позитивне енергије коју су други људи лако прихватили, а учинио је и много великих дела у борби против немаштине и зла у то време, што све показује његову искрену бригу за друге. Зрачио је позитивном енергијом и то ће заувек

остати у сећању Американаца и свих оних који су доживели и преживели Други светски рат.

3.1.2. ХАРИ С.¹³⁴ ТРУМАН (Harry S. Truman)

33. председник САД (1945–1953)

У време његовог доласка у Белу кућу на њега се гледало као на никоговића, човека – машину, паланачког и локалног политичара из удаљене граничне државе, који ће се изгубити у свету међународног државништва, у коме су САД постале водећи играч¹³⁵. У ствари, Труман се готово од почетка добро понашао па су не само САД него и цео свет имали разлога да му буду захвални за његов једноставан, старомодан осећај правде, јасну разлику коју је подвукао између правде и кривде и одлучности са којом их је примењивао на огромне глобалне проблеме са којима се суочавао од првог тренутка свог председниковања¹³⁶. Штавише, свако пажљиво изучавање његовог деловања показује да је по карактеру, темпераменту и искуству био добро припремљен за веома значајну функцију коју је обављао¹³⁷.

Порекло и детињство

Млади Труман

Извор: *Harry S. Truman Library and Museum*

Хари С. Труман је рођен 8. маја 1884. године у Ламару, селу у Мисурију, 180 километара удаљеном од Канзас Ситија. Труман је био син Џона Андерсона, перспективног фармера и трговца мазгама и другом стоком, и мајке Марте Елен. Џон Андерсон се лако уклапао у свако друштво јер се ни по чему није издвајао. Веома лако се нервирао и био је спреман на кавгу. Млади Хари се дивио свом оцу, али је имао другачији темперамент од њега. Иако му је отац био узор, Хари није могао да доказује своју снагу другим дечацима јер је био ситне грађе, са наочарима. Као дечак је имао жељу да постане

¹³⁴ Да би удовољили обојици дедова, Труманови су као средње име оставили само иницијал С. То је тада била пракса код Американаца ирско-шкотског порекла, тако да ово С не означава ништа (Mc Cullough, 1992, стр. 37).

¹³⁵ Џонсон (2003), стр. 716.

¹³⁶ Исто, стр. 716.

¹³⁷ Hamby (1995).

професионални музичар, клавириста, а време је проводио код куће читајући и зато су га звали мамин син (*Wallechinsky, Wallace, 1975*).

Његов отац је био добродушан, емотиван, увек спреман да учини све за своју породицу и част, чак и песницама. Иако је био кавгација, никада није подигао руку на било кога у својој фамилији, сматрајући да све може да се реши речима. Џон Андерсон је имао још једну особину, веома важну, нарочито у то време – био је спреман да ризикује. Нажалост, због неких шпекулација и пословних промашаја, као и лоших договора поводом једног патента, изгубио је све што је поседовао и, након неколико селидби, вратио се у Канзас Сити, на посао надзорника. У овим пословним промашајима изгубљен је и новац за Харијево школовање, тако да је то један од разлога да је он остао једини амерички председник у XX веку који није завршио колеџ (*Ферел /Ferell/, 1994*).

Марта Елен је имала још значајнију улогу у Трумановом животу. Веома ју је волео. Навикла је да ради по своме и углавном оно што жели. Била је „без длаке на језику“ и говорила је оно што је мислила. Ту особину је понекад, додуше ретко, испољавао и сам Труман (*Ferell, 1994*).

О Трумановом детињству немамо много података, за разлику од Рузвелтовог, који је био само две године старији и чија је мајка увек сматрала да ће он бити председник, па је водила белешке о његовом понашању и успесима. Трумана нико није видео као будућег председника, чак ни он сам, изузев деде, који је говорио да ће постати председник (та занимљива прича може се наћи у више биографија).

Када је био мали, откривено је да има проблем са видом, па је морао да носи дебеле скупе наочаре и да пази да их не разбије. Због тога није могао да учествује ни у каквим играма ни спортовима, а деца су га звала четворооки¹³⁸. То је један од разлога што се није дружио са другом децом. Други разлог је то што је морао да ради код куће јер је његова породица била скромнијих прихода, након очевих неуспелих пословних подухвата.

¹³⁸ Ferell (1994), стр. 15.

Школовање

Када је Труман кренуо у школу, са осам година, већ је знао да чита, а са 14 година је већ прочитао све књиге које су га интересовале у јавној библиотеци. Ишао је у школу Стари Ноланд (Old Noland School), али је морао да је напусти већ у другом разреду због болести која му је парализовала руке, ноге и грло на неколико месеци. Због слабовидости и ношења наочара није учествовао у спортским активностима. Његов омиљени предмет била је историја. Матурирао је 1901. године у средњој школи Independence¹³⁹.

Каријера

Чим је одрастао, почео је да ради ван куће, најпре у драгстору, затим, од своје седамнаесте године, и различите физичке послове, а касније на железници, у пошти... Његова породица је била у финансијским проблемима, па је сав зарађени новац давао њима како би направили нову фарму. Тада га је већ приметилa Бес, будућа супруга (Ferrell, 1994).

Најдуже се задржао на различитим пословима у банци и рачуноводству, али, како наводи Ferrell (1994), није показивао никакво одушевљење за банкарство. Интересовала га је једино војска, па се 1905. године пријавио у Националну гарду Мисурија. Након годину дана се вратио кући, али је сâм говорио да му је то искуство помогло у каснијој политичкој каријери¹⁴⁰.

У животу на фарми није се дешавало ништа занимљиво, осим што је Труман показивао интересовање за масонерију и од тада до краја живота остао привржени члан. У међувремену је био мајстор масонске ложе (Grandview Masonic Lodge 618) коју је основао у Мисурију. У том периоду је почео да се забавља са Бес Валас.

До своје тридесет треће године живео је са својом породицом и није се ни по чему разликовао од других¹⁴¹.

¹³⁹ Page (1984).

¹⁴⁰ Ferrell (1994), стр. 36.

¹⁴¹ Мада рад у масонској ложи, привлачење нових чланова, и промоција активности, као и рад на себи представљају – организациони рад, који чини основу политичког рада. Осим тога, масонске идеје се могу посматрати као корисне за човечанство без обзира на то што постоје и другачија мишљења, која, на пример, масонерију виде као заверу. Сама чињеница да је основао ложу говори о Трумановим организационим способностима.

Бес је безуспешно запросио 1911. године, али се од тада сматрало да су верени¹⁴².

Занимљиво је да до тада није показивао никакво интересовање за политику. Очигледно га је интересовао организациони рад и рад на себи, због чега је и основао масонску ложу. У детињству и младости Харија Трумана нисмо уочили трагове, бар не оне изражене, мотива за моћи, осим чланства у масонској ложи. Код њега је уочљив мотив постигнућа, јер је радом желео да постигне своје циљеве и да се докаже пред својим оцем, друговима и, наравно, Бес.

Проблем за ово истраживање представљају описи његовог понашања без улажења у анализу његовог односа према другим људима. Њега банкарски посао није интересовао, био је заинтересован за војску и за масонску организацију која има велике идеје. Његов дотадашњи живот био је окренут према породици и прилично подређен њој. Новац који је зарађивао својим радом, на фарми и у другим подухватима, био је намењен његовој породици. То показује да је доста бринуо о другима, иако је тада остављао утисак да не мари ни за шта и ни за кога посебно.

Учешће у Првом светском рату

Након одлуке о проглашењу рата у конгресу, 1917. године САД ступају у Први светски рат. Труман доноси одлуку да се пријави као добровољац заједно са стотинама других из Мисурија. Његови разлози нису идеолошке природе већ више потреба за правдом, а тим речима и Вилсон позива Американце да се укључе у рат за правду¹⁴³.

Труман је први пут у Батаљону Д добио прилику да испољи своје лидерске потенцијале. Све је било другачије него у Националној гарди. То више нису били само банкарски службеници, него потпуно различити људи из истог места и државе¹⁴⁴. Труман наводи да је то искуство било најзначајније за његову политичку

¹⁴² Многи аутори наводе да је њихово забављање имало такав ток највише због њене мајке, која је желела да се Бес уда за неког добростојећег човека, а не за фармера (Ferrel, 1994).

¹⁴³ Жељу да иде у рат није могла да спречи ни Труманова кратковидост. Тај проблем је решио тако што је запамтио слова на карти за процену вида (Greenstein, 2004, стр. 29).

¹⁴⁴ Пракса да се у рат заједно шаљу људи из исте средине сматрајући да ће се боље држати (у посебним јединицама) напуштена је за време Другог светског рата јер се могло десити да се уништи

каријеру: „Цела моја политичка каријера заснива се на искуству из војске и ратним друговима...“¹⁴⁵

У раду на терену и мобилизацији људи за одлазак у Први светски рат Труман је показао организационе, али и лидерске способности, па су га војници изабрали за првог поручника. Иако је био у тридесет трећој години, очигледно је показивао жељу за доминацијом – најпре радом у масонској ложи, а касније организовањем људи и припремама за рат.

Труман са Снајдером (Snyder) и Воаном (Vaughan)
у кампу за обуку 1930. године
Извор: *Harry S. Truman Library and Museum*

На припремама у војсци промовисан је у чин капетана, па је у Француској водио артиљеријски Баталјон Д, познат по лошој дисциплини пре него што је он дошао. Показао се као добар вођа, кога су људи волели и ценили. Храброст је исказао нарочито када је у једном нападу Немаца вратио у борбу људе

који су почели да беже од сукоба. О његовој бризи за људе најбоље говори чињеница да капетан Труман није изгубио ниједног човека¹⁴⁶. Као и два милиона других Американаца који су учествовали у рату, на ратишту је провео неколико

цела јединица са свим војницима из једног места што би било ужасно за локалну средину. Труман је доста радио на мобилизацији људи, а обичај је у то време, још из америчког грађанског рата, био да мобилисани људи бирају своје вође. Након напорног рада на терену и мобилизацији, Труман је очекивао чин наредника, а добио је виши – чин првог поручника. Ова чињеница из времена Првог светског рата касније је Труману пружила могућност да политички мобилише велики број људи за себе и да глатко победи на изборима у округу Џексон (Ferrel, 1994).

¹⁴⁵ Daniels (1950), стр 90.

¹⁴⁶ Gilwee (2000) и Giangreco, Transcript of *The Soldier from Independence: Harry S. Truman and the Great War*, 7. април 2002.

месеци, док је остатак времена, до годину дана колико је провео у рату, чекао на повратак кући (*Ferrell, 1994*).

Хари је имао посебан однос према саборцима. Када је био председник, а и у ранијој политичкој каријери, свима је одговарао, лично диктирајући писма и потписујући их. Са њима се сусретао једном годишње и, када их је упознавао са гостима у тим приликама, знао је имена свих ратних другова из свог батаљона (*Ferrell, 1994*).

За време Првог светског рата, Труман је увек показивао изузетну бригу за људе, трудећи се и успевајући све да их сачува. Проблеме са дисциплином решавао је другачије него претходници – изазивајући поштовање. Све их је познавао по имену и сваком је указивао пажњу од почетка па до краја свог живота. Мотив афилијације, испред свих других мотива, показивао је на очигледан начин.

Каријера (наставак)

Када се вратио из рата, са једним ратним другом отворио је радњу галантерије, 1919. године, у Канзас Ситију. На почетку је посао ишао добро и омогућавао му је да буде члан Канзас Сити клуба (*Cansas City Club*), у који је, за

чланарину од 225 долара годишње, могао да доводи пријатеље на ручак. Његова радња је била место окупљања ратних другова, као и место за организовање манифестација.

Двадесет осмог јуна 1919. године, након осам и по година, венчао се са Бес Валас, што је сигурно најзначајнији догађај у Харијевом животу. Живели су у кући која је била скромна и лоше одржавана, јер Бес то није занимало, и никада нису позивали чак ни најближе пријатеље у кућу (*Ferrell, 1994*).

Док је радња пословала добро, Хари је својим саборцима, а и ветеранима рата, робу често давао на кредит. Неколико пута је слао

Хари и Бес Труман: фотографија са венчања, 28. јун 1919. године
Извор: *Harry S. Truman Library and Museum*

пицаме и друге потрепштине у локалну болницу за ветеране Првог светског рата, а више пута је давао новац и за њихове операције (*Ferrell, 1994*).

У међувремену, Хари је почео да организује окупљање ветерана и помагао је у стварању првог удружења резервних официра у Америци, из кога је настао велики број локалних удружења.

Након две године, посао са радњом на доброј локацији, који је био уносан и перспективан, пропао је као последица кризе која је тада почела у САД. Не желећи да прогласи банкрот, обећао је да ће отплатити све дугове (*Wallechinsky, Wallace, 1975*). Тада је одлучио да се окрене политичком животу (*Ferrell, 1994*).

Упркос одређеној незаинтересованости, осим мотива афилијације, код Трумана се јавља мотив постигнућа у виду његове жеље да се докаже. Напредовање по чиновима и лидерска улога у војсци, а касније улога човека који окупља и организује саборце говоре о израженом мотиву моћи. Хари је своје „недостатке“ успевао да надомести већ у младости, а и као одрастао човек, двома значајним одлукама: прво је оженио Бес Валас, а затим се пријавио и вратио из Првог светског рата као херој – као капетан Хари. Показао је да и мамин син може да буде јак и борбен као и други снажни момци (*Wallechinsky, Wallace, 1975*). Његови највећи страхови су били неодлучност, несигурност и слабост, али је успео и њих да превазиђе¹⁴⁷. Ако свему томе додамо организационе способности, припадност масонима и Канзас Сити клубу, као и успешан бизнис који је започео, видећемо да је мотив постигнућа био све израженији што је Хари постајао старији.

¹⁴⁷ Када га је један мршави дванаестогодишњак упитао да ли је био популаран као дечак, одговорио му је: „...Напротив, популарни су били спортисти и шибације. Без наочара сам био слеп као слепи миш и, да кажем истину, био сам млакоња. Ако је постојала било каква опасност од туче, ја сам увек бежао. Зато сам ваљда данас на овом месту.“ (*Wallechinsky, Wallace, 1975, стр. 308*)

Политичка каријера

Трумана је његов отац упознао са Мајком Пендергастом¹⁴⁸ и уз помоћ демократа 1922. године је изабран на административну функцију у суду¹⁴⁹ у јужном делу округа Џексон (Jackson County).

Многи очевици сведоче да је Труман у то време био лош говорник, монотоног гласа и акцента типичног за Мисури, који је читао текст и брзо завршавао своје говоре тако да није деловао интелигентно¹⁵⁰.

Труман остаје на овој позицији релативно дуго, чак до 1935. године, са изузетком од 1924. до 1926. године, када није био реизабран. Показао је изузетан политички дар и умеће опхођења са другим судијама.

У овом периоду, 1930. године, Труман је координисао „Десетогодишњи план“, који је укључивао обнову, јавне радове за реконструкцију путева, подизање нове зграде Округног суда и постављање споменика првим женама које су живе у САД и дале огроман допринос стварању Америке каква је данас¹⁵¹. После Рузвелтовог избора за председника САД, постављен је на функцију директора Федералног програма за запошљавање Мисурија. Тиме је заправо Рузвелт учинио противуслугу Пендергасту за пружање подршке на изборима, чиме је и овај део власти стављен под Пендергастову контролу¹⁵².

На овој, али и на каснијим функцијама, Труман је био препознат као особа која је уштедела хиљаде долара пореским обвезницима.

У приватном животу, Труман се и даље трудио да заради новац. После два Бесина побачаја, 1924. године су добили ћерку, једино дете – Мери Маргарет (Mary Margaret), коју је Труман целог живота подржавао¹⁵³. Не зна се много о томе како

¹⁴⁸ Као што је Рузвелтов политички успон помогла „Tammany Hall Machine“, Труманову кампању и његов политички успон помогла је „Pendergast Party Machine“, којом су руководила три брата Пендергаст.

¹⁴⁹ То није суд какав ми познајемо већ више представља комисију.

¹⁵⁰ Ferrel (1994), стр. 97.

¹⁵¹ Kansas City Library (2010).

¹⁵² Savage S. J. (1991), стр. 65.

¹⁵³ Има једна занимљива прича која говори о Трумановом односу према ћерки, која је била певачица. Када је добила лоше критике у новинама, председник Труман је написао критичару да такве речи не приличе опису њеног певања и да ће, ако га сретне, морати да набави нови нос и да држи хладан бифтек испод ока. Иако је то била скоро озбиљна претња, јавно мњење то није тако схватило већ, напротив, као приврженост породици и њену одбрану (Wallechinsky, Wallace, 1975, стр. 302).

су Труманови живели, осим неких анегдота и чињенице да су били пристојна и тиха породица. Труман је подржавао своју супругу у ономе што је она желела, а она је подржавала његову политичку каријеру (Ferrel, 1994).

Познат као ефикасан и моралан човек, уз помоћ „Великог Тома“ Пендергаста, изабран је за сенатора у новембру 1934. године, победивши ривала из Сент Луиса. Додуше његова прва жеља је била да буде гувернер, али је Том подржао другог човека. Онда је размишљао о функцији конгресмена, али је и у томе Том Пендергаст подржао другог човека, а Труману је на крају понудио подршку за функцију сенатора (Севиц /Savage/, 1997).

Борба за сенаторско место је била озбиљна уз увек иновативан Пендергастов „деримендеринг“, чија се помоћ Труману стално спочитавала.

Жеља за напретком у политичкој каријери и моћним позицијама очигледно је видљива у Трумановој жељи да буде гувернер, што је заиста права, моћна и утицајна извршна функција. У томе се огледа његова мотивисаност постигнућем, али и моћи.

Током првог Трумановог сенаторског мандата, његове квалитете су препознали други сенатори, али је био слабо запажен код новинара и добио је мало места у новинама. Увидевши рад других сенатора, Труман је схватио да „...је рад и само рад потребан да би се нешто постигло... Моја политика је да урадим сваки задатак барем мало боље него било ко други. А за то је потребан рад. Зато су неки људи лидери у друштву, политици, религији, на позорници и било где другде, а неки само стоје и кукају да их друштво не третира фер“¹⁵⁴.

Ако смо до почетка Труманове политичке каријере сумњали у његов мотив постигнућа и мотив доминације, успон до сенатора и рад у округу Џексон показали су његове амбиције. Можда их он није обелодањивао пре него што се укаже прилика, али су његови квалитети препознати захваљујући упорности, раду и способности организације. Као сенатор, иако се томе није надао, суочавао се са многим лидерским изазовима, својим бирачима, администрацијом и политичким интересима. Изгледа да се у томе добро сналазио, без обзира на корумпиране менторе Пендергасте који су владали Канзасом.

¹⁵⁴ Ferrell (1994), стр. 134. Truman Letters 1935, 1937. 1939.

Иако је гласао за Закон о неутралности САД (*Neutrality Act 1935–1937*), касније је искрено подржао Рузвелтов предлог закона који је омогућио војну помоћ савезницима у Другом светском рату (*Land Lease Act*), иако је тај чин изазивао многе негативне реакције и Рузвелт је једва успео да се закон увоји у Конгресу.

Након што су разоткривене махинације његовог ментора Мајка Пендергаста, негативна слика се прелила и на њега самог¹⁵⁵. У наставку каријере се сусретао са Рузвелтовим притиском да се не кандидује за сенатора, а за утеху би добио место у државној администрацији које је боље плаћено. Упркос притисцима, настављао је са кампањом, у сопственим колима, комуницирао са бирачима и добијао изборе унутар странке са малом разликом. Са лакоћом је победио републиканског противника, на таласу подршке коју је Рузвелт имао у целој земљи и која се у великој мери преносила и на демократске кандидате (*Ferrell, 1994*).

Одмах на почетку рата, као пуковник у резервном саставу, желео је да се пријави у артиљерију, али је након разговора са генералом Маршалом схватио да је ипак стар за рат (тада је имао педесет шест година)¹⁵⁶.

Већ у периоду ратне кампање увидео је да су војне базе и складишта муниције неефикасни, што је, као војник, сматрао великим проблемом САД. Примећивао је да се много троши, да постоји велика корупција, да се намештају велики уговори... Када је постао сенатор, био је изабран у сенатски одбор за истраживање стања, који је откривао корупцију и немар, а касније је у јавности постао познат као Труманов одбор. Колико је до тада Труман био непознат широј јвности, говори и чињеница да су уредници стављали слике других људи мислећи да је то Труман (*Ferrell, 1994*).

На тај начин, не користећи одбор у партијске сврхе, Труман је пореским обвезницима уштедео више од 15 милијарди долара¹⁵⁷. Тај податак говори о његовој бризи за опште добро. Штавише, у истраживању листа Вашингтон пост

¹⁵⁵ Трумана су често питали како је уопште могао да уђе у круг озлоглашених политичара као што је Мајк Пендергаст, а он им је одговарао да систем може да се мења изнутра... (*Wallechinsky, Wallace, 1975*).

¹⁵⁶ „Питао ме је колико сам стар и ја сам му рекао да имам 56 година. Спустио је наочаре за читање, насмејао се широко и рекао да нам не требају моторци јер је ово рат који ће водити млади људи. Био је, нажалост, у праву, али је повредио моја осећања и онда сам решио да урадим нешто конструктивно као допринос рату“ (*Truman, Ferrell, 1980, стр. 75*).

¹⁵⁷ *Wallechinsky, Wallace, (1975), стр. 303*.

(*Washington Post*) спроведеном међу новинским дописницима 1944. године, Труман је због својих доприноса проглашен за другу најзаслужнију особу за победу у Другом светском рату, после Рузвелта¹⁵⁸.

За то време је његов сенаторски, али и приватни живот ушао у колотечину. Живео је одвојен од породице, којој је слао дуга писма, у стану који је и сам одржавао, иако је имао спремачицу која му је помагала. И физички је изгледао као човек од 60 година, колико је већ и имао 1944. године. Смршао је, на лицу су му се оцртавале јагодице, а поново су почели да се јављају неки здравствени проблеми које је имао за време првог сенаторског мандата (*Ferrell, 1994*).

А онда је одједном, као производ компромиса и дуготрајних договора, Труман постао кандидат за потпредседника САД, 1944. године, на Рузвелтово инсистирање, мада се припремао да напише говор за другу особу, што заиста говори о његовој скромности, која је потврђена у многим приликама током његове каријере. Штавише, све време је одбијао да буде кандидат за потпредседника док га на крају сам Рузвелт није убедио у једном телефонском разговору, који се често наводи у литератури. Тада је главни Рузвелтов аргумент био да његово неприхватање кандидатуре може да изазове поделу Демократске странке (*Ferrell, 1994; Wallechinsky, Wallace, 1975*).

Рузвелт и Труман су лако однели победу на изборима. Међутим, Рузвелт је, по свом обичају, запостављао свог потпредседника и држао га је даље од актуелних догађаја. Рузвелтово здравље је било озбиљно угрожено још од 1943. године и само се погоршавало.

¹⁵⁸ Исто, стр. 303.

Председник САД

Рузвелт је умро 12. априла 1945. године и на месту председника га замењује Труман, неупућен у већину послова (што много више говори о Рузвелту), али са

Труманов портрет из 1945. године
Извор: *Harry S. Truman Library and Museum*

великим политичким даром за домаћу и спољну политику.

Труман је, након полагања заклетве, постао 33. председник САД и преузео послове који су се, у том тренутку, тицали целог света. У то време умро је и Том Пендергаст, синоним за корупцију и лошу управу у Мисурију. Иако се то није очекивало, Труман је одао последњу пошту том човеку: „...Одувек је био мој пријатељ, а и ја његов...“¹⁵⁹ Труман је у Вашингтон унео викторијански морал из детињства у Мисурију, као сенатор који је сам себи спремао доручак, поштовао верност у браку, храброст у борби и поштење у бизнису¹⁶⁰.

Труман је био потпуно другачији од Рузвелта, имао је другачије амбиције и свакако изражене, иако мање него Рузвелт, мотиве моћи и постигнућа. Целог свог живота се ослањао на друге људе и помагао им. Доносио је одлуке, али након дугог преиспитивања и слушања савета. Људима који су били у Рузвелтовој администрацији оставио је много простора за савете и дискусије, али је јасно ставио до знања да он доноси одлуке¹⁶¹. Увек је давао другу шансу чак и човеку који би на њега оставио лош први утисак. Интересантна је анегдота о томе како је бивши председник Хувер, када га је Труман позвао у Белу кућу, желећи његов

¹⁵⁹ Oshinsky (2004), стр. 365–380.

¹⁶⁰ McPherson (2004), стр. 238.

¹⁶¹ McCullough (1992), стр. 348. Труман је на столу држао знак “The buck stops here”, што је значило да је он последњи у линији одговорности, а с друге стране је писало “I’m from Missouri”, што је значило да је опрезан, јер је то била карактеристика, тј. стереотип за људе из те америчке државе.

савет, одмах напустио просторију и оставио га без одговора. Видно увређени Труман се запитао зашто га је уопште позвао. Одговорили су му да Хувер само што није заплакао због тога што му је указана таква пажња, нарочито у светлу Рузвелтовог лошег односа према њему. Труман је касније започео озбиљну сарадњу са Хувером (*Ferell, 1994*). Таквих примера је било много и у неким кључним моментима његовог председавања и у односу према другим нацијама у Европи којима је помагао.

Сусрет Трумана, Черчила и Стаљина у Потсдаму био је пун великих изазова. Као и Рузвелт, и Труман је на почетку био импресиониран Стаљиновом скромношћу и наступом, док га је Черчилово понашање нервирало, али је врло брзо схватио ко му је ту пријатељ, а ко противник (*Ferell, 1994*).

Труман је 1945. године донео једну од најважнијих политичких одлука уопште – о употреби атомске бомбе након одбијања Јапана да прихвати Потсдамску декларацију. Иако се сматра да је ова одлука дискутабилна и да није морало тако да се реагује, Труман је то објашњавао прорачунатим чињеницама да би искрцавање Американаца (савезника) на јапанску обалу изазвало огромне жртве, и с једне и с друге стране¹⁶².

Схватајући опасност од Совјетског Савеза због неприхватања договорених демократских принципа у Потсдаму, Труман је развио доктрину која је постала позната као Труманова доктрина, политичко, економско и стратешко средство за заустављање ширења комунизма у свету (мада би, према нашем мишљењу, тачније било за заустављање стаљинизма), познатије као хладни рат¹⁶³.

Труман је подржавао стварање Уједињених нација, са Елеонор Рузвелт као изаслаником, и осмислио је чувени Маршалов план помоћи Европи, која је пре тога пружена Грчкој и Турској. Добијао је подршку Конгреса аргументима да комунизам успева у економски сиромашним земљама. Борба са стаљинизмом одвијала се на разним деловима земаљске кугле.

Иако је сарађивао са републиканцима на пољу међународне политике, водио је велику битку са њима на домаћем терену. Труманова администрација је након

¹⁶² Ferell (1994), стр. 215–217.

¹⁶³ Ова доктрина је трајала до пада берлинског зида, иако је повремено изгледало да се назиру договори и да се ствара политика отопљења, за време Никсона или Картера (Welch, L. D., 1985).

рата свакодневно критикована. Инфлација од шест процената, штрајк железнице који је трајао месец дана. Ипак, Труман га је успешно решио предлогом који је условљаван и применом силе, што је утицало на однос радника према њему и

Председник Труман говори у оквиру Дана армије
6. априла 1946. године
Извор: Harry S. Truman Library and Museum

њихово отуђење од његове политике.¹⁶⁴

Труман је покушао да умири ситуацију применом неколико политика: залагањем за здравствено осигурање, наступајући против антисиндикалног закона (*Taft Harley Act*) и залагајући се за људска, грађанска права¹⁶⁵. Те три, са још неколико

политика сачињавају Труманов Фер дил (*Fair Deal*), као наставак Рузвелтовог Њу дила. Нажалост, и поред изборне победе, демократе нису имале већину у Конгресу, тако да, изузев једног усвојеног закона, нису успели да остваре политички програм Харија Трумана 1948. године.¹⁶⁶

Као што видимо, све одлуке су биле тешке и без обзира на то колико је саветника имао председник САД и колико га је политички систем ограничавао, целокупан терет одговорности био је на једном човеку – Харију Труману. Није било лако бацити атомску бомбу, започети хладни рат, решавати нагомилане проблеме у својој земљи, нарочито ако знамо како је тада свет изгледао. Упркос свему томе, Хари Труман и САД правили су кораке у правцу борбе против зла,

¹⁶⁴ American Experience: Truman (1997).

¹⁶⁵ Труман се озбиљно залагао за грађанска права у својој политичкој каријери и 1946. године је успео да оснује Председнички одбор за људска права, који се бавио истраживањем стања и стварањем мера и предлога за јачање људских права. На основу тих предлога Труман већ 1948. године потписао Закон о десеграцији у савезним органима и војсци (Gardner, 2003).

¹⁶⁶ Binning, Larry and Paul (1999), стр. 417.

ширења демократије (или, боље речено, заустављања стаљинизма) и подизања животног стандарда. Имајмо на уму да је Труман дошао на место председника САД неинформисан и потпуно неприпремљен, али да је, гледано са ове историјске дистанце, донео правилне одлуке које су допринеле људском и друштвеном развоју. Ако се сетимо да његов Батаљон Д у Првом светском рату није изгубио ниједног човека, спасавање људи од узалудне погибије на крају рата са Јапанцима показује његову спремности да преузме одговорност за друге људе. Требало је доста тога премерити, али у том тренутку ипак није било лако изабрати боље решење за добробит већег дела светске популације. Без јако израженог мотива афилијације и генералне бригае за будућност он то не би могао да уради онако како је урадио. Наравно, остаје отворено питање да ли би и Рузвелт или нека друга личност на том месту поступила исто као Труман.

У годинама хладног рата, Трумана су чекале све теже одлуке. Једно од питања о којима је много расправљано било је зашто су САД признале државу Израел иако је било доста противљења унутар саме администрације и дискусије међу најближим сарадницима. Постављало се питање односа арапског света према САД, као и питање доступности нафтним изворима. Труман је у свом духу одговарао да у својој изборној јединици нема стотине хиљада Арапа већ Јевреја¹⁶⁷. Али ипак, Труман је стајао иза својих речи : „...Хитлер је убијао Јевреје свуда, и ја дан-данас сањам тај ужас... Јеврејима је потребно место где могу да оду, а мој став је да САД не могу да стоје по страни док жртве Хитлеровог лудила и злочина покушавају да изграде нови живот.“¹⁶⁸

У доба хладног рата други проблем је била совјетска блокада Берлина, коју су Американци решавали достављањем помоћи ваздушним путем. То је била велика победа јер је за мање од годину дана блокада Берлина укинута.¹⁶⁹

Генерално гледано, почетак кризе која је прерасла у хладни рат, онакав какав је био, говори о Трумановим квалитетима и тој методи као заиста добром решењу које је ипак очувало светски мир. Наиме, увек се може поставити питање да ли је постојала нека друга опција. Јесте, али у том тренутку СССР је за САД

¹⁶⁷ Eddy (1954), стр. 37.

¹⁶⁸ Benson (1997), стр. 64.

¹⁶⁹ Giangreco, Griffin (1988).

била енигматична држава о којој се још од доба царева знало мало. Стаљин, зликовац, држао је буквално све под својом контролом, чак му је и Хитлер дозвољавао више дискусије и неслагања. Американци су тек од 1956. године, уз помоћ шпијунских авиона, сагледали стварну војну снагу СССР-а. Она је била много мања него што им се чинило 1947–1949. године¹⁷⁰.

Битка за други председнички мандат 1948. године најпре је почела у Демократској странци. Наиме, Труман је имао веома низак рејтинг, па се у странци јавила група које је била спремна да га одбаци као кандидата. Постојала је идеја да је кандидат за председника буде Двајт Ајзенхауер, а Труман за потпредседника. За Ајзенхауера се испоставило да је умерени републиканац, па се на изборима 1952. године кандидовао као представник Републиканске странке. Демократска странка се поделила по овом питању, али на изборној конвенцији кандидат је ипак био Труман. Валас, демократа и некадашњи Труманов сарадник, на изборима је наступио као представник своје Прогресивне странке.

Сви су предвиђали његов неуспех, чак су и Галупова истраживања процењивала да је око 4% испод републиканског кандидата Дјуија. Симпатизери и финансијери Демократске странке, као Барух и нарочито Кенеди, нису подржавали некога кога су сматрали изгубљеним случајем¹⁷¹.

Са лошим изгледима за победу, Труман је показао огромну вољу за победом и у исцрпљујућој кампањи, у којој је возом обишао целу Америку, остварио је невероватну победу (Мекулох /*McCulough*/, 1992).

Труман је за време кампање показао суштину доброг председничког кандидата, да није у питању само визија већ јасна перцепција да кандидат у ту визију верује и добро пројектује на бираче¹⁷². Труман је био искрен и бирачи су му поверовали.

За време другог Трумановог председничког мандата, историјски догађаји су се низали једни за другим, заједно са штрајковима у САД и борбом против комуниста у сопственим редовима (у државној управи). Основан је НАТО, у Кини је пламтео грађански рат, а затим су отпочели ратови у Кореји и Индокини.

¹⁷⁰ Ferell (1994), стр. 264–267.

¹⁷¹ Исто, стр. 278–282.

¹⁷² Исто, стр. 284.

Врхунац је био „лов на вештице“ (комунисте) који је предводио републикански сенатор Џозеф Макарти (*Joseph McCarthy*), што је била једна од изборних тема републиканаца у кампањи против демократа на следећим председничким изборима (Џонсон, 2003).

Наставак Фер дила и реформског потенцијала није наишао на добар пријем ни у републиканском, а ни у демократском конгресу две године касније, 1950. године. Труман се сматра зачетником размишљања о заштити људских права и решавања проблема сегрегације, али му многи пребацују да је то радио из чистог политичког интереса. Труман је двома уредбама свакако показао да се и у време опречних интереса може учинити много за спречавање дискриминације у цивилној служби, као и против сегрегације у војсци. Исто тако је размишљао и поводом предлога закона за ограничавање имиграције због опасности од комуниста, који су поднели републиканци, предвиђајући оштре услове за нове грађане САД у периоду од 10 година. Труман је сматрао да су сви грађани САД једнаки¹⁷³.

У међувремену Труман је отпустио генерала Мек Артура са командног места за Јапан и Кореју, што је веома лоше одјекнуло у демократским круговима, али и у јавном мњењу, па су чак уследили и позиви за опозив председника. Због тога је Труманов рејтинг, на месту председника, на крају мандата био најнижи до тада забележен у историји САД¹⁷⁴.

Труман се због свега тога није кандидовао на следећим изборима 1952. године, али је увео праксу, која је остала до данашњих дана, без обзира на разлике и трвења између противничких странака, „брифинга“ или информисања новог председника о свим неопходним подацима везаним за домаћу и спољну политику. То се никада раније није дешавало у ситуацијама када су бивши и садашњи председник били из различитих странака. Осим председника, информисани су сви чланови извршне власти и директори свих служби¹⁷⁵.

¹⁷³ Исто, стр. 304.

¹⁷⁴ Stokesbury (1990), стр. 81–90.

¹⁷⁵ Truman, Ferrell (1980), стр. 104.

Период после председничког мандата

Труманов живот и финансијска ситуација након председничког мандата говоре о његовој скромности и поштењу. Био је суочен са тешком материјалном ситуацијом, коју је превазилазио зајмовима и писањем биографије. Касније му је додељена пензија, што до тада није био случај са америчким председницима, који нису имали ни здравствено осигурање (*McCulough, 1992*).

За разлику од других председника у XX веку, Труман није био много ангажован након што је престао да буде председник. Радио је неке кампање, али му вероватно његов лош рејтинг на крају другог (у ствари првог изборног) мандата није ишао у корист.

Труманов здрав разум, као његову можда главну карактеристику, видимо на последњим страницама биографије на којима објашњава да човек и нација, да би били успешни и да би се одржали, треба да имају план и да знају шта желе да ураде од свог живота, а ако не знају, онда треба да се одлуче. „Неки људи су рођени да буду велики, неки то случајно постижу, а неки напорним радом. Треба радити на плановима. Не на малим плановима. Смеслите највећи могући план и проведите остатак живота спроводећи га.“¹⁷⁶

„А шанса, шта је шанса? Дефинишите је и крените одатле.“¹⁷⁷

Заоставштина, вредности, личност и мотиви

И Труман је, попут Рузвелта, дошао на место председника САД у тешком тренутку за човечанство. Други светски рат је био при крају, али је ситуација на фронту била крајње непредвидљива, нарочито сукоб са Јапаном. У животном путу председника Трумана можемо истаћи неколико ствари¹⁷⁸:

1. На личном плану је доказао себи, посредно и свом оцу, да је успео у животу, и то изнад свих очекивања. Успео је да из једне руралне средине дође до места првог човека САД.
2. Освојио је жену за којом је жудео од младости и остарио је живећи са њом у браку.

¹⁷⁶ Truman, Ferrell (1980), стр. 119–120.

¹⁷⁷ Исто, стр. 121.

¹⁷⁸ American Experience: Truman (1997).

3. Као сенатор, оснивањем Трумановог одбора, успео је да заустави корупцију у круговима који су радили за војску и склапали уговоре на штету државе.
4. Снашао се на председничкој функцији иако га је Рузвелт оставио потпуно неинформисаног и окончао је Други светски рат у Европи и Јапану.
5. Супротставио се тежњама Совјетског Савеза, створивши Труманову доктрину, тј. доктрину хладног рата, а креирао је и план помоћи Европи познат као Маршалов план.
6. Наставио је Рузвелтов економски програм Њу дил, под именом Фер дил.

Огромна је разлика између два човека, два председника – Трумана и Рузвелта – који су на тој функцији били један за другим. Све Труманове биографије и његова аутобиографија упућују нас на закључак да он до зрелих година није знао шта жели, али се ипак стиче утисак да је осећао да жели да успе у животу. Иако нам се чини да на почетку није имао развијене мотиве постигнућа и моћи, то у ствари није тачно. Као да је од самог почетка желео да се издигне из ситуације у којој се налазио и да се докаже пред другима. То показује и његово искуство у Првом светском рату. Уз то, мотив афилијације се манифестовао од самог почетка као помоћ коју је пружао својој породици, а касније и ратним круговима. Труман је човек који је ценио и волео друге људе, али је истовремено схватао и да су они важно средство за испуњавање сопствених циљева.

Труман је, стицајем околности, постао 33. председник САД, а оно што га је дочекало на тој функцији у следећих неколико година обликовало је свет онаквим каквим га данас познајемо. Несумњиво је у том процесу и Рузвелт имао велику улогу. Али заправо је Труман завршио рат са Немачком, Јапаном и повукао одбрамбене потезе према Стаљину, као новом тоталитарном вођи, којим је многе земље буквално спасао тог јарма. И то у тренутку када је имао јаку опозицију на унутрашњем политичком плану, са великим бројем шпијуна у власти, и када је америчко друштво поново доживљало економску кризу, другачију од оне из тридесетих година.

Труман је добро проценио односе политичких снага, па је укључио и републиканце у планове помоћи, чак им је признавао и заслуге. То све говори о томе да је схватао значај вишег интереса за свет и САД. Притом не треба заборавити да је америчко друштво, у том тренутку, имало изражене изолационистичке тенденције.

Идеја да нови председници из опозиционих странака морају да буду обавештени о важним актуелним догађајима представља потпуно другачији приступ у односу на Рузвелтов. Уважавање људи и фер плеј је оно због чега се стиче утисак да је Труман био дорастао свом задатку. Нажалост, неке ствари ће нам остати непознате. На пример, иако је дошао из легла корупције, он је остављао утисак поштеног политичара упркос компромисима на које је морао да пристане. Показивао је истинску бригу за људе, чувао је животе свих својих сабораца, откривао неправилности и штетео у материјалима за Други светски рат, чиме се борио за људска права и чинио прве кораке у правцу десегрегације. Осим тога, старао се и о реформи здравственог система.¹⁷⁹

С друге стране, његови здравствени проблеми, попут исцрпљености и колитиса, од којих је патио за време кампање за сенаторско место, говоре о великој вољи да се истраје у испуњењу амбиција које су профилисане у разним Трумановим животним фазама, у складу са околностима.

Иако много другачији од других председника, иако није имао конкретну жељу за највишом политичком функцијом, ипак можемо да закључимо да је Труманов живот био испуњење мотива постигнућа, пре свега моћи и афилијације. И стиче се утисак да је заиста бринуо о људима, што је јавности изгледало немогуће у тренутку када је „наследио“ Рузвелта.

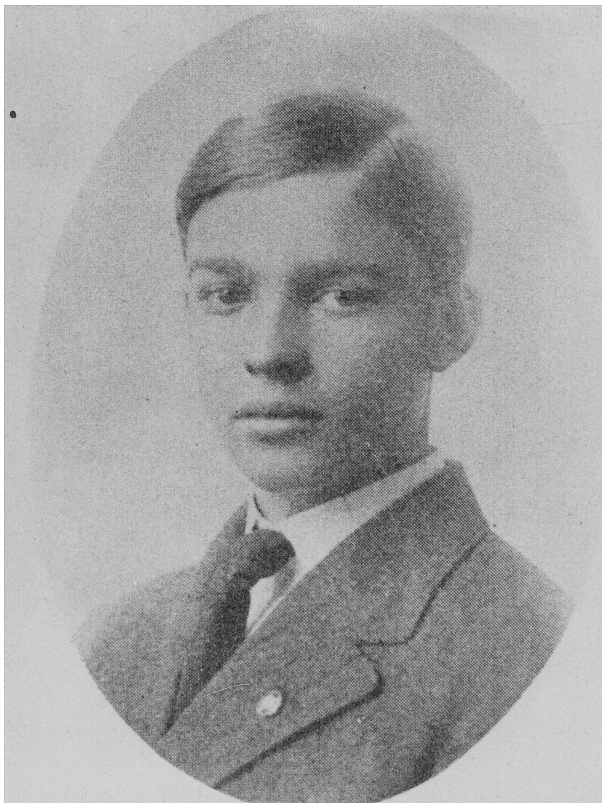
¹⁷⁹ Колико је то био велики помак, види се по томе што сличне проблеме и дан-данас различитим реформама покушава да реши Обамина администрација.

3.1.3. ДВАЈТ ДЕЈВИД АЈЗЕНХАУЕР (Dwight David Eisenhower)

34. председник САД (1953–1961)

„Свака пушка коју направимо, сваки ратни брод који поринемо, свака ракета коју испалимо... представљају крађу од оних који гладују и који нису нахрањени.“¹⁸⁰

Иако су Ајзенхауерови савременици сматрали да се он не бави својим послом, испоставило се да је осам година његовог председниковања представљало време мира и просперитета, са бригом за целокупну америчку нацију, али и светске прилике (Донсон, 2003).

Двајт Дејвид Ајсенхауер, Abilene High School, 1909.
Извор: *The Helianthus yearbook*

1953. године, био војник од каријере, упркос томе што је религија његових родитеља оружје и војску сматрала као зло.

Порекло и детињство

Двајт Дејвид Ајзенхауер рођен је 14. октобра 1890. године у Денисону у Тексасу, као треће од седморо мушке деце. Своје име Дејвид заменио је у редоследу са Двајт јер су га сви тако звали¹⁸¹. Као и друге породице у то време, и Ајзенхауерови су се преселили назад у Абилејн због очевог посла.

Његови су припадали секти менонајта, која се звала „Обични људи“, касније „Речно братство“, да би се утопили у Јеховине сведоке. То помињемо због тога што је Ајзенхауер, који није био крштен до

¹⁸⁰ McPherson (2004), стр. 243.

¹⁸¹ Његова је мајка увек инсистирала на имену Двајт да не би било забуне јер је сматрала да је један Дејвид довољан у кући (Perret, 1999, стр, 17).

Иако ова прича није баш тако једноставна, ипак нам говори о квалитетном односу родитеља према деци која су сама бирала каријеру и имала у то време ретку могућност да завршавају колеџе.

Његов отац Дејвид пропао је у једном послу у који је уложио цело своје наследство и ту ситуацију је до краја живота представљао као стицај несрећних околности јер га је партнер преварио. Отац је био ригидан, без смисла за хумор, често у наступима беса, неуморан радник који је прихватао послове испод свог нивоа, али је ипак успевао да издржава своју породицу. Његова нарав, ставови и целокупан однос према седморици синова довео је до тога да су сва деца истицала мајку Ајду као узор. Чак и када је старији син Едгар желео да студира право, Дејвид га је условио да ће добити његову помоћ само ако буде студирао медицину, што је овај одбио (Перет /Perret/, 1999).

Као родитељи су се према деци односили обзирно и са поштовањем Када је

Двајт Д. Ајзенхауер, 1907. године,
Извор: *US National Archives*

Двајт, у тринаестој години, тешко повредио колена, лекар је предложио да му ампутирају ногу. Мали Двајт није желео да буде богаљ, сматрајући да је боље да умре него да остане без ноге и родитељи су га подржали. Уз

велику помоћ брата Едгара и родитеља, после страховитих болова и несвесног стања, некако је успео да оздрави¹⁸².

Двајтова упорност и воља показивале су се и у каснијим фазама живота. Тако се тукао са једним дечаком све док није био проглашен нерешен резултат. Туча је трајала дуже него што је уобичајено, мада су обојица младића била без искуства у томе (Perret, 1999).

¹⁸² Perret (1999), стр. 24.

Двајтово детињство је било као и детињство друге деце која су живелиа у Канзасу у то доба, са једином разликом што су његови родитељи похађали колеџ, па су и он и браћа наставили школовање. Тада је био обичај да се млади већ са 16 година запошљавају, не настављајући школовање, које се сматрало непотребним. Двајт се доста такмичио са старијим братом Едгаром, који му је очигледно био узор.

Будући да је образовање, у већини случајева, предуслов успеха, ова Ајзенхауерова жеља говори о мотиву постигнућа, нарочито у доба када је школовање представљало луксуз. Млади Ајзенхауерови су били свесни чињенице да им образовање омогућава излаз из ситуације и прилика у којима су се као породица налазили. Очигледан је утицај родитеља на децу, имајући у виду да су обоје студирали.

Школовање

Пошто је отац условљавао своју новчану помоћ за студирање, два брата су смислила добар план. Како је Едгар од почетка знао шта ће студирати, договорили су се да један студира, а да други ради и издржава га годину дана, и тако наизменично. Чак се и отац у међувремену одобровољио и прихватио њихове изборе, помажући им новчано колико је могао. На крају, обојица су дипломирали на колеџу¹⁸³. Док је радио као обичан радник, вероватно се идентификујући са њима, Ајзенхауер се обратио локалним демократама једним говором против републиканаца, за које је сматрао да им је циљ да обезбеде привилегије за себе Ferrell (1990).

Ајзенхауеров избор студија је био сплет околности. Са могућностима војне каријере упознао га је пријатељ Еверет Хазлет (Everett Hazlett). Подршку за упис на једну од две војне школе могао је добити од конгресмена који је био републиканац, уз подршку још двадесет људи који су се за њега zaloжили код конгресмена¹⁸⁴. После доста рада и срећног сплета околности уписао се на војну академију Вест поинт (*West Point*). Треба нагласити да за такав избор постоје два основна разлога.

¹⁸³ Davis (1945), стр. 99–100.

¹⁸⁴ Perret (1999), стр. 39–43.

Први је бесплатно студирање, јер су то војне академије пружале, а други разлог је могућност да игра амерички фудбал, што је у тим годинама била његова највећа жеља (*Perett, 1999*).

Тако су прве две године на Вест поинту обележили занимање за амерички фудбал, добар почетак али и крај Ајзенхауерове спортске каријере. Две повреде колена су га заувек одвратиле од спортске каријере, за којом је жалио до краја живота.

За нас је важнији његов однос према подређенима. Када је доживео понижавање једног младића, што је тада било уобичајено, Ајзенхауер је схватио колико је то лоше и заувек одбацио такво понашање. Друго по чему се касније сматрао зачетником модерног војног стила јесте одбацивање неких правила и другачији приступ војним процедурама. Када је дипломирао, по резултатима је био отприлике у средини класе, а по дисциплини при дну (*Perett, 1999*).

Суштина је у томе што је Ајзенхауер увек много размишљао о својим и туђим поступцима. Имао је развијен однос према правди и сматрао је да неке ствари треба да се промене. Његов говор пред локалним демократама, реакција на понижење подређеног и супротстављање неким ауторитарним одлукама, колико је то могуће на војној академији, обележили су га до краја живота.

Без обзира на то што се тада војска у Америци, земљи могућности, сматрала последњим путем који мушкарац треба да изабере, Вест поинт је ипак нудио улазак у елиту. Ајзенхауеру је војна каријера била изнад свега јер је желео да припада нечем већем. Његов избор је, штавише, била пешадија, што се тада сматрало најтежим родом у војсци. Завршио је престижну војну академију Вест поинт са чином поручника друге класе.

Брак и породица

Године 1916. оженио се Мејми Дауд (*Mammie Doud*) из Денвера, после неколико неуспелих веза са другим девојкама. Одмах након венчања добио је позив за прелазак у други камп. На Мејмино питање због чега је оставља тако брзо након

венчања одговорио је: „Да се разумемо, моја земља долази на прво место. Ти си на другом.“¹⁸⁵

С једне стране, такав одговор може бити отелотворење мотива аутономије, онако како смо га дефинисали. Али опет морамо имати у виду да је он раније одабрао каријеру војника, што значи да се за много шта он није питао. Тако његов одговор можемо да посматрамо пре у том смислу, као последицу избора каријере.

Њихов мали син Ики (*Ikkey*) умро је 1921. године. То је био ненадокнадив губитак за породицу Ајзенхауер. Од тада па до краја живота, када је био на путовању на дан Икијевог рођења, Ајзенхауер је слао писмо Мејми.

Каријера¹⁸⁶

У јуну 1918. године унапређен је у чин мајора. Показао са као добар у центрима за обуку и са 28 година постаје један од најмлађих пуковника у војсци, свега шест месеци након што је добио чин мајора. Додуше, то је била пракса у ратним околностима. Иако је више пута тражио да буде распоређен на фронт у Француској, углавном је био задужен да у камповима обучава људе који су упућивани у рат (*Perret*, 1999).

Његов рад у камповима за обуку није остао непримећен. Ајзенхауер је још као млађи официр показао да има лидерске способности и да је у стању да обавља послове који га квалификују за више чинове. Чак је био препоручен за највишу медаљу која се додељује за службу оних који нису директно учествовали у рату и коју углавном добијају високи официри¹⁸⁷.

Од 1922. до 1924. године служио је у Панами, под командом генерала Фокса Конера (*Fox Conner*). У периоду од 1925. до 1926. године похађао је Командни колеџ у Форт Левенворту (*Command and General Staff College, Fort Leavenworth*), најпрестижнију војну школу, на којој је дипломирао као први у класи од 245

¹⁸⁵ Perret (1999), стр. 65.

¹⁸⁶ У случају председника Ајзенхауера, одвојили смо школовање од каријере због лакшег праћења рада, иако је у његовом случају то неодвојиво, и по томе се он разликује од свих других председника.

¹⁸⁷ Медаљу је добио тек 1922. године док је службовао у Панами (Perret, 1999, стр. 89).

студената, што је и била његова жеља¹⁸⁸. То му је омогућило да буде у посебном војном регистру који пружа нове могућности за напредовање.

Из нашег кратког прегледа и из литературе коју смо користили могу да се наслуте Ајзенхауерова велика амбиција и жеља за напретком у каријери. Од самог почетка каријере био је запажен као добар војник и лидер. Другачији од других и помало неконвенционалан, посматрао је војску као место које може много да му пружи. Речи да му је земља на првом месту, чак испред жене, указују на посвећеност и велику амбицију коју је полако испуњавао тражећи простор за испољавање, уз мало срећних околности.

Друга битна ствар је процена подређених, који су га оцењивали као доброг лидера. То што је био омиљен међу људима заслуга је другачијег односа према људима. Сматрао је да сувише контроле чини људе нервозним. Ајзенхауер је разговарао са људима, слушао их и пружао им осећај да му је стало до њих¹⁸⁹.

Следећих неколико година Ајзенхауерови су провели у Вашингтону и Паризу. Двајт је радио као предавач и сарађивао са генералом Першингом (John J. Pershing) на изради приручника о биткама, при чему је проучавао битке француске војске. Путујући Француском, увек са осмехом на лицу, поново је дошла до изражаја његова комуникативност и добар однос са људима. Ајзенхауер је показао и таленат за писање због кога је касније добијао различите понуде за посао¹⁹⁰.

Уписао је Индустријски војни колеџ 1931. године. Већ је имао препоруке за унапређења, али надрежени су проценили да не испуњава све услове. После укидања ратног стања, из чина потпуковника враћен је у чин мајора (Perett, 1999).

Те године у главном граду су почели масовни протести војних ветерана који су довели до тога да председник Хувер (*Herbert Hoover*) употреби војску против њих, што је Рузвелт искористио у својој председничкој кампањи годину дана касније. У ствари, искористио је једну грешку која се десила у командном ланцу. Изгледа да је генерал Мек Артур касно добио наредбу где да се заустави са применом силе, односно сузавца против људи који су били у кампу са женама и децом (Perett, 1999).

¹⁸⁸ American President: An Online Reference Resource, Dwight David Eisenhower (1890–1969).

¹⁸⁹ Perret (1999), стр. 94.

¹⁹⁰ American President: An Online Reference Resource, Dwight David Eisenhower (1890–1969).

Живот у Вашингтону омогућавао је Ајзенхауеру да се виђа са својим братом Милтоном, са којим је имао плодне дискусије, за разлику од оних са најстаријим братом Едгаром. Милтон је напредовао у Министарству пољопривреде и био је у могућности да прошири круг Ајзенхауерових пријатеља, а Милтонов таст је био један од главних инвеститора некретнина у Вашингтону (*Perett, 1999*).

У то време Ајзенхауер је могао мало времена да посвети породичном животу. То мало слободног времена које је имао проводио је квалитетно са сином Џоном. Никада га није тукао, што је било у супротности са васпитањем његовог оца. Ајзенхауер се грозио таквог начина васпитања и више је користио своје лидерске способности¹⁹¹.

На Филипине је отишао 1935. године, оставивши за собом Мејми, која је желела да остане у Вашингтону због образовања сина. У Манили је радио као помоћник генерала Мек Артура, који је био саветник за војску филипинске владе.

У раду са својим надређенима имао је доста неслагања поводом улоге филипинске војске и лидерских квалитета које би официри америчке војске требало да имају према својим подређенима¹⁹². Ту је стекао доста искуства, које је могао да примени за време Другог светског рата када је сарађивао са Винстоном Черчилом и генералима Патоном и Монтгомеријем¹⁹³.

Године 1936. бива коначно унапређен у потпуковника. Три године касније вратио се у Вашингтон. Следеће две године су најзначајније за Ајзенхауеров професионални успон. До изражаја су дошле његове административне и организационе способности. У марту 1941. године бива унапређен у пуковника и постаје начелник штаба новооснованог 9. армијског корпуса. У том периоду на највећој предратној војној вежби у Лујзијани његова армија побеђује супарничку што му је обезбедило опште уважавање. У септембру 1941, године бива унапређен у чин бригадног генерала. (*Perett, 1999*)

Ајзенхауер је био велики прегалац. Тражио је простор да се истакне, као и Труман, само што су им путеви другачији. И један и други су ратно и војно

¹⁹¹ Perett (1999), стр. 118.

¹⁹² Irish, (2010), стр. 439–473.

¹⁹³ Занимљиво је да је у својој 46. години почео да учи да пилотира и да је свој први самостални лет извео 1937. године, да би постао пилот у 49. години (Perett, 1999, стр. 133). То упечатљиво говори о великој храбрости, али и отворености према новим искуствима, упркос годинама.

искуство искористили као одскочну тачку за амбиције које су имали. Ипак, питање је да ли су њих двојица заиста имали председничке амбиције. Додуше, Ајзенхауер је напредовао у војничкој хијерархији, тражећи што бољу позицију, и стицао је велики број пријатеља. Мотив постигнућа је код њега уочљив од самог почетка – у жељи за школовањем, у избору школе и позива, у обављању радних задатака. Брига за људе је била део његовог лидерског стила, али и искрено веровање. Помало аутономије се види у његовом односу према позиву и неконвенционалном понашању, нарочито у доношењу одлука. Сторио је другачији приступ војној вештини и хијерархији (отворио је простор за слободу одлуке и процену ситуације, што је касније постала одлика америчке војске).

Двајт Д. Ајзенхауер, Фотографија из армије
Извор: *Dwight D. Eisenhower Presidential Library and Museum*

У децембру 1941. године, пет дана након напада на Перл Харбур, добио је позив од генерала Џорџа Маршала који ће му променити живот и уписати његово име у историју. Због свог рада у Манили, на Филипинима, Ајзенхауер је био квалификован за вођење рата на Пацифику, када су их Јапанци напали. Друго, Ајзенхауер је пружио стратегију за вођење рата којом су главнокомандујући били задовољни (*Perett, 1999*).

Ово искуство га је касније квалификовало за премештај у северну Африку, где су Американци помагали Енглезима у борби против маршала Вермахта Ромела (*Erwin Johannes Eugen Rommel*) у операцији „Бакља“. Почетни неуспеси и губици људства америчких снага касније су претворени у потпуну победу.

Како тема овог рада није Други светски рат ни војна вештина главнокомандујућег савезничких снага генерала Ајзенхауера, рећи ћемо само да су његов војни таленат и однос према људима били несвакидашњи. Морао је да балансира између величина какве су били генерали Монтгомери и Патон и да

сарађује са светским званичницима. Операција „Оверлорд“, познатија као „Дан Д“, обезбедила је генералу Ајзенхауеру место у историји, раме уз раме са светским војсковођама.

И то је био сплет околности. Рузвелт је након сусрета у Јалти имао могућност да изабере главнокомандујућег савезничких снага и сматрало се да би то требало да буде генерал Маршал (*George C. Marshall*). Али пошто се рат водио на више фронтова, Рузвелт је сматрао да Маршал мора да остане уз њега у Вашингтону¹⁹⁴.

Ајзенхауерова улога је била у великој мери политичка јер је морао доста да балансира и да избегава сукобе који су могли да избију између савезника. Штавише, једном приликом, када је генерал Монтгомери довео у сумњу његове способности и стратегију ратовања у Европи, Ајзенхауер је тражио да се политичари одреде између њега и генерала Монтгомерија. Схвативши шта је урадио, Монтгомери је одмах упутио ноту генералу Ајзенхауеру да га у потпуности подржава и да га сматра врховним командантом савезничких снага, чиме је спасао своју позицију¹⁹⁵.

Додаћемо и да је његов однос према руској страни био поштен, да је Берлин препуштен Русима из два разлога: јер су то заслужили као савезници и зато што је то значило да ће бити сачувани животи 100.000 војника са друге стране. Толике су на крају биле жртве совјетске стране у походу на Берлин^{196, 197}. Може се рећи да је Берлин за Ајзенхауера био само географска тачка, а његов задатак је био да уништи непријатељске снаге.

Ајзенхауера као команданта карактерише чињеница да је увек настојао да се пре свега људи заштите и да губици буду мањи, за разлику од Стаљина који је имао другачији однос према људима. То се већ могло приметити приликом уласка у Француску и напредовања ка Паризу, када је тежио да избегне уличне борбе са Немцима у Паризу. У томе се није сложио са још једном историјском личношћу –

¹⁹⁴ Biography – Dwight D. Eisenhower (2005), A&E DVD Archives.

¹⁹⁵ Исто.

¹⁹⁶ Исто.

¹⁹⁷ The Big Picture – The Dwight D. Eisenhower Story (2008), DVD.

са Де Голом (*De Gaulle*) који је желео да се по сваку цену споља крене на Париз, с обзиром на то да је Покрет отпора већ деловао у граду¹⁹⁸.

Однос са Русијом и Стаљиновим идејама био је проблем Труманове администрације, а Ајзенхауер је као председник САД успешно наставио да спроводи Труманову доктрину.

Можемо да закључимо да је Ајзенхауер у Другом светском рату имао два лица, или две улоге. Прва је била политичка, био је врховни командант савезничких снага, а друга је била улога генерала војске САД у Европи¹⁹⁹. Прва улога је, осим војне, имала и политичку димензију, јер је морао да усклађује различите политичке захтеве, али и захтеве прекаљених ратника у савезничким трупама. У другој улози је исказивао снагу свог агресивног лидерства, увек тачно знајући шта треба да се изврши²⁰⁰.

Увек је инсистирао на оптимизму. Критиковао је идеје са којима се слагао, а подстицао је нове идеје са којима се није слагао. Људима је понекад деловао неодлучно, а он је заправо био отворен за друге идеје и испробавао је алтернативе. Такав је био и као председник САД.

Након рата, у мају 1945. године, постављен је за војног заповедника окупационе зоне под ингеренцијом САД. На том положају је урадио више ствари: тражио је да се документују злочини нациста камером, повећао је дистрибуцију хране и других потрепштина Немцима и учинио је доста да се промени слика о Немцима као злочинцима, посматрајући их као жртве нациста²⁰¹.

¹⁹⁸ Perett (1999), стр. 307.

¹⁹⁹ Perett (1999), стр. 324.

²⁰⁰ Без обзира на оптимистички и љубазан однос према другим људима, изгледа да је Ајзенхауер имао проблема да оствари топлу везу са сином Џоном и да му пружи подршку, и то све мање што је Џон био старији. Један догађај говори о хладном односу према сину – када је Џон требало као други поручник, вођа вода, да дође у Европу, што је у том тренутку била скоро смртна пресуда. Мејми се томе противила, а Ајзенхауер није реаговао, па га је у јединицу за везу упутио генерал Бредли. Када је стигао у Француску, видео се са оцем и причали су до ситних јутарњих сати, али без топлине коју је Џону била потребна. Ајзенхауер је могао да буде осећајан у својим писмима, али у личном односу у томе није успевао. Он је усвојио кодекс понашања који се подразумевао у војсци и тако се опходио са људима (Perret, 1999, стр. 340–342).

²⁰¹ Ambrose (1983), стр. 421–425.

У новембру 1945. године заменио је генерала Маршала на месту начелника Генералштаба америчке војске САД. На тој дужности је остао три године²⁰². Председник Универзитета Колумбија постао је 1948. године, а неки биографи сматрају да се ту едуковао као политичар. Тада је формирао Америчку скупштину (*The American Assembly*), непартијску организацију која окупља лидере из области бизниса, културе и државне управе, са циљем да расправљају о важним питањима. Сматра се да је успех тог удружења надмашио је сва очекивања Универзитета Колумбија. Његове амбиције на универзитету нису биле да створи светске мислиоце већ да створи боље грађане²⁰³.

На Труманово инсистирање, 1950. године је постао командант НАТО-а. На Хазлетово питање како је подлегао наговорима и зар проблем са Русима, који је постојао још од блокаде Берлина, не могу да реше сами Европљани, Ајзенхауер је одговорио да је то покрет за спасавање западне цивилизације²⁰⁴. С друге стране, успех формирања те организације зависио је од тога ко је на њеном челу. А Ајзенхауерово име је гарантовало успех. Уз многе проблеме и убеђивања, формиран је Северноатлантски пакт.

Политичка каријера

Идеја да се Ајзенхауер кандидује за председника САД датира још од октобра 1944. године, када је створен први Покрет за Ајка. На питање како се осећа као кандидат, Ајзенхауер одговара: „Глупости! Зашто не могу да оставе обичног војника да извршава наређења? Ја нисам и нећу да будем кандидат!“²⁰⁵

²⁰² Већ тада је имао идеју да предаје на неком универзитету и зато је прихватио ту дужност само на две године. Друга два разлога су била напуштање окупационе зоне и чињеница да ће поново бити са Мејми. У међувремену се завршила још једна прича његовог живота, која и дан данас није до краја разјашњена. Претпоставља се да је за време рата био у вези са Кеј Самерсби (Kay Summersby), која је била његов возач, а касније и секретарица. Нико од људи из њиховог окружења није потврдио ову аферу. Кеј је о њој проговорила тек у аутобиографији, после Ајзенхауерове смрти, иако је није помињала у својим мемоарима, који су објављени 1948. године (D'Este, 2003, стр. 419).

Морамо да додамо да је Ајзенхауерова тактика у животу била војна тактика обмане, која се заснивала на великој лојалности људи који су га окруживали. Ту технику, која се мора примењивати током рата, примењивао је и као председник, а вероватно и у приватном животу.

²⁰³ Perett (1999), стр. 383.

²⁰⁴ Eisenhower (1984), стр. 82.

²⁰⁵ То исто је говорио Мејми након рата, 1948. године: „Многи људи су запањени да нисам заинтересован за политику, а ја не могу да их разумем“ (Eisenhower, 1984, стр. 352).

Ипак, обе странке су гајиле наду да ће Ајзенхауер бити њихов кандидат на председничким изборима 1952. године. Труман је имао те идеје одраније, али су ипак републиканци успели да убеди Ајзенхауера да размишља о томе и да се касније прихвати кандидатуре²⁰⁶. А и сам Ајзенхауер се још 1948. године изјаснио да ће, ако се икада кандидује за председничку функцију, то учинити као републиканац. Први пут се регистровао за гласање 1948. године, и то као независан²⁰⁷ поводом иницијативе из Канзаса за поновно увођење прохибиције.

Гувернер Њујорка Дуи (*Thomas Edward Dewey*) поново је 1950. године озбиљно апеловао на Ајзенхауеров осећај дужности да се кандидује за председничку функцију²⁰⁸. Годину дана касније, организовао је покрет „Грађани за Ајзенхауера“ и одбор за прикупљање средстава²⁰⁹. Осим тога, један део републикананаца са Дуием на челу сматрао је да ће сенатор Тафт из Охаја (*Robert A. Taft*) водити лошу политику за САД. Тафт је био осведочени изолациониста, противник учешћа САД у Првом и Другом светском рату, противник Њу дила и Нирнбершког суда.

Све у свему, након још неколико скупова подршке, Ајзенхауер је одлучио да се кандидује и победи Тафта на партијским изборима. Али, за потпредседника је добио представника десног крила републиканаца Ричарда Никсона, који је тада на тој позицији имао задатак да спречи да се републиканска странка подели.

Председник САД

Ајзенхауер је постао председник САД 1952. године као кандидат Републиканске странке, као славна личност, слављена широм света, и на тој функцији је остао два мандата. Изборе је добио победом над Едлејом Стивенсоном (*Adlai Stevenson II*), кандидатом демократа. Оштра кампања и реторика са обе

²⁰⁶ Ајзенхауер је доказао да је веома проницљив човек, визионар и способан да предвиђа будуће кораке. Демократе су добиле изборе 1948. године, иако се предвиђао Труманов неуспех. Труман је 1952. године био свестан да не би могао да понови тај успех и зато се није кандидовао. Иако је Ајзенхауер био одличан кандидат, сигурно је сам проценио да су му веће шансе са републиканцима. Неки аутори Ајзенхауера посматрају као демократу и можемо претпоставити да је ишао на сигуран успех јер су републиканци имали веће шансе или је можда сматрао да ће лакше сарађивати са демократама када су у опозицији.

²⁰⁷ Perett (1999), стр. 396.

²⁰⁸ Ferrell (1981), стр. 161–162.

²⁰⁹ Perett (1999), стр. 397.

стране довеле су до тога да односи између Трумана и Ајзенхауера потпуно захладне, мада је тај однос био начет и раније. Труман је тражио да Ајзенхауер као начелник Генералштаба долази сваког дана код њега да разговарају у опуштеној атмосфери, што овај није подносио, а није се слагао ни са ратом у Кореји (*Perett*, 1999).

Двајт Д. Ајзенхауер, званични фото-портрет,
29. мај 1959. године
Извор: *Dwight D. Eisenhower Presidential Library
and Museum*

Исто се десило и 1956. године, када се поново кандидовао и победио Стивенсона други пут јер нико од демократа није желео да улази у борбу, сматрајући је изгубљеном.

После 20 година власти демократа, нарочито за време Рузвелта, председничка администрација је била потпуно неорганизована. Ајзенхауер је применио принципе војног организовања у функционисању свог кабинета. То је било логично с обзиром на његову претходну каријеру. Организационо гледано, то је много допринело јачању функционисања председничке функције.

Што се тиче председничког мандата, Ајзенхауер се бавио Корејским ратом, кризом око Тајвана, кризом на Блиском истоку поводом Суецког канала, формирајући Ајзенхауерову доктрину²¹⁰, и ратом у Индокини.

Рат у Кореји је окончано шест месеци након ступања на функцију председника САД, а водио је један рат у Индокини 1954. године²¹¹.

²¹⁰ Њу је формулисао државни секретар Далс (Jonh Foster Dulles) и она је подразумевала употребу силе у одбрани од комунизма, као реакција на оно што је Стаљин чинио у то време и што се сматрало извозом комунизма у различите земље широм света (US Department of State: Office of Historian).

²¹¹ Различити председници, суочени са различитим изазовима у одређеном тренутку, могу да донесу одлуке које могу бити спорне. Ајзенхауер је, за разлику од каснијих председника САД, сматрао да

Иако га је критика доживљавала као председника који се није превише бавио својим послом, материјали који су касније постали доступни историчарима говоре да се он тако намерно представљао јавности (*Perett, 1999*).

Према Галуповим истраживањима, пре него што је напустио функцију председника САД, Ајзенхауерово највеће достигнуће је то што је успео да одржи мир. Он је успео у томе као ефикасан дипломата и као противник војноиндустријског комплекса, Конгреса и Пентагона, који су желели да употребе још новца за војску и трку у наоружању²¹². Противио се трци у наоружању јер је сматрао да је то велика опасност за домаћу економију (*Мекферсон /Mc Pherson/, 2004*). Настојао је да не угрози економију. Подстицао је развој изградњом мреже међудржавних ауто-путева. Штавише, трудио се да контролише расходе, нарочито након што су Совјети лансирани „Спутњик“. Тада је завладала паника, а он се успешно опирао да улаже и превише оптерећује буџет. Инсистирао је на томе да не жели да потроши ни један једини цент више него што је потребно да се оствари национална безбедност.

Највише му се замерало што се својим ауторитетом никада није јавно успротивио десном крилу републиканаца који су оптуживали демократску власт, Трумана и Рузвелта за издају и сарадњу са комунистима²¹³, што никада јано није

Азија није толико значајна за САД, већ Европа. Додатно је био свестан чињенице да Енглези и Французи желе да задрже свој колонијални утицај. Он је сматрао да је тренутак да се колонијама да независност. У случају Француске и Индокине, сматрао је да конфликти воде у рат и да је то у овим случајевима „очигледан пример људске глупости“ (*Ann Whitman Diary, 25. May, 1955*). Ово Ајзенхауерово размишљање се сматра недостатком стратешког размишљања. Видећемо да је Никсон другачије размишљао на ову тему још као потпредседник САД.

²¹² Његов говор (од 17. јануара 1961), којим упозорава на опасност утицаја војноиндустријског комплекса доступан је на: <http://www.youtube.com/watch?v=8y06NSBBRtY>

²¹³ С друге стране, Ајзенхауерови биографи, па и *Perett (1999, стр. 455)*, говоре да је он одбацивао њихове тврдње и да је изражавао дубоко неслагање са тим тезама и нападима у јавности. Осим тога, сматрао је да десном крилу републиканаца и нарочито Макартију не треба придавати значај ни давати им публицитет. Труман је напао Макартију и он је у тим нападима стицао велики публицитет. Ајзенхауер га је пуштао да каже шта има, не улазећи у дискусију са њим. Можемо да претпоставимо да је то радио из политичких интереса јер је Макарти доносио гласове, а сигурни смо да демократе није сматрао издајницима јер је са њима радио све време свог ангажовања у Другом светском рату. Према нашем мишљењу, у питању је био политички интерес.

осуђивао сенатора Макартија²¹⁴ и за то што није заузео став о одбрани грађанских права и десегрегацији²¹⁵.

Период после председничког мандата

Након повлачења са функције²¹⁶ често је саветовао председнике Кенедија и Џонсона. Уживао је у мирној пензији, посвећен пријатељима и својој великој опсесији – голфу. Два његова наследника су се често консултовала са њим у кризним периодима, којих је било доста.

Умро је 28. марта 1969. године.

Заоставштина, личност, вредности и мотиви

Није нимало лако закључити шта је мотивисало председника САД

Председник Линдон Џонсон, када се опорављао од операције, са бившим председником Двајтом Ајзенхауером у болници „Bethesda Naval“, 17. новембра 1966. године
Извор: *Bettmann/CORBIS*

Ајзенхауера. Његова каријера се у великој мери разликовала од каријере других председника које у овом раду проучавамо. Његов пут је делимично производ случајних и „срећних“ околности. Чак је и његов избор за председника САД последица стицаја околности, јер он никада није био политичар. Његова амбиција се развијала током година.

Временом, код њега је мотив постигнућа постајао све већи. Доминација је била

²¹⁴ О тој мрачној фигури америчке историје биће више речи у делу о председнику Никсону, јер је на рату против комуниста и опасности од њих градио своју каријеру.

²¹⁵ Ајзенхауер није био лидер који је одбијао људска права, он у тој области уопште није био лидер (Ambrose, 1983).

²¹⁶ Већ је био усвојен закон који ограничава председника на само два мандата.

очигледна, с обзиром на војну хијерархију и функције које је обављао.

Тешко је донети закључак о томе какав је био као особа због чињенице да је све време користио технике обмане. То је за време ратова било неопходно, али му је то касније постао заштитни знак. Његово однос према људима био је посебан. Ширење оптимизма у најтежим тренуцима, осмех на лицу и љубазност нису деловали као увежбана политичка поза. Он се заиста трудио да спасава људске животе. У мирнодопско време настојао је, колико год је могуће, да не ствара панику због потенцијалних светских конфликта. Тиме је показивао бригу о човеку. С друге стране, очекивало се да промовише људска права и заштити грађанске слободе²¹⁷.

Као војник је био другачији. Не можемо рећи да је чинио много тога на своју руку, не базирајући се на ауторитете, јер је био у систему у којем то није могуће. Ипак, увео је другачији стил одлучивања у армији.

Све у свему, очигледно је да су се мотиви моћи и доминације код Ајзенхауера развијали постепено и могу се лакше идентификовати, за разлику од мотива афилијативности и аутономије који се преплићу у различитим животним фазама.. Две чињенице иду у прилог афилијативности: чување живота америчких војника у свим акцијама које су вођене за време Другог светског рата и то што се његова ера памти као мирнодопска. Као војни комадант, од самог почетка се трудио да ствара добру атмосферу у окружењу. Може се рећи да га сви памте као човека са осмехом. То није могла да буде само поза.

О бризи за људе говоре и борба са војноиндустријским комплексом за ограничавање трке у наоружавању, борба за успостављањем мориторијума на атомске пробе и брига због последица које је изазивао стронцијум 90²¹⁸.

С друге стране, иако није био професионални политичар Ајзенхауер се може похвалити вансеријским политичким успесима: на пример, имао је пролазност за више од 80% законских предлога у ситуацији када је шест година, од осам председничких, имао конгрес са демократском већином²¹⁹. Тиме се не може похвалити ниједан председник. У ствари, био је неконвенционални политичар и

²¹⁷ Његова идеја је била да се десегрегација уводи постепено (Perett, 1999, стр. 546).

²¹⁸ Исто, стр. 573.

²¹⁹ Исто, стр. 588.

није био само популаран²²⁰, иако његова популарност никада није силазила испод 60%, а углавном је била око 70%²²¹. Он није морао да се доказује. Он је своје место у светској историји исписао пре него што је постао председник САД. Њему политичка игра није пријала, иако можемо рећи да је добро играо. Један од његових успеха је чињеница да је. У једном интервјуу који је дао Дилону *Андерсону*, Ајзенхауер је истакао своје успехе: Аљаска и Хаваји постају државе, изграђен је систем канала Сент Лоренц (Saint Lawrence Seaway) и међудржавна мрежа ауто-путева, крај рата у Кореји, највеће смањење пореза у то време и смањење инфлације, представљен је први закон о људским правима у последњих 80 година, десегрегација у округу Вашингтон, употреба федералних снага без жртава приликом имплементације судске одлуке у Арканзасу, иницијација свемирског програма, систем „Поларис“, успостављање федералног програма здравствене заштите, формирање министарства за здравство, образовање и социјална питања, заустављање ширења комунизма у Иран, Гватемалу, Либан, Формозу и Јужни Вијетнам, реорганизација Министарства одбране...²²².

Све нам то отежава процену мотива које истражујемо у овом раду. После победе у Другом светском рату, његово име је постало познато широм света. Пре тога он сигурно није размишљао о томе да ће бити политичар, а нарочито председник САД. Његов живот се радикално променио када је почео Други светски рат, а тада је имао већ 50 година. То га чини посебним и чини нам се да одступа од узорка који смо изабрали за овај рад.

²²⁰ Исто, стр. 487.

²²¹ Исто, стр. 491.

²²² Dillon Anderson papers (1950–1969).

3.1.4. ЦОН ФИЦЦЕРАЛД КЕНЕДИ (John Fitzgerald “Jack” Kennedy)²²³

35. председник САД (1961–1963)

„Претпостављам да је тата одлучио да буде трбухозборац, а мени је оставио улогу лутка.“²²⁴

За Кенедија се обично каже да је производ маркетинга. Да су његову судбину кројили други, превасходно отац, а да се он мало питао²²⁵. Истина је да су његове животне амбиције оствариване уз помоћ маркетинга. Његов цео лични и породични живот стављен је у контекст испуњења амбиције. Скоро сваки аспект његовог живота приказан је другачије него што је стварно изгледао. Успешан маркетинг, којим су прикриване велике слабости 35. председника САД, довео је до тога да се сумња у све његове квалитете. С друге стране, тај маркетинг и атентат у Даласу обезбедили су му место у историји, као једној од фигура која је унела свежину и неку врсту оптимизма у политички живот. Кенеди је био председник само две године и за тако кратко време није могао много да уради, али је чињеница и да је покренуо многа питања и поставио многе задатке који ће се полако испуњавати у будућности.

Порекло и детињство

Цон Кенеди је рођен 29. маја 1917. године у Бруклину, у држави Масачусетс. Кенедијеви су били једна од најбогатијих породица тог времена. И један и други његов деда били су утицајне демократе у Бостону²²⁶. „Кенеди је био

²²³ Његов надимак је био Џек и тако су га људи ословљавали, што и ми чинимо на неким местима.

²²⁴ Цонсон (2003), стр 766. Ово је слика Џека Кенедија која га представља као особу која је вођена очевим амбицијама и слика коју пропагирају многи који желе да оспоре његов допринос политичком животу САД. Прича о мотивима и постигнућима Џека Кенедија много је комплекснија, а однос оца и сина имао је различите фазе, што је кулминирало, у једном тренутку, искључивањем оца Џоа из процеса доношења важних политичких одлука. Виспреност Џека Кенедија даје повода за коментаре о пресудном очевом утицају, а и он сам је истицао да је отац доста одлучивао о његовом животу, остављајући нам да закључимо да ли је у тој улози успео.

²²⁵ У серији *The Kennedys* (2011) Џек приликом кампање за председника САД каже: „Мислио сам да ћу радити на факултету и јурити студенткиње, а не да ћу се бавити овим послом.“

²²⁶ Wallechinsky, Wallace (1975), стр. 310.

оличење треће генерације Ираца из Бостона који су се вртоглаво успињали. Дедови су били бескрупулозни локални бостонски политиканти који су разумели како да претворе новац у политичку моћ, мада су се обогатили на различите начине, један преко осигуравајћих друштава, а други преко трговине алкохолом.²²⁷

Џозеф Кенеди (*Joseph Kennedy*), Џеков отац, наследио је од свог оца упорност и одлучност у стицању новца. Још као тинејџер зарађивао је новац на различите начине. Као студент, није био много заинтересован за студије. Са 25 година, после неколико акција, уз помоћ оца, постао је најмлађи председник једне банке у Масачусетсу. Атлетски грађен, слаткоречив према женама, стављао их је у центар своје пажње и, као такав, привукао је Роуз Фиццералд (О'Брајен /*O'Brien*/, 2005).

Роуз Кенеди (*Rose Kennedy*, рођена *Fitzgerald*) провела је детињство у огромној кући, волела је историју и била је трећа у класи од 285 ученика Средње школе Дорчестер (*Dorchester High School*). Са седамнаест година већ су је описивали као изузетну, шармантну и паметну особу са којом се могло разговарати. Нажалост, отац јој није допустио да упише колеџ који је она одабрала и то није могла да му опрости годинама. Уместо тога, студирала је француски и немачки језик и уметност на Бостонском универзитету. Једино ништа није знала, као ни њени преци у тим годинама, о сексу (*O'Brien*, 2005).

Џозеф и Роуз су се венчали 1914. године, а првог сина су добили годину дана касније. Тада је њен отац изјавио да су мајка и отац детета одлучили да ће оно бити председник САД²²⁸. У браку су се међусобно уважавали, а Роуз је прећутно прихватала Џозефове љубавне афере са другим женама. Он ту своју склоност није крио већ се отворено виђао са другим женама. Био је власник филмских студија, па можемо само да замислимо колико је девојака било заинтересовано за однос са њим. Упознавао их је и са својим синовима. Роуз је видела оно што је желела да види и чула само оно што је желела да чује²²⁹.

²²⁷ Џонсон (2003), стр. 766.

²²⁸ О'Бриен (2005), стр. 19.

²²⁹ О'Бриен (2005), стр. 34–35.

Однос према деци био је „мотивишући“ у смислу да их је Џозеф усмеравао и обезбеђивао оно што је сматрао да је најбоље за њих, не штедећи новац²³⁰. Роуз је била под утицајем бихевиоралне психологије и савета Џона Вотсона и педијатра Емета Холта, који су били доста оштри и хладни у ставовима о васпитању деце. Никада се није ни на шта жалила нити је износила негативне мисли. Дечји живот је био веома организован²³¹.

Упркос слици о идиличној породици коју су стварали у јавности, Џек Кенеди описује да је његова мајка „или пратила неки модни догађај у Паризу, или је била на коленима у цркви. Она никада није била ту када нам је била потребна... Никада ме није држала или загрлила. Никада! Никада!“²³²

Школовање

Као тинејџер, Џек је био импулсиван и недисциплинован, али духовит и шармантан. Иако лош ђак, показивао је одређени потенцијал. Непажљив и неуредан, био је дружељубив и имао је успеха код девојака. Завршио је католичку школу Кантербери (*Canterbury Shool in New Milford*) – (O'Brien, 2005).

Отац је уместо њега изабрао средњу школу (*Choate*) за децу из више класе. Џек је био често болестан, губио је килажу, али нису успевали да му одреде тачну дијагнозу. Због болести је пропуштао доста часова, а лечен је и у чувеној клиници Мејо (*Mayo Clinic*) због сумње да има инфекцију крви, тј. недостатак белих крвних зрнаца.

По интелигенцији је био међу горњих 20% (IQ 119). Имао је необичне другове, а за једног од његових најбољих другова се сумњало да је хомосексуалац, што Џеку није сметало. За време распуста се бавио једриличарством. Такмичио се са старијим братом, све под очевом паролом: „Ако се такмичиш, онда побеђуј, друго место није довољно добро.“²³³ Отац је стално подстицао ривалитет између браће, чак и у међусобним тучама²³⁴.

²³⁰ „Породични мото је био: изнад свега буди први.“ (Manuel, 2005, стр. 37).

²³¹ O'Brien (2005), стр. 40–41.

²³² Исто, стр. 55

²³³ Исто, стр. 64

²³⁴ Wallechinsky, D., Wallace, I. (1975), стр. 313.

Током целокупног Џековог школовања наставници су се жалили на велики јаз између његових потенцијала и постигнућа. Већ тада је доста обољевао и пропуштао је велики број часова.

Због неких дечјих смицалица био је послат код психолога Прескота Лекија (*Prescott Lecky, Columbia University*). Он је проценио да је Џек усвојио улогу непромишљеног, брљивог и неефикасног дечака, као одговор на атмосферу у кући, на породичне захтеве и поређење са старијим братом. Кенеди сам наводи „да његов брат није био тако успешан, њему би било лакше да успе“²³⁵.

Школу је завршио као 65. од 110 ученика, али је изабран за „личност која ће највероватније успети у животу“, што је зачудило наставнике. Иза тога је стајала кампања коју је он водио са својим друговима. Кенеди се сећао, 25 година након матуре, да до друге године на Харварду није имао никакву идеју шта би радио. Зашто је било тако, није знао одговор.²³⁶

Иако постоји много података о детињству Џека Кенедија, питање је колико је њих фабриковано да би се приказао у бољем светлу, мада је доста тога осветљено са различитих страна. Очигледно је да је Џозеф Кенеди развијао мотиве постигнућа код своје деце, гледајући их као средство које ће му остварити оно што он није сам могао да испуни, а то је скоро апсолутан утицај кроз симбиозу новца и политке. Џек је детињство провео у сенци свог старијег брата Џоа који је био спреман за највише функције. Сигурно је осећао чудан однос између оца и хладне мајке која није пружала довољно љубави својој деци, или је бар није показивала. Од ране младости у њих се усађивала идеја да су посебни, да су победници и да је свет њихов. Иако се Џек својом улогом немарног брата супростављао старијем брату, миљенику породице, мотиви постигнућа су били видљиви и код њега. Нарочито у кампањи за време средње школе за „особу која ће највероватније успети у животу“ и у стварању веза са друговима и девојкама. Иако је деловао незаинтересовано за свет око себе, у њега је свесно уткана жеља за постигнућем.

Школовање је наставио на Харварду, са излетима у Европу, на London School of Economics, на очеву препоруку. У међувремену је путовао по Европи са

²³⁵ O'Brien (2005), стр. 74. „Мој брат је имао борбени темперамент. Касније се смирио, али за мене је то био проблем у детињству“ (Manuel, 2005, стр 37).

²³⁶ O'Brien (2005), стр. 75.

Билингсом (Lem Billings), пријатељем из средње школе са којим је остао близак до краја живота. Лем је био хомосексуалац, а њихов однос је био пун поверења. Џек није испољавао присност са пријатељима, али им је био веома лојалан. Цимери са студија тврде да је био изузетно неуредан, али да је имао много успеха код девојака.

Године 1939. узео је седмомесечно одсуство на Харварду да би отпутовао у Европу, где је остао до 1. септембра 1939. године (Ривс /Reeves/, 1994).

Годину дана касније завршио је дипломску тезу о узроцима и догађајима који су претходили Другом светском рату, која је касније постала позната под називом „Зашто је Енглеска спавала?“ (Why did England Slept). То је био увод у јавни живот младог Џека Кенедија²³⁷.

Током целе своје младости био је опхрван болестима, па можемо да закључимо да је Џек у великој мери био окренут себи. Стицајем околности, породица га није стављала у први план, али се ипак односила према њему као према некоме посебном, и то се видело у односима са другим људима. Као припадник више класе, Џек је безбрижно проводио своју младост. Бринуо је само о својим потребама, уживао у могућностима које су му породичне финансије пружале и није се ни око чега превише ангажовао. Проблем је био у томе што се подразумевало да је отац био његов саветник у каријери. Током студија углавном је чинио оно што је њему одговарало, кршио је правила где год је било могуће, што све заједно представља развој мотива аутономије. Осим мотива доминације који се манифестује у победи када се такмичи, мотив афилијације се појављује у малој мери, углавном кроз стварање пријатељстава, али уз извесну хладноћу која се појављује у односима са људима.

²³⁷ Остаје питање колико је теза заиста била Џеково дело. Професор Ласки је сматрао да није за штампање, чак ни са обрадом Артура Крока, који је писао говоре његовом оцу Џозефу (O'Brien, 2005, стр. 107–108). Књига је продата у 80.000 примерака, а сумња се да је сама породица откупила половину тиража (Џонсон, 2003, стр. 767). Исто се десило и са другом књигом – *Profiles in Courage* о сенаторима који су заступали интерес народа, коју је Џек писао касније, док се опорављао од операције кичме, за коју се сумња да ју је обрадио Тед Соренсен који је тада био Кенедијев писац говора (Џонсон, 2003, стр. 767). Веома је вероватно да су изворне идеје биле Џекове, а да су књиге обрађене и рекламиране као део маркетиншке кампање. За другу књигу Џек Кенеди је добио Пулицерову награду 1955. године.

Учешће у Другом светском рату

Захваљујући везама свог оца, ступио је у војску 1941. године упркос веома лошем здравственом стању. То се може сматрати очигледним чином храбрости (Далек /Dallek/, 2003). У међувремену, док је радио у морнаричкој обавештајној служби, Џек се забављао са Данкињом Ингом (*Inga Arvad Fejos*), за коју се сумњало да је била шпијун, па је била под присмотром обавештајне службе.

Џон Ф. Кенеди, 1942. године
Извор: *The History Place*

Џонсон (2003) наводи да је следећи потез Џозефа Кенедија био да свог сина унапреди и пошаље на ратни чамец, чиме би превазишао претходну аферу и омогућио Џеку да стекне ратно искуство које ће му користити у каснијој политичкој каријери. Његов „ПТ 109“ потопљен је на задатку, а Џек је успео да спасе једног члана посаде тако што су пливали од острва до острва. За то је добио Медаљу ратног хероја, што је искоришћено у огромној мери у свим политичким кампањама²³⁸.

Упркос ономе што тврди Џонсон, ипак је истина да је Џек нарушеног здравља учествовао у рату. Његов старији брат је погинуо у рату 1944. године, а Џек је све време имао тешкоће са здрављем. Разумно је претпоставити да Џозеф није замишљао такав сценарио за своје синове. Без обзира на амбиције Кенедијевих, ово су примери храбрости. Не можемо заборавити да је у Америци био изузетно развијен осећај за правду што се видело у борби против Јапанаца и нациста. Све заједно сведочи да су браћа Кенеди која су учествовала у рату имала осећај за правду. Да је све био само маркетинг, ни један ни други не би

²³⁸ У истинитост свих детаља ове приче не можемо бити сигурни. Blair J. и C. (1976) су у књизи *The Search for JFK*, интервјуисали 150 људи који су познавали Џека. Њихов закључак је да је он био једини кривац за потапање чамца. И да није требало да заслужи орден народног хероја већ да је требало да буде изведен пред војни суд. Чланови посаде су говорили да су били спасени захваљујући Џеку. Имајући у виду Џозефов утицај и новац којим је плаћао све што му је било потребно, потпуну истину вероватно никада нећемо моћи сазнати. Међутим, сигурно је да је тај догађај маркетиншки искоришћен у највећој могућој мери.

ни помислили да се боре у ратној зони. О томе да је Џек био непромишљен може се судити на основу афере са девојком за коју се сумњало да је шпијун, као и на основу прича са обуке за „ПТ 109“, у којима се помиње да је задавао доста проблема инструкторима и да је био стварни кривац за потапање ратног чамца.

Брак и породица

Џек Кенеди се верио са Жаклином Џеки Бувије (*Jacqueline Bouvier*) 1953. године, после одређеног периода забављања. Њен отац је изгубио своје целокупно богатство на берзи. Када се њена мајка преудала, имала је могућности да студира, путује, бави се јахањем као други имућни људи. Џек и Џеки су се венчали исте године у септембру.

Жаклина Б. Кенеди и Џон Ф. Кенеди,
Сенат САД, мај 1956. године
Извор: *Famous Fashionistas*

Иако је њихов живот са стране деловао као бајка, у ствари је био једна велика представа. Џек је све што је имао у животу ²³⁹ – новац, породицу, изглед, студије и списатељски рад, ставио у службу политике и напредовања. Џеки се вероватно растужила када је схватила да је Џек, када је позвао на крстарење, истовремено позвао и целу новинарску екипу која је требало да сними тај заједнички моменат. У браку су били удаљени једно од другог. Џеки није знала много о политици, чак није ни гласала. Политику је доживљавала као непријатеља јер је прве године брака скоро сваки викенд била сама док је Џек био

одсутан послом. Он је чак сматрао да тако треба да буде јер је имао у виду брак

²³⁹ Невиност је изгубио у 17. години у борделу. Тада се успаничио да је добио венеричну болест, што није био случај, а касније није придавао важност могућим последицама сексуалног односа, што вероватно говори о промени става према болести, с обзиром на све болести од којих је боловао. Од тада па до краја живота Џек Кенеди је имао небројено много веза и сексуалних контаката са женама (O'Brien, 2005).

свог оца и мајке. Једном је прокоментарисала да се чланови породице Кенеди не опуштају ни када се опуштају²⁴⁰. Једва је успевала да га наговори да вечеравају сами, а не са његовом породицом сваке вечери. Џеки је сигурно била заљубљена у њега, барем у почетку, али је брак опстајао због интереса²⁴¹.

Џеков однос са другим женама био је посебна прича. Што је најжалосније, све време се виђао са другим женама. Захваљујући свом изгледу, позицији и новцу, Џек се допадао многим женама. Чак је неколико пута, пошто се заљубио, долазио на идеју да се разведе, али то није учинио јер му то отац не би дозволио или, можда тачније, због тога што му то није политички одговарало. Његово понашање у удварању женама, нетактичност, упорност и бескрупулозност били су у потпуној супротности са оним што је маркетиншки пројектовао у јавност – са сликом идиличног супруга.

Политичка каријера

По повратку кући са Медаљом ратног хероја, Џек се сусрео са старијим братом Џоом чија је војна каријера стагнирала због чега је био забринут за своју политичку каријеру. Осећао је притисак да и он треба да постане ратни херој²⁴².

Након Џоове погибије у рату, Џек је постао „породични“ кандидат за председника и особа која ће испунити ту породичну амбицију. То је пред Џека поставило нови задатак јер је до тада био заштићен богатством и у сенци свог брата. Те несрећне године за породицу Кенеди (и муж рођене сестре Кетлин такође је погинуо у рату, убрзо након њиховог венчања), Џек је поново био на лечењу у Фениксу. Тек тада је показао заинтересованост за јавну службу, према речима његовог пријатеља Ленана (*J. Patrick Lannan*): „С обзиром на то да је његов отац

²⁴⁰ „Чак и када би играли друштвене игре, попут монопола, они би то доживљавали као да стварно поседују некретнине“ (O'Brien, 2005, стр. 295).

²⁴¹ У једној сцени у серији „Кенедијеви“ (*The Kennedys*, 2011), након разговора са Џеки која је желела да напусти Џека пре председничких избора, Џозеф јој је обећао материјалну надокнаду у толикој вредности да неће морати ни о чему да се брине до краја живота, што је и сачувало њихов брак. Џонсон овај брак описује искључиво као ствар интереса. Џеки је требало Кенедију да обезбеди гламур и сјај који су му недостајали. Како је потицала из осиромашене породице, Џозеф јој је већ пре брака понудио новац како би уопште ступила у брак, јер је вероватно одмах увидела какав је Џек. Право је питање шта је од тога истина, али је чињеница да је Џеки пристала на Џеково понашање и стално варање у замену за луксузан живот.

²⁴² Тај болестан однос амбиција, у коме није најважније да су њих двојица живи и здрави већ шта то значи за њихове каријере, одлично је приказан у серији „Кенедијеви“ (*The Kennedys*, 2011).

направио велико богатство, није видео сврху у стицању још новца, па би могао да се укључи у јавну службу.²⁴³

Већ 1944. године озбиљно се размишљало о политичкој каријери младих Кенедијевих. Након смрти најстаријег брата Џоа, породични приоритет у политичкој арени добија Џек²⁴⁴.

Већ 1946. године указала се прилика да се Џек кандидује за место у Конгресу у Бостону. Много новца је прикупљено за кампању, а Џеково политичко неискство је компензовано његовим ратним херојством и атрактивним и младалачким изгледом. Почетак кампање је био траљав, падало му је тешко што је морао да комуницира са много људи и да се рукује са њима, али је показао невероватну вољу, упорност и рад. Током четири месеца спавао је свега 4–5 сати дневно уз поподневни одмор. Победио је републиканског кандидата са великом разликом и доказао да га на позицију конгресмена није довела само амбиција његовог оца већ посвећеност и жртва која је била неопходна за победу на изборима. Са великим капиталом иза себе и уласком у конгрес са свега 29 година полако је постајао велики политички фактор у Масачусетсу (*O'Brien, 2005*).

Као конгресмен, за разлику од других колега који нису имали такву материјалну ситуацију, није бринуо о много чему, добијао је новац из свог траста, рачуни су му били плаћени, имао је послугу и возача, а помоћници су му организовали време и заказивали обавезе. Уопште није мислио о новцу, штавише имао је непријатну особину да никада не носи новац са собом и да људи око њега плаћају рачуне, што је он заборављао да им врати. А забава су му биле само жене (*O'Brien, 2005*).

Од јавности се све време скривало његово здравствено стање, које се углавном погоршавало. Дијагностикована му је Адисонова болест, која је била

²⁴³ O'Brien (2005), стр. 180. На једном месту у интервјуу Џек на питање одакле му жеља да се бави политиком одговара пристојно: „Када сам видео ко се све бави политиком, дошао сам до закључка да бих и ја могао да се бавим тим послом.“

²⁴⁴ O'Brien (2005, стр. 190–191) говори о томе да политичка арена није била само Џозефова жеља. Сам Џек се већ спремао на политички живот. Вероватно је то било најзанимљивије, гледано из његове позиције. Џозеф јесте обликовао њихову амбицију, али без њихове жеље се не би могло остварити да један син постане председник САД, поготово тако слабог здравља. Manuel (2005, стр. 90) улази у дубљу анализу односа оца и сина: „Свако ко је читао Џоова писма Џеку и другим члановима фамилије увидео би да је издавање наређења сасвим супротно односу који је имао са њима.“

неизлечива до 1930. године. Од тада се могла лечити хормонима. Кенеди је, 1947. године, био конгресмен који је највише одсуствовао из Конгреса.

Годину дана касније у авионској несрећи је погинула и његова сестра Кетлин.

Још један доказ који негира пресудан очев утицај на Џеков политички живот јесте да приликом гласања није био увек у складу са очевим идејама. Некада је био либералан, некада конзервативан. А генерално је подржавао Труманову политику и администрацију, са којом се, међутим, није слагао у вођењу спољне политике.

Уопштено гледано, Џек је схватио да ће тешко, као један од 435 конгресмена, доспети у центар пажње јавности и да би евентуално требало да драматизује нека питања. Ужасавали су га Пословник о раду и обичаји у Конгресу. Када му је досадила сопствена неважност у Конгресу, решио је да се кандидује за вишу функцију 1952. године. Више је волео да се опроба у политичкој борби за другу позицију него да остане у Конгресу.²⁴⁵

Да би се изборио за вишу политичку функцију, требало је да постане препознатљив јавности. За три године, од 1949, посетио је скоро све градове у Масачусетсу, њих 351. За организацију је тражио људе који би изнад свега били одани њему, углавном младе. Све је то била припрема за сенаторско место, за које му је на изборима 1952. године противник био републиканац Хенри Лоџ (*Henry Cabot Lodge*). Прикупио је доста новца за кампању захваљујући празнинама и недоследностима Закона о финансирању кандидата, као и његов противник. Имао је одлично организован тим, са новим менаџером кампање, Робертом Бобијем Кенедијем, млађим братом, који је водио одличну кампању, и победио је републиканског кандидата.²⁴⁶ У тиму су, осим професионалаца, били и сви чланови породице²⁴⁷. Први пут у тим улазе Џекови људи, насупрот дотадашњој пракси да у тиму буду углавном Џозефови људи.

²⁴⁵ O'Brien (2005), стр. 237.

²⁴⁶ Уместо потребних 5.000 потписа неопходних за сенаторску номинацију, Џек Кенеди је приложио 262.324 (O'Brien, 2005, стр. 237).

²⁴⁷ Интересантно је да је Кенеди, користећи телевизију као главни медиј у политичкој борби, организовао ТВ програм под именом „На кафи код Кенедијевих“, који је гледало око 45.000 људи. Он је у емисији ћаскао са мајком, сестрама и другим члановима породице и одговарао на изабрана питања гледалаца.

Поред много контроверзи, нарочито са позајмицом новца након избора власнику „Бостон поста“ који је објављивао афирмативне чланке о Кенедију, Џек је поново имао озбиљне здравствене проблеме: главобоље, респираторне, уринарне и стомачне проблеме, и страховите болове у леђима. Тако је, после једног догађаја када се спустио ватрогасном шипком у дому ватрогасаца, завршио са штакама.

Све у свему и без обзира на све, чињеница је да је Џек за сенаторско место

радио много, много више него противкандидат Хенри Лоц. У тој кампањи је поставио неке стандарде за модерне политичке кампање.

За 1952. годину важан је још један догађај – познанство са Тедом Соренсоном (Ted Sorensen), двадесетчетворогодишњим дипломцем који је постао Џеков нераздвојни пратилац до краја живота. Његова првобитна улога писца говора прерасла је у саветничку. Њихово пријатељство је занимљиво по томе што се приватно никада нису дружили иако су на послу проводили сате заједно.

Роберт Кенеди, Тед Кенеди и Џон Кенеди
Извор: *National Archives, Cecil Stoughton White House Photographs*

У овом периоду Џек је подвргнут и тешкој операцији кичме, која није одмах дала добре резултате него тек у другом покушају, и то на Џеково инсистирање, иако прогнозе нису биле најбоље.

Анализа тих неколико догађаја показује да су мотиви постигнућа и доминације усађивани у Џека од самог детињства. На све тврдње којима операционализујемо та два мотива можемо да дамо позитиван одговор. Истина је да се Џозеф питао за већину ствари, али након што је Џек победио на изборима, почео је да се осамостаљује од оца и ти мотиви постигнућа и моћи постају примарно његови. Отац је био у функцији остваривања његових жеља. Без обзира на то што Џонсон (2003) описује породицу Кенеди као најгоре могуће друштво које

се служи свим средствима да би се домогло више новца и моћи, а Џека као богатог сина наследника, очигледно је да иза свих успеха стоји невероватан рад Џека Кенедија и борба са болешћу која би многе људе везала за кревет. Штавише, Џек је улагао огроман напор у наступе током кампање, упркос тешким физичким последицама. Да је био потпуно здрав и да није имао одређено искуство у рукама, могли бисмо рећи да је био пион, али истина је ипак другачија – он је био велики радник, зависан од успеха. Узроци нису битни, важно је његово актуелно понашање. Ево шта наводи један његов сарадник: „Џек је путовао са штакама, које би сакривао у колима када би стигао на место где га публика очекује. ...Видели би га како би стиснутих зуба одлучно корача од кола до врата где би га директор или чланови комитета дочекивали, а касније би морао да се поздрави са публиком, да остане усправан и насмешен и да изгледа јак и спреман попут шампиона из прошлости. ...Када би дошао у хотел, узео би штаке како би се попео уз степенице. Онда бих га ставио у топлу купку где би седео један сат пре него што би отишао у кревет“²⁴⁸

Што се тиче друга два мотива, нарочито мотива аутономије, по изабраним тврдњама могло би се рећи да он није био аутономан јер је деловао онако како је његов отац диктирао (или је то чинио у једном периоду свог живота). Али, на основу дефиниције, то значи да особа делује без обзира на усвојена правила у окружењу, да тежи безодговорности и да не брине о томе шта други мисле о њој, па можемо рећи да је овај мотив изражен у великој мери. Друго је како се Џек представљао широј јавности. Људи за њега представљају функцију. У његову корист или против њега. Код њега је уочљива жеља за популарношћу и делимично дружељубивост, што је у супротности са мотивом афилијације како смо га ми дефинисали²⁴⁹.

И за време сенаторског мандата, а и касније, када се борио за место потпредседничког кандидата 1956. године, Џеку Кенедију је замерано да нема

²⁴⁸ Miguel, 2005, стр. 99.

²⁴⁹ Џекове навике доста говоре о њему: бринуо је о свом изгледу, пресвлачио се најмање два пута дневно, а некада и четири пута, мрзео је да га неко грли или да грли друге, увек се трудио да руковање траје што краће, јео је брзо као да ће му неко отети тањир, мрзео је шешире и кошуље са дугмићима око врата па је и свом особљу забранио да их носи. Није пио, јер би то било контрапродуктивно, имајући у виду колико је лекова узимао. Волео је хумор, смејао се себи, али је волео и да хумором понижава друге. Није волео да губи (Wallechinsky, Wallace, 1975).

политику већ само маркетинг и имиџ и да су његове квалификације за било какву извршну функцију никакве.

Године 1957. почели су да се појављују први чланци о томе да ли је он написао књигу за коју је добио Пулицерову награду. Херберт Пермет, професор који је објавио књигу о овој контроверзи закључио је да је књигу написао Соренсен²⁵⁰.

Исте године болови у леђима постали су неподношљиви. Џек није могао да исправи ногу, да хода без штака, чак ни да се окрене у кревету. Био је анемичан, алергичан на животињску длаку, имао је ризично висок холестерол у крви, а јавио се и стари проблем са тироидном жлездом (*O'Brien, 2005*). И тада и касније његове болести су скриване од јавности, а Адисонова болест је представљана као „хипоадrenalизам“. У јавности је Џек представљан као здрав и физички активан мушкарац који са породицом и пријатељима ужива у спорту. Пријатељи који су га познавали и који су знали за његове болове дивили су му се.

Педесетих година била су значајна питања антикомунизма, десегрегације и људских права. Џек Кенеди није заступао никакву јавну политику у тим стварима. Одраније је познавао Макартија и Никсона, тако да му ти ставови нису били страни, а о сегрегацији се није изјашњавао имајући у виду антагонизме у Демократској партији између јужњака и северњака. У то време Џек је заправо био конзервативан, али је временом постајао либералнији.

Док је био у Сенату, осим тога што је изостајао са седница одбора и из Сената, Кенедију је у то време недостајала нека политика или програм који би људи везивали за њега. Када би га раније питали за шта се залаже, тешко би могли да добију одговор. Будући да је циљао на председничку функцију, Џек и његов тим били су свесни да морају да имају „некакав“ програм.

²⁵⁰ Након веома детаљне анализе дошао је до закључка да су књигу написали Тед Соренсен и Гари Вилс (*Garry Wills*), док је Џек у ствари био уредник који је имао последњу реч приликом састављања поглавља и садржине (*Permet, 1983*). Џек је имао иницијалну идеју везану за Адамса Квинсија Џонса, док је осталих пет профила изабрао у сарадњи са поменутом двојицом. С друге стране, чињеница је да је Кенеди у периоду од 1954. до 1955. био лечен у болници и да је имао много времена да чита књиге и учествује у раду. Његове сараднице тврде да је он диктирао материјал (*O'Brien, 2005*, стр. 334–339). Једино што је сигурно у тој причи јесте да су у том периоду Џек и Тед Соренсен блиско сарађивали и заједно направили финални производ, само је питање колика је Џекова, а колика Соренсенова улога у томе.

На основу саслушања које је водио Меклиланов одбор, чији је он био члан, а у чијем је раду учествовао и Боби Кенеди, изабрао је реформу рада и синдикалног организовања. Приликом реизбора 1958. године очекивало се да ће републиканци нападати Кенедија на основу чињенице да је сенаторско место већ користио као одскачну даску за председничку функцију и тиме штетио грађанима државе Масачусетс. Иако је ова примедба била потпуно тачна, суштина је да републиканци нису могли да нађу правог противкадидата Кенедију већ само жрвено јаре у облику непознатог адвоката италијанског порекла Винсента Селестеа (*Vincent J. Celeste*).

Постер из председничке кампање
Џона Кенедија 1960. године

Наравно, Кенеди је постао сенатор 1958. године и одмах се укључио у битку за кандидата Демократске странке за председника САД. Не улазећи у детаље кампање, мора се истаћи да је Кенеди показао невероватну упорност и рад, да је окупио око себе доста квалитетних људи, да је искористио породично богатство за вођење кампање, али и да се користио свим могућим средствима како би добио председничку кандидатуру²⁵¹.

Кенеди је ушао у трку за председника са кандидатом за потпредседника Линдоном Б. Џонсоном, против кандидата републиканаца Ричарда Никсона²⁵². Никсон је био у ситуацији да мора да брани рад Ајзенхауерове администрације, док је Кенеди имао добро осмишљен програм и нападао је све што је лоше²⁵³.

²⁵¹ Две ствари су битне када говоримо о Кенедију. Иако му се што-шта замера, од других га је издвајала невероватна воља и интелигенција. С обзиром на то да је приликом дефинисања својих циљева и визије у кампањи окупљао стручњаке, многи сведоче колико је бриљантно схватао суштину проблема, са колико лакоће је могао да издвоји главно из сваког излагања и колико је могао да постави права питања. Осим тога, Боби Кенеди је у кампањи успео да дискредитује Хемфрија Хуберта (Humphry Hubert), за шта му се касније Кенедијев штаб извинио, а кандидатура је добијена. И даље нису развејане сумње о сарадњи са мафијашима, мада за то никад нису постојали конкретни докази (O'Brien, 2005).

²⁵² Оба кадидата за председника те 1960. године били су млади људи. Кенеди је имао 43 године, а Никсон 47, уз чињеницу да је први изгледао као да је на средини тридесетих година, а други на средини пете деценије живота (Ambrose, 1987).

У кампањи у којој су доминирале теме спољне политике, опасности од комунизма, промена на Куби и нови изазови за Америку, уз људска права и помагање трећем свету, Кенеди је победио са свега мало више од 120.000 гласова (49,9% према 49,6%). Добио је чак 80% гласова Афроамериканаца²⁵⁴.

Председник САД

Кенеди је запамћен по једном од најбољих, најнадахнутијих икада одржаних инаугуралних говора. Истовремено, то је био и најкраћи говор²⁵⁵.

Постављање Роберта Кенедија за јавног тужиоца је једна од највећих контроверзи политике избора кључних људи у администацију САД. То је изазвало велике оптужбе за непотизам. Чак је и сам Џек сумњао у квалитете свог брата за ту функцију²⁵⁶. У овом случају пресудио је стари Џо Кенеди. Занимљиво је да је Кенеди поставио само једну жену на функцију, и то за директора Женског бироа и помоћника секретара Министарства рада и радних стандарда²⁵⁷.

Кенедијев мандат је обележен сукобом са Совјетским Савезом. Сусрет са Хрушчовим у Бечу оставио га је бесним и резигнираним јер га је Хрушчов посматрао као слабог човека. Последице тог самита биле су страшне, а Кенеди је чак размишљао о нуклеарном рату. Кенедијева Америка је напад на Западни

²⁵³ Иако многи тврде да су ТВ дуели пресудили у корист Кенедија (што је детаљније објашњено у одељку о председнику Никсону), јер је Никсон повредио колена пред први наступ, па је изгледао уморнији и знојио се пред камерама, морамо додати да су оба кандидата била у истој ситуацији у студију и да је и Кенеди имао својих проблема, пошто знамо да је био прилично болестан. Тесна разлика у победи показује да је било много више фактора који су одлучили да победи Кенеди, да није била пресудна ТВ дебата председничких кандидата. Она је сигурно утицала на победу, али звучи помало сензационалистички придавати толики значај дебати када је разлика на изборима била на нивоу прве децимале. Данас можемо погледати како је то све изгледало и објективно сагледати ситуацију: (Дебата: Никсон – Кенеди, емитована 26. септембра 1960. године на телевизијским мрежама ABC, NBC и CBS, <http://www.youtube.com/watch?v=C6Xn4ipHiwE>). Кандидати су били у истим условима, морали су да устају и говоре, да буду пред рефлекторима. Питање је за себе шта се коме тада десило и како је ко изгледао.

²⁵⁴ Кампања за председника САД 1960. године описана је у делу рада који се бави Ричардом Никсоном.

²⁵⁵ Кенеди је у свом говору борбеним тоном говорио о миру и слободи и то су биле доминантне теме (O'Brien, 2005, стр. 515–518).

²⁵⁶ O'Brien (2005), стр. 506–507.

²⁵⁷ O'Brien (2005), стр. 511.

Берлин сматрала нападом на САД²⁵⁸. Споразум који су потписали СССР и Источни Берлин довео је до егзодуса 20.000 људи у Западни Берлин^{259, 260}.

Други велики догађај који се десио у то време јесте криза у односима са Кубом, односно криза у Заливу свиња. Лоша процена и слање обучених трупа састављених од Кубанаца са идејом да збаци Кастра са власти завршена је тоталним поразом²⁶¹. За Кенедија су у том случају биле теже политичке него војне консеквенце. Сматрао је да му је све намештено да би изгледао лоше у јавности²⁶². Ипак, на крају је прихватио чињеницу да је крив и да је лоше управљао кризом²⁶³. Одмах је уследила кубанска криза због постављања руских пројектила, коју је Кенеди доживео лично и емоционално, због односа са Хрушчовим у сусрету у Бечу²⁶⁴.

Дон Кенеди на свом броду у Хајанис Порту, августа 1963. године

Извор: [Cecil Stoughton/John Fitzgerald Kennedy Library](#)

²⁵⁸ Reeves, Richard (1994), стр. 201.

²⁵⁹ Исто, стр. 175.

²⁶⁰ Кенеди је 1963. године одржао чувени говор у Западном Берлину, где се окупило 5/6 популације. То је можда претеривање, али је чињеница да је митингу присуствовао огроман број људи (*Air Force One*). У том говору Кенеди је нагласио вредности слободе и да се она не брани зидом и бодљикавом жицом, што је била огромна порука СССР-у и велики знак подршке становницима Берлина.

²⁶¹ Reeves (1994), стр. 71, 67.

²⁶² Исто, стр. 95–97.

²⁶³ Schlesinger (2002), стр. 290–295. „Тиме што је прихватио кривицу на себе, Кенеди је зарадио поштовање јавних службеника и избегао је исљеђивање партије. Соренсен сматра да његово прихватање кривице није било само политичко средство или уставна обавеза. Кенеди је стварно осећао јаку кривицу: Како је могао да се ослони само на стручњаке (без уласка у суштину акције – прим. аутора)“ (O’Brien, 2005, стр. 538). Парадоксално је да је Галупово истраживање, спроведено две недеље касније, показало подршку председнику од 82%, што је Кенеди прокоментарисао: „Ово је исто као и са Ајзенхауером. Што сам гори, то сам популарнији“ (O’Brien, 2005, стр. 539).

²⁶⁴ Reeves (1994), стр. 245.

Успешна револуција на Куби учинила је ту земљу извозником комунистичке револуције у земље Латинске Америке, што је изазвало нову кризу. Стари проблеми и генерално лоша политика у југоисточној Азији довели су до нових проблема, који су били

увод у дуготрајно војно

ангажовање САД у Вијетнаму. Постоје дилеме да ли би дошло до ескалације сукоба да је Џек Кенеди реизабран 1964. године²⁶⁵.

Кенедијев однос према људским правима делом је био условљен околностима и историјским тренутком у коме су питања десегрегације, права жена и људска права уопште била у фокусу јавности. Раније, Кенеди је делимично избегавао та питања због гласова белаца из јужних држава, али се стиче утисак да је у кампањи и каснијим изјавама заиста желео доста да се позабави људским правима. Да би удовољио демократама са југа, односно да би добио њихову подршку у конгресу²⁶⁶, Кенеди је избегавао законску регулативу из области људских права две године.

Већина Кенедијевих савременика и биографа сматра да се, упркос реалним тешкоћама (велика опструкција која је долазила из јужних држава) које је имао у придобијању подршке за унапређење људских права, Кенеди као председник својим ауторитетом није залагао за питања људских права, чекајући да се околности промене њему у прилог, и да није покушавао да едукује људе или да подиже свест о постојању тог проблема. Волтер Липман наводи да Кенеди није желео да буде непопуларан ни на једном пољу²⁶⁷.

С друге стране, Кенедијева администрација је ставила на дневни ред многа питања: људска права, образовање у јавним школама, здравствену помоћ, подизање минималне наднице за раднике и друга.²⁶⁸

Један од најуспешнијих пројеката Кенедијеве администрације јесте Мировни корпус (*Peace Corps*), организација састављена од волонтера чији је задатак да помажу у решавању социјалних и економских проблема у свету²⁶⁹.

²⁶⁵ Ellis (2000), стр. 625–629.

²⁶⁶ Ова чињеница се односи на многе председнике. Предизборна обећања нису могла бити лако испуњена због тога што је требало да их подржи Конгрес. Све је захтевало велики рад и лобирање. У прилогу можемо видети односе у Конгресу и Сенату за време владавине сваког од председника чију мотивацију анализирамо у овом раду. Проблематична је била и већина саме владајуће странке у зависности за који ће се закон гласати.

²⁶⁷ O'Brien (2005), стр. 581.

²⁶⁸ Ипак су урађене многе ствари: забрањена је сегрегација на међудржавним аутобуским терминалима, забрањени су Кју Клукс клан и сличне организације, постављено је 40 црнаца на важне административне функције и слично (Dallek, 2004, стр 137).

²⁶⁹ O'Brien (2005), стр. 572–574. Погледати: www.peacecorps.gov.

Као одговор на руски „Спутњик“, Кенеди је наставио да развија Ајзенхауеров свемирски програм, за шта је издвајао огромна средства. Није се постављало питање колико је новца потребно да би се прстигао Совјетски Савез.

Лери О'Брајен (Larry O'Brien), Кенедијев специјални помоћник за односе са Конгресом, задужен и за кадрове, наглашавао је његову неутолјиву жеђ за информацијама о било ком проблему који би се појавио и о његовој спремности да саслуша свакога чији је савет сматрао вредним, као и његову одлучност када би изабрао акцију (O'Brien, 2005).

Заоставштина, личност, вредности и мотиви

Кенеди ће остати упамћен као председник САД који се за свега две године на том месту суочио са огромним проблемима у односу са СССР (и успешно решио кризу са пројектилама на Куби), који је снажно заступао људска права, који је предложио нови закон о људским правима, који је усвојен након његове смрти, и који је утицао на развој свемирских технологија које су касније одвеле човека на Месец (пројекат „Аполо“).

Најупечатљивије запажање о Џону Кенедију јесте да је унео свежину у политички живот САД. Начин на који је представио себе и своју супругу било нешто што до тада није виђено. Генерално гледано, Кенеди је био забаван и опуштенији у односу са другим људима у јавности од других политичара²⁷⁰.

Био је физички атрактиван, интелигентан, насмејан, победнички настројен, богат и успешан. Да није било болести, које су озбиљно нарушавале његово функционисање, могло би да се каже да је имао све што велики број људи жели.

Политички гледано, био је одличан кандидат и упоран радник иза кога је стајала читава машинерија помогнута новцем његовог оца.

Изгледа да је цео његов живот било такмичење, што је подстицао његов отац, уз одобравање мајке, од најмлађих дана. Прво у породици, а затим и на јавној

²⁷⁰ Чак су и његови приједи били другачији. Кенедијеви нису дочекивали ред гостију на улазу, као што се до тада чинило, већ су се кретали између гостију, посвећујући им више пажње (O'Brien, 2005, стр. 785).

сцени. Мотив за постигнућем код њега је био максимално развијен, па и најизраженији, јер је све било у функцији постигнућа и задатог циља. Питање је да ли је то био само мотив или је постао образац личности. Његов живот је био потпуно организован од најранијих дана, а све то је водило ка освајању више моћи и утицаја. Као дете из имућне породице није ни о чему бринуо. Отац Џо је основао трастове за свако дете, а сваки појединчано вредео је око 10 милиона долара. Све му је било надхват руке. То му је давало моћ на коју се природно надовезао политички утицај.

Али у анализи друга два мотива наилазимо на потешкоће. Када је у питању афилијативност, поставља се питање какав је однос Џон Кенеди имао према другим људима? Да ли је стварно уживао са људима или су они били само функција (мада се у политици људи углавном и доживљавају као функција). Био је окружен са много људи, али је имао само неколико пријатеља још из студентских дана. Џеки Кенеди је једном приликом рекла да се он не опушта ни када се опушта. Све је доживљавао као задатак. Тако можемо посматрати и његов однос према женама. Његове бројне сексуалне афере говоре да је реч о испуњавању потребе пре него о односима са другим људским бићима. На то можемо надовезати мотив аутономије. Очигледно је да њега није занимало шта други мисле о његовим аферама, какве то последице може имати по друге, њему блиске људе. У неким случајевима то га је доводило у везу са окорелим криминалцима²⁷¹, што не може да се оправда чињеницом да је то видео од свог оца. Ипак, уопштено људи га описују као увиђавну особу. .

За нашу анализу представља потешкоћу чињеница да је он постао председник са само 43 године. Цела његова политичка каријера заснивала се искључиво на досезању високих функција. Био је један од најмлађих сенатора, са одређеним утицајем и великим амбицијама.

Бавио се дневним проблемима више него дугорочним визијама. Оставио је траг као неко другачији у плејади остарелих председника и представљао је

²⁷¹ У једном тренутку Кенеди је делио љубавницу са мафијашем Семом Ђанканом (Sam Giancana). Већ смо поменули да је био у вези са женом за коју се сумњало да је совјетски шпијун (American Experience: The Kennedys, 2004).

наговештај нове епохе. Зато је њему посвећена дужа анализа у овом раду него председницима који нису имали више од једног мандата.

3.1.5. ЛИНДОН БЕЈНС ЦОНСОН (Lyndon Baines Johnson)

36. председник САД (1963–1969)

Неки савремени психолог Цонсона би вероватно описао као нарцистичку личност. Целог свог живота он је патио од осећаја празнине и некомпетентности. И као и други људи, те недостатке је компензовао везама са женама, прекомерним јелом, алкохолом и радом²⁷².

Џон Кенеди је за њега рекао: „Ја сам изабран за председника САД. Њему се ни то не свиђа. Он мисли да је десет пута важнији од мене, таква је особа. Али за вас мисли да сте најобичнији службеници. Имајте то на уму. Ви... имате посла са веома несигурним, осетљивим човеком са огромним егом.“²⁷³

Порекло и детињство

Рођен је у Стоунволу (*Stonewall*) у Тексасу, 27. августа 1908. године, од оца Сема Цонсона Јуниора (*Sam Ealy Johnson, Jr*), најстаријег од деветоро деце, амбициозног човека који је у два мандата био одборник у Скупштини Тексаса и који је ту амбицију успешно пренео на сина. Отац је важио за непоколебљивог и неподмитљивог, углавном због своје нарави која му није дозвољавала да други утичу на њега (*Dallek, 2004*). Сем се годину дана раније, 1907. године венчао са Ребеком Бејнс (*Rebekah Baines*). Обоје су имали високо образовање, што је било ретко у то време.

Мали Линдон је био несвакидашње дете, знао је абецеду са две године, са три је могао да рецитује песме, а до четврте је могао да спелује оно што чује. Био је у центру пажње до друге године, а онда је добио сестру, затим брата и још две сестре²⁷⁴.

²⁷² McPherson (2004), стр. 258.

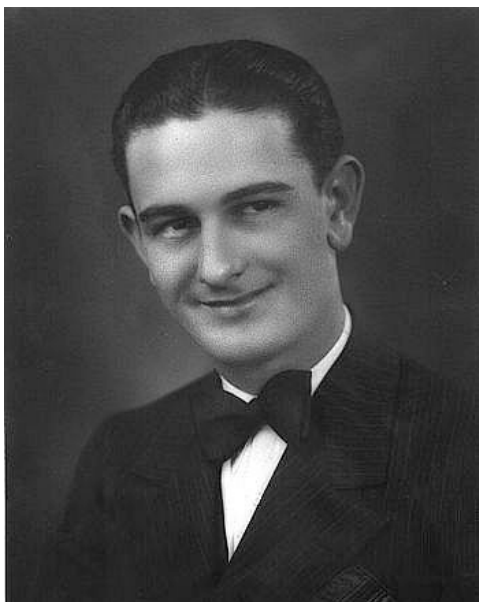
²⁷³ O'Brien (2005), стр. 731.

²⁷⁴ Dallek (2004), стр. 5.

Џонсон је одрастао у убеђењу да је посебан захваљујући причама о својим прецима²⁷⁵. Највећи утицај на њега имао је отац Сем, који га је водио често са собом на разговоре са грађанима, омогућавао му да слуша политичке дискусије и понекад га је водио у Скупштину Тексаса. Линдон је био бистар, енергичан и доста је личио на свог оца у понашању, говору и манирима²⁷⁶.

Школовање

За школу није показивао велико интересовање, а успех је долазио углавном зато што је био интелигентнији од друге деце. Са 15 година му је било

Фотографија Линдона Џонсона са колеџа,
Сан Маркос, око 1927. године
Извор: LBJ Library & Museum

интересантније да се дружи са вршњацима, да вози кола и да се опија са друговима упркос прохибицији. Са 16 година је био најмлађи матурант у школи. Уместо да оде на колеџ, упустио се у авантуру са друговима и отишао је у Калифорнију, где је покушао да заради новац, проводећи се са својим пријатељима. У периоду од 1926. до 1927. године изгледало је да Џонсон нема никакву идеју водиљу, али је амбиција ипак избијала из њега. Враћа се учењу и уписује колеџ Сан Маркос. На почетку се ни по чему није издвајао од других студената, изузев што је плаћао своје студије радећи као домар, курир и уредник

студентског часописа²⁷⁷.

Колеге са студија га описују као веома пријемчиву, доминантну, егоцентричну особу, која је била склона претеривању, нарочито у наглашавању својих врлина, и која је волела да води главну реч у разговору. С друге стране,

²⁷⁵ Dallek (2004), стр. 1.

²⁷⁶ Dallek (2004), стр. 6,

²⁷⁷ Исто, стр. 10–11.

сматрали су га емпатичним младићем који је имао разумевања за друге. Нарочито у разговору, иако гласан, желео је и да угоди онима који су га слушали²⁷⁸.

Иако ово делује контрадикторно, он је у ствари за доминанту улогу нудио пријатељство и подршку: „Ја желим моћ како бих људима давао различите ствари, нарочито сиромашнима и црнцима.“²⁷⁹

Линдон се својом физичком појавом и наступом дефинитивно разликовао од седам стотина својих колега. Издвајао се разговорима о политици, нарочито са професорима. Коментарисао је какву би он кампању водио да је политичар, а професори су га сматрали борцем и особом са иницијативом, што на факултету није било виђено²⁸⁰. Иако је био члан многих студентских удружења, није успео да се учлани у престижно друштво Црна звезда (*Black Star*), што га је повређивало и тражио је начин да задовољи своју сујету. Али због новчаних проблема већ у септембру 1928. године одлази да ради у мексичко-америчку школу „*Cotulla*“ у Тексасу са жељом да остави утисак на школски одбор²⁸¹.

Линдон Џонсон је од своје ране младости био посебно дете, веома интелигентан и тврдоглав, али са практичном перцепцијом ствари. После искуства осамостаљења од родитеља у тинејџерским данима, схватио је да је образовање веома важно. Можда до тада није био одлучан у својим намерама, али је на колеџу показао своју праву личност. Жеља за доминацијом и моћи извире из сваког аспекта његовог понашања. Физички и вербално остављао је такав утисак. Доста пријатеља наводи да је био итекако емпатичан, али само ако тиме не би угрозио своју улогу. Очигледно је да је његов отац, као политичар, поставио основу за испуњавање његових амбиција. Можемо наслутити да га није сувише бринуло шта други мисле о њему. Његовом личношћу доминирала је амбиција да постане неко.

Каријера

Џонсон је веома рано почео да ради као наставник. У школи га се сећају како на посао, кроз прашину и блато, долази у оделу са краватом. Долазио је пре

²⁷⁸ Исто, стр. 12.

²⁷⁹ Исто, стр. 13.

²⁸⁰ Исто, стр. 14.

²⁸¹ Исто, стр. 16.

свих, а одлазио последњи. Придавао је ученицима значај, што пре њега сигурно нису доживели, делио је пасте за зубе и организовао различите ваннаставне активности. Штавише, убеђивао их је да могу да учине нешто паметно са својим животом, што је ипак било нереално за ту децу. Главни утисак који је оставио на друге је да се трудио око деце²⁸².

Након што је дипломирао на педагогији и историји, прешао је у школу у Хјустону захваљујући свом стрицу Џорџу Џонсону (*George Johnson*). Тамо је добио већу плату, али и могућност да живи и ради у великом граду. И овде се показао као предан радник²⁸³.

Брак и породица

Док је градио каријеру политичког вундеркинда међу тексашким политичарима, 1934. године упознао је двадесетдвогодишњу Клаудију Алту – Лејди Бирд (*Claudia Alta – Lady Bird*). Она га је видела као застрашујуће динамичног и контрадикторног, али и згодног и најодлучнијег човека кога је до тада упознала. Свега двадесет четири часа након што су се упознали, Линдон је запросио. У почетку јој је то деловало као шала, али како је и она имала жељу да путује, да нађе човека са великим амбицијама које би заједно делили, три месеца касније су се венчали²⁸⁴.

Након десет година брака и неколико неуспелих покушаја, Џонсонови су добили ћерку 1945. године, исте године када је преминуо председник Рузвелт. Њихова друга ћерка Луси (*Lucy Baines Johnson*) родила се две године касније, 1947. године.

²⁸² Исто, стр. 17.

²⁸³ Исто, стр. 18.

²⁸⁴ Исто, стр. стр. 23–24.

Политичка каријера

Џонсонова каријера наставника трајала је веома кратко. У новембру 1931. године постао је секретар Ричарда Клеберга (*Richard Kleberg*), новопеченог конгресмена, коме је у кампањи помагао његов отац, али и Линдон. Будући да је био богат, Клеберга није превише интересовало да нешто ради, па је сав свој посао, чак и приватне финансије, препустио Линдону. А њему је само то требало. Његова љубав према раду показала се у правом светлу. Радио је дванаест сати дневно, седам дана у недељи. Био је веома захтеван према својим подређенима, чак веома ауторитаран, тражећи да им у животима на првом месту буде посао²⁸⁵.

Иако је имао примамљиве понуде за посао, одбијао их је јер је одлучио да постане конгресмен. Ипак, Клебергово место је за њега било недостижно те 1935. године. Указала му се друга прилика, да ради у агенцији за помоћ младима у запошљавању и у наставку школовања (*National Youth Administration*). Осим наставка каријере, Линдону се тако пружила могућност да помогне сиромашнима. И овде је показао невероватну вољу за радом, радећи по 16–17 сати дневно, и то недељама. Линдон је обавио најбољи посао у односу на запослене у свим канцеларијама Агенције за помоћ младима у САД. Његови добри резултати примећени су у Рузвелтовом окружењу. Тиме је Линдон Џонсон великим делом допринео Рузвелтовом успеху на изборима у Тексасу.

Своју шансу за место конгресмена Линдон је видео 1937. године, након оставке претходног конгресмена. Подржан од тексашког сенатора Алвина Вирца (*Alvin J. Virz*) и као неко ко у потпуности подржава Рузвелта, Линдона су сматрали победником у кампањи. Упркос томе што се Линдон нећкао, упустио се у кампању која је у неким аспектима била „непоштена“, али му је донела победу коју је прославио у болници, где је доспео услед исцрпљености²⁸⁶.

Од момента када је као свој циљ поставио изборну функцију, он је радио под претпоставком да политички успех зависи првенствено од планирања и тешког рада као активности које најмање остављају места случају²⁸⁷.

²⁸⁵ Исто, стр. 20.

²⁸⁶ American Experience: LBJ (1991).

²⁸⁷ Dallek (2004), стр. 34.

Рузвелт је уочио да Џонсон има велики политички потенцијал, сматрајући да би он у будућности могао много да допринесе демократској странци. Зато је од својих сарадника тражио да му буду од помоћи. Рад у конгресним одборима показује да су његове амбиције биле много веће, а уз то је добио и подршку Сема Рејбурна (Sam Rayburn), вође демократске већине у конгресу 1937. године. Како Рејбурн није имао никога од родбине, прихватио је Џонсонове као своју породицу.

Од тада је Линдонова жеља да интегрише југ у савремене токове САД добила још већи значај. За њега је политика била средство да се превазиђе сиромаштво Тексашана. Одмах је схватио улогу савезне власти, за чије се учвршћивање и проширење надлежности залагао Рузвелт²⁸⁸.

Џонсон је постао највећи заговорник Рузвелтове политике на југу САД, а његову наклоност је задобио нарочито у трци за нови конгрес, када су демократе, упркос лошим предвиђањима, добиле чак шест места више²⁸⁹.

На изборима за Сенат 1941. године, што је била следећа степеница у Џонсоновој каријери, добио је Рузвелтову подршку, али је изборе изгубио због „политичке наивности“, односно због махинација супротног тора и утицајних кругова који су стајали иза противничког кандидата. Победио је О’Данијел (*W. Lee O’Daniel*). Од тада ће му ова политичка лекција стално одзвањати у ушима²⁹⁰.

Џонсон месеце који су уследили описује као најјаднији период његовог живота²⁹¹ и пријављује се у морнарицу САД, као један од првих конгресмена који је то учинио, тражећи да буде што ближе ратишту, што је сматрао добром препоруком за наставак политичке каријере. Након успешног бекства после напада Јапанаца на авион у коме се налазио изнад Лаеа, одликован је Сребрном медаљом за ратне заслуге. Сумња се да су тај инцидент и одликовање били унапред планирани. Након тога се враћа у Конгрес, где га је дочекала истрага о трошковима његове политичке кампање за сенатора. Истрагу је опструисао директно Рузвелт²⁹².

²⁸⁸ Исто, стр. 40.

²⁸⁹ Исто, стр. 43.

²⁹⁰ Исто, стр. 48.

²⁹¹ Исто, стр. 48.

²⁹² Исто, стр. 53.

Џонсонова идеја је од почетка била заснована на програму Њу дила. После рата он је наставио да гласа за либералне мере које су у стварности подржавале овај концепт. У питању људских права пружио је потпуну подршку Труману²⁹³.

У периоду 1947–1948. године, упркос напорима и политичком раду, Линдон није био сигуран у своју кандидатуру за сенатора, мада његови пријатељи тврде да је изјављивао да жели да буде сенатор више него ишта у животу²⁹⁴. У кампањи, поучен искуствима из претходне, кад је изгубио услед махинација противничког кандидата, добио је изборе са великом већином, али уз оптужбе да је примењивао сумњиве методе. Чињеница је да је поново радио и по 20 часова дневно, да је једва стајао на ногама на крају дана пријемима. Упркос великој победи, Труманови резултати и резултати демократа, уопштено гледано, нису давали превише наде за будуће изборе. Џонсон је хтео да остави печат на крају свог сенаторског мандата, вођен још већим амбицијама.

Са четрдесет година, као сенатор, Џонсон је покушавао да импресионира људе својом јединственошћу – радио је до изнемоглости, организујући свој кабинет као приватни FBI. Морао је о свакоме да зна све: да ли редовно долази на радне и страначке састанке, с ким излази, да ли пије, да ли одлази у ноћне клубове²⁹⁵. Од почетка сенаторског мандата био је спреман да учи и да сазна све о функционисању Сената. Године 1951. постао је најмлађи „*party whip*“ у историји Демократске странке. Иако тај посао није носио праву моћ, учинио га је препознатљивим, нарочито у Тексасу, што је и био његов циљ.

Свега две године касније постао је вођа мањине у Сенату САД. То наименовање, за које је напорно радио, допринело је још више његовом осећају важности. На тој позицији се понашао у интересу обе странке или, боље речено, у складу са интересима САД, а његов највећи успех био је у томе што је постигао партијско јединство у ситуацији када су републиканци имали свог председника – Ајзенхауера. Линдон је покушавао да помири конзервативце и либерале у Демократској странци, и то му је успевало. Један од његових великих успеха је и

²⁹³ „Увек сам бранио и настављам да браним право сваког грађанина без обзира на расу, боју или веру на слободу гарантоване нашим Уставом“ (Dallek, 2004, стр. 57).

²⁹⁴ Dallek (2004), стр. 60

²⁹⁵ Исто, стр. 73

борба против Макартија, нарочито кад је почео да напада институције САД. Додуше, то су увидели и сами републиканци јер им је овај наносио штету, па није било тешко деловати у интересу обе странке.

Две године касније, 1955, постао је вођа већине у Сенату. А неки наводе да је био један од најуспешнијих, ако не и најуспешнији на тој позицији. Његово

Председник Џонсон у сусрету са лидером за људска права Витнијем Јангом (Whitney Young), 1966. године
Извор: *Lyndon Baines Johnson & Museum*

лидерство се заснивало на интелигенцији, дисциплини и великом раду²⁹⁶. Осим тога, био је председавајући одбора за именовање сенатора у друге одборе (*Democratic Steering Committee*) и ту је успео да удовољи скоро свима, од новопридошлих до старијих сенатора, налазећи одличне алтернативе, уколико није успевао да им обезбеди први избор позиције, и увек им стављајући до знања да је он за то заслужан. На листи његових оруђа за задобијање сенатора били су и канцеларије и паркинг простори. С друге стране, одржавао је одличне односе и са републиканским сенаторима, који су тај однос ценили и чинили индивидуалне услуге када је Линдон то тражио. Знао је да на том месту вреди само снага убеђивања^{297, 298}.

²⁹⁶ Исто, стр. 82.

²⁹⁷ Џонсонов специфичан начин убеђивања, познатији као Џонсонов третман (Johnson Treatment) описала су двојица новинара као „преклињање, оптуживање, ласкање, ругање, плакање, жалопојка, саознаком претње. То је било то све заједно. Покретало је спектар људских емоција. Брзина којом је то радио одузимала је дах и све је било сумерено у једном правцу. Уплитања друге стране била су ретка. Џонсон их је предвиђао пре него што би особа нешто рекла. Уносио се у лице, на центиметар од носа његове мете, са очима које су се шириле и сужавале и обрвама које су се подизале и спуштале. Из џепова су му извирале белешке, подсетници, статистике. Мимикрија, хумор и генијалност аналогична чиниле су ‘третман’ хипнотичким и остављале мету запрепашћеном и беспомоћном. Све је било унапред прорачунато“ (Evans, Novak, 1967, стр. 104).

²⁹⁸ Dallek (2004), стр. 84–86.

Најважнија је чињеница да је познавао све детаље закона које је требало усвојити. А знао је и однос свих чланова Сената према сваком закону који би био на реду²⁹⁹. Радио је још више и константно сакупљао информације о свакоме преко свог сарадника Бобија Бејкера (*Booby Baker*). Он је своју вешину заснивао на посматрању, пажљивом слушању и проучавању информација. А место где је добијао највише информација била је гардероба за сенаторе из демократске странке. Бејкер је бележио шта ко воли, а шта не, на шта су љубоморни, класне разлике и оно у чему су се сукобљавали њихови међусобни интереси. Уз све то, Џонсон је максимално искоришћавао могућности Пословника о раду. Његов рад у Сенату био је запажен тако да се већ помињао као кандидат за председника 1956. или 1960. године.

Али 1955. године је доживео срчани удар као последицу напорног рада, прекомерног јела и конзумирања алкохола, од кога се релативно брзо опоравио.

Годину дана касније Линдон је добио понуду од Џоа Кенедија да се кандидује за председника, под условом да Џон Кенеди буде кандидат за потпредседника. Он је то одбио, остављајући Роберта Кенедија љутим. Због тога и још неких поступака њихов однос је увек био на ивици инцидента и никако се није могао изгладити. Он је процењивао да не треба да иде на изборе против Ајзенхауера, сматрајући, као и већина других, да демократе немају шансе против њега. Ипак, радио је за Адлаја Стивенсона у кампањи, у којој је постао препознатљиво лице демократа на националном нивоу³⁰⁰.

Након победе Ајзенхауера, 1956. и 1957. године, питање људских права постало је централно питање америчке политике. Џонсон је то увидео и постао је велики заговорник упркос схватању да демократе са југа не подржавају идеју људских права. Џонсон је схватао да сегрегација штети југу САД јер га оставља ван економских и друштвених токова и изолује у сиромаштву и необразовању (Гудвин /*Goodwin*/, 1991).

²⁹⁹ Џонсон је био изврстан психолог. Његове полазне претпоставке о сенаторима биле су да су емоције, уверења и вредности које су заједничке свим сенаторима – жеља за славом и жеђ за признањем, својствене сваком сенатору када мисли о одређеној политици (Dallek, 2004, стр. 89).

³⁰⁰ Dallek (2004), стр. 95–97.

Џонсонова политика се, као што ћемо видети, заснивала на поштовању људских права, једнаким могућностима за образовање и здравственој заштити. То је у ствари био његов програм „Сјајно друштво“ (*The Great Society*), као наставак Њу дила који је започео Рузвелт. Упркос „болесним“ амбицијама и начину на који је третирао друге људе, притиснут идејама величине, Џонсон се залагао за најхуманије идеје. Наравно, да је то било и политички мотивисано, али не треба заборавити да је од почетка своје каријере, још као учитељ, имао жељу да сиромашним људима улије наду у боље сутра, и то путем образовања и стицања самопотовања. Он јесте имао предрасуде, али не расне, етичке или верске³⁰¹.

Закон о људским правима, са многим амандманима, који су потпуно искривили његову суштину, усвојен је 1957. године. Џонсон је имао огромну улогу у томе и због тога је поистовећен са тим законом. Ипак, и такав какав је био, тај закон је био успех за то време. Нарочито у време конфликта у Литл Року у Арканзасу, када је забрањивана интеграција црнаца у средњој школи (што је описано детаљније у делу о Кенедију и Ајзенхауеру). Џонсон је изабрао да не буде експониран у овом случају, знајући какви су односи снага у Сенату и идеје сенатора, како демократских, тако и републиканских.

Џон Кенеди и Линдон Џонсон на једном митингу
Извор: *Lyndon Baines Johnson & Museum*

На демократским изборима за председничког кандидата 1960. године, у коалицији са Адлајом Стивенсоном, Хемфријем Хубертом и Стјуартом Симингтоном („Зауставите Кенедија“), изгубио је од Кенедија. Џонсон је Кенедија сматрао за недораслог политичара, који ништа није учинио док је био сенатор, за плејбоја, додуше паметног, али неспособног да води

³⁰¹ Исто, стр. 100.

државу.

Ипак, Кенеди је увидео да Линдон доноси гласове јужних држава и позива га да буде његов кандидат за потпредседника САД. Џонсон је, упркос великом анимозитету, прихватио кандидатуру, сматрајући да ће на тај начин помоћи Тексасу, али и схватајући да је могуће да демократе изгубе већину у сенату³⁰².

Џонсон је поново био неуморан у кампањи, али веома лоше расположен према свима у својој околини. Све га је погађало и све је био разлог за нервозу³⁰³. У то време се десио један догађај који је Џонсону донео само политичку корист јер је на прави начин успео да прикаже целу ситуацију. Наиме, Џонсонове је напала група протестаната, пљујући их и погодивши Лејди Бирд транспарентом у главу. Линдонова поента је била да би „волео да зна да ли је дошло време да незаштићени кандидат за потпредседника САД не може више да прође кроз предворје хотела без полицијске пратње“. То је допринело победи демократа на изборима за председника САД у Тексасу³⁰⁴.

Џонсон генерално није био задовољан на месту потпредседника САД јер му то није омогућавало праву моћ и утицај. То је знао и Кенеди, па је покушавао да му да већи значај. Џонсон је покушао да искористи ситуацију када је Кенедију поднео да потпише одлуку којом се потпредседнику дају права да контролише велики број савезних агенција, укључујући и НАСА, и да му се, уз то, шаљу сва документа која иду и председнику. Наравно Кенеди је одмах прозreo његову намеру, па није потписао предложену одлуку³⁰⁵. Зато му је оставио просторије лидера већине у сенату које су биле веома импозантне и раскошне.

Иако је Кенеди покушавао да Линдону учини много уступака и да му да доста обавеза које би га задовољиле, он се лоше осећао. Најбољи Кенедијев потез је био тај што му је дао место амбасадора добре воље у Африци и Азији у пролеће 1961. године. Линдон је уживао у томе јер је могао да се покаже као неко ко брине

³⁰² Читајући различите биографије председника САД, наилазили смо на различите описе истих догађаја. У делу ове тезе која се бави Кенедијем навели смо да је Џек дао понуду Линдону надајући се да ће је он одбити. Али из других извора видимо да Линдон није имао ниједан разлог да одбије понуду, а Кенеди га је звао јер је доносио гласове који би одлучивали у кампањи. Очигледно је да се истина налази негде између.

³⁰³ Dallek (2004), стр. 119.

³⁰⁴ Исто, стр. 120.

³⁰⁵ Исто, стр. 123.

о сиромашнима. С друге стране, он је на том путовању рекламирао самог себе. Али, као искусан политичар, није губио из вида мишљење јавности. Све у свему, његов утицај у спољној политици био је миноран, а то се нарочито видело у доба кризе поводом нуклеарних пројектила на Куби, када је остао потпуно непримећен. Џонсонов највећи допринос на тој позици било је председавање Одбором за једнаке могућности при запошљавању (*The Committee on Equal Employment Opportunity*), нарочито црначке популације.

У јесен 1963. године помињало се да Кенеди размишља да замени Џонсона у изборној трци 1964. године и да покуша да добије другог потпредседника. Кендијеви су то демантовали, али је Џонсон био уверен да су то намеравали. Здраворазумски гледано, Џонсон је доносио гласове из Тексаса, па то не би био добар потез. Нажалост, неколико месеци касније Кенеди је убијен у атентату, а Линдон Џонсон постаје председник САД.

Попут терапеута, нови председник је учинио доста да народ Америке лакше преброди убиство првог човека. У јавности, али и приватно, представљао се као настављач Кенедијеве либералне политике, са елементима Рузвелтовог Њу дила. Залагао се за људска права, једнак приступ образовању и социјалну заштиту.

Његов тим су сачињавали људи у четрдесетим годинама (*Walter Jenkins, George Reedy, Horace Busby, Bill Moyers, Jack Valenty*), који су пратили Џонсонов радохоличарски темперамент. Линдон је радио од пола седам ујутро до два, са паузом од два сата, па поново од четири сата до поноћи, а понекад и сат-два касније. Џонсон је радио све да би остварио свој програм „Сјајно друштво“. Једини, и али највећи, проблем са којим се Џонсон сусрео било је неискуство у спољној политици, које се показало у исцрпљујућем рату у Вијетнаму.

Џонсон је, што смо већ поменули, своју председничку кампању заснивао на политици људских права, која је била оштрија од Кенедијеве. Сматрао је да само тако може да добије изборе и зато је за њега био важан закон о људским правима који је био у процедури. Иначе, тај закон је усвојен након вишемесечне борбе у Конгресу, а затим и у Сенату.

На изборима 1964. године, његов потпредседник је био Хемфри Хуберт (*Hempfrey Hubert*). Противник му је био Бари Голдвотер (*Barry Goldwater*),

екстремиста и изолациониста. Кампања се заснивала на позитивним резултатима Кенедијеве – Џонсонове администрације и на негативним карактеристикама Голдвотера као националисте који представља опасност за националну политичку сцену и светски мир³⁰⁶. Џонсон је у кампањи људе третирао ужасно ...чак и сопствену жену³⁰⁷. Кампања је ишла у одличном смеру, осим скандала који је изазвао Волтер Џенкинс (*Walter Jenkins*), који је ухапшен у тоалету и оптужен за непримерено сексуално понашање са другим мушкарцем. Џенкинс је дао оставку, али је Џонсон остао без „десне руке“, човека који му је помагао од почетка каријере. Упркос том догађају, који је имао више последица по функционисање Џонсонове администрације него у самој кампањи, изборна победа је била величанствена (само је Рузвелт имао већу разлику у изборном колеџу), укупно – 43.129.484 према 27.178.188 гласова³⁰⁸.

Председник САД

Као председник, Џонсон је заступао своју политику „Сјајног друштва“ кроз федералну помоћ образовању, обнову градова, улепшавање, очување, развој осиромашених регија, широк спектар помоћи борби против сиромаштва, контролу и превенцију криминала, помоћ здравственој заштити и борбу за људска права. Конгрес је тада углавном радио према Џонсоновим препорукама³⁰⁹.

Највећи изазов за Џонсона био је рат у Вијетнаму. У почетку незаинтересована, америчка јавност је почела да осећа велики јаз (*Credibility Gap*), тај израз је сковао Вилијем Фулбрајт, који је постављао питања Џонсоновој администрацији, али је остајао незадовољан одговорима³¹⁰) између онога шта јој се саопштава и ситуације на терену. Проблем са ратом у Вијетнаму преливао се и на саму Демократску странку која је била подељена у вези са тим питањем. Генерално, Џонсон је био у дилеми да ли да нападне Северни Вијетнам или да

³⁰⁶ Исто, стр. 182.

³⁰⁷ O'Donnell према: Dallek (2004), стр. 184.

³⁰⁸ Dallek (2004), стр. 188.

³⁰⁹ Irving (1996), стр. 6–11.

³¹⁰ *1966 Year in Review: Vietnam: 1966*, www.upi.com.

остане да брани Јужни Вијетнам због страха од директног укључивања Совјетског Савеза у сукоб³¹¹.

У спољној политици је забележен успех за време Трећег арапско-израелског рата³¹².

На домаћем плану, пак, уз рат у Вијетнаму, Џонсонова популарност је опадала. Демократска странка се поделила на четири фракције, његови ставови су били ближи републиканцима у неким питањима, а и био је лошег здравственог стања, па је одлучио да се не кандидује за други председнички мандат.

McPherson (2004) наводи да су Џонсона његови сарадници посматрали као недокучиву особу склону двосмислености, а психолози га описују као нарцистичку личност. Своје проблеме је компензовао везама са женама, конзумирањем алкохолом и претераним радом. (Џонсонова чувена изјава је: „О политици мислим не више од 18 сати дневно.“) Волео је да буде испред свих, а трпео је само људе који су радили за њега.

У приватном животу, Линдон је тежио да буде материјално осигуран, тако да је Лејди Бирд купила радио-станицу КТВС, а касније и ТВ фреквенцију која је доносила огроман приход. У марту 1959. године, вредност компаније је износила 2.569.503 долара³¹³, шоје за то време била велика сума новца.

Његов однос према људима у окружењу био је застрашујући. Када ствари нису ишле онако како је он замишљао, викао је на све. Чак је и своју жену, ако би му придиковала, оптуживао да ради за Голдвотера у кампањи. Бил Мојерс (Bill Moyers), који је напустио Џонсонов кабинет 1966. године, жалио се на њега: „Онај ко је радио са Џонсоном, могао би да ради и са ђаволом.“³¹⁴

Џонсон је волео замисао да је био најреформскији лидер од свих председника у историји САД. Агенда за остваривање „Сјајног друштва“ у другој години мандата је чинила 113 различитих мера које су се односиле на скоро све: од деце, потрошача, заштите природне средине до обнове градова. Те мере су усвојене

³¹¹ Џонсон (2003).

³¹² American Experience: LBJ (1991).

³¹³ Dallek (2004), стр. 77.

³¹⁴ Исто, стр. 227.

захваљујући великом ангажовању народних представника за време мандата 89. Конгреса³¹⁵.

Нажалост, рат у Вијетнаму³¹⁶ је знатно успорио остваривање овог програма. Резултати нису били видљиви одмах, што је довело до губитка кредибилитета и чак уназађења услуга које су пружале државне и локалне установе.³¹⁷ То није први пут у историји САД да рат уништи реформе. Популизам није могао да оправда шпанско-амерички рат, прогресивизам је устукнуо пред Првим светским ратом, Њу дил је уступио место Другом светском рату, Кореја је потопила Труманов Фер дил, а Вијетнам је покопао Џонсонов програм „Сјајно друштво“. Земља није имала ни психолошке ни фискалне снаге да издржи терет рата и реформи у исто време³¹⁸.

У марту 1968. године Џонсон је одлучио да се не кандидује за други мандат. Осим лоших резултата истраживања, плашио се срчаног удара или неке друге болести која би га у томе онемогућила. Истовремено, сматрао је да његов реизбор може упропастити прилику да се постигне мир (што, упркос свему, сматрамо прилично дискутабилном тврдњом). „Према томе, нећу тражити нити прихватити партијску номинацију за други мандат за Председника САД.“ – рекао је у последњем говору. После тог говора био је потпуно скрушен³¹⁹.

Џонсон је за свог најбољег наследника сматрао републиканског гувернера Њујорка Нелсона Рокфелера (*Nelson Rockefeller*), кога је видео као умереног, доброг, саосећајног и човека који би могао да победи Роберта Кенедија, чему је придавао велики значај³²⁰. Када је Кенеди убијен, Џонсон је размишљао о поновној кандидатури, нарочито због разочарања у Хемфрија Хуберта³²¹. Али то више није било могуће.

³¹⁵ Исто, стр. 234.

³¹⁶ Рат у Вијетнаму био је кључан за Џонсонов пад: 45% Американаца је негативно реаговало на рат, док је 65% сматрало да он не даје довољно информација о рату. Према Галуповом истраживању, у мају 1967. године, 26% Американаца је сматрало да је рат у Вијетнаму неморалан и да је велика препрека за Џонсонов реизбор, а 37% да је ангажовање америчких трупа грешка (Dallek, 2004, стр. 303).

³¹⁷ Charlie Schultze према: Dallek (2004), стр. 244.

³¹⁸ Dallek (2004), стр. 275.

³¹⁹ Исто, стр. 332.

³²⁰ Исто, стр. 339.

³²¹ Исто, стр. 349.

После председничког мандата

Џонсон је у пензији пустио дугу косу и мало се опустио. Није се понашао као за време последњих дана председниковања када је био напет и лош према свом окружењу³²².

Заоставштина, личност, вредности и мотиви

Када говоримо о Џонсоновом друштвеном инжењерингу, морамо прихватити чињеницу да је то постало део америчког искуства које Американци не желе да напусте. Иако програм није до краја заживео, њиме су постављени темељи демократског друштва: хуманизована је америчка индустрија, постављене су мере социјалне сигурности, створена је подршка за незапослена лица, оснажено је јавно мњење, и усвојене су регулационе мере за заштиту потрошача³²³.

Џонсон је био вансеријска личност, која је веома рано ушла у свет политике, вероватно под очевим утицајем. Био је друштвено активан од школских дана и увек се наметао као лидер својом појавом. Мотиви постигнућа и моћи код њега су толико очигледни да се виде у свим његовим односима са људима. Користио је све могуће методе и средства како би придобио људе за себе и остваривање својих идеја.

И као човек и као политичар имао је позитиван однос према људским правима и можемо рећи да га је неправда болела. Али, с друге стране, његов став према другим људима је био скоро диктаторски. Желео је да све држи под својом контролом, а људе је доживљавао као циљ и средство и био је спреман да злоупотреби све информације које је имао о њима, уколико се не би повиновали његовим захтевима.

Мотив афилијације је био истакнут у његовим делима, али се у приватном животу понашао потпуно супротно. Са друге стране, имао је изузетно изражен

³²² Исто, стр. 363.

³²³ Исто, стр. 374.

мотив аутономије. Током каријере је био спреман на политичке уступке, али само зато што је био веома прагматичан. Од почетка је пратио своју идеју водиљу: да стигне на што вишу политичку функцију. Штавише, сматрао је да је бољи од других и да то заслужује.

Као и Кенеди и Клинтон, имао је бројне афере са женама, али није дозвољавао да се то појављује у јавности, мада се тиме хвалио у ужем кругу људи.

Осим што је желео да оствари своје циљеве у политичком животу, користио је свој политички утицај за лично богаћење.

Највећа контрадикторност између његове личности и његових дела, вероватно и као последица нарцистичко-деструктивног карактера, је чињеница да је остварио највише резултата у области људских права у САД.

3.1.6. Ричард Милхаус Никсон (Richard Milhous Nixon)

37. председник САД (1969–1974)

„По свим историјским стандардима, Никсон је требало да буде медијски јунак. Био је природан кандидат на лаворикама добре старе традиције успона без помоћи других и самосталног пробијања. Појавио се ниоткуда. Његово порекло је било за свако поштовање, али је његова породица била непозната. Напредовао је захваљујући колеџу који није био у моди. Није имао другог новца осим оног који је сам зарадио. У почетку није имао ни утицајних пријатеља ни веза. Његовим животом је доминирала страствена жеља да се стави у јавну службу (каткад прерушена у бруталну амбицију), као и патриотизам и љубав према својој земљи које нису знале за границе. Био је самоук и незајажљив читалац, увек спреман да се унапређује, како интелектуално, тако и професионално. Комбиновао је тај поштени јавни напор са снажном кампањом и способностима управљања, који су му донели рани и континуирани успех, а уз то и са скромним приватним животом који је био морално неприкосновен.“³²⁴

Порекло и детињство

Никсон око 1918. године
Извор: *Nixon Presidential library and Museum*

О детињству Ричарда Никсона, као ни о другим периодима његових живота, нема превише података (Блек /*Black*/, 2007). Никсон у својим мемоарима идеализује своје детињство, наглашавајући да је било тешко али срећно (Никсон /*Nixon*/, 1990).

Рођен је у месту Јорба Линда, а од своје девете године живео је у малом квекерском месту Витијер (*Whittier*) близу Лос Анђелеса, где је његов отац Френк држао бензинску станицу – бакалницу. У заједници у Витијеру није било алкохолизма, насиља, расних предрасуда, поштовали су

³²⁴ Џонсон (2003), стр. 765.

сваког човека, без обзира на социјални и материјални статус³²⁵.

Његово детињство је заиста било скромно, не превише интересно и без неких изузетних догађаја који би га обележили, без поремећаја, болести зависности, прељуба родитеља – типична породица и детињство у малом америчком граду³²⁶. Био је пристојно дете, али можемо наслутити да је био стармали. Мајка га је научила да чита пре него што је пошао у школу и инсистирала је да га у школи зову Ричард, а не Дик. И као мали је деловао доста дистанцирано и формално, а тако се и облачио. Свог оца је представљао као особу која му је усадила поштовање према учењу и раду (*Nixon*, 1990), али изгледа да је то било далеко од истине. Његовог оца Френка описују као бучну, непријатну особу која је волела да доминира и вређа друге људе (*Dallek*, 2007). Као кондуктер у трамвају, власник бензинске станице и бакалнице својој фамилији никада није успео да приушти добар живот. У ствари, „...Френк Никсон је био све што Ричард није желео да буде, ...он је био мотивисан да учини више него отац ...и увек је сумњао да ли ће то успети.“³²⁷

Никсон је био наклоњенији мајци, али она није била тип нежне мајке која би грлила, љубила и држала своју децу у крилу³²⁸. *Vamik, Itzkowitz и Dod* (1997) наводе да је његова мајка била изузетно хладна.

Никсонов однос са родитељима показује да је живео у породици у којој није било блискости већ много уздржаности. У „одбацивању“ оца као било каквог идеала, а без праве мајчинске љубави, можемо тражити развијање мотива аутономије, за који је потребна одређена слобода и да се не подлеже утицају других (утицају оца). Исто тако и мотив постигнућа се развијао код Никсона од малих ногу, као жеља да успе у животу и да се издигне из средине у којој се налазио.

Школовање

Након смрти најмлађег брата Артура, мајка Хана је приметила да се Ричардова жеља да учини родитеље поносним повећала. У седмом разреду је већ

³²⁵ Black (2007), стр. 6.

³²⁶ Black (2007), стр. 3.

³²⁷ Dallek (2007), стр. 5.

³²⁸ Исто, стр. 6.

показао жељу за додатним трудом – ишао је и на часове клавира и на часове виолине. У осмом разреду је постао председник разредне заједнице и тада већ помиње жељу да постане политичар како би могао да учини нешто добро за људе³²⁹. Већ тада је увежбавао вештине јавног говора, у чему је показивао изузетну упорност. У шеснаестој години освојио је прву награду на такмичењу у говорништву.

Никсон је још од раних тинејџерских година радио са својима и ишао у школу. Већ тада се могао наслутити његов радни порив. Као тинејџер је брао лимунове, а као петнаестогодишњак је почео да вози кола да би својима могао да помогне још више. Већ у четири сата ујутру почињао је да ради послове везане за бакалницу, касније би ишао у школу, вратио се у бакалницу и учио до касних вечерњих сати (*Black, 2007*). Али ова прича има и другу страну – његова рођака тврди да је он радио у јутарњим сатима да га нико не би видео јер се стидео рада у бакалници³³⁰. Сигурно је да људи који су мигрирали на запад САД, двадесетих и тридесетих година XX века, нису били мотивисани само новцем и економским успехом, већ признањем и поштовањем, тим великим америчким вредностима.

Захваљујући гвозденој дисциплини, постигао је добре резултате у школи и зарадио је епитет интелектуалца (*Wallechinsky, Wallace, 1975*). Приметно је да у то време није показивао да ужива у друштву других³³¹.

Примећујемо да је као дете и као тинејџер имао велику жељу да успе, што говори о постојању мотива постигнућа. Занимљиво је да је умео да се наметне другима – као ђачки представник, као добар говорник и као спортиста (не превише успешан). Ипак, увек је био на дистанци, а понекад чак и лоше нарави према другим људима.

Политичке амбиције је почео да показује већ на колеџу, где је први пут изгубио изборе за представника студената, да би касније, уз велики труд, залажући се за идеју да се дозволе игранке у кругу колеџа, дошао до места председника³³². То залагање је било у супротности са његовим квекерским васпитањем, које забрањује

³²⁹ Black (2007), стр. 16.

³³⁰ Dallek (2007), стр. 10.

³³¹ Black (2007), стр. 20.

³³² Исто, стр. 34.

забаву. То је показало његов опортунизам, али и вољу да у будућим кампањама не бира средства да би дошао до циља. Можемо да закључимо и да се повиновао актуелном тренутку, што је ипак карактеристика посла политичара, о чему ће бити речи у наставку.

Никсон из студентских дана,
1937. године
Извор: *UPI Photo/Files*

Током студија Никсон је стално био заузет, није имао слободног времена, или је био на часовима, или у клубовима, или се бавио спортом или својим хобијима у кампусу³³³. У спорту га је више интересовала победа него спортско надметање. Сматрао се хришћанином, али не превише искреним. Није се смејао, иако многи примећују да је имао леп осмех. Након победе на студентским изборима, сви су сматрали да је паметан политичар који зна да убеди гласаче (*Dallek, 2007*).

Очигледно је да су га, од 12. године па до председничких избора, интересовали избори, и победа на њима. То показује огромну жељу за утицајем. На Правном факултету Дјук (*Duke University Law School*) наставио је да остварује своје политичке амбиције и био је изабран за председника удружења правника тог факултета. Секретар у кампањи, али и касније, био је његов хендикепирани друг Фред Кеди (*Fred Cady*). За њихово пријатељство је везана интересантна прича. Никсон је свакодневно помагао Фредију да се спусти низ главне степенице у згради универзитета и за време студија се ниједном није десило да то није учинио (*Black, 2007*). Иначе, у Дјуку није стекао много пријатеља.

Интересантан је још један догађај за време студија, када је са два цимера упао у деканове просторије да виде какве су им оцене. Пошто су оцене биле задовољавајуће, нису ништа дирали, али су их открили (*Black, 2007*). Тај догађај, који многи покушавају да повежу са каснијом афером „Вотергејт“, заједно са неуспелим покушајима да се запосли у *FBI*, говори о његовој огромној жељи за контролом, за сигурним успехом.

³³³ *Black (2007), стр. 26.*

Никсон је волео да ради и није се ослањао на срећу.

Брак и породица

Жене га нису много интересовале. Прва девојка га је оставила још у Витијеру, а једина његова жена, буквално, била је Патриша Рајан (Patricia Ryan). Венчали су се 1940. године. Био је посвећен својој жени и имали су стабилан брак и децу.

Каријера

Први посао је нашао у адвокатској фирми, након што су га одбили у FBI³³⁴. Док је полагао испит за адвоката, streпео је од неуспеха³³⁵. Зато је учио по целу ноћ. Као адвокат је изгубио први случај, који је требало да добије. Али је тај неуспех касније успео да надомести вредним радом и успешним споровима. У ствари, први посао, огорчен због одбијања, сматрао је понижавајућим и својеврсним поразом јер је морао да се врати у Витијер (*Dallek, 2007*). Али изгледа да је то све ојачало његов мотив да успе.

Политичка каријера

Говорећи о Никсоновој каријери, многи се слажу да је ушао у политику без шарма, без господске елеганције, што се у то време очекивало од политичара. А он је ушао у свет политике јер је то желео. Због свог начина живота, изгледа, става и емпатије коју је имао за малог човека имао је добру комуникацију са људима. Био је добар организатор. Сви биографи се питају да ли је то било искрено залагање. Један део приче ипак показује да се стварно залагао за мале људе.

Почетком Другог светског рата пријавио се најпре у Office of Price Administration – ОРА, установу коју је формирао Рузвелт са циљем да убрза ратне припреме и истовремено заустави инфлацију, а затим у морнарицу. Никсон је

³³⁴ Интересантно је да Никсон није успевао да се запосли, односно да је увек одбијан, а касније није успео ни као бизнисмен. У својим мемоарима наводи да је политика била једино решење за њега (Nixon, 1990).

³³⁵ Black (2007), стр. 39.

стварно волео своју земљу и тај избор је за њега био природан иако је као квекер и службеник ОРА имао двоструки имунитет од служења војске (*Black, 2007*).

Док је радио у ОРА, искрено се трудио да спречи поткрадање државе, уз бригу и жељу да мали и средњи предузетници ипак остваре неки профит, јер су од тога живели (*Black, 2007*). То показује његову истинску бригу за обичног човека.

Иако постоје тврдње да се Никсон јавио на оглас за кандидата за конгресмена стицајем околности (*Wallechinsky, Wallace, 1975*), истина је да се он дуго времена припремао за политичку арену (*Black, 2007, Dallek, 2007*). Позив за представника Конгреса добио је 1945. године од Хермана Перија (Herman Perry), његовог колеге са студија, који је био упознат са његовим радом у кампањама. Првог децембра исте године ушао је у праву политичку арену, решен да успе.

Никсон је имао карактеристичан однос према кампањи јер је од самог почетка кампању водио сам. Није веровао да било ко може да буде компетентнији од њега³³⁶ и тако је било до краја његове каријере. Друго, за њега је политичка борба било питање живота или смрти. Сматрао је да треба нападати противника свим оружјем, без имало скрупула.

Мотив моћи је веома очигледан у његовој жељи да доминира, контролише активности других, у томе што је уживао у томе да организује људе. Наиме, у америчким кампањама је уобичајено да постоје менаџер кампање и цео тим који руководи различитим аспектима борбе за власт. Међутим, Никсон није ништа препуштао другима, желео је да буде за све одговоран и да тако има потпуну контролу.

Никсонов противник на изборима у, 12. калифорнијском конгресном округу, био је Џери Вурхис (*Jerry Voorhis*), идеална мета за оно што је представљало главну политику у Никсоновој каријери – борбу против комунистичке претње и заштиту америчког начина живота и слободе у контексту искуства после Другог светског рата, а касније и хладног рата (*Nixon, 1990*).

Никсон је своју кампању темељио на чињеници да Вурхис није поуздан антикомуниста. И чињенице су поткрепљивале његове нападе: Американац из високог друштва, дипломац са Јејла, члан подмлатка Социјалистичке партије,

³³⁶ Black (2007), стр. 75.

присталица свих програма Њу дила... (Dallek, 2007). Нападан је као члан Политичког одбора Конгреса индустријских организација (*Congress of Industrial Organization Political Action Committee – CIO PAC*) за који се сматрало да је под комунистичким утицајем. У паролама су углавном залагао за Америку и америчку етику.

Никсон је показао да је упоран и марљив радник. Провео је много више времена са бирачима, био је боље спремљен за свих пет дебата и задобио је подршку локалних новина и локалног бизниса. Све време је пазио да Вурхису не пружи никакве аргументе да га нападне (Black, 2007).

Гринберг (Greenberg, 2004) ипак закључује да се Никсон боље повезао са грађанима, бирачима и њиховим проблемима, док се Вурхис ослањао на савезну администрацију.

Као већ доказани опортуниста, Никсон је и сам признао да је знао да Вурхис није био комуниста, али је морао да победи (Nixon, 1990). Био је забринут због опасности коју је комунизам представљао за америчке институције и зато је своју кампању усредредио на одбрану демократије.

Између 1947. и 1950. године, као конгресмен, чврсто се залагао за национални интерес, нарочито у Одбору за страну помоћ (*House Select Committee on Foreign Aid - HUAC*), подржавајући Маршалов план Труманове администрације за подршку западној Европи. Посета Балкану га је још више уверила у оправданост такве помоћи.

Праву популарност је стекао захваљујући случају Алцера Хиса (*Alger Hiss*), високог представника државе у Специјалном одељењу за политичке послове, касније председника Карнегијеве фондације за међународни мир, који је био оптужен да је совјетски агент (Dallek, 2007, Black, 2007). Интересантно је да је Хис био оно што је Никсон желео, а није могао да буде: студент са Харварда и Хопкинса, адвокат у фирми са традицијом од два века (Dallek, 2007). Штавише, Роберт Стриплинг (Robert Stripling), *HUAC*-ов³³⁷ главни иследник, присуствовао је разговору између њих двојице када је Хис поменуо: „Ја сам дипломирао на

³³⁷ HUAC – House Committee on Un-American Activities (HCUA) or House Un-American Activities Committee (HUAC) – Одбор за активности против Америке.

Харварду, а чујем да је ваша школа Витијер...“³³⁸ То је додатно мотивисало Никсона да се обруши на њега свим средствима.

Још један детаљ из овог процеса битан је за наш рад. Наиме, када је Никсон испитивао ко је крив у овом случају, Хис или Чејмберс (Whittaker Chambers) из Тајм Магазина „Time Magazine“, који га је у ствари довео до Хиса, у једном тренутку је предложио да се 5. амандман³³⁹ преиначи за запослене у федералним органима и у питањима важним за националну безбедност (*Black, 2007*).

То нам показује Никсонову бескрупулозност и чињеницу да, када је то њему потребно, људска права, која су на добар начин усађена у Устав САД, нису битна. То је одличан показатељ мотива аутономије: он је био личност која је била у стању да дела без обзира на усвојена правила у окужењу, односно да их мења како јој одговарају у тренутним околностима. Брига за људска права за Никсона је била у другом плану. Да подсетимо, за нас је интересантна дилема да ли је Никсон заиста желео да помогне америчком грађанину или га је интересовује само победа. Сигурно је да има једног и другог код њега, али мотив моћи доминира његовим понашањем.

Његов успех у овом случају, у коме је Хис био осуђен, учинио га је препознатљивим у јавности и још утицајнијим у Републиканској странци. То га је аутоматски номинувало за кандидата за сенатора из Калифорније. Противник му је била Хелен Гахаган Даглас (*Helen Gahagan Douglas*).

Хелен је дошла из сличног миљеа као и Ворхис, са универзитета са источне обале, из елитне њујоршке фамилије са везама са Елеонор Рузвелт и холивудским звездама, а уз то је и три пута бирана за конгресмена

Њен главни камен спотицања у кампањи било је то што је гласала против оснивања НУАС-а иако је сматрала совјетски систем за „најокрутнији и

³³⁸ Dallek (2007), стр. 17.

³³⁹ Означене су оне ставке у Уставу САД које су Никсону сметале: „Нико неће бити позван да одговара за злочин кажњив смрћу или за други какав тежак злочин осим на основу пријаве или оптужбе велике пороте, изузев за кривична дела извршена у сувоземној војсци, морнарици или милицији за време активне службе, у доба рата или јавне опасности; нико неће бити двапут подвргнут кривичном поступку због истог кривичног дела; нити ће бити примораван у било каквом кривичном суђењу да сведочи против себе, нити ће бити лишен живота, слободе или имовине без прописног законског поступка; нити се приватна имовина може одузети у јавне сврхе без правичне накнаде.“

најварварскији у светској историји“³⁴⁰. Никсон је то искористио у кампањи, постављајући тему борбе између слободе и државног социјализма. Борба је била прљава, нарочито дистрибуција ружичастих лифлета који су Дагласову описивали као ружичасту леди, која је гласала као и „озоглашени“ комуниста, представник Њујорка Вито Маркантонио (*Vito Marcantonio*).

Победа је била убедљива (59 према 40), највећа разлика у борби за сенаторска места 1950. године. Велики бизнис из Калифорније помогао је Никсону, закључивши да ће он боље заступати њихове интересе. Занимљиво је да кампања није имала никакве везе са побољшањем материјалног стандарда и живота људи. Штавише, уопште се није могло закључити какве ће последице Никсонова победа имати за грађанство. Еуфорија страха од комунизма била је тако велика да је Никсон сматрао да и није имало смисла причати о било чему другом, јер су људи управо то желели да чују (*Nixon*, 1990).

У следеће две године, Никсон је градио своју каријеру као сенатор. Могли бисмо да кажемо да је Никсонова позиција одражавала улогу шамана (Сенат је видео само као одскочну даску за даље напредовање, на места потпредседника и председника САД), али то није тако. Никсон је све време црпео своју снагу из партијске структуре и конгресних домова, што ће се видети касније у борби за потпредседничко место. Он је задирао у све категорије, желео је све да контролише, што је својствено његовој структури личности. То се види и у избору особља и давању задатака. Морало је бити одговорено на свако писмо, скоро компулзивно, а ако није било тако, након две недеље је морао бити обавештен о томе. Био је захтеван и ауторитативан у односу на особље, али увиђаван.

Никсон је гласао против контроле цена, јачања моћи јавности, илегалне имиграције, за људска права (против бирачке таксе), за државност Аљаске и Хаваја, за страну помоћ и помоћ Индији и Југославији (*Nixon*, 1990). Углавном је гласао са умереним републиканцима када су теме биле спољна питања.

Крајем 1951. године, као резултат тензије и исцрпљујућег рада, код Никсона се појављују здравствени проблеми: није имао никакав хоби, спортом се није бавио и патио је од инсомније. Тада је почео да се виђа са психосоматичарем доктором

³⁴⁰ Dallek (2007), стр. 19.

Хачнекером (*Black, 2007*), који је у ствари био психијатар, али је вероватно било лакше да представе да је Никсону била потребан помоћ психосоматичара.

За мање од две године након избора за сенатора, на изборима 1953. године појавио се као кандидат за потпредседника САД, на листићу са Ајзенхауером, и тада је победио Тафта.

О Ајзенхауру смо рекли већ доста, али је битно да нагласимо да је могао да изабере да ли ће на изборима бити кандидат демократа или републиканаца. Изабрао је републиканце, али се, као човек, ван партијског живота, ослањао на Никсона, који је представљао одличну везу са странком али и конгресменима и сенаторима. И то је Никсону, и поред одређених анимозитета, омогућило да постане потпредседнички кандидат.

Тада се изненада појавила прва велика мрља у вези са Никсоновим тајним фондом који му је у то време омогућавао бољи живот. Новац за тај фонд давали су богаташи блиски Републиканској партији. Када је порастао медијски притисак на Никсона, Ајзенхауер је почео да га убеђује да одустане од трке. То за Никсона није било могуће. И зато је, у холивудском стилу, са пажљиво изабраном сценографијом у ТВ емисији, одлучио да у „најбољем“ могућем светлу покаже своје демагошке способности и ораторске вештине. Све је било припремљено за обраћање потенцијалним бирачима који га нису видели пре тога.

Иако легитимност фонда није објашњена, забашурена демагогијом, коришћењем чињеница и околности из приватног живота, Никсон се приказао као обичан човек³⁴¹ и успео је да јавно мњење окрене у своју корист. Ипак је остао запамћен као највулгарнији политички лукавац, који је користио жену, децу па чак и пса да би добио гласове. Лагао је чак и када је у питању датум када је рођена његова супруга. Његова лукавост и демагогија су од њега начинили још популарнију особу. Након овог „Чекерс говора“ (*Checkers speech*)³⁴², Никсон је добио огромну подршку грађана путем писама и наставио је путем

³⁴¹ Приче и аналогije које је користио биле су крајње емпатичне: „Цитирајући Линколна могу рећи да је Бог волео обичне људе, зато их је створио толико пуно.“ Објашњавао је да је добио на поклон кокер шпанијела Чекерса, како га је назвала његова ћерка Триша, и приказивао се као породични човек: „И да знате да деца много воле пса и сада могу да кажем да ћемо га, задржати упркос мишљењу других!“ (Dallek, 2007, стр. 24)

³⁴² Цео говор је доступан на: *Richard Nixon Checkers Speech*, 23. септембар 1953. године, <http://www.youtube.com/watch?v=lsYjl5oMs6M>.

потпредседничког кандидата, иако је до тада био напуштен малтене од свих, осим најближих сарадника и породице.

Ипак, не треба пренебрегнути да је Никсон доживео трауму када је видео наслове у новинама и када је против њега почела кампања демократа, али и републиканаца, и када га је Ајзенхауер оставио на ветрометини, очекујући чак да да оставку на позицију. А не може се сметнути са ума ни Никсонова моћ у то време. Он се залагао за скоро сваког сенатора и конгресмена у кампањи, његова оставка је могла да подели странку и развеје Ајзенхауерове снове о председничкој функцији.

Наравно, борбу против демократског кандидата Стивенсона Ајзенхауер је добио захваљујући страху од комунизма: „Ништа неће задовољити Кремљ више од Стивенсоновог избора за председника.“³⁴³

Никсон уноси нову енергију у функцију потпредседника. То је раније била запостављена функција, нарочито за време Рузвелта, који је оставио Трумана у незнању о многим битним стварима. Ајзенхауер је, напротив, желео да Никсон буде обавештен о свему. Мада је питање колико је Никсон утицао на све то, с обзиром на чињеницу да је представљао спону између председника и Конгреса, али и странке. Он је показао да неке ствари морају да се мењају и деловао је против увреженог начина размишљања, али је тежио томе да буде независан и да контролише ствари.

Никсон је, путујући по целом свету, постао заправо амерички амбасадор. Само је путовање на Далеки исток трајало седамдесет дана. О државницима са којима се упознавао, Никсон је имао многа запажања. На пример, приметио је да Сукарно, иако живи у сиромашној земљи, ужива у свим благодетима богатства и „разврату“, што је њему, као квекеру, веома сметало³⁴⁴. На више места наилазимо на сличне коментаре, на основу којих закључујемо да је Никсон, изгледа, заиста показивао бригу за обичан народ. Увек је био спреман да уђе у масу и да расправља

³⁴³ Dallek (2007), стр. 25.

³⁴⁴ Black (2007), стр. 278.

са очигледно непријатељски настројеним људима, као на Филипинима³⁴⁵. Нехруа и Индиру Ганди сматрао је изузетно иритантним³⁴⁶.

На потпредседничкој функцији Никсон се држао исте реторике, антикомунистичке, сматрајући да је Ајзенхауеров избор спасао Америку од социјализма и да је представљао увијену или мекану верзију макартизма („*white collar of MacChartism*“). Али чим је Макарти постао претња за систем, али и републиканце, Ајзенхауер га се одрекао и то преко Никсона.

Дебатовао је са Хрушчовом на телевизији, у Москви 1959. године, и доказивао супериорност америчког живота, помињући статистику и слободе. Умало није настрадао на путовању по Јужној Америци 1958. године, што га је убедило да су латиноамерички комунисти заиста опасни. У општој атмосфери параноје од комунизма Никсон је пројектовао имиџ да може да превазиђе и реши тај проблем. Ипак, Ајзенхауер је „од новинара тражио“ недељу дана да размисли какав је био стварни Никсонов допринос у администрацији за осам година колико је провео на месту потпредседника, како би му изразио подршку за председничке избор 1960. године.

Упркос овој малициозности, Никсон се фокусирао на спољну политику и уложио велики напор да посети 58 земаља, стварајући поље за маневрисање на председничким изборима³⁴⁷.

У периоду између 1960. и 1964. године изгледало је као да Никсон губи своју политичку чаролију. За председничке изборе је толико радио да се уместо да пројектује слику опуштеног, самопоузданог човека пуног енергије, као што је учинио Џон Кенеди, показао као сушта супротност, уморан од кампање, нервозан, блед и неупечатљив. Понекад је губио самоконтролу, шутирао возачево седиште док ауто не стане и док га путници не смире³⁴⁸.

Занимљиво је да су Кенедијеви напади на Никсонову и републиканску политику, између осталог, били усмерени на неуспелу борбу против комунизма и

³⁴⁵ Исто, стр. 283.

³⁴⁶ Исто, стр. 284.

³⁴⁷ Џон Кенеди је имао добро реторичко питање за Никсона 1961. године, са којим се овај сложио: „Да ли је стварно истина да је спољна политика најважније питање за председника САД? Мислим, кога брига да ли је минимална надница 1,15 \$ или 1,25 \$, у поређењу са инвазијом на Кубу?“ (Dallek, 2007, стр. 21).

³⁴⁸ Dallek (2007), стр. 28.

очигледне промашаје америчке спољне политике: лоша подршка мађарској револуцији и ширење комунизма на Тибет, Лаос, Гвинеју, Гану и Кубу.

Разлика од свега око 120.000 гласова улила му је наду да би могао да добије изборе након другог Кенедијевог избора за председника. Вратио се у борбу за гувернера Калифорније и изгубио од Едмунда Брауна (*Edmund Brown*).

Иако није имао добре шансе против Брауна, Никсон је изабрао борбу за гувернера јер је битка за сенаторско место, које би вероватно освојио, за њега представљала повратак у прошлост, нешто што је превазиђено. Позицију гувернера сматрао је местом извршне власти које би представљало добру основу за касније председничко место.

Изгубио је са око 297.000 гласова разлике, а за неуспех је најише кривио медије: „Само помислите колико ћете изгубити. Неће бити више Никсона да га нападате више јер, господо, ово је моја последња конференција за штампу.“³⁴⁹

Као што видимо, и овде је тражио спољног кривца за неуспех, није улазио у суштину ствари, у тренутку када су демократе имале успех на ширем плану, а и потценио је Браунов капацитет и однос са бирачима.

Посао који је радио од 1963. до 1968. године у фирми у Њујорку није га испуњавао јер га је интересовала само политика^{350, 351}.

Иако је Никсон тврдио да су га само судбина и стицај околности вратили у политички живот (*Nixon*, 1990), реалност је била другачија. Уз мало среће, Никсон је неуморно радио на стварању могућности да се врати у политичку арену. Пет година је радио са лидерима републиканске партије, а након осам година на

³⁴⁹ Wallechinsky, Wallace (1975), стр. 323.

³⁵⁰ „На крају сам схватио да за мене не постоји ништа друго осим политике и јавне службе... да када бих имао само овај правнички посао, ја бих био ментално мртав за две године, а физички за четири“ (*Nixon*, 1990, стр. 265).

³⁵¹ „У том периоду почео је да се виђа са психотерапеутом др Арнолдом Хачнекером (Dr Arnold Hutschnecker), који је касније био индискретан, јер је открио да је Никсонова неутољива амбиција у ствари био мотив сопства или стварања сопствене персоне. Никсон је после пораза себе доживљавао као ништавило. Он је за себе био нико и ништа. Доктор је закључио да није патио од озбиљне психопатологије, али да је имао неуротске симптоме, међу којима су анксиозност и инсомнија били најочљивији“ (Dallek, 2007, стр. 30). Штавише, доктор Хачнекер се противио тврдњи да неуротични људи не могу бити велики лидери: „Да ли постоји и један велики човек који није дошао на ивицу понора, и чак упао у њега, пре него што се вратио смисленом и креативном животу... Одговор на питање да ли је неуроза проблем лежи у структури личности која тежи лидерству, у томе да ли је његова тежња руковођена креативним или деструктивним силама и да ли он жели да служи народу или да народ служи њему“ (Goode, 2001).

потпредседничкој позицији лично је познавао сваког значајнијег републиканца. Добро је проценио шансе на неуспех Барија Голдвотера (Barry Goldwater) и последице по Републиканску партију. Након великог пораза републиканаца 1964. године он се појавио као ујединитељ партије. Убеђивањем, конференцијама за штампу, састављањем говора, путовањима и писањем, без оптерећења кандидатуром за извршну позицију, Никсон је постао лидер Републиканске странке (Dallek, 2007).

То је био само почетак. Требало је победити и на изборима за председника САД³⁵². Значајан допринос је победи је било Никсоново предвиђање Линдоновог неразумевања домаће и иностране политичке ситуације, што је повећавало шансе на успех у 1968. години.

У периоду до избора 1968. Никсон је поново показао велики ентузијазам и много је радио на терену. Помагао је већини кандидата за Конгрес и друге изборе у државама (чак 70% кандидата које је он подржао добили су изборе – *Black*, 2007).

Никсонов пропагандни бец
за председничке изборе
1960. године

Са њим су резултате постигли други републиканци, међу којима се издвојио Роналд Реган.

У међувремену се трудио да промени губитнички имиџ и на шест месеци се појављивао у иностранству у својству амбасадора добре воље Пепси-коле. Морао је да се такмичи са Рокфелером и Реганом, политичком звездом у успону.

И поред свих напора да постане председник, Никсон је 1967. године имао велике недоумице да ли да прихвати

³⁵² Никсон је своје намере објавио тек 1967. године, изјавом да „не жели да буде председник како би постао нешто... за то га баш брига...“ (Dallek, 2007, стр. 32). Али, то је било у супротности са његовом амбицијом и жељом да достигне свој животни циљ и да заиста постане неко, па чак делује као чиста демагогија.

кандидатуру за председника. Сви су га наговарали да се кандидује, изузев супруге. Правдао се пред њом и децом, плачући, да то дугује земљи, свету и самом себи³⁵³. Одговор на питање зашто је то радио, да ли је то била катарза или нешто друго, говори о себичности или идеји величине.

У кампањи се појавило неколико ствари које су биле интересантне за Никсона као републиканца – обећао је да ће укинути регрутацију³⁵⁴ када се заврши рат у Вијетнаму, што је деловало као крајње искрен потез. То је обећавао и Џонсон, али само за дипломце на факултетима.

Осим тога, Никсон се залагао за пореске олакшице за мали бизнис и унапређење становања, као и за борбу против криминала, тражећи одређену промену у процедурама према криминалцима. И наравно у кампањи је инсистирао да је време за преговоре, а не за наставак рата у Вијетнаму.

Током 1968. године десила су се два атентата која су обележила то време – на Мартина Лутера Кинга и Роберта Кенедија. На крају су у трку за председника САД ушли Хемфри Хуберт и Ричард Никсон.

Никсон је желео и тражио Ајзенхауерову подршку, више пута безуспешно³⁵⁵. Добио ју је тек после још једног Азенхауеровог срчаног удара. Питање је колико му је политички она тада заиста била потребна, али више говори о жељи за признањем, нарочито након претходних Ајзенхауерових изјава којима је наносио штету Никсоновом угледу.

Све у свему, Никсон је победио тесном већином, 6. новембра 1968. године, и постао 37. председник САД у тешка времена, слична онима из доба Грађанског рата и Другог светског рата.

Председник САД

Као председник, Никсон је напорно радио, чак до изнемоглости. Свакодневно је радио од 6 или 7 ујутру, па све до поноћи. Доручковао је десет минута, вечерао са женом пола сата. Био је све време окружен са четворо људи

³⁵³ Black (2007), стр. 505.

³⁵⁴ Исто, стр. 515.

³⁵⁵ Исто, стр. 532.

(*Ehrlichman, Haldeman, Kissinger, Mary Rose Woods*)³⁵⁶. Симптоматично је да није могао да се опусти. У томе није могао да му помогне ни алкохол (*Black, 2007*).

Од почетка мандата, на различите начине је покушавао да задовољи своју жељу за контролом медија. Чињеница је да је било предрасуда према њему. Покушавао је да наметне оркестриране кампање подршке, али не увек са успехом. Штавише, чак и када би медији о њему писали нешто позитивно и лепо, он би сматрао да их је надиграо на неки начин³⁵⁷. Оптерећеност медијима Никсон је показао следећим речима, које је упутио свом особљу: „Запамтите, медији су непријатељи. Када је о њима реч, нико нам није пријатељ. Они су сви непријатељи.“³⁵⁸

Та два податка неспорно истичу његову жељу за потпуном контролом и доминацијом. Немогућност опуштања говори о опсесији контролом. Мотиви моћи

Ричард Никсон и Елвис Присли у Белој кући, 1970.
Извор: *Nixon Presidential Library and Museum*

и доминације се на овај начин потпуно манифестују.

И поред таквог става, Никсон је ипак био прилично рационалан и схватао је улогу медија у демократском друштву. И као председник се трудио да има барем цивилизован однос према њима (*Black, 2007*).

Као председник, са дугим стажом потпредседника, Никсон је имао другачији увид у светску политику и проблеме. Рат у

Вијетнаму за њега је био краткорочан проблем који је хтео што пре да реши. За четири године смањио је америчко присуство са 550.000 на 24.000 војника, а буџет са 25 на свега три милијарде долара. Правим изазовима је сматрао: Атлантски

³⁵⁶ Исто, стр. 578–579.

³⁵⁷ Исто, стр. 580–581.

³⁵⁸ Safire (1975), стр. 70–75.

савез, Кину и Русију.³⁵⁹ Добро је прогнозирао успон Кине за 25 година и сматрао је да је неопходно да се Кина што пре укључи у међународну заједницу.

Не може се заборавити ни чињеница да је други мандат добио огромном већином.

С друге стране, јачао је позицију председника САД. Број административног особља који је почео да расте за време Кенедија, доживео је бум за време Никсона. Утисак је био да Бела кућа контролише сва дешавања, што је било забрањено и Уставом. Нажалост, медији у Никсоново време нису били селективни у извештавању као у време Рузвелта, када се није давао велики публицитет грешкама председника, љубавним аферама и сличном³⁶⁰. Штавише, информације су почеле озбиљно да цуре, тако да је Никсонов закључак о медијима био делимично тачан.

Због свега наведеног, Никсон је формирао одељење „водиоинсталатера“, које је требало да заустави одавање поверљивих информација у јавност. Све што су радили могло је да се подведе под послове значајне за националну безбедност, све док у два наврата нису упали у седиште Демократске странке, у зграду Вотергејт у Вашингтону, крајем маја и 17. јуна 1972. године, када су и ухваћени³⁶¹.

Све је изгледало као у другоразредном криминалистичком филму, а онда је покренута читава машинерија предвођена Конгресом, који је био у рукама демократа, што је довело до повлачења Никсона, иако се не може са сигурношћу тврдити да је он ишта знао о тој операцији. Једноставно догађаји су се окренули против њега. Поднео је оставку 9. августа 1974. године. Џералд Форд га је разрешио одговорности и спасао огромних трошкова одбране и даљег шиканирања. Док је трајала афера, Никсон је успео, залажући се свим снагама, да спасе Израел.

У свом последњем говору Никсон је рекао: „Никада нисам био онај ко одустаје. Сваки део мог тела се противи чину одустајања пре краја мандата.“³⁶² Ehrlichman наводи да је само схватање политичке реалности у том тренутку определило Никсона да поднесе на оставку.³⁶³

³⁵⁹ Џонсон (2003), стр. 802.

³⁶⁰ Исто, стр. 810.

³⁶¹ Исто, стр. 812.

³⁶² Bremer (1975), стр. 232.

³⁶³ Ehrlichman интервју са Andrew Dod (1987) према: Vamik, Itzkowitz, Dod, (1997).

После председничког мандата

Након оставке, Никсон се суочио са финансијским проблемима, које је успевао да премости уз помоћ пријатеља, на првом месту бизнисмена Бебе Ребоза, продајом некретнина и објављивањем мемоара (*Black, 2007*), као и снимањем чувеног интервјуа са Фростом 1977. године, који је схватио као прилику да се врати у политички живот³⁶⁴.

У том периоду Никсон је имао великих проблема са здрављем. Нога му је отекла до скоро три пута већих димензија и био је екстремно безвољан. Очигледно је у питању било психосоматско реаговање на чињеницу да је изгубио оно што је целог живота желео.

И после напуштања председничког положаја је био значајна личност у политичком животу, нарочито у Републиканској партији. Форда је сматрао лојалним, за разлику од Регана, и подржао га је на номинацијама за председничког кандидата (*Nixon, 1990*).

Осам година након оставке, Никсон је потпуно рехабилитован. Одлазио је у посете страним земљама, заједно са другим председницима, Фордом и Картером, као Регановим изасланицима, био је на и Садатовом погребу... (*Black, 2007*).

Што се више удаљавамо од афере „Вотергејт“, Никсонов допринос улози САД у свету, као и домаћој економији, здравству и заштити средине постаје видљивији и његова слика постаје позитивнија.

И у позним годинама Никсон је био активан, спреман да помогне и неуморан у раду и писању, у саветовању колега републиканаца, али и других председника САД. За разлику од неких бивших председника, није наплаћивао своје говоре, сматрајући да је то непоштено (*Black, 2007*).

Умро је у 81. години, 22. априла 1994. године.

³⁶⁴ Интервјуи са Фростом (*David Frost Interviews Richard Nixon, 1977*) могу се погледати на <http://www.youtube.com/watch?v=Q0K3buuYMLQ&feature=related>. На основу драме Питера Моргана, 2008. године снимљен је филм „Фрост – Никсон“ у режији Рона Хауарда, који прилично верно приказује целу околности у којима је вођен тај интервју. Фрост је покушавао да представи Никсона у правом светлу и да га натера да призна да је погрешно, што је он и учинио, рекавши да је разочарао пријатеље и земљу, као и могућност да заврши важне пројекте које је започео. Овде провејава и Никсоново мишљење да је председник некад изнад свега и да мора да уради ствари које би се могле назвати нелегалним.

Заоставштина, личност, вредности и мотиви

Никсонове мандате је обележило неколико његових постигнућа, а дометима своје политике оставио доста трага у спољној политици и поставио темеље будућности Америке. Успео је и да смањи улогу и имиџ Америке као светског полицајца (или је тако изгледало у том тренутку), што је смањило расходе САД. Успео је да успостави односе са Кином, да заврши рат у Вијетнаму, склапањем достојанственог мира за суперсилу. Али, с друге стране, односи са Русијом су остали непромењени. Рат у Вијетнаму је непотребно трајао још четири године, уз велики број мртвих и велике трошкове, и са бесмисленим геноцидним бомбардовањем 1973. године³⁶⁵. Инвазија на Камбоџу, лагање Конгреса, позиција САД у индијско-пакистанском сукобу, интервенција у Чилеу – све заједно показало је право лице Америке коју је заступао Никсон.

На домаћем плану је успео да доведе до пада инфлације на 2,7% и да обезбеди раст бруто националног дохотка од 6,3% годишње. Успоставио је економски прихватљив баланс између федералног нивоа и држава САД. Његова је политика на том пољу била искрена. *Black* (2007) наводи да је Никсонов узор био Рузвелт који је сматрао да је економија у великом делу психологија и да су његове економске политике биле делом неодређене јер је мислио да је битно да се даје подршка инвестицијама, да се отварају радна места и да се тиме подиже морал нације.

Успоставио је Савет за квалитет средине (*Council on Environmental Quality*), укинуо војну обавезу за време мира, повратио ред у студентске кампусе³⁶⁶, укинуо многе Џонсонове бескорисне и скупе програме „Сјајног друштва“. С друге стране, то је није изгледало тако сјајно. Џонсонови програми су имали неки ефекат на сиромашне, а они су сада били запостављени. Повећао је трошкове за војну индустрију и омогућио је великим корпорацијама да избегну правила очувања

³⁶⁵ Wallechinsky, Wallace (1975), стр. 326.

³⁶⁶ Никсон је у току протеста позвао велику групу студентских лидера на састанак, на коме је био свега два сата сматрајући их досадним и отишао да игра голф, са Боб Хоупом, што је иначе презирао када је њега Ајзенхауер звао. (Black, 2007, стр. 626)

средине. Иако је смањио инфлацију и порезе, то се одразило на просечне Американце, чија се животна ситуација погоршала³⁶⁷.

Захваљујући Никсону, могућност образовања постало је једно од уставних права (што се нарочито односило на Афроамериканце). *Black* (2007) на више места наводи да је Никсон имао одлучан став према људским правима и да десегрегација није процес којим је сакупљао гласове црнаца већ је представљала његово уверење. Он је урадио више него било који други председник, још од Линколна, на пољу званичне десегрегације³⁶⁸, што је делимично и наставак Џонсонове политике, као и тренда који је тада владао.

Приватно, и Никсон и потпредседник Агњу су учествовали у неколико финансијских малверзација. Први је преварио пореску службу непријављивањем прихода и инвестирањем у сопствене некретнине, док се други бавио подмићивањем, што је касније изишло на видело³⁶⁹.

Све у свему, Никсон је учинио много, али ће остати запамћен по афери „Вотергејт“ која је довела до његове оставке. Иако је доста допринео улози САД у спољној политици и на економском развоју, превладало је мишљење да је човек који лаже и да је спреман на све да би дошао до власти: на државном, федералном и партијском нивоу.

Покушајмо сада да објаснимо његово понашање и мотивацију за време председничког мандата. Никсон је имао одређене проблеме, који је пре свега односе на жељу за потврђивањем, који су се огледали у његовој манифестованој несигурности. На пример, након конференција о развоју ситуације у Вијетнаму и повлачењу трупа, он је до касних сати звао људе да чује какав је утисак оставио³⁷⁰. Занимљиво је да је тако интелигентног човека анксиозност могла да обузме толико снажно да сметне са ума чињеницу да ће реакцију на своја излагања имати неколико сати касније (у медијима, ставовима грађана). То можемо да посматрамо као део мотива афилијације. Свесно или не, Никсон је тражио уважавање и прихватање других, нарочито у тешким тренуцима.

³⁶⁷ Wallechinsky, Wallace, стр. 327

³⁶⁸ Black, 2007, стр. 647

³⁶⁹ Исто, стр. 327

³⁷⁰ Black (2007), стр. 614

Очигледно је да је Никсонова психологија била посебна³⁷¹, почевши од васпитања, социокултурног миљеа из кога је изникао, до односа са мајком. *Wallechinsky, Wallace (1975)* описују његову породицу као хладну, са оцем незгодне нарави, мајком која није показивала осећања и са гвозденом самоконтролом. Одрастао у квекерској заједници, прихвативши неке од вредности те заједнице, Никсон је желео да надмаши оца и да се издигне високо, а с друге стране је тражио самоконтролу и мирноћу коју је видео код мајке.

Након многих болести и смрти двоје браће, Никсон је имао снажан осећај кривице што је преживео. Цео свој живот доживљавао је као превазилажење криза уз велику жељу за успехом. Зато је и чезнуо и уживао у моментима подршке својих присталица и пријатеља. Изгледа да је „требало да Ричард и други дечаци имају више забаве у детињству“³⁷², као што је говорила његова мајка.

Никсон је у књигама, публикацијама и текстовима написаним после његове оставке представљен као црна овца. Али текстови који су се касније појавили и који анализирају његова постигнућа говоре другачије. Јуил (*Yuill, 2009*) анализира Никсона у контексту психотерапеутског искуства (Никсон је ишао на психотерапију, али то се представљало као лечење психосоматских проблема (*Гуд /Goode/, 2001*), и као психичка напетост због односа према проблемима са којима се Америка тада суочавала као друштво. Јуил (*Yuill, 2009*) наводи три битна момента (или акције) која бацају другачије светло на Никсона и бригу о друштву, тачније људима: Никсон долази на место председника у време кризе: ратне, али и моралне, са наслеђеним проблемима из доба администрације демократа. У то време су неки

³⁷¹ Иако није тема овог рада, Никсонова психоналитичка биографија (*Vamik, Itzkowitz, Dod, 1997*) показује колика је сложеност његове личности, можда сложенија од свих председника које анализирамо. Аутори закључују да је Никсон нарцистичка личност са флукутирајућим самопоштовањем. И управо то може да објасни неке његове потезе на домаћој и међународној политичкој арени, али наравно узимајући у обзир неоспоран политички таленат. Такође, наглашавају да је нарцистичка личност, преокупирана собом и сопственим успехом, у стању да траже признање и подршку, без емпатије са другима, такорећи искоришћавајући их (стр. 89). Међутим, питамо се да ли је то у Никсоновом случају потпуна истина. Приликом анализирања Никсонове психе и доказивања грандиозног Ја, аутори користе Никсонове програме и реторику („Ја сам једини који може да заврши рат у Вијетнаму, проширујући свој кабинет и створити суперкабинет“), губећи из вида Никсонове ставове према проблему још од времена када је био потпредседник, и нарочито Кенедијеву и Џонсонову краткорочну политику без визије према решавању великих проблема и склоност ка војним акцијама. Закључак књиге је да је Никсон тражио ветрењаче против којих би се борио, а није видео ветрењачу у себи (стр. 149).

³⁷² *Wallechinsky, Wallace (1975)*, стр. 329.

други приоритети били у центру интересовања америчког друштва, а не толико економски, који су били доминантни пре Другог светског рата.

Кризе које *Yuill* (2009) издваја односе се на поштовање људских права (десеградацију), а самим тим и на кризу институција које не раде свој посао, на ширење проблема коришћења дрога и недостатак афирмативне акције која се односи на запослење, образовање и уклапање Афроамериканаца, као и хендикепираних у друштво, уз поштовање уговора са радницима. И на крају, Никсон покушава да успостави фер однос према „тихој“ радној већини у Америци на коју као да су сви заборавили у то време.

Закључак је да је Никсон кризу друштва покушао да реши антикризним корацима, разговорима и фер односом са „плавим оковратницима“, већином у Америци. Још на самом почетку смо навели да је Никсон покушавао да уради доста за малог човека, да му помогне да се издигне из своје ситуације. Он је то чинио од почетка своје каријере. Чини нам се да се Никсонова улога у друштву и његово мотивисање људи не може тумачити једнострано. Упркос жаркој жељи да успе, Никсон је оставио значајне трагове и у економском погледу, али и у погледу поштовања људских права. Нарочито као саветник републиканаца и званичне администрације САД, Никсон је до своје смрти је доста побољшао свој имиџ у јавности.

Из свега наведеног јасно је да је Никсонова личност заиста сложена, делом тајанствена, на дистанци према другима, увек формална, са мотом да не бринете о томе шта други мисле о вама³⁷³. Био је паметан и талентован, али најчуднији и највише медијски прогањан председник САД³⁷⁴. Навели смо већ да психолози и психотерапеути сматрају да је био нарцисоидан и параноичан (*Vamik, Itzkowitz, Dod, 1997*). Генерално, *Black* (2007) закључује да је био самомотивишући, али да се није баш најбоље осећао са самим собом. Имао је утисак да ће бити оклеветан, преварен, неправедно узнемираван, несхваћен, потцењен, али да ће захваљујући својој вољи, упорности и обзирности превазићи наведене околности.

³⁷³ Drew (2007), стр. 150.

³⁷⁴ Исто, стр. 151.

Други аутори наводе да је био „...чудан човек, стидљив, који је најбоље функционисао када је био сам са својим мислима...“³⁷⁵. Видео је најгоре у људима, носио се идејом величине (према нашем мишљењу, манијом), није могао да се отвори према другим људима и стога није могао да се отвори према величини³⁷⁶. Као председник САД, Никсон је носио злу коб сопствене личности.

Мотив постигнућа и мотив моћи код њега су били изражени у превеликој мери. Никсон је, од раног детињства, па све до позне старости, тежио успеху. Ти мотиви су у линији са мотивом признања, јер је осећао дух такмичења у свему: у политичкој борби, интервјуима, разговорима... Волео је све лично да организује, да доминира и да утиче на људе.

Мотив аутономије је код њега јачи него мотив афилијације. Он није бринуо шта други мисле о њему и то је један од главних савета који је давао људима, тежио је безодговорности („Вотергејт“, приватни фондови...), није се обазирао на правила која су могла да угрозе његову слободу (у одлучивању).

Насупрот томе, мотив афилијације код њега се није манифестовао онако како смо га дефинисали. Никсон није имао добру реч за већину људи, видео је најгоре у људима. Није се осећао добро међу људима, штавише, осећао је стид и нелагодност³⁷⁷. Није очекивао емоционалну подршку, позитивну стимулацију и пажњу других.

Пошто је ово мултидисциплинарни рад, изложићемо још један коментар који ће допринети процени колико је Никсонов рад зависио од његове личности. Психолошки гледано, Никсон је озбиљно патио од недостатка мотива афилијације, био је аутономан, са неутољивом амбицијом и идејом величине. Али политиколошки гледано, процена резултата његове владавине, гледана са дистанце и имајући у виду тренутак америчке историје у коме је он био председник, не мора да указује да он није у потпуности бринуо о америчком народу. Нажалост, чињенице, које је и сам признао, да је изневерио земљу, довеле су до још већег

³⁷⁵ Reeves (2007), стр. 12.

³⁷⁶ Исто, стр. 13.

³⁷⁷ Један интересантан догађај осликава Никсонову немогућност да опуштено разговара са људима у разним ситуацијама. Када је једном приликом, у колони мотоциклиста која га је пратила, један од мотоциклиста пао и повредио се, Никсон га је, када му се овај извинио, упитао да ли му се свиђа посао полицајца који обавља (Wallechinsky, Wallace, 1975, стр. 330).

неповерења у институције система и на неки начин продубиле моралну кризу друштва, а показују да је готово увек себе стављао испред свих других.

3.1.7. Џералд Рудолф Форд (Gerald R. Ford Jr.)³⁷⁸

38. председник САД (1974–1977)

„Џералд Форд је морао да преузме власт на остацима медијског пуча, који је преокренуо Никсонову убедљиву победу постигнуту две и по године раније и оставио тријумфалистичку штампу и крволочан Конгрес који је завладао на политичкој сцени. ...А Форд је био остављен да брани разорену тврђаву Беле куће и то без мандата. Он је био човек који никада није тежио положају вишем него у конгресном видокругу.“³⁷⁹

Порекло и детињство

Форд је рођен у Омахи у Небраски 14. јула 1913. године као Лесли Линч Кинг Џуниор (*Leslie Lynch King Jr.*), од мајке Дороти (*Dorothy Gardner King*) и оца Леслија (*Lesli King*). Када је имао две године, његови су се развели, а мајка се врло брзо преудала за Џералда Рудолфа Форда (*Gerald Rudolf Ford*), који је неформално усвојио малог Леслија и дао му своје презиме, под којим је остао познат (*Wallechinsky, Walace, 1975*).

Школовање

Завршио је средњу школу у Гранд Рапидсу (*Grand Rapids*), а 1941. право на Универзитету Јејл. И у средњој школи и на студијама, Форд је био одличан спортиста – рагби играч, што му је омогућавало да студира, а касније и да буде и тренер у морнарици.

Брак и породица

Форд је 1947. године упознао Бети (*Elizabeth Bloomer Warren – Betty*), која је тада била бивши модел. Венчали су се следеће године. Добили су петоро деце.

³⁷⁸ Подаци су преузети са Gerald R. Ford Presidential Library and Museum (доступно на: <http://www.fordlibrarymuseum.gov/grf/timeline.asp>), осим ако није другачије наглашено.

³⁷⁹ Џонсон (2003), стр. 817.

Каријера

Годину дана касније отворио је адвокатску канцеларију са пријатељем у Гранд Рапидсу. Истовремено се придружио локалној реформској групи која је представљала опозицију републиканцу Френку Мекеју (*Franck. D McKay*).

У војну морнарицу се пријавио 1942. године, где је служио као тренер и инструктор, затим на броду „Монтереј“ на Пацифику. Био је и морнарички војни инструктор у Калифорнији, са чином поручника заповедника. Војску је напустио са доста медаља, 1946. године.

Вратио се у Гранд Рапидс, где је наставио адвокатску праксу.

Политичка каријера

У политику се укључио 1940. године као волонтер за републиканског кандидата на председничким изборима (*Wendell Willkie*), што је представљало једино политичко искуство до кандидатуре за конгресмена осам година касније³⁸⁰.

У политику се укључио активно 1948. године, када се кандидовао за конгресмена. Себе је сматрао интернационалистом, насупрот републиканског противкандидата – изолационисте, кога је победио на страначким изборима, а затим и демократског противкандидата у борби за место конгресмена. Форд се показао као упоран и добар у кампањи, умео је са људима, а као ратни ветеран и адвокат, иако млад за политичара, освојао је симпатије гласача³⁸¹.

Форд је изабран за конгресмена 13 пута заредом и на тој функцији је остао 25 година, од 1949 до 1973. године. Био је познат по скромности, интегритету и помирљивом ставу. Себе није видео као неког у првим редовима, што показује и његов досије – за све време рада у конгресу није предложио ниједан значајнији закон³⁸².

На предлог колега конгресмена, заменио је Спира Агњау, коме су претиле озбиљне оптужбе за подмићивање, на месту потпредседника у Никсоновој администрацији у октобру 1973. године.

³⁸⁰ Wallechinsky, Wallace (1975), стр. 334.

³⁸¹ Wallechinsky, Wallace (1975), стр. 334.

³⁸² „Gerald R. Ford“. *The New York Times* (2006).

Мање од годину дана након Никсонове оставке на место председника САД, због афере „Вотергејт“, положио је заклетву и постао 38. председник САД.

Председник САД

Прво што је урадио било је помиловање Никсона од оптужби за учешће у афери Вотергејт и повезаним активностима. Тај потез је изазвао велики револт и

STR, AFP, Getty Images

Председник Џералд Форд
Извор: STR, AFP, Getty Images

сумње да су се Никсон и Форд нагодили – председничко место за помиловање³⁸³. Форд је сматрао да је у интересу САД да се прекине са тим процесом јер би, ако би Никсонова кривица уопште била доказана, то само још више наштетило америчким институцијама. Тиме је изазвао огроман бес и негодовање америчке јавности, већи него што је ико могао да претпостави, што је прилично зачуло многе прогнозере, па и самог Форда³⁸⁴.

Афера „Вотергејт“ је довела до усвајања мноштва амандамана којима је ограничена моћ председника, тако да Форд заправо није могао да делује у неким

Период после председничког мандата и заоставштина

Форд је најдуже живео од свих председника САД, умро је 26. децембра 2006. у 93. години. Као и други председници, објавио је своје мемоаре. Учествовао је у различитим делегацијама САД, заједно са другим председницима, а у политици

³⁸³ Kunhardt (1999), стр. 79–85.

³⁸⁴ Cannon (1996)

³⁸⁵ Џонсон (2003), стр. 819.

је био запамћен његов покушај да буде потпредседнички кандидат у кампањи Роналда Регана за председника.

Форд је као председник САД учинио веома мало, што је и било у складу са околностима. Потписао је Хелсиншки споразум, али није успео да се договори о контроли наоружања са Совјетским Савезом. На домаћем плану се суочио са инфлацијом и економским проблемима који су надлазили његове капацитете.

Највећи утисак, упркос наведеним околностима, остављала је чињеница да је Форд био изузетно пристојан и поштен човек. Американци су га тако и опажали³⁸⁶. Зато га је на председничким изборима 1976. године Џими Картер поразио са веома малом разликом.

³⁸⁶ Gerald R. Ford Biography (доступно на: <http://millercenter.org/president/ford/essays/biography/9>).

3.1.8. Цими Џејмс Ерл Картер (Jimmy James Earl Carter)

39. председник САД (1977–1981)

Анкете које су показивале изузетну ненаклоњеност према Форду почеле су током кампање да показују неповерење према Картеру и, да је трка потрајала још неколико недеља, могуће је да би Форд био изабран за председника. Картер је добио изборе неуверљивом већином против можда најслабијег председника у историји државе и постао још слабији³⁸⁷.

Порекло и детињство

Картер је рођен 1. октобра 1924. године у Плејнсу у Џорџији (*Plains, Georgia*). Картеров отац Џејмс Картер (*James Earl Carter*) био је истакнути бизнисмен у заједници, а мајка Беси (*Bessie Lillian Gordy*) медицинска сестра. Картер је најстарији од њихове четворо деце (две сестре и једног брата). Картерови преци су генерацијама староседеоци у Америци учествовали су у Америчкој револуцији и у Грађанском рату³⁸⁸. Иако нису имали ни текућу воду ни струју, Картерови су били имућна породица. Још као мали, Картер је показивао интерес за бизнис на плантажи кикирикија. Желео је да буде од користи на имању и да тиме скрене пажњу свога оца на себе³⁸⁹. Када је био код куће, играо се са децом Афроамериканца, али је сегрегација налагала стриктно раздвајање у школи, цркви и на јавним местима. Његова мајка се трудила да пружа медицинску помоћ свима којима је била потребна, без обзира на боју коже³⁹⁰. Картер је од малена учен хришћанским вредностима, и то је показивао целог живота. И као председник САД редовно се молио, а Исус Христос је за њега био покретачка снага.

Картерово детињство је приказано веома идилично, а он је још од малих ногу посматрао неравноправност око њега. И на имању његовог оца радили су углавном црнци, који су били веома слабо плаћени и без великих права у то доба.

³⁸⁷ Hargrove (1988).

³⁸⁸ Carter (1977)

³⁸⁹ American Experience: Jimmy Carter (2006).

³⁹⁰ Academy of Achievement, *Jimmy Carter Biography*.

Школовање

Картер је још као дете волео да чита. Образовање је стекао у државној средњој школи у Плејнсу, а студирао је Колеџу југозападне Џорџије и на Институту за технологију. За време средње школе и студија био је кошаркашка звезда.

Године 1946. ступио је у Морнарицу САД. Након службовања на подморници на Атлантику и Пацифику, Картер се пријавио за нуклеарни подморнички програм и, када је дипломирао у области нуклеарне физике на колеџу у Њујорку (*Union College in Schenectady*), Картер је на предлог адмирала РикOVERA (*Human Rickover*) био позван да служи као официр инжењер на другој нуклеарној подморници у саставу војске САД. Један инцидент на нуклеарној подморници уверио га је колико је та врста наоружања опасна и због тога се касније трудио да се ограничи нуклеарна трка, нарочито производња неутронске бомбе³⁹¹.

Брак и породица

Картер се оженио са Розалин (*Eleanor Rosalynn Smith*) 1946. године, са којом је добио четворо деце. Она је била веома амбициозна жена, што се видело у Белој кући, у време када је њен муж био председник САД: „За првих 14 месеци посетила је 18 иностраних и 27 америчких градова, приредила 259 приватних и 50 јавних сусрета, одржала 15 великих говора, дала 32 интервјуа...”³⁹²

На више места у литератури можемо наћи примере амбициозности Розалин Картер, која је чак повремено присуствовала састанцима кабинета, што је обелодањено након што су напустили Белу кућу. Иначе Картеру се често пребацивало да је правио катастрофалне грешке и да би било боље да се Розалин више питала³⁹³. Њен утицај на Картера био је велики.

³⁹¹ Milnes (2009).

³⁹² Carter (1984), стр. 173–174.

³⁹³ Џонсон (2003), стр. 824.

Каријера

Упркос перспективној каријери у Морнарици, поручник Картер се након смрти оца, 1953. године, вратио у Плејнс са намером да, иако је до тада радио као инжењер у развијању нових прототипова нуклеарних подморница³⁹⁴, настави породични посао на фарми кикирикија. У децембру 1952. године учествовао је у гашењу нуклеарног реактора, када се са заштитном опремом спустио у центар на неколико секунди да ручно доврши процес, што, с обзиром на степен радијације, сведочи о његовој великој храбрости³⁹⁵.

Иако је њехов отац био веома имућан, Картер је добио релативно мало новца након оставинске расправе са братом и сестрама, тако да су скоро читаву годину живели у државном смештају. Картер и Розалин су решили да успеју као фармери. Много су учили о томе, он о техничким аспектима, а она о менаџерским и финансијским аспектима посла. Ускоро су почели да стижу и резултати, тако да су су Картерови почетком седамдесетих година сматрани веома имућним људима.

Политичка каријера

Картерова политичка каријера је почела учествовањем у раду локалних одбора који су управљали школама, болницама и сличним институцијама.

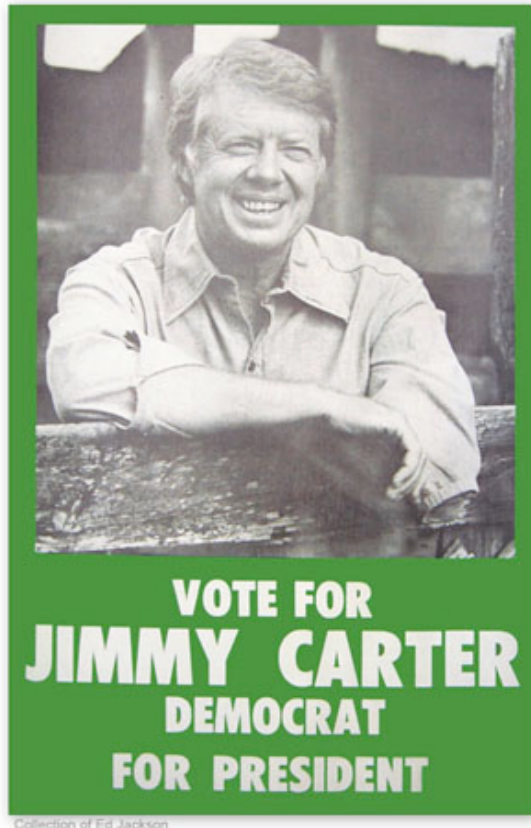
У Сенат Џорџије изабран је 1962. године, након турбулентног предизборног периода који је укључивао корумпираног шерифа округа Квитман, Џоа Хрста (*Joe Hurst*) и манипулације са бирачким списковима. Две године касније, реизабран је на још две године. председавао је Одбором за образовање, бавећи се питањима реформе образовања и интеграције, што је остало средиште његових напора као политичара и на каснијим позицијама.

О кандидатури за конгресмена САД размишљао је 1966. године, али је превладала жеља да добије место гувернера Џорџије против републиканског кандидата (*Howard Callaway*). Изгубио је на изборима у Демократској странци, што га је депримирао. Ипак, треће место је било значајно за релативно непознатог локалног сенатора.

³⁹⁴ Paul (2010), стр. 105.

³⁹⁵ Martel (2008), стр. 64.

Након пораза, одлучио се да поново покуша да се кандидује четири године касније. У међувремену је активно радио на својој кампањи, одржавши око 1.800 говора у Џорџији. Иако се Картер не сматра сегрегационистом, у кампањи није давао изјаве које би превише упропастиле његове изгледе да добије гласове белих сегрегациониста. Гласачима је чак давао наде да ће позвати чувеног расисту и председничког кандидата Џорџа Валаса.

Џими Картер, постер из председничке кампање 1976. године

замену смртне казне доживотном робијом³⁹⁸.

Иако релативно непознат на националном нивоу, Картер је ушао у трку за демократског кандидата за председника 1976. године. Картерова стратегија у кампањи била је да пре свих кандидата посети различита места. Прешао је 50 хиљада миља, посетио 37 држава и одржао преко 200 говора, пре него што су други

Као победник на изборима за гувернера, 1970. године, Картер је приредио велико разочарање сегрегационистима. „Говорим вам најискреније да је време расне дискриминације готово. Сиромашни, сељаци, слаби и црни више неће бити лишени могућности да добију образовање, посао и правду.“³⁹⁶

Године 1972, иако противник либерала Мек Говерна (*George McGovern*), који је био демократски кандидат за председника, Картер је ушао у трку за номинацију за потпредседника, коју је изгубио са свега освојених 30 гласова.

Као гувернер се залагао за подршку легалним абортусима³⁹⁷ и

³⁹⁶ American Experience: Jimmy Carter (2006).

³⁹⁷ Westen (2005).

³⁹⁸ Mooney (2003).

кандидати саопштили да крећу у председничку трку. Медији су доста ширили позитиван Картеров имиџ, а нарочито је занимљив интервју објављен у часопису „Плејбој“ током кампање³⁹⁹.

Са кандидатом за потпредседника Волтером Мондејлом (*Walter F. Mondale*) Картер је победио веома тесно, слабог Џералда Форда, и постао 39. председник САД. Чињеница да су Конгресом доминирале демократе није била од неког значаја, па су амерички неуспеси у иностранству настављени⁴⁰⁰.

Председник САД

Картеров мандат је обележен највећом енергетском кризом у САД до тада. Картер је познат и по одлуци да бојкотује Олимпијске игре које су одржане у Москви 1980. године, што је резултирало руским бојкотом Олимпијских игара у Лос Анђелесу четири године касније.

Збацивањем са власти иранског шаха и доласком на власт муслиманских фундаменталиста, створена је Картерова доктрина, према којој су „нафтне резерве у Персијском заливу од виталног значаја за САД и било би оправдано интервенисати војном силом у случају неке друге доминације (тј. Совјетске Русије) над регионом. Ова декларација, коју је Конгрес усвојио, показала се корисном у августу 1990, под председником Бушом, када је Ирак напао Кувајт“.⁴⁰¹ Нажалост, одмах је уследила још већа криза, на крају Картеровог мандата, са таоцима у Ирану, која је довела до тога да на крају изгуби изборе од Роналда Регана.

Његови успеси су били споразуми из Кемп Дејвида (између Египта и Израела), споразум о Панамском каналу и успостављање односа са Кином.

У тренутку када је Картер напустио кабинет, деловао је да је управо он најгори председник САД⁴⁰², јер није успео да реши кризе у иностранству ни економске кризе у САД.

Картерова администрација, иако је сматрана поштеном и искреном, патила је од политичког неискуства. Картер је придавао превелики значај ситним

³⁹⁹ Scheer (1976).

⁴⁰⁰ Џонсон (2003), стр. 821.

⁴⁰¹ Исто, стр. 822.

⁴⁰² Stillwell (2006).

стварима. Повлачио се пред политичким ривалима и деловао неодлучно и неефикасно, као неко ко није дефинисао своје циљеве и приоритете. Био је незаинтересован и неповерљив, чак и према Конгресу, који су водиле демократе, сматрајући да га у ствари воде интересне групе.

Период после председничког мандата и заоставштина

Картера је од других председника издвојила његова дуговечност, која му је омогућила да се годинама бави различитим питањима, а највише одржавањем мира у свету и хуманитарним радом, због чега га сматрају најуспешнијим председником након мандата⁴⁰³. Учествовао је у многим мировним мисијама широм света. Његов труд је препознат и награђен Нобеловом наградом за мир 2002. године.

⁴⁰³ „*People & Events: Jimmy Carter's Post-Presidency*“, *American Experience: Jimmy Carter, 1999–2001*.

3.1.9. Роналд Вилсон Реган (Ronald Wilson Reagan)

40. председник САД (1981–1989)

Роналд Реган је, иако глумац у то време, привлачио много гласова. Још за време Никсона, изгледао је као звезда у успону. Био је леп, имао је разоружавајући осмех, а јавност га је познавала више од 25 година. Био је одличан и убедљив говорник. Још од времена Френклина Рузвелта ниједан амерички председник није имао такав глас којим је успевао да убеди људе у своје ставове⁴⁰⁴.

Порекло и детињство

Реган је рођен у Тампику, у држави Илиноис, од мајке Нел (*Nelle Wilson Reagan*) и оца Џека (*Jack Reagan*), 6. фебруара 1911. године. Са очеве стране води порекло од ирских католика, док су мајчини преци били Енглези. Отац га је назвао Дач (*Dutch*), због буцмастог изгледа и фризура. Имао је три године старијег брата Нила, који је радио у рекламној агенцији. Његов отац, продавац ципела, био је веома бистар и амбициозан, иако је завршио само основну школу, и желео је да има највећу продавницу обуће у Илиноису⁴⁰⁵. Мајка је била неуспешна глумица, веома побожна и доста је утицала на Роналдов однос према вери (Кенгор /*Kengor*/, 2005). Током целокупне његове каријере, питање вере је увек било веома важно за њега, што је било очигледно нарочито у кампањама у којима је анимирао религиозне Американце да гласају за њега и тиме стварао другачији профил републиканаца. Реганови су се често селили због природе Џековог посла, али и због алкохолизма због кога није успевао да задржи посао ни у једној фирми.

Као и већина других људи, Реган је сматрао период детињства најсрећнијим, упркос сиромаштву и очевој зависности од алкохола (Пембертон /*Pemberton*/, 1998).

Реган је као дете био доста интровертан и пун маште, што му је вероватно помагало да другачије доживљава очеву зависност, а касније и да потискује лоше ствари а памти само добре. Могао је сатима да се игра сам са собом и, према

⁴⁰⁴ Dallek (2007), стр. 500.

⁴⁰⁵ Pemberton (1998), стр. 5.

сопственом признању, кад је научио да чита са пет година, открио је нове светове о којима је могао да машта. Такво понашање је типично за децу алкохоличара која често беже у сопствене светове. С друге стране је била побожна мајка, која се молила за све њих, а нарочито за мужа алкохоличара. Она је Роналду усадила идеју да Бог има план за свакога, која је постала његов кредо⁴⁰⁶.

Реганови родитељи су ретко испољавали осећања и, иако су волели децу, веома ретко су их грлили и љубили⁴⁰⁷.

Лако можемо да закључимо да је Реган имао несрећно детињство, које је ублажавао бекством у свет маште. Родитељи нису испољавали осећања, а вероватно је да се он трудио да их на неки начин заради. За њега је карактеристичан оптимизам памћења, јер памти и помиње само лепе ствари из детињства. Његов оптимизам је вероватно настао као одговор на сурову реалност. Мајка је имала невероватно јак утицај на њега, прво на избор професије глумца, а затим у пропагирању религиозности, чиме је успевао да анимира хришћанске вернике у великом броју.

Школовање

Реган је похађао средњу школу у Диксону (*Dixon*), где се истицао као спортиста, а касније је радио као спасилац (током средње школе и касније, за седам сезона, спасао је 77 људи).⁴⁰⁸ Био је просечан студент, председник разреда, капитен рагби тима и глумио је у школским представама. Касније је похађао Колеџ Еурека у Илиноису, који је био под патронатом цркве (*Disciples od Isus*), где је дипломирао 1932. године на социологији и економији као главним предметима. То је био избор његових родитеља, који су својој деци желели боље, а Реган је био у 8% популације која је отишла на колеџ⁴⁰⁹. И на колеџу је био активан члан рагби и пливачког тима, позоришне секције, а био је и друштвено ангажован као представник студената. Једном је водио протесте против председника колеџа који

⁴⁰⁶ Pemberton (1998), стр. 6–8.

⁴⁰⁷ Регана је имао исти однос са његовом децом.

⁴⁰⁸ CNN, *Ronald Reagan (1911–2004): Small town to tinseltown*.

⁴⁰⁹ Pemberton (1998), стр. 10.

је хтео да смањи капацитете колеџа⁴¹⁰. Морао је да ради како би се издржавао и школовао, а добијао је и мање стипендије⁴¹¹.

Тадашња девојка Маргарет Кливер (*Margaret Cleaver*) описивала га је као индиферентног студента, а он сам је тврдио да је учио довољно да има просечне оцене како би могао да се посвети фудбалу, драми и политичким активностима. Пријатељи тврде да је мрзео учење⁴¹².

Роналд Реган, 1934. године
Извор: *The Ronald Reagan Presidential Library and Foundation*

Већ учешћем у студентском штрајку против управе факултета Реган је показао своју политичку природу. Интересантно је да, од тада, кад год је нападао ауторитет, нападао га је на конформистичан начин – ауторитетом заједнице, због чега је створена перцепција Регана као активисте, а не бунтовника. То је временом постао његов политички стил (*Pemberton, 1998*).

Као што видимо, Реган је био заинтересован за политику од школских дана, а тежња ка утицају и моћи уочљива је у његовим ангажманима као представника студентских тела.

Он није показивао отворене жеље за моћи и постигнућем, али је јасно да су код њега били изражени и ти мотиви. Проблем је у томе што не видимо његов однос са другим људима, којима је био окружен у свим својим активностима. Очигледно је да је он имао неки свој план, који је остваривао другачијим методама, налазећи упориште у вредностима заједнице. Иако је посао спасиоца изабрао због сопствених физичких могућности, да би плаћао школовање, једино тај посао, нарочито имајући у виду да је за седам година спасао чак 77 живота, директно показује његову бригу за друге људе.

⁴¹⁰ Cannon (2003), стр. 25; Reagan (2011), стр. 48.

⁴¹¹ Pemberton (1998), стр. 10.

⁴¹² Исто, стр. 11.

Брак и породица

Реган се дуго забављао са Маргарет Кливер, која је раскинула заруке јер је он био преоптерећен каријером. Његова друга бивша девојка је једном за њега рекла да „никада није био присутан када је са њом и да је увек на неком пријему гледао преко њеног рамена осматрајући где су важни људи у гужви“.⁴¹³

Реган је једини председник који је био разведен. Његова прва супруга била је Џејн Вајмен (*Jane Wayman*), којом се оженио 1940. године и са којом је имао двоје деце, од којих је једно умрло дан после рођења, а једно дете су усвојили. Развео се 1949. године на њен захтев. Разлог су биле његове превелике обавезе и одсуствовање од куће због рада у синдикату глумаца. И Џејн је била окренута својој каријери, што је уносило још већу напетост у њихове односе. На пример, када се припремала за улогу неме жене у филму „*Johnny Belinda*“ шест месеци није говорила већ се са свима споразумевала језиком глувонемих, чак и са члановима породице⁴¹⁴.

Фотографија са зарука Роналда Регана и Ненси Дејвис, јануар 1952. године
Извор: *The Ronald Reagan Presidential Library and Foundation*

За ту улогу добила је Оскара, 1948. године, тако да можемо да закључимо да је у том браку било доста борбе за главну звезду, што је створило додатне тензије.

У том периоду Реган је упознао Ненси Дејвис (*Nancy Davis*), рођену 1921. године. Она је, због тога што је имала исто име као једна друга глумица, била стављена на црну листу уметника који сарађују са комунистима. Обратила се Регану јер је он тада био председник Удружења глумаца. Реган је, у свом довитљивом стилу, описао њихов први сусрет следећим речима: „Ако постоји љубав на први поглед, ово би било веома близу

⁴¹³ Reagan (2011), стр. 75–76.

⁴¹⁴ Pemberton (1998), стр. 27.

томе.⁴¹⁵ Венчали су се 1952. године. Како други сведоче, њихов брак се одликовао блискошћу, аутентичношћу и интимношћу⁴¹⁶. Ненси је била тешка особа, нарцистична, нервозна и напета⁴¹⁷. У својој аутобиографији, ћерка Пати (*Patty*) описује своју мајку као „опседнуту контролом, као жену која је злоупотребљавала умирујућа средства и пилуле за спавање и која ју је физички малтретирала“.⁴¹⁸

Када је Реган постао национални гласноговорник породичних вредности, критика је указивала на проблеме у његовој породици. Како су његова деца одрасла, јавност је од њих почела да сазнаје да су због велике блискости Роналда и Ненси они остајали по страни. Тако је било и са децом из првог брака (*Pemberton*, 1998).

Ненси је доста утицала на Роналда, па су политичари из ужег круга, који су то схватили, покушавали да негују добар однос са њом. Реган је ценио Ненси као саветника који је имао моћ да процени људе, за разлику од њега, који је веровао људима. Као пасиван човек, он је имао снажну потребу за храбрењем и усмеравањем. Њих двоје су били потпуно посвећени једно другоме⁴¹⁹. Веровали су у астрологију, којом је Ненси постала опседнута након атентата на Регана и користила је за планирање његових путовања, говора и других догађаја⁴²⁰. Ненси је утицала на Роналда да иницира сусрет са Горбачовом⁴²¹.

Партијске колеге су замерале Регану што није проводио слободно време са њима, након састанака или на пријемима. А он је све друштвене обавезе сводио на најмању могућу меру, што је необично за политичара, јер је више волео да проводи вечери са својом супругом (*Pemberton*, 1998).

Тешко је описати Реганов љубавни живот и однос са женама и децом. Једино га је Ненси разумела и свој живот је подредила њему. Његова права политичка каријера заправо је почела када се оженио њоме. Томе је допринео и његов таст, који га је промовисао у Републиканској странци. Ненси га је усмеравала и подстицала. Питање је ко је заправо био носилац мотива постигнућа и

⁴¹⁵ *End of a Love Story* (2004).

⁴¹⁶ Beschloss (2008), стр. 296.

⁴¹⁷ Reagan, Novak (1989), стр. 146–147, 149.

⁴¹⁸ Исто, стр. 169–176.

⁴¹⁹ Pemberton (1998), стр. 71.

⁴²⁰ Исто, стр. 123.

⁴²¹ Исто, стр. 124.

моћи у овој породици. Њихови животи су били у снажној симбиози. Друго питање је како је то заиста функционисало, с обзиром на Реганову емоционалну отуђеност од људи. Ако су људи мислили да је у браку било другачије, Ненси их је разуверавала речима да је он код куће исти човек као и у јавности (*Pemberton*, 1998).

Каријера

Након што је дипломирао, отишао је у Ајову, где је радио за неколико радио-станица, захваљујући свом гласу. Након аудиције у филмском студију „Warner Brothers“, 1937. године, потписао је седмогодишњи уговор за филмове „Б“ продукције⁴²². Показао се као добар глумац, али ипак у сенци других⁴²³.

Као глумац је био увек припремљен за улогу и спреман за сарадњу, имао је добру меморију и уопште је био пријатан човек, за разлику од звезда попут Хемфрија Богарта или Бет Дејвис, што су редитељи и продуценти ценили. Он је желео да буде звезда, али му је недостајало драмског стила и оригиналности⁴²⁴.

Иако је Реганова глумачка каријера напредовала, тек је 1942. године снимио филм „Kings Row“, који је одлично примљен код публике и отварао му нове могућности за развој каријере. Нажалост, каријера глумца је стављена у други план, када је да два месеца био позван у активну војну службу⁴²⁵. Он се, иначе, у војску пријавио 1937. године, као резервиста, а после обуке је добио чин коњичког другог поручника⁴²⁶. За време рата није напуштао САД, пребацио се у ваздухопловство и снимао је филмове за обуку војника⁴²⁷. Војску је напустио са чином капетана 1945. године. Иако је био неповерљив према телевизији, глумио је у неколико улога од краја педесетих година, а последњи пут се појавио пред камерама као глумац у једној серији 1964–1965. године (*Death Valley Days*)⁴²⁸.

⁴²² Cannon (2004).

⁴²³ Исто.

⁴²⁴ Pemberton (1998), стр. 24.

⁴²⁵ Friedrich (1997), стр. 86–89.

⁴²⁶ „History of the 11th Armored Cavalry Regiment.”

⁴²⁷ „The First Motion Picture Unit“.

⁴²⁸ Internet Movie Database, Ronald Reagan

Реган је у периоду од 1954. до 1962. године био портпарол компаније „Џенерал електрик“ (General Electric) и учествовао је у серијалу „Позориште Џенерал електрика“ који се емитовао на националном нивоу.

Иако је дуго радио као глумац, питање је шта је Реган желео да постигне у том послу. Добро је зарађивао, а могао је и да упознаје важне и богате људе. Више је био звезда коју су људи препознавали на улици него уметник. Чак није испољавао карактеристике које глумци обично имају, а то је да су жељни пажње, велике славе и да су каприциозни. Он је глуму схватао као посао у банци, веома одговорно, без емоција.

Роналд реган у Позоришту Џенерал електрика (1954–1962)

Извор: *The Ronald Reagan Presidential Library and Foundation*

Политичка каријера

Реган је био политички активан још као средњошколац и студент, као председник студентских тела. Реган је свој друштвени ангажман наставио 1941. године када су га изабрали у Управни одбор Удружења филмских глумаца (синдикална организација)⁴²⁹, а 1947. године је изабран и за председника Удружења. До 1959. године Реган је био седам пута реизабран на ту позицију. Допrineо је имиџу Удружења као алтруистичкој организацији, коју воде доказани уметници, који су се бринули о правима чланова, тако да то није постала синдикална организација са хијерахијом професионалних синдикалних радника⁴³⁰.

⁴²⁹ Screen Actor Guild (www.sag.org).

⁴³⁰ Reagan with Habler (1965), стр. 132–33.

Рад у овој организацији га је увео директно у политику, чиме његове колеге нису биле изненађене. Док су други глумци читали часопис Варајети (*Variety*), он је са собом носио конгресне извештаје (*Congresional Reports*)⁴³¹. У том периоду је пред чувеним Одбором за неамеричке активности (*House Committee on Un-American Activities – HUAC*) сведочио о везама глумаца са комунистичком партијом⁴³².

После тог сведочења, Реган је почео јавно да се залаже за америчке вредности: посао, породицу и цркву, али се није претворио у бесног и опседнутог ловца на „црвене“, какав је био Макарти⁴³³.

Његов је заслуга то што је Удружење глумаца добило потврду Врховног суда да су велики филмски студији у монополистичком положају у дистрибуцији филмова, што је отворило пут независној продукцији у биоскопе и што се цела филмска индустрија преокренула у корист глумаца, дистрибутера и независне продукције.⁴³⁴ Тај процес га је приближио Музичкој корпорацији Америке, која је преузела доминантан утицај у индустрији забаве, а која је била повезана са мафијом, што је могло веома опасно да утиче на Реганову политичку каријеру⁴³⁵.

Реганов ангажман у удружењу глумаца показује његово испољавање бриге за колеге и њихове интересе, али превасходно за сопствене интересе. Могли бисмо да закључимо да Реган испољава мотив афилијативности када не би било празнине када је реч о пријатељству са људима, које је најзначајније за постојање тог мотива. Реган се залагао за конзервативне вредности, на основу чега закључујемо да је имао атомизирану слику друштва подељену на тежак рад, породицу и цркву. Проблем је у томе што код њега ни мотив аутономије није довољно изражен.

⁴³¹ McClelland (1983), стр. 158, 194, 228.

⁴³² „SAG Presidents: Ronald Reagan“. Screen Actors Guild. Сведочећи јавно пред Одбором он није изнео ниједно име које је било уплетено у везу са Комунистичком партијом, док је заправо био доушник FBI (Pemberton, 1998, стр. 32).

⁴³³ Edwards (1987), стр. 404.

⁴³⁴ Prindle (1988), стр. 71–74.

⁴³⁵ Moldea (1986).

Сам Реган сведочи да се првобитно опредељивао као либерални демократа, јер је био велики поштовалац дела Френклина Рузвелта, коме се дивио⁴³⁶, да би се у вези са Ненси, која је била републиканац, и због утицаја великог капитала за који је радио у Џенерал електрику⁴³⁷, окренуо десници⁴³⁸. Иако је био још увек регистровани демократа, подржаво је председничке кандидатуре Двајта Ајзенхауера 1952. и Ричарда Никсона 1960. године, а занимљиво је да је последњи пут подржао демократског кандидата Ненси Галаган која је била Никсонов противник за сенаторску позицију 1950. године⁴³⁹. Формално, Реган се регистровао као републиканац 1962. године, коментаришући промену у свом маниру: „Нисам ја изневерио демократску странку, она је изневерила мене.“⁴⁴⁰

Раних шездесетих година, деловало је као да је Реган био противник људских права, мада је то тумачено тиме да се он залагао за слободу личног избора у смислу „да ако неко неће да изда стан црнцима, то је његово право“⁴⁴¹. Супротстављао се и закону о здравственој помоћи 1961. године, преносећи аргументе на терен слободе појединца који сам треба да одлучи да ли жели да плаћа доприносе за друге људе или не⁴⁴².

Симпатије и подршку републиканаца Реган је задобио 1964. године када је говорио у прилог Барија Голдвотера, тадашњег кандидата за председника САД, што су телевизије преносиле у целој земљи⁴⁴³.

Реган је нарочито импресионирао калифорнијске републиканце својим погледима и харизмом, тако да су га номиновали за кандидата за гувернера Калифорније 1966. године. У кампањи је истакао две главне теме: повратак раду и супротстављање студентским протестима на Универзитету Беркли.

⁴³⁶ Један од разлога за ово опредељење може бити и то што је његов отац добијао посао преко различитих Њу дил агенција (McPherson, 2004, стр. 290).

⁴³⁷ McPherson (2004), стр. 290.

⁴³⁸ Reagan (2011).

⁴³⁹ Pemberton (1998), стр. 29-31; Reagan (2011), стр. 132.

⁴⁴⁰ Hayward (2010), стр. 635.

⁴⁴¹ Hayward (2010).

⁴⁴² „Ronald Reagan Speaks Out Against Socialized Medicine“ (1961). Доступно на: <http://www.youtube.com/watch?v=fRdLpem-AAAsYouTube>.

⁴⁴³ McPherson (2004), стр. 290. A Time for Choosing, for NBC TV.

Чим је изабран за гувернера, отпочео је кампању за председничку номинацију, придруживши се покрету који је имао циљ да заустави Никсона⁴⁴⁴ и да себе представи као компромисно решење, у чему није успео.

Као гувернер, у првом мандату је ушао у оштре сукобе са демонстрантима на Берклију. Након погибије једног студента на протесту, ангажовао је Националну гарду⁴⁴⁵.

Четири месеца након избора за гувернера Калифорније, потписао је закон о легализацији „медицинских“ абортуса. То је правдао својим неискуством, па се касније у каријери залагао против абортуса⁴⁴⁶.

Реизабран је 1970. године. Као свој неуспех наводио је то што није успео да уведе смртну казну за коју се залагао. Потписао је Закон о породици који је дозвољавао споразумни развод брака.

Реган није тражио трећи мандат за гувернера, покушавајући за то време да формулише своју политику за председничке изборе. Године 1976. био је противкандидат тадашњем председнику Џералду Форду унутар избора у републиканској странци, анимирајући крајњу десницу. Тада је победио Форд, који је представљао умерено конзервативну политику републиканске странке.

Реган је постао председнички кандидат Републиканске странке 1980. године против Џимија Картера, чије су шансе за реизбор биле додатно погођене кризом таласа у Ирану. Реганова кампања се заснивала на три ствари: на смањивању државне управе, војном јачању и враћању долара као златног стандарда. У кампањи се појавила и тема права хомосексуалаца да раде у државним школама. Реган се оштро супротстављао тим негативним трендовима⁴⁴⁷. Кандидат за потпредседника био је Џорџ Х. В. Буш.

Реган је лако победио Картера и инаугурисан је, са 69. година, као најстарији председник САД. „Чињеница је да је Реган један од најубедљивије изабраних председника у америчкој историји, човек који је могао да добије већину

⁴⁴⁴ Cannon (2001), стр. 50.

⁴⁴⁵ Cannon (2001), стр. 50.

⁴⁴⁶ Reagan (1984).

⁴⁴⁷ „Хомосексуалност није болест као што су богиње, па се не може преносити“ (Reagan, 1978).

међу оба пола, од свих старосних група, пракатично од свих занимања и платних група, као и у свим синдикатима.⁴⁴⁸

Од других републиканских политичара Регана издвајају строга конзервативна убеђења и вансеријске говорничке способности, којима је успевао да нађе пут до великог броја обичних Американаца. У томе је сличан Никсону, с тиме што је Реган придавао велики значај религиозним осећањима. Иако се није видело да има велику амбицију и жељу за политичким функцијама и утицајем, чињеница је да је од свог почетка, од средњошколских дана, Реган активно учествовао у друштвено-политичким активностима. Тежио је моћи, иако то није било очигледно, или нам је бар он то тако представљао у свом општем наступу. Он је од шездесетих година XX века био у трци за сваку важну политичку позицију. Када је афилијативност у питању, он се залагао за малог човека против гломазног државног апарата, где је лоцирао проблем. Увек можемо поставити питање колико је то био његов мото, а колико наставак и јачање политике коју је започео још Никсон и која је дала одличне резултате за републиканце. Код Регана су биле изражене само неке одлике мотива аутономије: следио је свој пут, али није био тврдоглав јер је уважава сугестије других. Остаје питање да ли је прихватање сугестија било само у функцији његовог опстанка на функцијама или их је заиста уважавао.

Реган је најзаслужнији за приближавање републиканаца и грађана који су се могли окарактерисати као поборници „религиозне деснице“ у Америци. Питање је да ли је то природна веза настала из убеђења или је настала у тражењу и анимирању биначког тела, или је био срећан спој околности за републиканце. Његова заслуга је то што је унео оптимизам у Републиканску странку и помогао јој да развија популарне програме, као и да има оптимистичну визију будућности, остављајући по страни негативност и неефикасност⁴⁴⁹.

⁴⁴⁸ Џонсон (2003), стр. 828. Реган је победио са 43.903.230 гласова насупрот 35.480.115, колико је освојио Картер, а трећи кандидат Џон Андерсон (John B. Anderson) освојио је 5.719.850 гласова.

⁴⁴⁹ Pemberton (1998), стр. 63.

Председник САД

Прве речи које је Реган изговорио на месту председника САД биле су: „Влада није решење, она је проблем.“⁴⁵⁰ Нажалост, свега 69 дана после успостављања нове администрације на Регана је извршен атентат, који је једва преживео. Тај случај је оставио трајне психолошке последице на њега, посвећеност Богу и веровање у идеју да је преживео јер је изабран да би постигао нешто у друштву. Добио је и огромну подршку грађана, чак 73% у истраживањима јавног мњења.

Један од првих његових потеза било је суочавање са штрајком контролора лета, када је отпустио скоро 12.000 људи и ангажовао војне контролоре док се нису обучили нови људи, чиме је одржао лекцију синдикатима, у корист послодаваца⁴⁵¹.

Реган се залагао за пореску реформу, верујући да ће смањењем такси подстаћи привреду и спречити инфлацију. Додатно се залагао за смањивање инфлације. Ипак се задуживао, и за време његовог мандата национални дуг је порастао три пута у односу на Картерово време. Реганова економија је била увек дискутабилна, али, на његову срећу, у то време у се појавили позитивни економски трендови. Успех се увек приписивао њему, за разлику од лођих ствари (*McPherson*, 2004). Остало је и питање да ли је Реган више помогао богатима или сиромашнима.

Реган је први поставио жену за судију Врховног суда, након годину дана на дужности (Реган /*Reagan*/, 2011).

За време његовог мандата, у нападу Хезболаха у Бејруту 1983. године погинуо је велики број америчких војника (241), што је резултирало повлачењем америчких војника из мировних снага следеће године.

Прва америчка војна интервенција након Вијетнама коју је Реган наложио била је инвазија америчких трупа на Гренаду, против успостављеног марксистичко-лењинистичког режима, на основу апела Организације источних карипских држава. САД су се повукле када су изабране нове власти.

Најважнији потез Реганове власти било је успостављање Реганове доктрине за супротстављање комунизму и СССР за време хладног рата. Оштар и претећи на

⁴⁵⁰ McPherson (2004), стр. 290.

⁴⁵¹ Schultz, Beverly (2003), стр.359

речима, Реган је највише учинио за успостављање новог односа између САД и СССР-а, кроз многе потписане уговоре, од којих је један водио ка уништавању нуклеарних глава (McPherson, 2004). Део плана је било и представљање Стратешке одбрамбене иницијативе (Strategic Defence Initiative), праћено концептом „Ратова звезда“, што је требало да буде штит од напада СССР-а. Могућност остваривања ове концепције била је мало вероватна, али је остварила огроман притисак на Совјете⁴⁵².

У председничкој трци, услед економског опоравка, а упркос критикама да је Реган доста стар и приметно слабији у дебатама, победио је са лакоћом Волтера

Председник Реган и потпредседник Буш на митингу у Чикагу (Rosemont Horizon Arena), 11. априла 1984. године
Извор: *The Ronald Reagan Presidential Library and Foundation*

Мондејла, кандидата демократа (и то у 49 од 50 држава – Мондејл је добио једино у својој Минесоти)⁴⁵³. Та победа је била још убедљивија од оне над Картером, четири године раније.

Други мандат су обележили несрећа спејс шатла, када су погинули сви чланови посаде у експлозији, што су преносиле телевизијске камере, рат против дроге, бомбардовање циљева у Либији, као реакција на експлозију бомбе у једној дискотеци у Берлину која је усмртила 63 америчка војника, затим скандал који је избио када је Иран војно-финансијску помоћ коју су му упутиле САД преусмерио у Никарагву за потребе комуниста.

⁴⁵² *The Presidents* (2005).

⁴⁵³ „*The Reagan Presidency*“. Ronald Reagan Presidential Foundation.

Али најважније је окончање хладног рата, који представља заједничко дело Роналда Регана и Михаила Горбачова. Уз већ поменуте споразуме о контроли нуклеарног наоружања. Реган се са Горбачовом видео чак пет пута између 1985. и 1988. године (*McPherson*, 2004).

Реган се у свом начину рада ослањао искључиво на делегирање, а пуно времена је проводио на свом ранчу. За њега је све послове обављао тим од троје људи који су имали свако свој делокруг. Њега су критиковали да је посао председника САД претворио у посао са радним временом од 9 до 17 часова (*Pemberton*, 1998).

Период после председничког мандата

Реганови су купили вилу на Бел еру, у Лос Анђелесу. Редовно су посећивали презвитеријанску цркву. Реган се повремено појављивао у име Републканске странке, залагао се за избацивање 22. амандмана на Устав САД који је ограничавао право председника на само два мандата, тражио балансиран буџет и проверу људи који купују оружје. Ово последње је усвојено за време Клинтеновог мандата. Последњи говор у јавности одржао је на сахрани Ричарда Никсона 1994. године. Исте године је објавио да болује од Алцхајмерове болести.

Као и други председници, објавио је више књига аутобиографског садржаја и основао је меморијалну библиотеку.

Преминуо је 5. јуна 2004. године.

Заоставштина, личност, вредности и мотиви

Од свих председника САД које проучавамо у овом раду, личност Роналда Регана је вероватно најенигматичнија. Званични Реганов историчар Едмунд Морис (*Edmund Morris*) му је „у једном разговору рекао да је он, после година проучавања, посматрања и разговора, за њега остао енигма. Реган му је, у свом маниру, одговорио: ‘Али ја сам отворена књига’, на шта му је Морис одговорио: ‘Да, господине председниче, само што су све странице у тој књизи празне’.”⁴⁵⁴

⁴⁵⁴ Edmund Morris, „Ronald Reagan as Metaphor“, аудио запис са Hofstra универзитетске конференције посвећене Роналду Регану 22. априла 1993, наведено према: Pemberton (1998), стр. 3.

Кенет Герген (*Keneth Gergen*) описује Реганову личност као „*saturated self*“, особу са способностима, развијеним услед технолошког напретка и великог броја интерекција са људима, која се различито прилагођава различитим околностима, али са одсуством било каквих патолошких ефеката⁴⁵⁵.

Реган је био велики оптимиста и умео је веома занимљиво да приповеда, као и његов отац. Поседовао је велики шарм и био је присан са људима, али са њима није улазио у дубље односе. Његове главне карактеристике су биле оптимизам, самопоуздање и дистанца према другим људима, а сарадници описују да је био пасиван према свом послу као и животу.⁴⁵⁶

Реган је у очима људи деловао као пасиван, чак и лењ човек, који никада није отворено показивао глад за новцем, славом и моћи, иако је из мрачне и сиромашне средине изникао у великог светског лидера⁴⁵⁷.

Спочитавало му се да много одмара и спава поподне, да је незаинтересован за политичке дебате и да је био само добар комуникатор (*McPherson, 2004*).

И заиста, главна Реганова карактеристика је била лакоћа комуникације праћена хумором који никога није вређао. То је било његово оружје којим је побеђивао на домаћем терену. Наследивши лапидарност од оца, а способност да објасни ствари у мајсторски одабраном тренутку од мајке, неостварене глумице. Селио се десет пута у детињству и схватио је да је шала прави одговор на тешко и тужно детињство. Он је комуницирао у метафорама, аналогијама и пошалицама. Био је веома сигуран човек, није се устручавао у својим амбицијама па је могао да се шали и када су озбиљне ствари у питању (*Цонсон, 2003*).

На основу свега што је речено, могли бисмо да закључимо да је политичка каријера Роналда Регана била само једна од његових улога, коју је играо као добро припремљен глумац. Чак и конзервативна идеологија, заснована на религији, коју је одлично заступао, за њега је била улога која му је дата од Бога.

⁴⁵⁵ Pemberton (1998), стр. 16. Овај феномен описује и Jay Lifton, у књизи *The Protean Self*, као особу постмодерног доба која може да узима више идентитета без патолошке фрагментације личности. Особа у једном тренутку може бити хипик, па члан удружења Студената за демократске промене, па онда посвећена религији, на крају и успешан бизнисмен. Суштина је да у данашње време особа има способност да се брзо мења особа и прилагођава околностима.

⁴⁵⁶ Pemberton (1998), стр. 17.

⁴⁵⁷ Исто, стр. 3.

Реган је заступао конзервативне вредности, представљајући се као типичан просечни Американац, као и Никсон. Залагао се за слободу, али уз постојање ауторитета који уводи ред, што уопште ствара контрадикторност у конзервативној мисли⁴⁵⁸. Чињеница је да се либерална политика, коју су заступали Рузвелт и Труман, за коју су републиканци увек тврдили да није довољно антикомунистичка, наставила чак и за време Ајзенхауера. Тек је са Реганом сторена нова врста конзервативаца, која је привлачила нарочито религиозне људе.

Иако није деловало да је Реган поборник здраве средине, успео је да сачува неколико природних резервата, на местима где је било предвиђено да буду изграђене хидроелектране⁴⁵⁹.

За Регана се говорило да је „човек од тефлона“. Њему лично није се могла приписати никаква афера или погрешна политика јер он није био зао према људима, чак ни према циничним новинарима, тако да су га заправо сви штитили. Са сарадницима је био на дистанци и није бринуо о осећањима људи око њега. А његов успех је зависио искључиво од његових сарадника (*Pemberton*, 1998).

Његов мандат председника САД се може окарактерисати као период непријатељства према људским правима или, блажено речено, као период бенигног запостављања⁴⁶⁰. Није обраћао пажњу на прва црнаца, а ни жена.

Поштоваоци Регановог дела наглашавају његове успехе у области економије⁴⁶¹, окончање хладног рата⁴⁶² и враћање морала и поверења у институције САД⁴⁶³. Критичари му замерају да је направио велику буџетски дефицит⁴⁶⁴, створио велике разлике између богатих и сиромашних и повећао број бескућника.

Али, не може се сметнути са ума да је вешто радио на нижим таксама, војном јачању и маргинализацији комунизма, да је имао строга убеђења, за разлику од других политичара, и да је преносио оптимизам на људе (*McPherson*, 2004).

⁴⁵⁸ „Моју политичку слободу зову конзервативном. Ја не знам да ли је то права реч или не. Верујем да је наш систем створен да пружи највишу слободу за појединца у уређеном друштву“ (*Pemberton*, 1998, стр. 44–46).

⁴⁵⁹ Исто, стр. 79.

⁴⁶⁰ *Pemberton* (1998), стр. 138.

⁴⁶¹ *Hayward* (2010), стр. 635-638.

⁴⁶² *Beschloss* (2008), стр.324.

⁴⁶³ *McPherson* (2004), стр. 288.

⁴⁶⁴ *Cannon* (2001), стр. 128.

Наша анализа има објективан проблем када покушавамо да откријемо мотиве Регановог понашања. Очигледно је да је тежио моћи и постигнућу, али на потпуно другачији начин у односу на друге председнике које проучавамо. С друге стране, руководио се веома израженим конзервативним ставовима. Његов однос према сарадницима патио је од недостатка емоционалног испољавања, па можемо поставити питање да ли је код њега уопште постојао мотив афилијативности. Мотив аутономије је код њега био израженији: био је у стању да слуша друге људе, да им верује и да мења своје мишљење, али у складу са својим изабраним путем, односно планом који је бог имао за њега.

3.1.10. Џорџ Херберт Вокер Буш (George Herbert Walker Bush)

41. председник САД (1989–1993)⁴⁶⁵

Иако се углавном представљао као тексашки политичар, у ствари се родио у Масачусетсу, стекао образовање у Ајви Лиги, живео у држави Мејн и служио у епископалној цркви: укратко, био је амерички протестант европског порекла са „стетсон“ шеширом на глави.⁴⁶⁶

Детињство и породица

Буш је рођен 12. јуна 1924. године у Милтону, држава Масачусетс, као син сенатора Прескота Буша (*Prescott Bush*) и Дороти Вокер (*Dorothy Walker Bush*).

Школовање

Буш је након основне школе (*Greenwich Country Day School – Greenwich*) похађао Академију Филипс у Андоверу у Масачусетсу (*Phillips Academy in Andover, Massachusetts*), где је био представник студената као председник последње године и секретар студентског савета, председник групе за прикупљање средстава, уредник студентског часописа и капетан бејзбол и рагби тима.

Буш је био примљен на Универзитет Јејл пре него што се пријавио у војску, а студије је започео након повратка из рата, пријавивши се за убрзани програм који је трајао две и по године, уместо четири⁴⁶⁷. Ту је наставио спортску каријеру у универзитетским тимовима⁴⁶⁸. Дипломирао је на економији 1948. године.

⁴⁶⁵ Преузето из, осим ако није другачије наглашено: Hatfield, With the Senate Historical Office (1997); McPherson (2004) и American Experience: George H. W. Bush (2008).

⁴⁶⁶ Џонсон (2003), стр. 842.

⁴⁶⁷ Prologue (2007).

⁴⁶⁸ Исто као у првој реченици. Штавише, Буш је био члан и председник многих утицајних братстава, што је у Америци обичај и велика част.

Учешће у Другом светском рату

Џорџ Х. В. Буш, пилот,
Други светски рат
Извор: *George Bush Presidential Library
and Museum*

Буш се са 18. година пријавио у авијацију САД и, после 10 месеци обуке, постао најмлађи амерички пилот до тада. Од 1943. до 1944. године летео је у преко 50 борбених мисија док његов авион није оборен. До краја рата радио је у центру за обуку младих пилота због свог знања и искуства стечених у борбама.

Брак и породица

Буш се оженио Барбаром Пирс (*Barbara Pierce*), почетком 1945. године, након повратка са Пацифика, коју је упознао 1941. године⁴⁶⁹. Имали су шесторо деце, од којих је друго преминуло од леукемије са четири године.

Њихов први син Џорџ Вокер Буш (*George Walker Bush*) постао је 43. председник САД, 2001. године.

Каријера

Након дипломирања Буш се са супругом и сином преселио у Тексас и започео бизнис у нафтној индустрији, уз очеву помоћ. Године 1954. постао је сувласник фирме за бушење нафте у мору (*Zapata Petroleum Corporation*), у којој је касније био председник до 1964, односно 1966. године. До тада је већ био милионер и определио се за свет политике.

⁴⁶⁹ McPherson (2004), стр. 298. Барбара описује да „се удала за првог човека са којим се пољубила и да, када то прича својој деци, има осећај као да ће повратити на те речи“.

Политичка каријера

Буш је најпре био председник Републиканске странке у округу Харис у Тексасу (*Harris County, Texas*) 1964. године, а одлучио је да уђе у трку за сенатора САД коју је изгубио. Две године касније кандидовао се за амерички Конгрес и победио. Он је први републиканац из Хјустона који је изабран у Конгрес САД. У међувремену се трудио да асимилије чланове организације екстремне, изразито антикомунистичке деснице „*John Birch Society*“ у Републиканску странку. Две године касније реизабран је као конгресмен . За време свог мандата углавном је подржавао конзервативну политику али је гласао за закон о људским правима.

Џорџ и Барбара Буш, у ноћи када је Џорџ изабран за конгресмена

Извор: *George Bush Presidential Library and Museum*

Две године касније председник Никсон га је наговорио да се кандидује за сенаторско место, где је, нажалост, поражен од демократског кандидата Лојда Бентсена (*Lloyd Bentsen*). Као резервно место, због учешћа у тој кампањи, Никсон му је понудио место амбасадора у Уједињеним нацијама.

Буш је, као председник Националног републиканског комитета, био лојалан Никсону тако да га је бранио за време афере „Вотергејт“, иако се касније усмерио на очување Републиканске странке, која је доста трпела због овог скандала, и тражио је да се Никсон повуче са места председника САД.

Након Никсоновог повлачења, председник Форд је именовао Буша за шефа Канцеларије САД за везу са Народном Републиком Кином (*Chief of the US Liaison Office in the People's Republic of China*), где је деловао као амбасадор јер САД нису имале амбасаду у Кини због подршке Тајвану.

Буш је већ тада почео да размишља о потпредседничкој каријери, што се ипак остварило касније када се Реган кандидовао за председника. Ипак, 1976. године је постављен за директора CIA, на ком месту је провео годину дана. Након

тога се посветио академској и банкарској каријери до председничких избора 1980. године, када је постао кандидат за потпредседника у име Републиканске странке на гласачком листићу Реган – Буш, мада је Буш активно радио за кандидатуру за председника САД тих година и у једном тренутку је био испред Регана у трци за номинацију унутар странке.

Као потпредседник САД, Буш је подржавао Реганову политику. Бушови су углавном посећивали церемонијалне скупове, а Џорџ Буш је био Реганов изасланик у Салвадору, а касније постављен на функцију за питања кријумчарења дроге.

Реган је, заједно са Бушом, реизабран 1984. године за још један председнички мандат. Када је Реган био на операцији, 1985. године, Буш је преузео надлежности председника САД.

Буш је 1988. године био кандидат за председника САД против Мајкла Дукакиса (*Michael Dukakis*), као представника Демократске странке, чији је кандидат за потпредседника био Лојд Бенсен, од кога је Буш изгубио на изборима за сенатора САД 1970. године.

Председник САД

Буш је постао председник САД у тренутку када је пао Берлински зид и када се урушила совјетска империја. За време свог мандата, САД су водиле рат у Панами и у Персијском заливу (Заливски рат) против снага Садама Хусеина који је окупирао Кувајт. Започео је интервенцију у Сомалији. Предводио је преговоре о усвајању споразума о слободној трговини (*North American Free Trade Agreement – NAFTA*), који су демократе доста критиковале, мада се касније показало да је имао успешне резултате.

Дугогодишња рецесија је довела до победе демократског кандидата Била Клинтона на изборима 1992. године. Други узрок је дуга владавина Републиканске странке, 12 година заредом. А суштина је била да је Буш био перципиран као наследник Реганове политике, што он у ствари није показао када је ступио на председничку функцију. Ни његов јавни наступ ни личност нису могли да се мере са Регановим. Ипак, ако желимо да будемо објективни, његовом поразу је можда

највише допринео кандидат треће фракције – тексашки милијардер Рос Перо, који је освојио чак 19 процената гласова⁴⁷⁰, већину потенцијалних републиканских.

Период после председничког мандата

Након председничког мандата, Буш је био председник Ајзенхауеровог програма стипендија (*Eisenhower Fellowships*) од 1993. до 1999. године. Британска Краљица Елизабета га је прогласила витезом 1993. године, а председник САД Барак Обама га је одликовао Медаљом слободе 2011. године.

Посетио је војнике у Кувајту, 1993. године, и успоставио добар однос са председником Клинтоном који се са њим консултовао у вези са неким важним питањима.

Као и други председници, основао је меморијалну библиотеку.

⁴⁷⁰ Џонсон (2003), стр. 842–843.

3.1.11. Бил Вилијам Џеферсон Клинтон (Bill William Jefferson Clinton)

42. председник САД (1993–2001)

Клинтон има скромно порекло и у политичке висине се успео захваљујући академским успесима, као студент са Оксфорда, дипломирани правник са Јејла и предавач на Универзитету у Арканзасу. Критичари су га одбацили као „размаженог бунтовника шездесетих“, „војну побегуљу“ и политичара који је непрестано заузимао антиамерички став, од Вијетнама до Заливског рата. Други су указивали на његову каријеру у мутним водама Арканзаса⁴⁷¹.

Порекло и детињство

Вилијам Џеферсон Клинтон рођен је у Хоупу у држави Арканзас (Hope,

Бил Клинтон, 1952. године

Извор: *William J.*

Clinton Presidential Library and Museum

Arkansas) 19. августа 1946. године као Вилијам Џеферсон Блај трећи (*William Jefferson Blythe III*)⁴⁷². У 16. години је променио презиме у Клинтон⁴⁷³. Његов биолошки отац (*William Jefferson Blythe, Jr*), путујући продавац, погинуо је у аутомобилској несрећи три месеца пре него што се Бил родио. Када се Бил родио, његова мајка Вирџинија Дел Касиди (*Virginia Dell Cassidy*) отишла је да учи за медицинску сестру у Њу Орлеанс. Свог сина је до четврте године оставила на чување својим родитељима (*Elridge & Edith Cassidy*), који су водили бакалницу⁴⁷⁴.

Кесидијеви су били сиромашни и, по јужњачким мерилима, неугледна породица. Играли су карте, пили и нису одлазили у цркву⁴⁷⁵. Билово биолошки отац је био сексуални вагабунд, ниске интелигенције – завршио је само основну школу, серијски бигамиста – пет пута се званично женио,

⁴⁷¹ Џонсон (2003), стр. 843.

⁴⁷² Clinton (2004).

⁴⁷³ The World Almanac and Book of Facts 2006.

⁴⁷⁴ Clinton (2004).

⁴⁷⁵ Hamilton (2003), стр. 17.

али је Вирџинији ипак уливао наду да ће је одвести из Хоупа⁴⁷⁶. Имајући у виду да је и његова мајка била слободног понашања, постоје озбиљне сумње у то да ли је он стварно био његов отац⁴⁷⁷.

Вирџинија се удала други пут 1950. године за Роџера Клинтона Сениора (*Roger Clinton, Sr*), продавца аутомобила из Хот Спрингса (*Hot Springs, Arkansas*). Роџер је био алкохоличар и коцкар који је физички малтретирао своју породицу, нарочито његовог полубрата и мајку, тако да је Бил касније морао да их физички брани⁴⁷⁸. Вирџинијин избор супружника описао је психоаналитичар и професор политичких наука Стенли Ренсон (*Stanley Renshon*): „Изгледа да је у њеном животу физички изглед био важнији од суштине.“⁴⁷⁹

Као мали, Бил се углавном играо сам, одвојен од комшијске деце којима није било дозвољено да се играју са њим⁴⁸⁰.

Када је напунио седам година, преселили су се у Хот Спрингс, као толерантнију средину, која се по много чему разликовао од јужњачког Хоупа. Занимљиво је да је са само десет година волео да гледа политичке дуеле и политичку кампању у којој је учествовао Џон Кенеди⁴⁸¹. Вероватно у недостатку моћи коју би употребио против очуха, Бил је предосетио где се моћ налази. У то време је развио још једну способност – уместо да се сукобљава, он је научио да делује помирљиво, да ублажава конфликт и увек је настојао да удовољи другима (*Хамилтон /Hamilton/, 2003*).

Бил Клинтон је имао млађег брата Роџера, наркомана и дилера наркотика, који је у неким тренуцима могао да упропасти Билову политичку каријеру. Бил га није заштитио када је ухапшен, иако су, пре него што је ухапшен и осуђен, заједно уживали у забавама које је Роџер правио са девојкама, на којима су се служили кокаин и марихуана (*Hamilton, 2003*).

Бил Клинтон је одрастао на сиромашном, традиционалном југу САД, у породици која се понашала потпуно супротно традиционалним америчким

⁴⁷⁶ Исто, стр. 27.

⁴⁷⁷ Исто, стр. 33–34.

⁴⁷⁸ Clinton (2004).

⁴⁷⁹ Hamilton (2003), стр. 42.

⁴⁸⁰ Исто, стр. 45.

⁴⁸¹ Исто, стр. 73.

вредностима. Његова мајка је била слободног понашања и волела је ноћни живот. Биров биолошки отац, а и очух су били скоро исти тип мушкарца – пијанице и коцкари. Овај други је био и насилник у породици. Бил је још тада жудео за моћи којом би могао да заштити своју мајку и млађег брата. С друге стране, желео је и несвесно да се издигне из ситуације у којој је његова породица била обележена у средини.

Школовање

Основну и средњу школу, Клинтон је завршио у Хот Спрингсу, а за то време био је активан лидер, страствен читалац и саксофониста⁴⁸². Увек је желео да буде међу првима. Ако би добио 98 поена од 100, то би сматрао неуспехом⁴⁸³. Био је изабран као сенатор у организацији Нација дечака (*Boy Nation*) и тиме је добио шансу да се упозна са Џоном Кенедијем (*Hamilton*, 2003).

Касније је уз помоћ стипендија, уписао и завршио Универзитет Џорџтаун (*Edmund A. Walsh School of Foreign Service at Georgetown University*) у Вашингтону, 1968. године. То је био велики успех за њега, који му је отварао нове могућности. Последње лето пре дипломирања провео је на пракси код сенатора Вилијама Фулбрајта (*William Fulbright*).

Школовање је наставио у Оксфорду, као стипендиста, где је студирао економију, филозофију и политику. То школовање је искористио за одлагање војне обавезе, а права је докторирао на Јејлу 1973. године⁴⁸⁴.

Бил Клинтон је био бриљантан студент, натпросечно интелигентан, радознао и образован. Претпоставља се да је имао фотографско памћење. Осим тога, био је и политички активан. Нажалост, у то време су га гледали као примитивца са Југа, пре него као председника САД⁴⁸⁵.

⁴⁸² „Негде у шеснаестој години одлучио сам да желим да будем у политичком животу, изабран на функцију. Волео сам музику, али сам знао да не бих могао да будем добар као John Coltrane или Stan Getz. Занимала ме је медицина и мислио сам да бих могао да будем добар лекар, али сам знао да никада нећу бити Michael DeBakey. Али сам знао да бих био изванредан у јавној служби“ (*Clinton*, 2004).

⁴⁸³ *Hamilton* (2003), стр. 112.

⁴⁸⁴ *Maraniss* (1996).

⁴⁸⁵ *Hamilton* (2003), стр. 239.

Бил је био натпросечно интелигентно дете и студент и завршио је највише школе које похађају богати људи. Можемо да претпоставимо како се у таквој средини осећао човек натпросечне интелигенције који је дошао до успеха само својим радом. Верујемо да је то додатно учврстило његове амбиције да буде моћан и успешан. Комуникативан је, шармантан, elokвентан и уме да убеди људе. Међутим, не видимо блискост са другим људима и остаје питање каквог су квалитета његова пријатељства.

Брак и породица

Бил Клинтон је упознао Хилари Родам (*Hillary Rodham*) на Јејлу 1971. године. Обоје су већ тада били преамбициозни и, упркос Биловим небројеним авантурама са женама, венчали су се 1975. године. Пет година касније добили су ћерку Челзи (*Chelsea*).

Бил Клинтон је био маркантна појава за америчке прилике, висок скоро 190 центиметара и слаткоречив. Увек се допадао девојкама. Његову младост су обележили сексуална револуција, хипи покрет и нове слободе. Уз велики сексуални либидо, његов љубавни живот је вероватно био веома буран (*Hamilton*, 2003). Када је постао јавна личност, „хвалио се да се жене сада бацају пред њега“.⁴⁸⁶

Бил Клинтон је од своје ране младости био са пуно девојака. Када је упознао Хилари, није био сигуран да је спреман да се обавезе и, пошто је целог живота имао љубавнице, претпостављамо да је веза Клинтонових била отворена за друге људе. Вероватно је међу њима постојао и неки договор о слободи партнера јер је Клинтон увек имао Хиларину подршку. То је било најочигледније када је за време свог другог председничког мандата био оптужен за лажно сведочење као одговор на оптужбу Монике Левински (*Monica Lewinsky*) о сексуалном односу. Он је и раније био умешан у сличне скандале, нарочито када је као гувернер користио полицију и службенике да га чувају док је био на састанцима са другим женама (*Hamilton*, 2003).

Гледано са стране, Хиларин и Билов брак је великим делом био брак из интереса, у коме су обе стране задовољавале своје амбиције за моћи. Моћни пар

⁴⁸⁶ McPherson (2004).

(*Power Couple*), како су их називали, вино се до самог врха политичког естаблишмента у САД (Бил као председник САД, а Хилари као државни секретар).

Њихова веза се може посматрати као предузеће у коме је свако имао своју улогу у остварењу заједничког циља – освајању моћи.

Треба истаћи да је Хилари великим делом заслужна за Клинтонов успех у правом смислу речи. Она је увек била глас разума у његовим некада крајње непромишљеним личним потезима (*Hamilton*, 2003).

Бил Клинтон је веома прагматичан човек. Имао је велики број љубавних авантура, па је очигледно да има проблема са емоционалним везивањем. Тај проблем је решио браком са још амбициознијом особом која му је пружала неку врсту слободе. Клинтонови су тежили само моћи и утицају и стога су направили заједничко предузеће. На основу Билове промискуитетности и односа са Хилари, можемо да претпоставимо какав је његов однос према другим људима. Он их доживљава као објекте. Још од средњошколских дана код њега је потпуно развијен мотив аутономије, није му важно мишљење других људи, поступа по своме. За процену снаге његовог мотива афилијативности немамо основа.

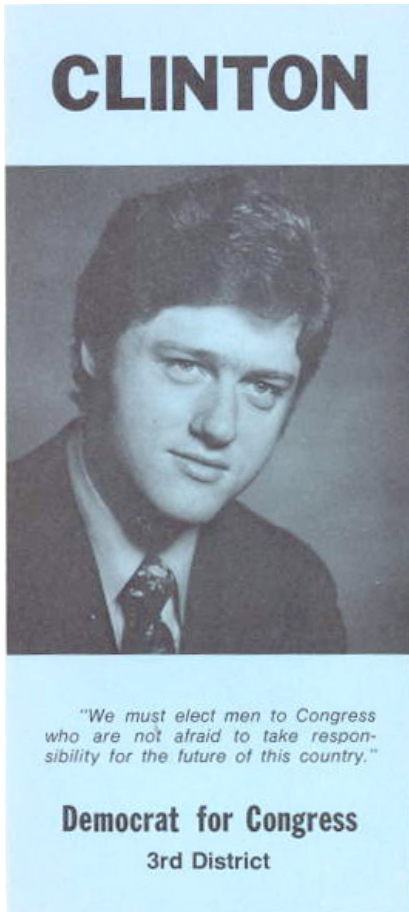
Каријера

Радио је као предавач на Универзитету Арканзас (1973–1976). Тај посао је прихватио само да би са места предавача дошао до изборне позиције, иако је менаџменту факултета рекао да је професура једино што га у животу интересује (*Hamilton*, 2003). У ствари, Бил и Хилари су видели да за њих нема места у огромној конкуренцији у Вашингтону и да је боље да се врате у Арканзас, у средину којој ће њихови интелекти и посвећеност раду доћи до изражаја. Била Клинтона није занимала друга каријера осим политичке. Једина позиција која се чинила освојивом за младог човека као што је Бил била је позиција државног правобраниоца. Тај посао га није занимао превише па га је делегирао упознавајући се само са деловима процеса и евентуалним проблемима и успесима (*Hamilton*, 2003).

Клинтон нема другу каријеру осим политичке и томе је подређено све у његовом животу. Код њега је очигледна снага мотива моћи и доминације. Спреман

је на све како би дошао до позиције која му омогућава политичко напредовање. Остало га не интересује.

Политичка каријера

Бил Клинтон,
пропагандни материјал за изборе за
конгресмена 1974. године

губитком председничке функције.

Бил је изгубио гувернерску позицију, већ на следећим изборима, 1980. године, од бившег демократе, републиканца Френка Вајта (Frank White). То је тешко поднео. Следили су напади хистерије и дилема шта радити. Највише су патили његови сарадници, који су га оптуживали да је све време мислио само на

У политичким водама Арканзаса, Клинтон је посматран као медијатор између конфликтних партијских интереса, пре него као идеолог⁴⁸⁷. Бил је, 1974. године, изгубио у трци за конгресмена САД. Након мале паузе и промишљања о томе коју би функцију могао да освоји, Клинтонци су се усмерили на позицију гувернера Арканзаса.

Али већ тада се постављало питање ко је, заправо особа која се налази иза привлачне спољашњости и велике политичке амбиције⁴⁸⁸.

У 32. години (1978) изабран је за гувернера Арканзаса први пут, као најмлађи у САД. Нажалост, био је прилично неискусан за ту позицију и направио је неколико потеза који су га скупо коштали. Подигао је таксе на издавање возачких дозвола у време нафтне кризе, када је гориво поскупљивало из дана у дан. То га је коштало функције⁴⁸⁹. У то време се и Џими Картер, који био у сличној ситуацији као Бил, налазио пред

⁴⁸⁷ Hamilton (2003), стр. 268.

⁴⁸⁸ Исто, стр. 334.

⁴⁸⁹ Исто, стр. 344.

себе, да он има Хилари која зарађује као адвокат, док је њих изневерио и оставио на цедилу (*Hamilton*, 2003).

Бил Клинтон је био успешнији у освајању него задржавању позиција, мада је касније то схватио и променио је свој лидерски став, увео самоконтролу и научио како да буде администратор⁴⁹⁰.

Две године касније вратио се на место гувернера Арканзаса, након што је Френк Вајт (*Frank White*) направио промашај када је увео креационистичку теорију у школске програме (*Hamilton*, 2003). Тада је Хилари променила свој имиџ и од запуштене феминисткиње претворила се озбиљну жену, пратиоца свог мужа у кампањи, која се питала за многе ствари: од политичког програма до кампање. За разлику од Била, она је била рођени бирократа⁴⁹¹. Главна тема Клинтоовог новог мандата било је образовање, па Хилари бива постављена на чело Одбора за стандарде образовања (*Arkansas Education Standards Committee*).⁴⁹²

У то време његов брат Роџер бива ухапшен са кокаином у вредности од 8.000 долара, што је представљало велики проблем за Билову каријеру. Он је то решио тако што се није умешао да би помогао брату.

За све време свог гувернерског мандата Бил Клинтон је био у вези са Џенифер Флауерс (*Gennifer Flowers*), што је Хилари знала (*Hamilton*, 2003).

Клинтон је остао на месту гувернера све до избора за председника САД 1992. године. Намеравао је да се кандидује за председника још 1988. године, али се предомислио из више разлога. Један од могућих разлога је и велики број афера са девојкама које су могле бити обелодањене 1987. године, на шта га је упозоравала Бетси Рајт (*Betsy Wright*), шеф кабинета.⁴⁹³

Након што је објавио да се неће кандидовати за председника САД, Клинтона су људи виђали сваке недеље у баптистичкој цркви у Литл Року, како пева у хору, што је преносила телевизија⁴⁹⁴. Али на послу је био потпуно незаинтересован, мислио је да је све готово, а и Хилари је сматрала да није спреман за позицију председника САД (*Hamilton*, 2003).

⁴⁹⁰ Исто, стр. 374.

⁴⁹¹ Исто, стр. 406–407.

⁴⁹² Исто, стр. 408.

⁴⁹³ Исто, стр. 478.

⁴⁹⁴ Исто, стр. 486.

Клинтон је тражио утеху код других жена, 1989. године је чак мислио да напусти Хилари због Мерилин Џо (*Marilyn Jo*)⁴⁹⁵, али јој се ипак враћа 1990. године. Тада је, после великог премишљања, одлучио да се кандидује за пети гувернерски мандат. Надао се да би могао да се кандидује за председника САД јер је схватао потребу нације за младим, атрактивним политичарем који комбинује памет са посвећеношћу и идеализам са реализмом.⁴⁹⁶

Иако је Буш деловао непобедиво после Заливског рата, екстремисти у Републиканској партији су одбили својим ставовима и понашањем умерене гласаче, тако да је Клинтон имао шансе. Пре уласка у политичку борбу са Бушом, Клинтонкови су напорно радили у кампањи Демократске странке за номинацију (*Hamilton*, 2003).

Први национални скандал Клинтону се десио у фебруару 1991. године, када је Џенифер Флауерс објавила њихову љубавну причу. У шездесетоминутној емисији у којој су Клинтонкови објашњавали ту аферу, Хилари је недвосмислено стала уз свог мужа (*Hamilton*, 2003).

Упркос скандалу, Клинтон је на изборима 1992. године победио Џорџа Буша, као што смо већ напоменули, највише захваљујући трећем кандидату, Рос Пероу, који је узео чак 19% гласова, и то највише републиканцима.

Бил Клинтон није имао прави политички програм до губитка првих избора за гувернера Арканзаса. Имао је само жељу се пробије у политичкој арени. И у томе је успео. Избор образовања и социјалних тема као основа његових програма производ је демократске идеје и утицаја његове супруге.

Председник САД

Бил Клинтон је постао 42. председник САД. Чим су ушли у Белу кућу почели су проблеми, највише због неискства, али и због састава администрације. Клинтон је одмах поверио Хилари увођење Закона о здравственој реформи⁴⁹⁷.

За време своја два мандата био је у средишту многих скандала, од којих је најпознатији онај са Моником Левински⁴⁹⁸, али после „Вотергејта“, „Ирангејта“ и

⁴⁹⁵ Исто, стр. 516.

⁴⁹⁶ Исто, стр. 538.

⁴⁹⁷ Џонсон (2003), стр. 844.

сличних великих афера, публика и новине су били заморени, тако да новине нису са истим жаром извештавале, а публика је била равнодушна (Џонсон, 2003).

Клинтон је од почетка радио на смањењу буџетског дефицита и такси за сиромашне, а повећању такси за богате. Омогућио је хомосексуалцима да служе војску (Клауд /*Cloud*/, 1996).

Године 1994, потписао је Закон о Споразуму о слободној трговини северноамеричких држава (NAFTA) (Ливингстон, Кенет /*Livingston, Kenneth*/, 1997).

Реизабран је 1996. године, упркос оптужбама за аферу „Вајтвотер“ (*White Water*) за коју је највише била „заслужна“ његова супруга Хилари. Победио је сенатора Роберта Дола (Robert Dole) убедљивом већином⁴⁹⁹.

Упркос другим напорима и добрим намерама, као што је доношење закона о породици и збрињавању деце, Клинтонов други мандат обележила је афера са Моником Левински. Слагао је под заклетвом да је није било, па му је због лажног сведочења претио опозив са места председника САД.

За време оба мандата Клинтон је Америку увео у доста војних операција – у Сомалији, Босни, Авганистану, Судану и на Косову⁵⁰⁰. Већ за време његовог мандата почело је да се размишља о поновним акцијама у Ираку због развијања програма нуклеарног наоружања.

Генерално гледано, Клинтонов мандат је обележен више скандалима него акцијама које су допринеле успешној социјалној и здравственој реформи у САД. На крају другог његовог мандата САД бележе буџетски суфицит и то три године

⁴⁹⁸ Оптужбе против Клинтона можемо сврстати у три групе: у прву групу улази његов лични ангажман у Хиларином скандалу – „Вајтвотер“ и повезани скандали. У другој групи је низ сексуалних оптужби које су покренуле: Денифер Флауерс, Кони Хамзи, Сели Перди и Пола Корбин. У неким од тих оптужби наводи се да је Клинтон користио полицију у подводачке сврхе. И трећа група оптужби обухвата Клинтоново понашање у Савезној влади, од којих је најзначајнија смрт његовог помоћника Винса Фостера (Hamilton, 2003).

⁴⁹⁹ Jones (2005), стр. 318.

⁵⁰⁰ Ова војна акција је била оправдана тврдњама да је на Косову почињен геноцид, што се показало као нетачно, мада је било терора, злостављања и убистава, и то са обе стране. И дан-данас остаје отворено питање оправданости ове акције. BBC News Online (2001), *Kosovo assault was not genocide*.

заредом (1998–2000)⁵⁰¹, Ипак, у светској, али и домаћој јавности биће памћен по сексуалном скандалу.

Као председник, Бил Клинтон се показао у правом светлу, дозволивши себи да све време буде притиснут различитим аферама и скандалима које би избегао да није његове нарцистичке природе која га наводила да мисли само на себе и сопствено задовољство. Брак из интереса функционише са мањим падовима, али је питање какав то утицај оставља на њихово дете. Овим потезима показује да је сам себи на првом месту, а сви остали долазе после њега.

Период после председничког мандата

За разлику од Картера, са којим Бил Клинтон има доста заједничког, период

Бил Клинтон на Светском економском форуму, 2009. године
Извор: *World Economic Forum*

после председничког мандата није испунио великим акцијама. Подржао је своју супругу када је конкурисала на место сенатора САД, као и њену кандидатуру за председника САД 2008. године (Јун /Yoon/, 2008). Са бившим председником Бушом учествовао је у стварању фонда за помоћ настрадалима

и оштећенима након урагана Катрина и након великог цунамија 2005. године у Азији.

Као и већина председника САД, Клинтон је основао фондацију са филантропским циљевима (*William J. Clinton Foundation*), а посвећен му је Председнички центар у Арканзасу (*William J. Clinton Presidential Center and Park, Little Rock, Arkansas*).

⁵⁰¹ Revenues, Outlays, Deficits, Surpluses, and Debt Held by the Public, 1968 to 2007, in Billions of Dollars (2008).

Заоставштина, личност, вредности и мотиви

У својој биографији, Клинтон себе описује на следећи начин: „Када сам као млад човек завршио право, оставио сам са стране књиге које волим да читам и купио једну од књига са темом: како успети... И поставио сам своје циљеве. На листи А сам поставио циљеве да будем добар човек, да имам добар брак и децу, добре пријатеље, да будем успешан политичар и да напишем добру књигу...“⁵⁰²

Бил Клинтон је оптуживан током целе своје каријере да је лажов. Лагао је људе који су му дали стипендију, оне који су га запошљавали, девојке, политичке сараднике и јавност. Зато и нисмо озбиљно узимали у обзир његову аутобиографију.

Он је производ једне сиромашне средине. Неоспорно је да се код њега истицао интелект. Учинио је све да се издигне из такве средине и да дође у ситуацију да нико не може да му науди и да он буде тај који има контролу и доминирцију.

Однос према најближим људима сигурно није афилијативан, а он је човек који не обраћа пажњу на последице свог понашања. Спреман је на све само да би дошао до свог циља да постане председник САД, што је зацртао још за време студија.

Социјални програми, образовање и економски напредак САД јесу његов допринос САД. Остали домети су дискутабилни, нарочито због низа афера и скандала којима је био изложен током своје каријере и председничког мандата.

Клинтон би био запамћен као велики председник да није узалуд страшио своје таленте⁵⁰³.

⁵⁰² Clinton (2005), стр. 3.

⁵⁰³ Mc Pherson (2004), стр. 42.

АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА И ОПШТА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА

4. АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА И ОПШТА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА

Методолошке специфичности дисертације

Пре него што протумачимо добијене налазе, подсетићемо укратко на методолошке специфичности дисертације, које смо навели раније. Иако постоји више начина за проучавање мотивације личности, сматрамо да изабрану методологију поткрепљује велики број информација и њихових извора, које потврђују основне податке на основу којих можемо да доносимо конкретне закључке⁵⁰⁴. Као главна ограничења смо навели недоступне податке о активностима председника како се приближавамо саданашњем времену, затим чињеницу да се неки подаци о њима намерно адаптирају околностима имајући у виду политички интерес, као и да постоји разлика када анализирамо живот особе пре него што је ступила на функцију председника САД и након ступања на ту функцију јер сматрамо да особа онда више није аутономна у својим поступцима.⁵⁰⁵

С друге стране, када погледамо резултате истраживања (*C-SPAN*) које користимо за процену доприноса сусрећемо се, са вештачким класификацијама које могу варирати током времена. Ипак 75 ауторитета, историчара, који се баве председницима САД пружају веродостојну и квалитетну процену њихове успешности.

Завршну анализу заснивамо на процени осам личности у складу са разлозима наведеним у методолошком делу овог рада. Проучавамо мотивацију Френклина Рузвелта, Харија Трумана, Двајта Ајзенхауера, Џона Кенедија, Линдона Џонсона, Ричарда Никсона, Роналда Регана и Била Клинтона, док су биографије три преостале личности (Џералда Форда, Џимија Картера и Џорџа Х. В. Буша) наведене због политичког и историјског континуитета који нам омогућава да

⁵⁰⁴ Winter (2005) изводи неколико закључака у свом раду: да је могуће проучавати мотивацију индиректним методама, да је личност веома сложена и да, за разлику од црта личности, које су постојаније, мотивација може да варира. Личност постоји у контексту, али се контекст пресликава на личност, нарочито у политичком животу и могуће је, мада веома ризично, предвиђати понашање политичара на основу личности, односно мотивације.

⁵⁰⁵ Шире гледано, закључак о јавној и приватној личности се може односити и на почетке политичке каријере, али да ова разлика добија још више на значају када особа достигне највише политичке функције.

пратимо важне догађаје који су се преплитали у периоду између 1933. и 2001. године.

Анализа резултата

У овом делу дисертације бавимо се анализом резултата на следећи начин:

- (1) На основу анализе личности, мотива, вредности и постигнућа председника САД покушаћемо да дефинишемо заступљеност и јачину изабраних мотива (мотива постигнућа, моћи, афилијације и аутономије).
- (2) Добијене податке подвргавам анализи у складу са постављеним хипотезама истраживања: (а) да су понашање америчких председника и њихов пут до председничког места условљени развијеним и израженим мотивима постигнућа и моћи и да су они у једнакој (великој) мери изражени код председника САД из нашег узорка и (б) да постоји извесна разлика у развијености и изражености мотива аутономије и афилијације код истих америчких председника, што ће довести до разлике у успешности на два варијаблама: једнака права за све и економско управљање. Наше резултате ћемо контролисати путем истраживања о успешности председника САД које је спровео „*C-Span*“.

Ад (1)

Проучавање личности и мотивације председника САД је свакако изазован задатак. О њиховој различитости довољно говори само један од многих индикатора, на пример, занимања њихових очева: Рузвелтов отац је био велепоседник са Хадсон Ривер Валија, Труманов отац је био трговац мазгама из Мисурија, Ајзенхауеров – механичар из Канзаса, Кенедијев – милионер из Масачусетса, Џонсонов – тексашки политичар, Никсонов – калифорнијски бакалин, Фордов очух – произвођач боја и лакова, Картеров отац – плантажер из Џорџије, Реганов – продавац ципела, отац Џорџа Буша старијег био је банкар са Вол Стрита и сенатор, док је Клинтонев отац био продавац из Арканзаса, који је умро пре него што му се син родио⁵⁰⁶.

⁵⁰⁶ Greenstein (2004), стр. 8.

Када су у питању индивидуалне разлике, погледајмо само Рузвелта и Трумана. Две године старији Рузвелт, харвардски ђак, из угледне аристократске породице, са председничким узорима у породици и формираним председничким амбицијама, био је потпуно другачији од Трумана, који је до своје тридесет треће године живео са родитељима на фарми, радећи фармерске послове у прашини. Док је Рузвелт служио у Вилсоновој администрацији, Труман се трудио да заради поштовање свог оца у средини у којој се ценила чврстина и где су се ствари решавале песницама⁵⁰⁷.

Мотиви постигнућа и моћи

На први поглед делује да сви председници САД имају снажно развијен и изражен мотив постигнућа, али дистрибуција јачине мотива није иста, као ни тренутак живота у којем се тај мотив појављује код сваке особе. Када погледамо породично порекло, видимо да су неке породице подстицале амбиције будућих председника САД (Рузвелтови и Кенедијеви), док се у неким породицама о таквим стварима није ни маштало (код Клинтоних, Ајзенхауерових и Труманових).

За све председнике је карактеристично да у периоду школовања почињу да се друштвено ангажују, а неки и да се истичу знањем и великим успесима. Већина њих се кандидовала на различитим изборима за функције у средњој школи и касније на факултету. Ипак, неке од њих нису процењивали као будуће лидере (Рузвелта, Трумана или Ајзенхауера), док су се неки изузетно истицали својим друштвеним радом (Никсон, Џонсон, Реган и Клинтон). Џон Кенеди је чак опажан као личност која ће највероватније успети у животу. Сви су трагали за некаквим успехом. Труман је на различите начине покушавао да напусти учмалу средину, одласком у рат, приступањем масонима, организацијом ратних ветерана, док није приступио Демократској странци. Рузвелт је већ трасирао свој пут пратећи живот свог рођака и узора Теодора Рузвелта. Ајзенхауер је видео армију као пут који ће му обезбедити образовање и бољи живот. Кенеди није имао избора, био је виђен за политичара, а пошто ни сам није знао чиме би могао да се бави, након повратка из Другог светског рата почео је да маркетиншки обликује своју политичку каријеру.

⁵⁰⁷ Исто, стр. 29.

Линдон Џонсон је имао идеје да мења свет и није признавао неуспех. Никсон је од ране младости себе видео у јавној служби и целокупан његов рад био је усмерен ка томе, уз много неуспеха, али са великом жељом да се издигне из сиромашне средине и да успе у животу. Реган је најмање одређен у том смислу јер код њега постигнуће није било наглашено, док је Клинтон од најраније младости био окренут искључиво ка постигнућу и успеху. Он је то јавно саопштавао и доказивао резултатима на студијама, и политичким победама.

Како су сазревали политички, или током каријере, њихова амбиција да постану председници је постајала доминантна. Углавном су сви сматрали да ништа у животу не може да замени велико постигнуће, осећали су велики дух такмичења још у младости, почињали су да занемарују обавезе према другим људима (брачним партнерима и деци⁵⁰⁸, изузев Трумана и Никсона) и себи су постављали тешке и велике циљеве. У наставку политичке каријере ове особине су долазиле до изражаја још више.

Доласком до председничког мандата, усмереност ка постигнућу постаје другачија⁵⁰⁹. Код неких је то довољан подстицај и акције које предузимају су у

⁵⁰⁸ Реган се чак због тога развео од прве жене.

⁵⁰⁹ У теоријском делу рада навели смо антрополошку анализу лидера користећи класификацију на шамане, ратне вође и кумове коју предлаже Weatherford (1981). Његова анализа има значаја за анализу мотива постигнућа, пре него мотива моћи, иако он говори уопштено о моћи. Наиме, питање је заиста где у Америци лежи права моћ. Једно време је деловало да је била у рукама председника Рузвелта, па је после Никсонове оставке Конгрес преузео водећу улогу, ограничавајући председничке моћи, да би након 11. септембра 2001. поново ојачале ингеренције председника, и то највише у спољној политици, где генерално председник САД и доминира. Ведерфордова анализа је делимично примењива на председнике из нашег узорка, али много говори о мотиву постигнућа. Већина њих би се груписала у прву категорију – шамана, који теже председничкој функцији: Кенеди, Рузвелт (који је мењао и судије врховног суда па чак превазилази ову категорију), Ајзенхауер, Реган, а нарочито Клинтон и Никсон. За Никсона ова подела може бити излишна јер је он био веома утицајан у Републиканској странци, па чак једно време и у Конгресу, тако да можемо рећи да је у себи спајао две улоге. Тежећи циљу да буду председници САД, они делују као шамани на људе. Џонсон је пример кума, особе која контролише Конгрес. И он је у томе био маестралан, али је његова спољна политика довела до тога да његова странка поткопа све шансе да буде председник у другом мандату (Џонсон, 2003). Примери Никсона и нарочито Трумана показују да би ова подела морала да има неке поткатегорије или чак додатну категорију. Трумана не можемо сместити ни у једну категорију. Као и Линдон Џонсон, он је дошао на председничку функцију као потпредседник, након смрти изабраног председника, као компромисно решење на Рузвелтов захтев. Није имао праву подршку у Конгресу, није председавао моћним одборима, мада је преко једног одбора постао познат у јавности. Био је у сенци свог ментора Пендергаста, а ипак је дошао на позицију председника САД, и то као компромисно решење.

Највећи проблем за Ведерфордову класификацију је како да се објасни коју улогу настављају да имају чланови овог узорка када постану Потпредседници или Председници САД. У првом случају Никсон и Џонсон демонстрирају своју снагу коју вуку из конгреса. Никсон као

функцији опстанка на власти, док неки имају визију и жељу да остваре своју зацртану идеју (Џонсон, пројектом „Сјајно друштво“).

Када је у питању мотив моћи, видимо да се и он другачије развија и изражава код сваког председника САД понаособ. Код Клинтонa порекло мотива моћи је дефинитивно компензаторне природе, услед насиља у породици, односа средине према мајци и сиромашног порекла. Иако су узроци другачији, механизми компензације сигурно делују и код Никсона, Џонсона и делимично код Трумана. Код Ајзенхауера мотив моћи пресликан је у избор каријере, мада је ова тврдња дискутабилна, док код Регана никада није крајње дефинисан, мада је увек тежио организационим позицијама које дају моћ (као председник Удружења глумаца). Осећај моћи је Кенедију усађен од младости јер је припадао богатој и утицајној породици којој је била потребна експлицитна политичка моћ.

Већина председника показује мотив моћи још од школских дана. Сви су се, на неки начин, бавили организовањем људи у младости. Сви су утицали на друге људе (Рузвелт у мањој мери док је био на факултету, јер је црпио моћ из других извора – породичног порекла и веза). Сви су били доминантни у друштвеним ситуацијама, сматрајући да други треба да им се покоравају (нарочито Рузвелт, Кенеди, Џонсон и Клинтон), што открива њихов однос са људима из најближег окружења. Да не постоји ограничење на свега два мандата на месту председника

потпредседник контролише припаднике странке и тиме обезбеђује своје место упркос Ајзенхауеровом ставу. Џонсон и Никсон су слични у примени метода којим задобијају подршку, јер су талентовани да препознају очекивања људи и да их задуже и ту се може застати. Остали чланови узорка су другачије фокусирали своје циљеве и сходно тиме су се понашали унутар конгреса. Сигурно је да би сваки Председник САД желео да буде и шаман и кум и господар рата како би спровео своју политику, али му то амерички политички систем не дозвољава. Додуше у једном тренутку је изгледало да Рузвелт има више улога, али теза о јаком утицају на конгрес пада у воду када се сетимо колико је имао проблема да би Конгрес усвојио Закон о помоћи (*Lend Lease Act*). Шта више, Конгрес је ограничио законом председничку функцију на два мандата, баш због Рузвелта. А након Никсоновог фијаска у једном тренутку доминира политичком сценом у САД.

Колико год изгледали моћно у јавности, унутар своје председничке позиције се боре да задобију подршку у Конгресу за своје политичке планове. То је тешко чак и у случају када имају у Конгресу већину из своје странке. Чини се да услед председничке улоге губе директну везу са Конгресом у смислу Ведерфордове поделе. С друге стране, може се поставити питање: коју би улогу требало да имају Ајзенхауер и Реаган који никада нису били чланови конгреса, а имали су моћ да добију подршку у Конгресу?

Сигурно је да сви чланови узорка имају и даље улогу шамана, али више према јавности која од њих очекује решења за своје проблеме и планове за напредак, али тиме се излази из оквира Ведерфордове класификације која посматра односе унутар Конгреса.

Ведерфордова подела може представљати различиту експресију мотива моћи, само је разлика у интензитету, односно фиксираној амбицији и у референтној групи.

САД, видели бисмо да би борба за власт трајала и дуже. То је најочигледније код Рузвелта јер је он имао могућност да буде биран чак четири пута, што је и искористио. На власти је био више од 12 година. Неки председници би сигурно изборили и трећи мандат да их нису спречавале године и уставно ограничење на два мандата (Ајзенхауер, Реган⁵¹⁰), а вероватно би и Клинтон⁵¹¹ опстао на власти упркос бројним скандалима.

Никсон је, упркос губитку на председничким изборима 1960. године, остао утицајан у странци, па је постао председник. Након оставке због афере „Вотергејт“, једно време је био на маргини друштва да би се после неколико година рехабилитовао и учествовао у друштвено политичком животу са својим саветима. Бил Клинтон је сигурно и даље утицајан, али у мањој мери, посредством супруге Хилари.

Мотиви моћи и постигнућа преплићу се за време председничких мандата, и то из више разлога⁵¹². Код неких се виде резултати политике и идеја које заступају, док су неки доста времена на председничкој позицији потрошили на борбу за опстанак у следећем мандату.

Иако Барбер (*Barber*, 1992) и Винтер (*Winter*, 2005) раздвајају председнике по примарности мотивације моћи или постигнућа, сматрамо да су оба мотива заступљена у великој мери, али у различитом интензитету. Не улазећи превише у анализирање развоја мотива моћи и постигнућа, можемо да кажемо да су сви били руковођени постигнућем и идејом да нешто промене у друштву(у чему су неки и успели), али и у својим животима и да су сви руковођени мотивом моћи који је другачије изражен код сваког понаособ⁵¹³.

⁵¹⁰ Jones (2012).

⁵¹¹ Исто.

⁵¹² Барберова анализа председничких карактера доноси интересантне тезе о резултатима које постижу председници који су оријентисани више ка постигнућу него према моћи. Наиме, он тврди да ће председници који су оријентисани ка моћи улагати енергију и уживати у свом послу, док ће они који су оријентисани ка постигнућу бити енергични, али неће превише уживати у послу јер ће њихов идеализам и жеља да промене систем или друштво наићи на непремостиве препреке, што ће их стављати у ризичне ситуације и изазивати личне фрустрације (Barber, 1992).

⁵¹³ Иако Winter (2005-II), на основу анализе говора и политике коју заступају, као и понашања, наводи да постоје разлике када је особа руковођена мотивом постигнућа јер има тенденцију да више ради, да мање обраћа пажњу на политичку реалност, препреке и могућности. На срећу то се може променити услед негативне реакције јавности која се одражава на политичара (Клинтон се на почетку првог мандата залагао свим силама за реформу здравственог система помоћи, до тренутка

Мотиви афилијације и аутономије

Задатак је много сложенији када се процењује доминација мотива афилијације или мотива аутономије. Почетна теза је заснована на радовима *Ehigie, Kolade, Afolabi* (2006), у којима ће ова два мотива одређивати како ће се политичари односити према добробити популације којом владају. Уколико доминира мотив афилијације, они ће бринути више за добробит народа У супротном, ако доминира мотив аутономије бринуће мање.

На основу претходне анализе, узорак од осам председника САД групишемо у зависности од доминације једног од та два мотива.

Упркос ограниченим подацима, мотив аутономије се развија код председника САД током детињства, школовања и на почецима њихових каријера. Генерално, сви су трагали за другачијим, бољим животом и желели да побегну из сиромашне средине, не рачунајући Рузвелта и Кенедија, код којих је тај мотив другачије изражен. Самим тим чином показивали су да не робују утицајима мале средине, нарочито имајући у виду њихове циљеве. Са мотивима афилијације ствар је сложенија јер се јавља велика разлика између односа који имају са блиским људима и са људима из друштвено политичког окружења.

Појединачно гледано, мотиви аутономије и афилијације се другачије манифестују. Код Рузвелта, одвојеног од вршњака у раној младости, са одређеним тешкоћама у социјалној адаптацији, мотив аутономије се појављује касније, али на посебан начин: школовали су га ментори, склопио је брак са даљом рођаком, упркос противљењу доминантне мајке, што говори о његовој самоусмерености. Мотив афилијације се код њега испољава тек касније, и то више у политичкој каријери, него у односу са блиским људима. Његов однос са блиским људима из окружења, супругом и мајком пун је лицемерја. Имао је љубавницу, брак је очувао из интереса, људе око себе је држао неинформисаним, тако да је направио проблеме следећој постави на власти. Лични интерес и небрига за друге може се

када су на изборима за Конгрес, две године касније, већину гласова освојили републиканци). Прагматични политичари се тада враћају мотивима моћи и стављају све снаге у функцију опстанка на власти. Ову анализу објективно поткопава политичка реалност: претпоставља се да су сви дошли до позиције председника САД са неким програмом (не улазимо у то да ли су у њега стварно веровали или не) и од њих се очекује да покушају да остваре програм. Али ако програм нема позитиван одјек у јавности, почеће да се залажу за друге ствари и спремају оправдања.

очитавати и у сакривању здравственог стања, које је било озбиљно нарушено на крају трећег и почетком четвртог мандата. Међутим, његови политички резултати, враћање вере и оптимизма народу, капитални пројекти и помоћ савезницима у Другом светском рату представљају праву бригу за људе и човечанство у целини.

Труман је био другачији, доста је бринуо за људе, дуго је био са породицом којој је помагао, а у Првом светском рату је показао бригу за сваког човека. Иако је био човек у чије су способности сви сумњали, показао је врхунске квалитете. Имао је добру реч за већину људи, сматрао је да је пријатељство веома важно и радио је тимски. Био је у стабилном браку, био је поштен, нарочито ако погледамо окружење из кога је изникао. А и његови политички резултати су импресивни – спасавање Европе од глади, али и од стаљинизма и реализација Маршаловог плана. Труман је целу своју политичку каријеру заснивао на блиским људима који су са њим били још од Првог светског рата. Код њега је мотив афилијације био веома изражен.

Ајзенхауер је заиста бринуо о људима, у много ширем контексту. Као тимски играч, стварао је позитивну атмосферу у најгорим условима Другог светског рата. Био је позитиван конформиста, ако је то могуће рећи. Од војника чија је каријера у једном тренутку била у ћорсокаку постао је историјска личност на крају Другог светског рата. Био је човек који је омогућио привид сигурности америчкој нацији, али и једном делу света. Подстицао је изградњу великих инфраструктурних пројеката. А до новијих открића везаних за његов рад, деловало је да није добро радио свој посао. Супериоран у војном организовању, примењивао је војну технику обмане и упозоравао је више пута јавно мњење на праве опасности за једну суперсилу – грамзивост и похлепу војноиндустријског комплекса. Тешко је дефинисати мотив аутономије код особе која је изабрала војну каријеру, али је његов стил руковођења унео доста слободе у начин одлучивања у војној хијерархији, колико је то могуће у датим околностима.

Кенеди је сличан Рузвелту, дете из богате породице, размажен, мада велики прегалац упркос тешким здравственим проблемима. Код њега се преплићу мотиви аутономије и афилијације, у смислу како смо их ми дефинисали. С једне стране, уживао је у раду са другим људима, осећао се добро у друштву људи који уживају

у животу, стварао је позитивну атмосферу... С друге стране, није се обазирао на правила која угрожавају његову слободу, пратио је свој пут и захтевао је независност изнад свега. Ипак био је подложен утицају и инструкцијама свога оца у великом периоду живота. У приватном животу био је лицемеран према женама и супрузи. Он је био увек на првом месту. Али, опет, то је особа која је учествовала у Другом светском рату, која је могла да погине и која се борила за праведну ствар.

Политички гледано, Кенедијева администрација није била спремна за изазове који су се налазили пред њом, али је Кенеди био опажан као велики промотер људских права. Атентат на њега је још више учврстио ту слику коју је јавност имала о њему.

Његов наследник Линдон Џонсон био је веома лош у односима са другим људима. Имао је велики број љубавница, што говори о односу према супрузи, буквално је малтретирао сараднике и тежио је константном демонстрирању моћи. Пратио је свој пут, мислио је да је најпаметнији, тежио је независности и понекад бивао тврдоглав. Али, с друге стране, урадио је највише на плану људских права и слобода. Његова политичка каријера је била заснована на пројекту „Сјајно друштво“, који је није заживео јер није имао довољно знања и способности да води и домаћу и спољну политику.

Никсон је најинтригантнија особа у овом раду. Изузетно талентован политичар био је оличење америчког сна. У детињству и младости, током школовања био је одговоран према породици, у којој се нису показивале емоције. Парадоксално, уживао је у односима са веома блиским људима, вредновао је пријатељство, али није могао да се опусти пред људима који му нису били блиски. Увек је желео да помогне људима, још од студентских дана, када је помагао хендикепираном колеги. Штавише, у центар своје политике стављао је обичног човека, Американца који ради и који цени моралне вредности које се пропагирају у америчком друштву. С друге стране, као и други паметни људи који мисле да су најпаметнији, није подлегао утицају других, тежио је независности и није се обазирао на правила која му угрожавају слободу. Та аутономија га је и довела до оставке. Учинио је нешто што је било последица смутних времена, али што се не ради у демократском друштву. Остао је заувек обележен афером „Вотергејт“.

Никсон је доста урадио на омогућавању школовања већем слоју људи, заштити животне средине и у спољној политици и сматрао је Кину дугорочним партнером. Што се хронолошки више одмиче од Никсонове ере, види се да је оставио дугорочне позитивне последице по амерички народ.

Након Џералда Форда, који се стицајем околности нашао на месту председника САД, и више него неубедљивог Џимија Картера, појавио се Роналд Реган, најенигматичнији случај из овог узорка. Изузетно је установити да ли су код Регана доминирали мотиви афилијације или аутономије. С једне стране, он је имао велике амбиције, само оне нису биле толико очигледне као код Кенедија, Џонсона или Никсона, док је, с друге стране, био доста подложен утицају других и није био независан, али је вредновао личну слободу и тражио пратиоца на свом путу (Ненси). Имао је добру реч за већину људи, трудио се да створи добру атмосферу у свом окружењу. Ипак, остао је недефинисан. Делује као да је у највећој мери био човек функција. Чак ни као глумац није имао карактеристике глумца, као што су, самосвојност или каприциозност, већ одговоран однос према послу који га води ка циљу који је нашао у Удружењу глумаца. Као дете патио је од емоционалне депривације, али је ипак радио хумани посао спасиоца. Као председник САД је био незаинтересован за људска права, али му се не може спорити велика улога у окончању хладног рата (заједно са Горбачовом). Реган је био конзервативац у правом смислу речи, а увек можемо да поставимо питање колико су конзервативци афилијативни.

Након Регана, Џорџ Х. В. Буш није успео да продужи свој мандат, јер је први пут победио јер су га људи опажали као настављача Реганове политике, а за време мандата је показао да ипак није у његовом рангу, што се одразило на његов лош изборни резултат против Клинтона.

Клинтон је победио Буша и постао 42. председник САД. Од младости је био усмерен само ка једном циљу. Потписао је из проблематичне породице, оженио се из интереса, учествовао је у бројним аферама још у време кад је био гувернер Арканзаса. Код њега можемо позитивно евидентирати доста ставки мотива аутономије, али и афилијације, у смислу како су операционализовани у овом раду. Пратио је свој пут без обзира на мишљење других, није био подложен утицају

других, све док први пут није изгубио изборе, захтевао је независност изнад свега и није обраћао пажњу ни на каква правила која му угрожавају слободу. С друге стране, уживао је у раду са другим људима, имао је добру реч за већину њих, осећао се добро у друштву са људима који уживају у животу и трудио се да створи добру атмосферу када је са другим људима.

Спорни су његов однос са супругом, безброј афера и неколико скандала, немогућност самоконтроле у различитим ситуацијама и специфичан однос са братом наркодилером. У суштини био је окренут првенствено сопственом политичком интересу.

Са ове дистанце чини се да је постигао успех у социјалној политици, образовању и економском напредку САД. Имајући у виду садашњу ситуацију у свету и снажну кризу која вуче корене из периода напретка, и то може бити дискутабилно, али захтева већу временску дистанцу за анализу.

Ад (2)

Анализа хипотеза истраживања – потврда или одбацавање

- 1) Прва хипотеза је гласила да су понашање америчких председника и њихов пут до председничког места условљени развијеним и израженим мотивом постигнућа и мотивом моћи и да су они у једнакој (великој) мери изражени код председника САД које проучавамо у овом раду. На основу анализе мотива постигнућа и моћи можемо закључити да је ***прва хипотеза потврђена и да су ти мотиви изражени у великој мери код свих чланова овог узорка.*** Наравно, израженост мотива није једнака јер неке личности из овог узорка изгарају у тим потребама (Кенеди, Никсон, Џонсон и Клинтон), док је код других та потреба природнија (Рузвелт, Ајзенхауер), а код трећих је недефинисана крајњим циљем (Трумани). Енигма остаје Реган, јер су код њега ти мотиви више него очигледно развијени, али на другачији начин.
- 2) Друга хипотеза гласи да постоји извесна разлика у развијености и изражености мотива аутономије и афилијације код анализираних америчких председника. Друга хипотеза истраживања се разрађује тако што се претпоставља да ће разлика у изражености мотива афилијације и аутономије

довести до разлике у успешности председника САД по варијаблама које се односе на борбу за једнака права за све и економско управљање, у складу са истраживањима успешности председника које спроводи *C-SPAN*⁵¹⁴

Пре него што потврдимо или одбацимо ову хипотезу, анализираћемо однос личности и улоге председника САД. Очигледно је да постоје велике разлике између њихове приватне и јавне личности (као политичара).

Веза између културе и друштвене структуре, с једне стране, и личности и понашања, с друге стране, остварује се, између осталог, кроз положаје које појединци заузимају у друштву и кроз понашање које се везује за одређени положај⁵¹⁵. Заузимање одређеног положаја, а нарочито неких, изазива само по себи извесне облике понашања⁵¹⁶. Исто тако, свака особа може имати више улога у свом животу: може бити родитељ, супруг, имати неку каријеру (глумчку, забављачку, предузетничку или каријеру политичара). Понекад је немогуће остварити очекивано понашање, због тога што је нека улога у нескладу са другим улогама које особа треба да остварује, због различитих очекивања која су везана за понашање и за сваку посебну улогу. Додатно, може доћи и до сукоба унутар једне улоге⁵¹⁷. Зато често имамо несклад између особина личности носиоца улоге и понашања које се очекује од особе на неком положају или због тога што постоје различита схватања и очекивања о томе како треба да се понаша личност на одређеном положају⁵¹⁸.

Када анализирамо мотиве афилијативности и аутономије на овом узорку морамо да разграничимо приватне и политичке личности председника САД. То значи да упркос особинама личности и структури мотива они морају да играју одређену улогу у јавном животу. Наравно, они некада имају избор и у неким тренуцима може доћи до поклапања мотива, вредности и личности са политиком коју заступају, али понекад то није могуће.

⁵¹⁴ На овај начин се додатно проверава ефекат изражености мотива афилијације и аутономије у складу са истраживањем које је спровео *Ehigie* са тимом сарадника (2006). То експлицитно значи да ће се председници САД са израженијим мотивом афилијације показати као успешнији на ранг листама које мере једнака права за све и економски менаџмент и благостање.

⁵¹⁵ Рот (1988), стр. 144.

⁵¹⁶ Исто, 147.

⁵¹⁷ Исто, 150.

⁵¹⁸ Исто, 151.

Мотиви моћи и постигнућа су код њих преобладајући. Закључили смо да су председници САД, у мањој или већој мери, руковођени овим мотивима. Због специфичности узорка мотиви аутономије и афилијације се анализирају засебно. Њих анализирамо двојачко: прво са становишта личности, а затим са становишта улоге политичара.

Са становишта личности, можемо да закључимо следеће: мотиви аутономије су заступљенији код Рузвелта, Кенедија, Џонсона, Никсона, Регана и Клинтона, док су код Трумана и Ајзенхауера мотиви афилијације израженији.

Са становишта политичке улоге, односно, политика које су заступали и њихове заоставштине у друштвено-политичком и економском домену, може се закључити да је дистрибуција различита. Прво, једначинили више на плану једнакости права за све, а други на плану економског менаџмента и благостања. Доприноси на плану реализације људских права Трумана, Кенедија, Никсона и Клинтона су на домаћем плану велики, док се Рузвелт више бавио економским питањима, али и питањима одбране човечанства, ако то можемо сврстати у домен људских права. У одбрану слободе свакако. Ајзенхауер је имао другачији приступ људским правима, Никсон се делимично бавио њима, док је Реган био незаинтересован за њих. У области економског менаџмента Рузвелт је доста учинио на плану психолошке борбе против велике економске депресије, програмом Њу дил, мада је питање колико је економском напретку касније допринела војна индустрија у ратним годинама. Труман је то покушао да настави, али неуспешно. Ајзенхауер је водио земљу у време које се процењује као време сигурности, док је Кенедијева и Џонсонова администрација трошила много на програме који нису заживели. Никсон је успео у неким реформама, али га је скандал омео да оствари своје идеје до краја, док је Реган, који се прилично задуживао, имао срећу да су економски показатељи у његово време били повољни. За време Клинтона дошло је до поновног економског процвата, али питање је какве је то последице оставило и да ли их осећамо у тренутку велике економске глобалне кризе⁵¹⁹.

⁵¹⁹ Иако смо раније у раду наводили и успехе и неуспехе у спољној политици, у закључној анализи се тиме не бавимо јер превазилази задате циљеве ове дисертације. Ипак, илустрације ради, личност и мотиви председника САД у тешким ситуацијама могу бити пресудни. На пример, за време Кубанске кризе са нуклеарним пројектилама СССР-а, скоро сви саветници су се залагали за

У табелама које следе види се како су историчари у истраживању *C-Span*-а рангирали председнике САД по успешности на изабраним варијаблама

(a) Једнака права за све

Ово је варијабла која представља залагање и напор председника САД да успоставе владавину права која свим људима омогућава да уживају у слободи и предностима демократског друштва. Ранг листа изабраних председника САД изгледа овако:

Табела бр. 3

Рангови председника САД на варијабли једнака права за све

Председник	Ранг на према узорку у овом истраживању (ранг на целокупној листи коју сачињавају свих 42 председника до 2001)
Линдон Џонсон	1 (2)
Хари Труман	2 (3)
Бил Клинтон	3 (4)
<i>Џими Картер</i>	4 (5)
Џон Кенеди	5 (6)
Френклин Рузвелт	6 (7)
Двајт Ајзенхауер	7 (10)
<i>Џералд Форд</i>	8 (12)
<i>Џорџ Буш</i>	9 (14)
Роналд Реган	10 (16)
Ричард Никсон	11 (18)

превентивни нуклеарни напад САД, што би довело до нуклеарног одговора – што данас и званично знамо, а Кенеди је био против, истрајао је у тој одлуци и успео је да направи релативно добар договор (Chafe, 2005, стр. 385).

Већ на први поглед, видимо колико су помешана вредновања успешности председника САД по варијабли „једнака права за све“ ако узимамо у обзир карактеристике мотивације и личности и заоставштине на основу спроведених политика. У раду смо проценили да је код Џонсона доминантан мотив аутономије и на основу тога би требало да се нађе на дну лествице, јер је он имао заиста ужасан карактер и према другим људима се понашао, најблаже речено, непримерено. С друге стране, крајње позитивно смо оценили његово залагање за здравствену и социјалну реформу и уопште цео пројекат „Сјајног друштва“, као и пратећу законску подршку и тиме прејудицирали његово место на табели. Пример Трумана говори да залагање за одређену политику уз доминацију мотива афилијације може сврстати политичара на високу позицију на лествици. Ајзенхауерово место на средини лествице последица је његове процене момента за усвајање закона који се односе на људска права⁵²⁰. У случају Никсона и Регана правилно смо претпоставили да ће и доминација мотива аутономије довести до мање бриге за једнака права људи. Тиме смо укратко илустровали најзначајније резултате.

⁵²⁰ У одељку о Ајзенхауеру видели смо да му историчари и поборници људских права највише замерају што није едуковао народ у том правцу, а могао је.

(б) Економско управљање

Ова варијабла се односи на управљање економијом која омогућава економски напредак и развој и подизање материјалног стандарда становништва, односно благостање.

Табела бр. 4

Рангови председника на варијабли економско управљање

Председник	Ранг на нашем узорку (ранг на целокупној листи коју сачињавају свих 42 председника до 2001)
Бил Клинтон	1 (3)
Френклин Рузвелт	2 (5)
Џон Кенеди	3 (6)
Двајт Ајзенхауер	4 (8)
Хари Труман	5 (10)
Линдон Џонсон	6 (11)
Роналд Реган	7 (17)
Ричард Никсон	8 (22)
<i>Џорџ Буш</i>	<i>9 (23)</i>
<i>Џералд Форд</i>	<i>10 (26)</i>
<i>Џими Картер</i>	<i>11 (35)</i>

Овде је ситуација још нејаснија. Бил Клинтон и Рузвелт, заједно са Кенедијем, представљају људе који су највише допринели економском напретку или опоравку, испред Трумана и Ајзенхауера код којих смо констатовали доминацију мотива афилијације. Али неоспорно је да су бар економски показатељи на Клинтоновој страни, гледано са кратке временске дистанце.

Никсонови резултати су на дну, што се могло и очекивати, као и Реганови, што није изгледало да ће бити тако, имајући у виду његову популарност за време другог мандата.

Генерално гледано, не улазећи у даљу анализу, другу хипотезу нисмо ни потврдили, ни одбацили са сигурношћу. Ипак, у складу са оним како смо је

дефинисали, могло би се констатовати да је хипотеза одбачена. Шта нам показује даља анализа? Ако посматрамо резултате са становишта примарне мотивације личности, резултати варирају, али ако погледамо са стране залагања за одређене политике, можемо закључити да улога политичара у одређеном контексту има превагу над карактеристикама личности, која, додуше, може обојити одређене политичке кораке.

Овим резултатима и анализом одговарамо на постављене циљеве, задатке и хипотезе истраживања, али и отварамо многа питања која се односе на методолошки приступ, комплексност личности, утицај породице и окружења и утицај историјских и друштвено-политичких околности.

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

5. ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

Након одговора на постављени циљ, задатке и хипотезе овог истраживања, постало је јасно да ова тема, отвара већи број питања која можемо сврстати у неколико категорија:

1. Изазови методолошким приступима проучавања мотивације личности.
2. Могућности тумачења резултата у складу са мултидисциплинарним приступом.
3. Сложеност изучавања политичке личности и мотивације.
4. Практична примена резултата ове дисертације и могућности предикције понашања политичких личности на основу мотивације.

(Ad 1)

У претходном делу рада указали смо на методолошка ограничења ове дисертације. На основу искуства и методе које смо користили, као и проучавањем доступне литературе⁵²¹ може се закључити да би се више одговора добило мултидисциплинарним приступом, који би укључивао психологију, антропологију, политикологију, психијатрију, чак и теорију културе, као и мултиметодским приступом, који би обухватио психобиографску методу, анализу личне кореспонденције, говора и интервјуа са члановима узорка уколико је то могуће, као и различите инвентаре процене личности и мотивације. Свесни смо да је највећи проблем у овој анализи чињеница да ти актери делују у складу са спољашњим околностима, често реагујући на њих, тако да су њихове потребе доста промењиве, као и интереси којима се као политичари руководе у датом тренутку.

⁵²¹ Winter (2003).

(Ad 2)

Надовезујући се на претходну дискусију закључујемо да је свако тумачење резултата анализе мотивације личности политичких лидера продукт две врсте интеракција: (а) личног развоја, који обухвата и наслеђе и околности које су деловале на формирање личности и (б) политичког развоја и околности које су деловале на остваривање, у овом случају успешне, политичке каријере:

- 1) У првом случају потребе и мотиви се формирају на један начин и понашање особе се може објаснити развојем неког мотива у детињству. На пример, Кенеди је имао велики притисак родитеља, да успе у животу, да буде бољи од других, да се стално такмичи и да тежи ка моћи и утицају. У његовом случају имамо веома изражено учење по моделу. Код Регана и Клинтонa се тежња ка моћи може објаснити детињством у проблематичним породицама, где су очеви били алкохоличари и насилници. Код других се мотиви моћи и доминације развијају постепено, и нису толико очигледни, рецимо код Трумана. Да закључимо, развој мотива је условљен и личним развојем у датим околностима, уз одређене генетске предиспозиције.
- 2) С друге стране, мотиви се развијају и у друштвено-политичким околностима у датим срединама. Несумњиво смо указали да су мотиви моћи и постигнућа доминантни у односу на мотиве аутономије и афилијације. Предоминантни мотиви воде особу напред и моделују понашање у складу са тренутним околностима, политичком реалношћу и директним људским окружењем. Партијска припадност, тренутна друштвено-политичка ситуација, политички противници и блиско окружење могу обликовати мотиве у два правца: за деловање ка нечему што ће користити људима или у правцу који води ка задовољењу сопствених потреба. Резултат је да мотивација зрелог политичара може да одудара од доминантних мотива личности, у смислу да ће се прилагођавати околностима због личних, партијских, па и националних интереса.

(Ad 3)

Када проучавамо мотиве, можемо се сложити са *Winter*-ом (2005) да су мотиви промењиви и за разлику од црта личности које су стабилније, да могу варирати у зависности од многих фактора, као што су околности, препреке и могућности. Штавише, мотивација може варирати и у зависности од могућности задовољавања других потреба или због конфликта једних мотива са другим. Ова опаска је битна јер поставља још један задатак будућим истраживањима, а то је комбинација истраживања личности и мотивације⁵²². Суштина је да личност усмерава мотивацију тако да се она може манифестовати на различите начине, чак и у нежељеном правцу⁵²³.

У раду је указано на значај улоге коју има политичка личност, што подразумева одређене облике понашања, акције и интеракције са другим људима. Видели смо да постоји разлика између приватне и јавне улоге политичких актера. То може подразумевати и друге факторе који утичу на понашање личности: одређену врсту когниције и когнитивни стил⁵²⁴, затим концепт о себи и друштвени идентитет, што је повезано са самопоштовањем⁵²⁵, и на крају са усвојеним вредносним системом индивидуе.

Додатно, оријентација личности може утицати на експресију мотива. У зависности од тога да ли је особа ауторитарна, конзервативна, ригидна или отворена, утицаће на њене ставове у датом тренутку и околностима (Rot, 1989) и у складу са тим ће се одразити на испољавање мотивације.

⁵²² Овај пример потврђује случај Ричарда Никсона који је тежио за блиским односом са другим људима, али му је недостајала екстровертност као црта личности. Никсон себе описује „као интоверта у професији екстровертних“ (Mazlich, 1973, стр. 55). Зато Winter (2005) закључује да може доћи до фрустрације људи који изражавају мотив афилијације јер се могу да успоставе добар однос са непознатим људима.

⁵²³ Winter (2005), стр. 569.

⁵²⁴ Walker, Schafer, Young (1998) развили су посебан компјутерски програм који мери операционални код којим лидери процењују политички свет и бирају између различитих опција (или их мењају).

⁵²⁵ Марићевић (2001).

(Ad 4)

На крају долазимо до питања практичне примене резултата. Као што смо навели, иако је лична мотивација промењива у политичким околостима, она нам ипак може указати на трендове, односно у ком смеру ће особа деловати у политичком окружењу, али у зависности од: (а) врсте понашања које очекујемо од политичког актера (у зависности од тога колико су снажни мотиви моћи и постигнућа код особе можемо предвиђати успон до одређених политичких функција), (б) врсте мотива које процењујемо (за неке мотиве је могуће дати предикцију да ће се остваривати, док је за друге мотиве то дискутабилно) и (в) друштвено-политичких околности које утичу на понашање и експресију одређених мотива. *Winter* (2003, 2005) наглашава да је ово последње могуће ако се добро одреде друштвено-политички услови у којима особа делује⁵²⁶.

На крају, следећа питања остављамо за будућа истраживања. Да ли је политичка личност другачија од личности других особа, код којих је мотивација стабилнија и предиктабилнија, јер у тренутку уласка у политичку борбу политичари постају највише мотивисани вољом за моћи и постигнућем? Да ли у оквиру политичке личности, нарочито на највишим лидерским позицијама, постоје две личности које се смењују у континуитету: једна која се развија на стандардан начин и која има своја својства до тренутка када се та особа одређује као политичар и када почиње да се руководи искључиво интересима који му омогућавају да дође до власти или да опстане на власти? Да ли су онда базичне карактеристике личности бољи предиктор понашања политичких лидера? Да ли се све време ради о „прилагодљивој“ мотивацији која би могла да се означи као специфично обележје политичких лидера?

⁵²⁶ И то илуструје на следећи начин: особа X (или тип X, или особе које имају висок скор на варијабли X), у одређеним условима Y, испољиће понашање или акцију Z (*Winter*, 2003, стр. 134).

ЛИТЕРАТУРА

6. ЛИТЕРАТУРА

Литература на српском језику:

Arent, H. (1998), *Izvori totalitarizma*, Feministička izdavačka kuća, Beograd.

Војановић, Р. (2004), *Autoritarni pogled na svet*, Društvo psihologa Srbije, Beograd.

Бојановић, Р. (1995-2), *Психологија међуљудских односа*, Филозофски факултет, Институт за психологију, Београд

Бојановић, Р. (1995), „Руковођење“, у: Чизмић С., *Психологија и менаџмент*, Филозофски факултет, Институт за психологију, Београд.

Вебер, М. (1976), *Привреда и друштво I*, Просвета, Београд.

Влајковић Ј. (2005), *Животне кризе, превенција и превазилажење*, ИП „Жарко Албуљ“, Београд.

Звонаревић М. (1978), *Социјална психологија*, Школска књига, Загреб

Ковачевић, Б. (2010), „Тоталитарна држава и право“, *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањој Луци*, год. 32, број 31/32.

Креч Д., Крачфилд Р. (1976), *Елементи психологије*, Научна књига, Београд.

Луелен, Т. (2001), *Увод у политичку антропологију*, Градац, Чачак – Београд.

Марићевић, Ј. (2001), *Самопоштовање и ауторитарност*, Београдска отворена школа, Београд.

Марићевић, Ј. (2006), *Персонални корелати лидерства*, одбрањена магистарска теза, Филозофски факултет у Београду, Одељење за психологију.

Monteskiје, Š. (1989) *O duhu zakona 1-2*, Biblioteka „LibertasЛибертас“, Filip Višnjić, Beograd

Рот, Н. (1988), *Психологија група: првенствено малих група и организација*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

Рот, Н. (1989), *Основи социјалне психологије*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

Смиљанић В. (1991), *Развојна психологија*, Друштво психолога Србије, Београд.

Tadić, Lj. (1987), *Autoritet i osporavanje*, Filip Višnjić, Beograd; Naprijed, Zagreb.

Требјешанин, Ж., Лаловић, З. (2011), *Појединац у групи*, Уџбеник за 3. или 4. разред гимназије, Завод за уџбенике и наставна средства, Подгорица.

Ћурић, Ћ. (2001) *Politika i zlo*, Čigoja štampa, Beograd.

Ћурић, Ћ. (2002) *Sociologija*, Fakultet političkih nauka, Beograd.

Чупић, Ч., Марковић, С.Г, Скопљак, З., Марићевић, Ј., (2004) *Буквар демократије*, 2. издање, Центар за развој Србије, Београд.

Џонсон, П. (2003), *Историја америчког народа*, Књига – Комерц, Београд.

Литература на енглеском језику:

Ambrose, S. (1983), *Eisenhower: Soldier and President (The Renowned One-Volume Life)*, Simon & Schuster; Edition Unstated edition (October 15, 1991), US.

Ambrose, S. (1987), *Nixon The Education of a Politician, 1913–1962*, New York: Simon & Schuster.

Ann Whitman Diary (1955), May 25, EL, National Archives and Records, US National Archives series, (Ann Whitman Diaries, 1953–1961)

Arnold, J., Cooper, C. L., Robertson, I. T. (1995), *Work Psychology: Understanding Human Behavior in the Workplace*, Pitman Publishing, London.

Barber, J. D. (1992), *The Presidential Character: Predicting Performance in the White House*, 4th edition, Englewood Cliffs, NJ, Prentice Hall.

Bartol, K.M., Martin, D.C. (1994), *Management*, McGraw Hill Inc, New York, 2nd edition.

Bass, M. B. (1990), *Bass & Stogdill's Handbook of Leadership: Theory, Research and Managerial Applications*, 3rd Edition, The Free Press, NY.

Behling, O., Fillen, J.M. (1996), A syncretical model of charismatic/transformational leadership, *Group and Organizational Management*, 21, стр. 163 – 191.

Benson M.T. (1997), *Harry S. Truman and the Founding of Israel*, Greenwood Publishing Group, 1997.

Beschloss M. (2008), *Presidential Courage: Brave Leaders and How they Changed America 1789–1989*, Simon & Schuster.

Binning, W. C, Larry E. E. and Paul A.S. (1999), *Encyclopedia of American Parties, Campaigns, and Elections*. Westport, CT: Greenwood, Retrieved July 29, 2007.

Black, C. (2003), *Franklin Delano Roosevelt: Champion of Freedom*, Persus Book Group.

Black, C. (2007), *Richard M. Nixon: A Life in Full*, Publicaffairs, New York, 1st Edition.

Blair J. and C. (1976), *The Search for JFK*, Putnam Pub Group, New York.

Bremer, H. F. (ed.) (1975) *Richard M. Nixon 1913– : Chronology-Documents-Biblio-graphical Aides*. New York: Oceana Publishers.

Burns, J. M. (1956), *Roosevelt* (vol. 1). Easton Press Norwalk.

Cannon, J. M., (1996), Essay on Gerald R. Ford for *Character above all*, Simon & Schuster, NY.

Cannon, L. (2001), *Ronald Reagan: the presidential portfolio: a history illustrated from the collection of the Ronald Reagan Library and Museum*, Vol. 1, Public Affairs.

Cannon, L. (2003), *Governor Reagan: His Rise to Power*, Public Affairs.

Carter, R. (1984), *The First Lady from Plains*, Houghton Mifflin, New York.

Chafe W. H. (2005), *Private Lives/Public Consequences: Personality and Politics in Modern America*, Cambridge: Harvard University Press.

Clinton, B. (2005), *My Life – Presidential Years*, Vintage books, NY.

Clinton, B. (2004), *My Life: Early Years*, Random House, NY.

Dallek, R. (2003) *An Unfinished Life: John. F. Kennedy, 1917 – 1963*, Little, Brown and Company; 1st edition.

Dallek, R. (2004) *Lyndon B. Johnson: A Portrait of a President*, Oxford University Press.

Dallek R. (2007), *Nixon and Kissinger: Partners in Power*, Harper Collins Publishers Inc, New York.

Daniels, J. (1950), *The Man of Independence*, Lippincott, Philadelphia.

Davis, K. S. (1945), *Soldier of Democracy: A Biography of Dwight Eisenhower*, Doubleday, Doran & company, Inc.

D'Este, C. (2003), *Eisenhower: A Soldier's Life*, Macmillan, , Retrieved November 26, 2011.

Dillon Anderson papers (1950–1969), Repository: Hoover Institution Archives, Stanford, California (box:70522).

Dipboye, R. L, Smith, C. S., Howell, W. C. (1997), *Understanding Industrial and Organizational Psychology*, Harcourt Brace College Publishers, Forth Worth.

Drew, E. (2007), *Richard M. Nixon: The American Presidents Series: The 37th President, 1969-1974*, American Presidents Times Books, 1st edition.

Eddy, W. A. (1954), *FDR Meets Ibn Saud*, American Friends of the Middle East, Kohinur Series, New York.

Edwards, A. (1987), *Early Reagan: The Rise to Power*, Morrow, 1st edition.

Ehigie, B. O., Fayemi, K. (1995), "Personality factors in grievance handling behavior of shop stewards", *Ife Psychologia*, Vol. 3, No. 1.

Ehigie, B. O., Kolade, I.A., Afolabi O. A., (2006) "Personality Factors influencing politicians' attitudes toward wellbeing of citizens" *Internationa Journal of Public Sector Management*, Volume 19, Number 5.

Ellis, J. J. (2000), "Making Vietnam History". *Reviews in American History* 28 (4).

Evans, R., Novak R. D. (1967), *Lyndon B. Johnson: The Exercise of Power: a Political Biography*, Allen and Unwin.

Ferrell R. H. (ed.) (1981), *The Eisenhower Diaries*, New York.

Ferrell, R. H. (1990), "Eisenhower Was a Democrat", *Kansas History*, Autumn 1990.

Ferrell, R. H. (ed.) (1980), *Autobiography of Harry S. Truman*: University Press of Colorado.

Ferrell, R. H. (1994), *Harry S. Truman: A Life*, University of Missouri Press, Missouri.

Friedrich, O. (1997), *City of nets: a portrait of Hollywood in the 1940s*, University of California Press (reprint).

Gardner, M. R. (2003), *Harry Truman and Civil Rights: Moral Courage and Political Risks*, Illinois: SIU Press.

Goodwin D. K. (1991) *Lyndon Johnson and the American Dream*, St. Martin's Griffin, New York.

- Greenberg, D. (2004) *Nixon's Shadow: The History of the Image*, W. W. Norton & Company, New York, London.
- Greenstein, F.I. (1965), "Personality and Political Socialization: The Theories of Authoritarian and Democratic Character", *Annals of American Academy of Political and Social Sciences*, Vol. 361, Political Socialization: Its Role in Political Process.
- Greenstein F. I., (2004), *The Presidential Difference*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2nd edition.
- Hamby, A. L. (1995), *Man of the People: A Life of Harry S. Truman*, Oxford University Press.
- Hamilton, N. (2003), *Bill Clinton, An American Journey, Great Expectations*, Random House, New York.
- Hargrove, E. C. (1988), *Jimmy Carter as President: Leadership and the Politics of Public Good*, Louisiana State University Press, New York.
- Hayward, S. F. (2010), *The Age of Reagan: The Conservative Counterrevolution: 1980–1989*, Three Rivers Press; Reprint edition (November 2, 2010).
- House, R.J. 1977. "A 1976 Theory of Charismatic Leadership." In J.G. Hunt and L.L. Larson (eds.), *Leadership: The Cutting Edge*. Carbondale, IL: Southern Illinois University Press.
- Irish, K. (2010), "Dwight Eisenhower and Douglas MacArthur in the Philippines: There Must Be a Day of Reckoning", *Journal of Military History*, April 2010, Vol. 74, Issue 2.
- Irving, B. (1996), *Guns or Butter: The Presidency of Lyndon Johnson*, Oxford University Press, USA.

- Jones, C. O. (2005), *The Presidency in a Separated System*, The Brookings Institution.
- Kengor, P. (2005), *God and Ronald Reagan: A Spiritual Life*, Harper Collins.
- Kunhardt, P. Jr. (1999), *Gerald R. Ford "Healing the Nation"*. New York: Riverhead Books.
- Kurtz, V. D (2001), *Political Anthropology*, Westview Press, Colorado.
- Lasswell, H.D. (1951) "Democratic Character." in Lasswell. H.D., *The Political Writings of Harold D. Lasswell*, Glencoe, Ill, The Free Press.
- Levy, P. E. (2003), *Industrial/Organizational Psychology: Understanding the Workplace*, Houghton Mifflin Company, New York, NY.
- Lewis R.A. (1998) *Human Development in Adulthood*, Springer, NY.
- Lifton, R. J. (1999) *The Protean Self: Human Resilience in an Age of Fragmentation*, University Of Chicago Press.
- Livingston, D. C., Kenneth W.A. (1997), "The Passage of the North American Free Trade Agreement in the U.S. House of Representatives: Presidential Leadership or Presidential Luck?", *Presidential Studies Quarterly*, Vol. 27.
- Manuel, G. & Associates (2005), *John F. Kennedy*, Edition Great Biographies, Edimat Books, London.
- Maraniss, D. (1996), *First In His Class: A Biography Of Bill Clinton*, Touchstone.
- Martel, P. (2008), *Memoirs of a Hayseed Physicist*, Strategic Book Publishing.

Mazlich B. (1973), *In Search for Nixon, A Psychohistorical Inquiry*, Penguin Books, New York.

McClelland, D. (1983), *Hollywood on Ronald Reagan: Friends and enemies discuss our president, the actor*, Faber and Faber, 1st edition.

McClelland, D. C. (1987), *Human Motivation*, Cambridge, New York, NY.

McClelland, D. C., Atkinson, J. W., Clerk, R. A., Lowell, E. L. (1955), *The Achievement Motive*, Appleton, New York, NY.

McCullough, D. (1992), *Truman*, Touchstone books, New York.

McCullough, D. (1992-II), *Truman*. New York: Simon & Schuster.

McPherson, J. M. (2004), *The American Presidents*, DK Publishing Inc, New York.

Mullins, L. J. (1996), *Management and Organizational Behaviour*, Pitman Publishing, London.

Murphy, R. L. (1988), *Perverts by Official Order: The Campaign Against Homosexuals by the United States Navy*, Harrington Park Press.

Murray, H. (2008), *Explorations in Personality: A Clinical and Experimental Study of Fifty Men of College Age*, Oxford University Press, New York, NY, 70th Anniversary Edition.

Nelson, M. (ed.) (1998), *The Presidency A-Z*, CQ's encyclopedia of American government, Washington, D.C., 2nd edition.

- Nixon, R. M. (1990), *RN: the memoirs of Richard Nixon*, A Touchstone Book, New York.
- O'Brien, M. (2005), *Jonh F. Kennedy – A Biography*, Thomas Dunne Books, St. Martin's Press, New York.
- Oshinsky, David M. (2004), "Harry Truman", in: Brinkley, A. Dyer, D., *The American Presidency*. Boston: Houghton Mifflin.
- Page, R. (1984), Truman's School Years, Independence Examiner, Truman Centennial Edition, May.
- Parment. H (1983), *Jack: The Struggles of John F. Kennedy*, Doubleday Publishing.
- Paul, P. (2010), *Soldiers of Saratoga County: From Concord to Kabul*, The History Press.
- Pemberton, W. E. (1998), *Exit with Honor, The Life and Presidency of Ronald Reagan*, ME Sharpe, Inc, New York.
- Perret, G. (1999), *Eisenhower*, Random House, New York.
- Prindle, D. F. (1988), *The Politics of Glamour: Ideology and Democracy in the Screen Actors Guild*, University of Wisconsin Press, 1st edition.
- Reagan, N., Novak, W. (1989), *My Turn: The Memoirs of Nancy Reagan*, Random House Trade.
- Reagan, R. (2011), *An American Life*, Threshold Editions, Reprint edition.

Reagan, R. (1978), "Editorial: Two Ill-advised California Trends". *Los Angeles Herald-Examiner*, november 1st.

Reagan, R. with Hubler, R. (1965), *Where's the Rest of Me? The Ronald Reagan Story*, Duell Sloan & Pearce, 1st edition – 3rd printing edition.

Reagan, Ronald. (1984), *Abortion and the conscience of the nation*, Nashville: T. Nelson.

Reeves, R. (2007), *President Nixon. Alone in the White House*. New York, Simon& Schuster.

Reeves, R. (1994), *President Kennedy: Profile of Power*, Simon and Schuster, US.

Robbins, P.S.(1997), *Manging today!*, Prentice Hall Inc, Upper Sadle River, New Jersey.

Robbins, S. P., Coulter, M. (1999), *Management*, 6th edition, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.

Safire, William (1975), *Before the Fall: an Insider's View of the Pre-Watergate White House*, New York.

Savage S. J. (1997), *Truman and the Democratic Party*, The University Press of Kentucky.

Savage, Sean J. (1991), *Roosevelt: The Party Leader, 1932–1945*, Lexington: The University Press of Kentucky.

Scheer, R. (1976), "The Playboy Interview: Jimmy Carter", *Playboy*, November, Vol. 23, Issue 11.

Schlesinger, A, Jr. (2002), *A Thousand Days: John F. Kennedy in the White House*, Mariner Books.

Schultz, D., Beverly J. A. (2003), *Encyclopedia of public administration and public policy*, Facts on File.

Smith, J.E. (2007), *FDR*, Random House Inc, New York.

Sniderman, P.M. (1975) *Personality and Democratic Politics*, University of California Press.

Steers, R. M., Daniel Braunstein (1976), "A Behaviorally-Based Measure of Manifest Needs in Work Settings," *Journal of Vocational Behavior*, 9.

Stokesbury, J. L. (1990), *A Short History of the Korean War*, New York: Harper Perennial.

The World Almanac and Book of Facts 2006, World Almanac Education Group Inc. New York.

Truman Letters 1935, 1937, 1939, Harry S. Truman, Presidential Library and Museum.

Truman, H. S., Ferrell R. H. (1980), *The Autobiography of Harry S. Truman*, Colorado Associated University Press.

Vamik D. V, Itzkowitz N., Dod W. A. (1997), *Richard Nixon A Psychobiography*, Columbia University Press, New York.

Walker, S. G., Schafer M., Young M. D. (1998), Systematic procedures for operational code analyses: Measuring and modeling Jimmy Carter's operational code, *International Quarterly*, 42.

Wallechinsky D., Wallace I. (1975), *The People's Almanac*, Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York.

Weatherford, J. M. (1981), *Tribes on the Hill*, Rawson Wade, New York.

Weinrich, H., Koontz, H. (1993), *Management: A Global Perspective*, 10th edition, McGraw Hill, Inc, New York.

Welch, L. D. (1985), *Origins of Containment: A Psychological Explanation*, Princeton University Press.

Winkler, A. M. (2006), *Franklin D. Roosevelt and the Making of Modern America*, Longman Publishing.

Winter D. G. (2003), Personality and Political Behavior, in: Sears D. O, Huddy L., Jervis R. (2003), *Oxford Handbook of Political Psychology*, Oxford University Press, NY.

Winter D. G. (2005), "Things I've Learned about Personality from Studying Political Leaders at Distance", *Journal of Personality* 73:3, June 2005, Blackwell Publishing.

Winter D. G. (2005-II), *Measuring the Motives of Political Leaders at a Distance*, in: Post J. M. (ed.) (2005), *The Psychological Assessment of Political Leaders: with Profiles of Saddam Husein and Bill Clinton*, The University of Michigan Press, US.

Yuill K. (2009), "Another Take on the Nixon Presidency: The First Therapeutic President?", *Journal of Policy History*, Vol. 21, No. 2.

Yukl, G. A. (1989), *Leadership in organizations*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Филмови, серије и документарни филмови

Air Force One: Planes and the Presidents: Flight II (2002) (DVD), Mpi Home Video, Hosted and Narrated by Charlton Heston.

American Experience: FDR (1994) DVD, PBS Studio, US (Director: David Grubin).

American Experience: George H.W. Bush (2008) DVD, US, PBS Studio.

American Experience: Jimmy Carter (2006) DVD, US, PBS Studio (Director: Adriana Bosch).

American Experience: LBJ (1991) (1994) DVD, PBS Studio, US (Director: David Grubin).

American Experience: Nixon (2008) DVD, US, PBS Studio.

American Experience: The Kennedys (2004) DVD, US, PBS Studio.

American Experience: Truman (1997) DVD, US, PBS Studio (Director: David Grubin).

Biography – Dwight D. Eisenhower (A&E DVD Archives) (2005), A&E Home Video, US (Director: Bill Harris).

Frost/Nixon (2008) (DVD) Universal Studios, USA (Director: Ron Howard).

The Big Picture – The Dwight D. Eisenhower Story (2008) DVD, National Archives and Records Administration, US.

The Kennedys (2011) (DVD) Universal Pictures, UK.

The Presidents (2005) (Documentary) A&E Television (Writer/Producer: Rhys Thomas).

Интернет линкови

1966 Year in Review: Vietnam: 1966, *upi.com*,
http://www.upi.com/Audio/Year_in_Review/Events-of-1966/Vietnam%3A-1966/12301447861822-2/ (приступљено, 26. априла 2012.).

Academy of Achievement, Jimmy Carter Biography,
<http://www.achievement.org/autodoc/page/car0bio-1> (приступљено, 26. априла 2012.).

American President: An Online Reference Resource, Dwight David Eisenhower (1890–1969), “Life Before the Presidency”, *Miller Center of Public Affairs*, University of Virginia, <http://millercenter.org/president/eisenhower> (приступљено, 26. априла 2012.).

Cannon, L. (2004), Actor, Governor, President, Icon, *The Washington Post*: June 6,
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A18329-2004Jun5.html> (приступљено, 26. априла 2012.).

Carter M. (1977) The Nation: Magnus Carter: Jimmy's Roots, *The Time Magazine*, 22. августа, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,915294,00.html> (приступљено, 26. априла 2012.).

Cloud, J. (1996), “Stranger Among Friends – book reviews”. *Washington Monthly*. FindArticles.com. http://findarticles.com/p/articles/mi_m1316/is_n11_v28/ai_18855826/ (приступљено 26. априла 2012.).

C-SPAN (February 16, 2009). “C-SPAN Survey of Presidential Leaders”. <http://www.c-span.org/PresidentialSurvey/presidential-leadership-survey.aspx> (приступљено 20. априла 2012.).

Dwight D. Eisenhower, exit speech (17. јануар 1961),
<http://www.youtube.com/watch?v=8y06NSBBRtY> (приступљено 23. априла 2012.).

David Frost Interviews Richard Nixon (1977), David Paradine Productions (Director: Jørn Winther), <http://www.youtube.com/watch?v=Q0K3buuYMLQ&feature=related> (приступљено 26. априла 2012).

“End of a Love Story” (2004), BBC, 5. Јун,
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/265714.stm> (приступљено 26. априла 2012).

“Gerald R. Ford”. *The New York Times*, 28. децембар 2006.
<http://www.nytimes.com/2006/12/28/opinion/28thur1.html> (приступљено 20. априла 2012).

Goode, E., (2001) Arnold Hutschnecker, Therapist to Nixon dies at 102, *New York Times*, 3. јануар, <http://www.nytimes.com/2001/01/03/us/arnold-hutschnecker-102-therapist-to-nixon.html> (приступљено 26. априла 2012).

Giangreco, D. M., *U.S. Army Command and General Staff College, Transcript of “The Soldier from Independence: Harry S. Truman and the Great War”*, 7. април 2002,
<http://www.worldwar1.com/dbc/truman.htm> (приступљено 20. априла 2012).

Giangreco, D.M.; Griffin, R.E. (1988) *“The Airlift Begins: Airbridge to Berlin — The Berlin Crisis of 1948, its Origins and Aftermath”*, Truman Library,
http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/BERLIN_A/PAGE_11.HTM, (приступљено 18. маја 2012).

Gilwee, William J. (2000), “Capt. Harry Truman, Artilleryman and Future President”. *Doughboy Center: The Story of the American Expeditionary Forces*.
Worldwar1.com Magazine, <http://web.archive.org/web/20080614200949/>
<http://www.worldwar1.com/dbc/truman.htm> (приступљено 20. априла 2012).

Graff, H.F. (2002) *The Presidents: A Reference History*, 3rd edition, Charles Scribner's Sons & Thomson Gale, New York, Political Appendix B Table of Biographical and Historical Data <http://www.presidentprofiles.com/General-Information/index.html#ixzz1sOx3tMz6>

Hatfield. M.O. with the Senate Historical Office (1997), *Vice Presidents of the United States, 1789–1993* (Washington: U.S. Government Printing Office, 1997), http://www.senate.gov/artandhistory/history/common/generic/VP_George_Bush.htm (приступљено 26. априла 2012).

History of the 11th Armored Cavalry Regiment. 11th Armored Cavalry Regiment, <http://web.archive.org/web/20070701172746/http://www.irwin.army.mil/Units/11TH+Armored+Cavalry+Regiment/11thACR/> (приступљено, 26. априла 2012).

Internet Movie Database, “Ronald Reagan”, <http://www.imdb.com/name/nm0001654/> (приступљено 26 . априла 2012).

Jones J. M. (2012), *Americans Judge Reagan, Clinton Best of Recent Presidents, Public split on whether Obama will be judged positively or negatively, Gallup Politics*, <http://www.gallup.com/poll/152771/Americans-Judge-Reagan-Clinton-Best-Recent-Presidents.aspx> (приступљено 17. фебруара 2012).

“Kosovo assault was not genocide” (2011) *BBC News Online*, 7. септембар, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1530781.stm> (приступљено 26. априла 2012).

Miller Center, Gerald R. Ford Biography, <http://millercenter.org/president/ford/essays/biography/9> (приступљено 20. априла 2012).

Milnes, A, (2009) When Jimmy Carter faced radioactivity head-on, *The Ottawa Citizen*, 28. јануар, http://ottawariverkeeper.ca/news/when_jimmy_carter_faced_radioactivity_head_on/ (приступљено 26. априла 2012).

Moldea, D. E. (1986), *Dark Victory: Ronald Reagan, MCA and the MOB*, Viking Press, <http://www.moldea.com/MCA.html> (приступљено 26. априла 2012).

Mooney B. C. (2003), *Democrats Shift on Death Penalty*, The Boston Globe, Globe Staff, 7. децембар, http://www.boston.com/news/nation/articles/2003/12/07/democrats_shift_on_death_penalty/?page=full (приступљено 26. априла 2012).

National Archives, <http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution.html>, (Приступљено 02. маја 2012.).

Office of the Clerk of the U.S. House of Representatives <http://clerk.house.gov> или <http://www.presidency.ucsb.edu/data/vetoes.php> (приступљено 26. априла 2012).

Павловић, Д. (2001), Партијски систем у Србији након 5. октобра, <http://www.kontekst.org.yu/akteri/stranke/index.htm>, (приступљено, 20. августа 2008)

“People & Events: Jimmy Carter's Post-Presidency”, *American Experience: Jimmy Carter, 1999–2001*, PBS.

Online/WGBH, <http://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/general-article/carter-post-presidency/> (приступљено 26. априла 2012).

Prologue (Spring 2007), “School House to White House: The Education of the Presidents”. National Archives. Spring 2007. Vol. 39, No. 1, <http://www.archives.gov/publications/prologue/2007/spring/schoolhouse.html> (приступљено 26. априла 2012).

„Распакивање“ (2009/2010), РТС, Београд (аутор: Антонела Риха) <http://www.rts.rs/page/tv/sr/series/20/RTS+1/2571/Raspakivanje.html> (приступљено 26. априла 2012).

“Revenues, Outlays, Deficits, Surpluses, and Debt Held by the Public, 1968 to 2007, in *Billions of Dollars*, (2008) Congressional Budget Office, http://www.cbo.gov/sites/default/files/cbofiles/ftpdocs/100xx/doc10014/march2009_historicaltables.pdf (приступљено 20. априла 2012).

Richard Nixon Checkers Speech, <http://www.youtube.com/watch?v=lsYj15oMs6M> (приступљено 26. априла 2012).

“Ronald Reagan (1911–2004): Small town to tinseltown” (2004), *CNN*,
<http://edition.cnn.com/SPECIALS/2004/reagan/stories/bio.part.one/index.html>
(приступљено 26. априла 2012).

Ronald Reagan Speaks Out Against Socialized Medicine, 1961,
<http://www.youtube.com/watch?v=fRdLpem-AAAs> (приступљено 26. априла 2012).

„SAG Presidents: Ronald Reagan“. Screen Actors Guild, <http://www.sag.org/ronald-reagan> (приступљено 26. априла 2012).

Stillwell, C. (2006), “Jimmy Carter's Legacy of Failure”, Sfgate.com, 12. децембар,
<http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?f=/g/a/2006/12/13/cstillwell.DTL>
(приступљено 26. априла 2012).

The American Presidency Project, <http://www.presidency.ucsb.edu> (приступљено 26. априла 2012).

The Grand Lodge of Free and Accepted Masons of Pennsylvania,
<http://www.pagrandlodge.org/mlam/presidents/froosevelt.html> (приступљено 18. априла 2012).

“The Reagan Presidency”. *Ronald Reagan Presidential Foundation*,
<http://www.reagan.utexas.edu/archives/reference/pressketch.html> (приступљено 26. априла 2012).

US Department of State: Office of Historian, <http://history.state.gov/milestones/1953-1960/EisenhowerDoctrine> (приступљено 26. априла 2012).

Westen J. H., (2005) Jimmy Carter Using Abortion to Split Support for Republicans?, Lifesitenews.com, 7. новембар, <http://www.lifesitenews.com/news/archive/ldn/1951/oct/5110707> (приступљено 26. априла 2012).

Yoon R. (2008), “Bill Clinton 2007 speech haul tops \$10 million”, *CNN*, 30. јули 2008, <http://politicalticker.blogs.cnn.com/2008/07/30/bill-clinton-2007-speech-haul-tops-10-million/> (приступљено 26. априла 2012).

ПРИЛОЗИ

Прилог 1

Члан 2 Устава САД са Амандманима

Члан 2 Устава САД са Амандманима⁵²⁷

Одељак 1

Извршна власт биће поверена председнику Сједињених Америчких Држава. Он ће заузимати свој положај у року од четири године и заједно са потпредседником бирањим на исти рок бираће се овако.

Свака држава ће наименовати, на начин који њена легислатура одлучи, извешан број изборника [електора], једнак укупном броју сенатора и представника на које дотична држава има право у Конгресу; али ниједан сенатор нити представник, нити лице које врши неку службу, почасну или плаћену, у Сједињеним Државама, не може бити одређено за изборника.

Електори ће се састати у својим државама и гласати тајним гласањем за два лица, од којих бар једно није становник исте државе чији су они становници. И сачиниће једну листу свих лица за која су гласали и броја гласова за свако лице; ту ће листу потписати и оверити и запечаћену послати у седиште владе Сједињених Држава, упућену председнику Сената. Председник Сената ће, у присуству Сената и Представничког дома, отпечатити и отворити све листе, и гласови ће се тада пребројати. Лице које има највећи број гласова биће председник ако тај број гласова представља већину од укупног броја наименованих изборника; а ако више лица има такву већину, и има једнак број гласова, тада ће Представнички дом сместа изабрати тајним гласањем једно од њих за председника; а ако ниједно лице нема већину, онда ће између петорице са врха листе, који имају највише гласова, поменути дом на сличан начин изабрати председника. Али приликом бирања председника гласови ће се узимати по државама, и то тако да представништво сваке државе има само по један глас; кворум за ту сврху састојаће се од чланова две трећине држава, а већина свих држава биће неопходна за избор. У сваком случају, лице које после избора председника има највећи број гласова електора, биће потпредседник. Али ако остану два или више лица која имају подједнак број гласова, Сенат ће између њих бирати тајним гласањем потпредседника. [измењено 20. амандманом]

⁵²⁷ Устав САД преузет са National Archives (<http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution.html>)

Конгрес може да одреди време бирања електора и дан када ће они дати свој глас; тај ће дан бити исти на целој територији Сједињених Држава.

Нико ко није по рођењу грађанин Сједињених Држава или ко није грађанин Сједињених Држава у време усвајања овога Устава не може бити биран за положај председника; нико не може бити биран за ову дужност ако није навршио тридесет пет година и ако четрнаест година није житељ Сједињених Држава.

У случају смењивања председника са положаја, или у случају његове смрти, оставке, или неспособности да извршава овлашћења и дужности поменутога положаја, тај положај биће поверен потпредседнику, а Конгрес може законом предвидети, у случају смењивања, смрти, оставке или неспособности и председника и потпредседника. који ће функционер тада вршити дужност председника, па ће то лице онда обављати дужност председника све док поменута неспособност не нестане или док се не изабере нови председник.[измењено 25. амандманом]

Председник ће, у одређеним роковима, примати накнаду за свој рад, а она се не може ни повећавати ни смањивати у току периода за који је изабран; и председник не може у току тог периода примати никакве друге награде од Сједињених Држава или од било које државе Савеза.

Пре него што почне да врши своју дужност, председник ће положити следећу заклетву или дати свечану изјаву: »Свечано се заклињем (или изјављујем) да ћу верно вршити службу председника Сједињених Држава и да ћу, што најбоље могу, чувати, штитити и бранити Устав Сједињених Држава.«

Одељак 2

Председник ће бити врховни заповедник сувоземне војске и морнарице Сједињених Држава и милиције појединих држава када се ова позове у активну службу Сједињених Држава; он може захтевати мишљење, изражено у писаном облику, од старешине сваке гране извршне власти о сваком предмету који се тиче њихових надлежности; и имаће право да доноси одлуке о одлагању извршења казне и о помиловању за преступе извршене против Сједињених Држава, осим у случајевима покретања поступка за дисквалификацију државних функционера.

Он ће имати право, уз савет и сагласност Сената, да склапа међународне уговоре, под условом да се о томе сложе две трећине присутних сенатора; он одређује и, уз савет и сагласност Сената, поставља амбасадоре, остале дипломатске представнике и конзуле, судије Врховног суда и све друге службенике Сједињених Држава чије наименовање на дужност није овим Уставом друкчије предвиђено, и за које ће се то прописати законом; али Конгрес може законом поверити право постављања нижих службеника, кад то сматра потребним, самом председнику, редовним судовима или старешинама појединих грана државне управе.

Председник ће имати право да попуњава сва она места која се упразне у време када Сенат не заседава, поверавајући дужности које ће истицати крајем следећег заседања Сената.

Одељак 3

Председник ће с времена на време обавештавати Конгрес о стању Савеза и препоручиваће Конгресу да разматра мере које он сматра потребним и корисним; он може, у изузетним приликама, сазвати оба дома или један или други од њих, а у случају неслагања између домова у погледу времена одгађања заседања, председник може одложити заседање на време које он сматра погодним; он ће примати амбасадоре и друге дипломатске представнике; стараће се о томе да се закони исправно извршавају и постављаће све службенике Сједињених Држава.

Одељак 4

Председник, потпредседник и сви грађански службеници Сједињених Држава биће смењени с дужности у случају да је против њих покренут поступак за дисквалификацију и да су проглашени кривим због издаје, подмићивања или других тешких злочина и преступа.

Амандман XX (1933)

Одељак 1

Мандат председника и потпредседника истиче у подне двадесетог дана месеца јануара, а мандат сенатора и чланова Представничког дома у подне трећег дана месеца јануара, и то у годинама у којима би им ти мандати истекли да овај члан није био ратификован; од тада ће започети мандати њихових наследника.

Одељак 2

Конгрес ће се састајати најмање једанпут годишње, и то заседање ће почињати у подне трећег дана месеца јануара, осим ако Конгрес законом не одреди неки други дан.

Одељак 3

Ако до времена одређеног за почетак председничког мандата изабрани председник умре, изабрани потпредседник постаће председник. Ако председник не буде изабран до времена одређеног за почетак његовог мандата, или ако изабрани председник не испуњава услове, потпредседник ће вршити дужност председника све док председник не испуни те услове; ако ни изабрани председник ни изабрани потпредседник не испуњавају услове, Конгрес може законом прописати и одредити ко ће тада вршити дужност председника, или начин на који ће бити изабран онај ко ће вршити дужност председника, и то лице ће вршици председничку дужност све док председник или потпредседник не испуне услове.

Одељак 4

Конгрес може законом прописати поступак у случају смрти неког од оних лица између којих Представнички дом може да изабере председника кад право избора буде пренето на Представнички дом, као и у случају смрти лица између којих Сенат може да изабере потпредседника када се Сенату повери право избора.

Одељак 5

Ставови 1 и 2 ступиће на снагу петнаестог дана месеца октобра после ратификовања овога члана.

Амандман XXII (1951)

Одељак 1

Нико не може бити изабран на положај председника више од два пута и ниједно лице које је било на положају председника или вршило дужност председника више од две године од мандата за који је неко друго лице било изабрано за председника не може бити изабрано за председника више него једанпут. Али овај члан неће се применити на лице које се налази на положају председника у време када Конгрес предложи овај члан, и неће ометати било које лице које се буде налазило на положају председника или које врши дужност председника у току рока у коме овај члан ступа на снагу, да и даље буде на председничком положају или да врши дужност председника све до краја таквог мандатног рока.

Одељак 2

Овај члан неће ступити на снагу ако га као амандман на Устав не ратификују легислатуре три четвртине држава у року од седам година од дана када га Конгрес поднесе државама.

Амандман XXV (1967)

Одељак 1

У случају председничког уклањања са положаја, његове смрти или оставке, потпредседник ће постати председник.

Одељак 2

Кад год се упразни положај потпредседника, председник ће именовати потпредседника који ће ступити на овај положај чим се његово наименовање потврди већином гласова у оба дома Конгреса.

Одељак 3

Кад год председник упутити председнику Сената *pro tempore* и председнику Представничког дома писмену изјаву да није у стању да врши власт и дужности свог положаја, и док им не упутити писмену изјаву са супротним садржајем, ову власт и дужности вршиће потпредседник у својству вршиоца дужности председника.

Одељак 4

Кад год потпредседник и већина главних функционера извршних секретаријата, или других тела која Конгрес може законом да предвиди, упуте председнику Сената *pro tempore* и председнику Представничког дома писмену изјаву да председник није у стању да врши власт и дужности свог положаја, потпредседник ће одмах преузети овлашћења и дужности овог положаја у својству вршиоца дужности председника.

После тога, кад председник упутити председнику Сената *pro tempore* и председнику Представничког дома писмену изјаву да не постоји неспособност, он ће поново преузети власт и дужности свог положаја, сем уколико потпредседник и већина главних функционера извршних секретаријата, или других тела која Конгрес може законом да предвиди, не упуте у року од четири дана председнику Сената *pro tempore* и председнику Представничког дома писмену изјаву да председник није у стању да врши власт и дужности свог положаја. На основу тога, Конгрес ће донети одлуку по овом питању, и у том циљу ће се састати у року од 48 часова, уколико није у току заседања. Ако Конгрес, у року од 21 дана по пријему последње писмене изјаве, или ако Конгрес не заседа унутар 21 дана пошто се затражи сазив Конгреса, одлучи са две трећине гласова оба дома да председник није у стању да врши власт и дужности свог положаја, потпредседник ће наставити да врши исте у својству

вршиоца дужности председника; у супротном, председник ће наставити да врши власт и дужности свог положаја.

Прилог 2

Рангови Председника САД на изабраним варијаблама истраживања на целокупном узорку

**Рангови Председника САД на изабраним варијаблама
истраживања на целокупном узорку⁵²⁸**

**Варијабла:
Једнака права за све (Pursued Equal Justice for All)**

Председник	Тотал скор на варијабли: економски менаџмент...	Место на варијабли: економски менаџмент...	Тотал ранг ⁵²⁹
<u>Abraham Lincoln</u>	94.3	1	1
<u>Lyndon B. Johnson</u>	91.5	2	11
<u>Harry S. Truman</u>	79.2	3	5
<u>Bill Clinton</u>	73.0	4	15
<u>Jimmy Carter</u>	70.3	5	25
<u>John F. Kennedy</u>	70.3	6	6
<u>Franklin D. Roosevelt</u>	66.9	7	3
<u>Theodore Roosevelt</u>	65.3	8	4
<u>Ulysses S. Grant</u>	62.1	9	23
<u>Dwight D. Eisenhower</u>	59.5	10	8
<u>John Quincy Adams</u>	58.5	11	19
<u>Gerald R. Ford</u>	51.2	12	22
<u>George Washington</u>	51.2	13	2
<u>George H. W. Bush</u>	48.7	14	18
<u>John Adams</u>	48.3	15	17
<u>Ronald Reagan</u>	45.4	16	10
<u>Thomas Jefferson</u>	45.4	17	7
<u>Richard M. Nixon</u>	43.9	18	27
<u>William Howard Taft</u>	43.8	19	24

⁵²⁸ www.c-span.org

⁵²⁹ Тотал ранг представља ранг председника на основу просечног скорa на 10 истраживаних варијабли

<u>James Madison</u>	42.9	20	20
<u>William McKinley</u>	42.7	21	16
<u>James A. Garfield</u>	42.2	22	28
<u>Benjamin Harrison</u>	42.1	23	30
<u>George W. Bush</u>	39.8	24	36
<u>Grover Cleveland</u>	39.8	25	21
<u>James Monroe</u>	38.4	26	13
<u>Woodrow Wilson</u>	38.4	27	9
<u>Martin Van Buren</u>	37.7	28	31
<u>Chester A. Arthur</u>	37.6	29	32
<u>Calvin Coolidge</u>	37.0	30	26
<u>Herbert Hoover</u>	36.3	31	34
<u>Zachary Taylor</u>	33.1	32	29
<u>Rutherford B. Hayes</u>	32.7	33	33
<u>Warren G. Harding</u>	32.2	34	38
<u>Andrew Jackson</u>	31.9	35	13
<u>James K. Polk</u>	30.2	36	12
<u>William Henry Harrison</u>	28.5	37	39
<u>Millard Fillmore</u>	26.9	38	37
<u>John Tyler</u>	24.6	39	35
<u>Andrew Johnson</u>	24.3	40	41
<u>Franklin D. Pierce</u>	20.0	41	40
<u>James Buchanan</u>	16.2	42	42

Варијабла:
Економско управљање, економски напредак и благостање
(Economic Management)

Председник	Тотал скор на варијабли: економски менаџмент...	Место на варијабли: економски менаџмент...	Тотал ранг ⁵³⁰
George Washington	82.7	1	2
Abraham Lincoln	80.2	2	1
Bill Clinton	76.7	3	15
<u>Theodore Roosevelt</u>	73.6	4	4
<u>Franklin D. Roosevelt</u>	70.3	5	3
<u>John F. Kennedy</u>	70.2	6	6
<u>Woodrow Wilson</u>	68.8	7	9
<u>Dwight D. Eisenhower</u>	63.9	8	8
<u>Thomas Jefferson</u>	63.8	9	7
<u>Harry S. Truman</u>	63.5	10	5
<u>Lyndon B. Johnson</u>	59.2	11	11
<u>James Monroe</u>	58.0	12	13
<u>William McKinley</u>	58.0	13	16
<u>James K. Polk</u>	57.9	14	12
<u>John Adams</u>	57.2	15	17
<u>John Quincy Adams</u>	56.2	16	19
<u>Ronald Reagan</u>	54.9	17	10
<u>James Madison</u>	53.1	18	20
<u>William Howard Taft</u>	51.1	19	24
<u>Calvin Coolidge</u>	50.2	20	26
<u>Grover Cleveland</u>	49.4	21	21

⁵³⁰ Тотал ранг представља ранг председника на основу просечног скорa на 10 истраживаних варијабли

<u>Richard M. Nixon</u>	47.2	22	27
<u>George H. W. Bush</u>	46.9	23	18
<u>Zachary Taylor</u>	43.8	24	29
<u>Rutherford B. Hayes</u>	43.8	25	33
<u>Gerald R. Ford</u>	43.6	26	22
<u>Chester A. Arthur</u>	43.6	27	32
<u>Benjamin Harrison</u>	43.4	28	30
<u>Andrew Jackson</u>	43.2	29	13
<u>James A. Garfield</u>	43.2	30	28
<u>John Tyler</u>	39.5	31	35
<u>Ulysses S. Grant</u>	38.4	32	23
<u>Martin Van Buren</u>	37.5	33	31
<u>Millard Fillmore</u>	36.8	34	37
<u>Jimmy Carter</u>	36.2	35	25
<u>Warren G. Harding</u>	34.1	36	38
<u>Andrew Johnson</u>	33.9	37	41
<u>Franklin D. Pierce</u>	33.3	38	40
<u>William Henry Harrison</u>	27.9	39	39
<u>George W. Bush</u>	25.3	40	36
<u>Herbert Hoover</u>	24.9	41	34
<u>James Buchanan</u>	24.7	42	42

**Укупни резултат процене председника
на 10 испитиваних лидерских карактеристика**

Председник	Укупан скор на 10 испитиваних варијабли⁵³¹	Тотал ранг
<u>Abraham Lincoln</u>	902	1
<u>George Washington</u>	854	2
<u>Franklin D. Roosevelt</u>	837	3
<u>Theodore Roosevelt</u>	781	4
<u>Harry S. Truman</u>	708	5
<u>John F. Kennedy</u>	701	6
<u>Thomas Jefferson</u>	698	7
<u>Dwight D. Eisenhower</u>	689	8
<u>Woodrow Wilson</u>	683	9
<u>Ronald Reagan</u>	671	10
<u>Lyndon B. Johnson</u>	641	11
<u>James K. Polk</u>	606	12
<u>Andrew Jackson</u>	606	13
<u>James Monroe</u>	605	14
<u>Bill Clinton</u>	605	15
<u>William McKinley</u>	599	16
<u>John Adams</u>	545	17
<u>George H. W. Bush</u>	542	18
<u>John Quincy Adams</u>	542	19

⁵³¹ Убеђивање јавности (Public Persuasion), кризно лидерство (Crisis Leadership), економско управљање (Economic Management), међународни односи (International Relations), административне вештине (Administrative Skills), однос са конгресом (Relations with Congress), постављање визије (Vision/Setting An Agenda), једнака права за све (Pursued Equal Justice For All) и успешност у оквиру контекста времена (Performance Within Context of Times). www.c-span.org

<u>James Madison</u>	535	20
<u>Grover Cleveland</u>	523	21
<u>Gerald R. Ford</u>	509	22
<u>Ulysses S. Grant</u>	490	23
<u>William Howard Taft</u>	485	24
<u>Jimmy Carter</u>	474	25
<u>Calvin Coolidge</u>	469	26
<u>Richard M. Nixon</u>	450	27
<u>James A. Garfield</u>	445	28
<u>Zachary Taylor</u>	443	29
<u>Benjamin Harrison</u>	442	30
<u>Martin Van Buren</u>	435	31
<u>Chester A. Arthur</u>	420	32
<u>Rutherford B. Hayes</u>	409	33
<u>Herbert Hoover</u>	389	34
<u>John Tyler</u>	372	35
<u>George W. Bush</u>	362	36
<u>Millard Fillmore</u>	351	37
<u>Warren G. Harding</u>	327	38
<u>William Henry Harrison</u>	324	39
<u>Franklin D. Pierce</u>	287	40
<u>Andrew Johnson</u>	258	41
<u>James Buchanan</u>	227	42

Прилог 3

Амерички председници: табела са биографским и историјским подацима

Амерички председници: табела са биографским и историјским подацима⁵³²

Franklin Delano Roosevelt, 32. председник

Лични подаци

Датум рођења:	30. Јануар 1882.
Место рођења:	Hyde Park, N.Y.
Родитељи:	James Roosevelt, Sara Delano
Религија:	Епископалац
Образовање:	Harvard College
Супруга:	(Anna) Eleanor Roosevelt
Датум венчања:	17. Март 1905.
Деца:	Anna Eleanor, James, Franklin, Elliott, Franklin Delano, John Aspinwall
Политичка странка:	Демократска странка
Претходне позиције:	Сенатор (1910–1913) Помоћник секретара морнарице (1913–1920) Гувернер, New York (1929–1933)
Датум инаугурације:	4 Март 1933
Крај мандата:	12. Април 1945. (преминуо на дужности)
Преминуо:	12. Април 1945.
Где је преминуо:	Warm Springs, Ga.
Где је сахрањен:	Hyde Park, N.Y.

Избори

ИЗБОРИ 1932.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Franklin D. Roosevelt	Демократска	472	57.4%
Herbert C. Hoover	Републиканска	59	39.7%
Norman Thomas	Социјалистичка	0	2.2%

ИЗБОРИ 1936.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Franklin D. Roosevelt	Демократска	523	60.8%
Alfred M. Landon	Републиканска	8	36.5%
William Lemke	“Union”	0	1.9%

ИЗБОРИ 1940.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Franklin D. Roosevelt	Демократска	449	54.8%
Wendell Willkie	Републиканска	82	44.8%

ИЗБОРИ 1944.

⁵³² Преузето и адаптирано из Graff, H.F. (2002) *The Presidents: A Reference History*, 3rd edition, Charles Scribner's Sons & Thomson Gale, New York

Погледати у електронском облику детаљније на:

Political Appendix B Table of Biographical and Historical Data
General Information <http://www.presidentprofiles.com/General-Information/index.html#ixzz1sOx3tMz6>

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Franklin D. Roosevelt	Демократска	432	53.5%
Thomas E. Dewey	Републиканска	99	46.0%

ПОЛИТИЧКИ САСТАВ КОНГРЕСА

73. Конгрес (1933–1935)

Сенат: Демократе 60; Републиканци 35; остали 1
 Конгрес: Демократе 310; Републиканци 117; остали 5

74. Конгрес (1935–1937)

Сенат: Демократе 69; Републиканци 25; остали 2
 Конгрес: Демократе 319; Републиканци 103; остали 10

75. Конгрес (1937–1939)

Сенат: Демократе 76; Републиканци 16; остали 4
 Конгрес: Демократе 331; Републиканци 89; остали 13

76. Конгрес (1939–1941)

Сенат: Демократе 69; Републиканци 23; остали 4
 Конгрес: Демократе 261; Републиканци 164; остали 4

77. Конгрес (1941–1943)

Сенат: Демократе 66; Републиканци 28; остали 2
 Конгрес: Демократе 268; Републиканци 162; остали 5

78. Конгрес (1943–1945)

Сенат: Демократе 58; Републиканци 37; остали 1
 Конгрес: Демократе 218; Републиканци 208; остали 4

79. Конгрес (1945–1947)

Сенат: Демократе 56; Републиканци 38; остали 1
 Конгрес: Демократе 242; Републиканци 190; остали 2

Подпредседници

John Nance Garner (1933–1941)

Henry A. Wallace (1941–1945)

Harry S. Truman (1945)

Наименовања

Чланови кабинета:

Cordell Hull, државни секретар (1933–1944)

Edward R. Stettinius, Jr., државни секретар (1944–1945)

W. H. Woodin, секретар трезора (1933)

Henry Morgenthau, Jr., секретар трезора (1934–1945)

George H. Dren, секретар рата (1933–1936)

Harry H. Woodring, секретар рата (1936–1940)

Henry L. Stimson, секретар рата (1940–1945)

Homer S. Cummings, државни тужилац (1933–1939)

Frank Murphy, државни тужилац (1939–1940)

Robert H. Jackson, државни тужилац (1940–1941)

Francis Biddle, државни тужилац (1941–1945)

James A. Farley, секретар поштанског саобраћаја (1933–1940)

Frank C. Walker, секретар поштанског саобраћаја (1941–1945)

Claude A. Swanson, секретар морнарице (1933–1939)
 Charles Edison, секретар морнарице (1939)
 Frank Кнох, секретар морнарице (1940–1944)
 James V. Forrestal, секретар морнарице (1944–1945)
 Harold L. Ickes, секретар унутрашњих послова (1933–1945)
 Henry A. Wallace, секретар пољопривреде (1933–1940)
 Claude R. Wickard, секретар пољопривреде (1940–1945)
 Daniel C. Roper, секретар трговине (1933–1938)
 Harry L. Hopkins, секретар трговине (1938–1940)
 Jesse H. Jones, секретар трговине (1940–1945)
 Henry A. Wallace, секретар трговине (1945)
 Frances Perkins, секретар рада (1933–1945)
 Врховни суд:
 Hugo L. Black (1937–1971)
 Stanley F. Reed (1938–1957)
 Felix Frankfurter (1939–1962)
 William O. Douglas (1939–1975)
 Frank Murphy (1940–1949)
 James F. Byrnes (1941–1942)
 Harlan Fiske Stone, председник (1941–1946)
 Robert H. Jackson (1941–1954)
 Wiley B. Rutledge (1943–1949)

Harry S. Truman, 33. председник (1945–1953)

Лични подаци
 Датум рођења: 8. Мај 1884.
 Место рођења: Lamar, Мо.
 Родитељи: John Anderson Truman, Martha Ellen Young
 Религија: Баптиста
 образовање: Средња школа
 Супруга: Elizabeth Virginia ("Bess") Wallace
 Датум венчања: 28. Јун 1919.
 Деца: Margaret
 Политичка странка: Демократска странка
 Претходне позиције: Судија у суду округа Џексон (1922–1924; 1926–1934)
 Сенатор (1935–1945)
 Подредседник (1945)
 Датум инаугурације: 12. Април 1945. (наследно Рузвелта на позицији)
 Крај мандата: 20. Јануар 1953.
 Преминуо: 26. Децембар 1972.
 Где је преминуо: Kansas City, Мо.
 Где је сахрањен: Independence, Мо.

Избори

ИЗБОРИ 1948.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Harry S. Truman	Демократска	303	49.5%
Thomas E. Dewey	Републиканска	189	45%
J. Strom Thurmond	“States' Rights”	39	2.4%
Henry A. Wallace	Прогресивна	0	2.4%

НИЈЕ СЕ КАНДИДОВАО НА ИЗБОРИМА 1952.

ПОЛИТИЧКИ САСТАВ КОНГРЕСА

79. Конгрес (1945–1947)

Сенат: Демократе 56; Републиканци 38; остали 1
Конгрес: Демократе 242; Републиканци 190; остали 2

80. Конгрес (1947–1949)

Сенат: Републиканци 51; Демократе 45
Конгрес: Републиканци 245; Демократе 188; остали 1

81st Конгрес (1949–1951)

Сенат: Демократе 54; Републиканци 42
Конгрес: Демократе 263; Републиканци 171; остали 1

82d Конгрес (1951–1953)

Сенат: Демократе 49; Републиканци 47
Конгрес: Демократе 234; Републиканци 199; остали 1

Подпредседник

Alben W. Barkley (1949–1953)

Наименовања

Чланови кабинета:

Edward R. Stettinius, Jr., државни секретар (1945)
James F. Вугнес, државни секретар (1945–1947)
George C. Marshall, државни секретар (1947–1949)
Dean G. Acheson, државни секретар (1949–1953)
Henry Morgenthau, Jr., секретар трезора (1945)
Frederick M. ("Fred") Vinson, секретар трезора (1945–1946)
John W. Snyder, секретар трезора (1946–1953)
Henry L. Stimson, секретар рата (1945)
Robert P. Patterson, секретар рата (1945–1947)
Kenneth C. Royall, секретар рата (1947)
James V. Forrestal, секретар одбране (1947–1949)
Louis A. Johnson, секретар одбране (1949–1950)
George C. Marshall, секретар одбране (1950–1951)
Robert A. Lovett, секретар одбране (1951–1953)
Francis Biddle, државни тужилац (1945)
Tom C. Clark, државни тужилац (1945–1949)
J. Howard McGrath, државни тужилац (1949–1952)
James P. McGranery, државни тужилац (1952–1953)
Frank C. Walker, секретар поштанског саобраћаја (1945)

Robert E. Hannegan, секретар поштанског саобраћаја (1945–1947)
 Jesse M. Donaldson, секретар поштанског саобраћаја (1947–1953)
 James V. Forrestal, секретар морнарице (1945–1947)
 Harold L. Ickes, секретар унутрашњих послова (1945–1946)
 Julius A. Krug, секретар унутрашњих послова (1946–1949)
 Oscar L. Chapman, секретар унутрашњих послова (1949–1953)
 Claude R. Wickard, секретар пољопривреде (1945)
 Clinton P. Anderson, секретар пољопривреде (1945–1948)
 Charles F. Brannan, секретар пољопривреде (1948–1953)
 Henry A. Wallace, секретар трговине (1945–1946)
 W. Averell Harriman, секретар трговине (1946–1948)
 Charles Sawyer, секретар трговине (1948–1953)
 Frances Perkins, секретар рада (1945)
 Lewis B. Schwellenbach, секретар рада (1945–1948)
 Maurice J. Tobin, секретар рада (1948–1953)
 Врховни суд:
 Harold H. Burton (1945–1958)
 Frederick M. ("Fred") Vinson, председник (1946–1953)
 Tom C. Clark (1949–1967)
 Sherman Minton (1949–1956)

Dwight David Eisenhower, 34. председник (1953–1961)

Лични подаци

Датум рођења: 14. Октобар 1890.
 Место рођења: Denison, Тех.
 Родитељи: David Jacob Eisenhower, Ida Elizabeth Stover
 Религија: Презбитаријанац
 образовање: United States Military Academy
 Супруга: Marie ("Mamie") Geneva Doud
 Датум венчања: 1. Јул 1916.
 Деца: Doud Dwight, John Sheldon Doud
 Политичка странка: Републиканска
 Претходне позиције: Бригадни генерал, Војска САД (1941–1942)
 Генерал-мајор, Војска САД (1942–1943)
 Генерал, Војска САД, и Врховни командант савезничких снага (1943–1945)
 Начелник генералштаба, Војска САД (1945–1948)
 Председник, Columbia University (1948–1953)
 Врховни командант НАТО снага у Европи (1951–1952)
 Датум инаугурације: 20. Јануар 1953.
 Крај мандата: 20. Јануар 1961.
 Преминуо: 28. Март 1969.

Где је преминуо: Washington, D.C.

Где је сахрањен: Abilene, Kans.

Избори

ИЗБОРИ 1952.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Dwight D. Eisenhower	Републиканска	442	55.1%
Adlai E. Stevenson	Демократска	89	44.4%

ИЗБОРИ 1956.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Dwight D. Eisenhower	Републиканска	457	57.6%
Adlai E. Stevenson	Демократска	73	42.1%

НЕМОГУЋНОСТ КАНДИДОВАЊА НАКОН ДВА МАНДАТА 1960.

ПОЛИТИЧКИ САСТАВ КОНГРЕСА

83. Конгрес (1953–1955)

Сенат: Републиканци 48; 47; остали 1

Конгрес: Републиканци 221; Демократе 211; остали 1

84. Конгрес (1955–1957)

Сенат: Демократе 48; Републиканци 47; остали 1

Конгрес: Демократе 232; Републиканци 203

85. Конгрес (1957–1959)

Сенат: Демократе 49; Републиканци 47

Конгрес: Демократе 233; Републиканци 200

86. Конгрес (1959–1961)

Сенат: Демократе 64; Републиканци 34

Конгрес: Демократе 283; Републиканци 153

Подпредседник

Richard M. Nixon (1953–1961)

Наименовања

Чланови кабинета:

John Foster Dulles, државни секретар (1953–1959)

Christian A. Herter, државни секретар (1959–1961)

George M. Humphrey, секретар трезора (1953–1957)

Robert B. Anderson, секретар трезора (1957–1961)

Charles E. Wilson, секретар одбране (1953–1957)

Neil H. McElroy, секретар одбране (1957–1959)

Thomas S. Gates, секретар одбране (1959–1961)

Herbert Brownell, Jr., државни тужилац (1953–1957)

William P. Rogers, државни тужилац (1958–1961)

Arthur E. Summerfield, секретар поштанског саобраћаја (1953–1961)

Douglas McKay, секретар унутрашњих послова (1953–1956)

Frederick A. Seaton, секретар унутрашњих послова (1956–1961)

Ezra Taft Benson, секретар пољопривреде (1953–1961)

Sinclair Weeks, секретар трговине (1953–1958)

Frederick H. Mueller, секретар трговине (1953–1961)

Martin P. Durkin, секретар рада (1953)
 James P. Mitchell, секретар рада (1953–1961)
 Oveta Culp Hobby, секретар здравствене заштите и образовања (1953–1955)
 Marion B. Folsom, секретар здравствене заштите и образовања (1955–1958)
 Arthur S. Flemming, секретар здравствене заштите и образовања (1958–1961)
 Врховни суд:
 Earl Warren, председник (1953–1969)
 John M. Harlan (1955–1971)
 William J. Brennan, Jr. (1956–1990)
 Charles E. Whittaker (1957–1962)
 Potter Stewart (1958–1981)

John Fitzgerald Kennedy, 35. председник (1961–1963)

Лични подаци

Датум рођења: 29. Мај 1917.
 Место рођења: Brookline, Mass.
 Родитељи: Joseph Patrick Kennedy, Rose Fitzgerald
 Религија: Католик
 образовање: Harvard College
 Супруга: Jacqueline Lee Bouvier
 Датум венчања: 12. Септембар 1953.
 Деца: Caroline Bouvier, John Fitzgerald, Patrick Bouvier
 Политичка странка: Демократска странка
 Претходне позиције: Конгресмен (1947–1953)
 Сенатор (1953–1960)
 Датум инаугурације: 20. Јануар 1961.
 Крај мандата: 22. Новембар 1963. (Lee Harvey Oswald извршио атентат)
 Преминуо: 22. Новембар 1963.
 Где је преминуо: Dallas, Тех.
 Где је сахрањен: Arlington, Va.

Избори

ИЗБОРИ 1960.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
John F. Kennedy	Демократска	303	49.9%
Richard M. Nixon	Републиканска	219	49.6%

ПОЛИТИЧКИ САСТАВ КОНГРЕСА

87. Конгрес (1961–1963)

Сенат: Демократе 65; Републиканци 35
 Конгрес: Демократе 263; Републиканци 174

88. Конгрес (1963–1965)

Сенат: Демократе 67; Републиканци 33
 Конгрес: Демократе 258; Републиканци 177

Подпредседник

Lyndon B. Johnson (1961–1963)

Наименовања

Чланови кабинета:

Dean Rusk, државни секретар (1961–1963)

C. Douglas Dillon, секретар трезора (1961–1963)

Robert S. McNamara, секретар одбране (1961–1963)

Robert F. Kennedy, државни тужилац (1961–1963)

J. Edward Day, секретар поштанског саобраћаја (1961–1963)

John A. Gronouski, Jr., секретар поштанског саобраћаја (1963)

Stewart L. Udall, секретар унутрашњих послова (1961–1963)

Orville L. Freeman, секретар пољопривреде (1961–1963)

Luther H. Hodges, секретар трговине (1961–1963)

Arthur J. Goldberg, секретар рада (1961–1962)

W. Willard Wirtz, секретар рада (1962–1963)

Abraham A. Ribicoff, секретар здравствене заштите и образовања (1961–1962)

Anthony J. Celebrezze, секретар здравствене заштите и образовања (1962–1963)

Врховни суд:

Byron R. White (1962–1993)

Arthur J. Goldberg (1962–1965)

Lyndon Baines Johnson, 36. председник (1963–1969)

Лични подаци

Датум рођења: 27. Август 1908.

Место рођења: Stonewall, Тех.

Родитељи: Sam Ealy Johnson, Jr., Rebekah Baines

Религија: "Disciples of Christ" Христови ученици

Образовање: Southwest Texas State Teachers College

Супруга: Claudia Alta ("Lady Bird") Taylor

Датум венчања: 17. Новембар 1934.

Деца: Lynda Bird, Luci Baines

Политичка странка: Демократска странка

Претходне позиције: Конгресмен (1937–1949)

Сенатор (1949-1961; Лидер демократске странке, 1953–1961)

Подпредседник (1961–1963)

Датум инаугурације: 22. Новембар 1963. (на позицију ступио након убиства ЏФК)

Крај мандата: 20. Јануар 1969.

Преминуо: 22. Јануар 1973.

Где је преминуо: San Antonio, Тех.

Где је сахрањен: Johnson City, Тех.

Избори

ИЗБОРИ 1964.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Lyndon B. Johnson	Демократска	486	61.1%
Barry M. Goldwater	Републиканска	52	38.5%

НИЈЕ СЕ КАНДИДОВАО НА ИЗБОРИМА 1968.

ПОЛИТИЧКИ САСТАВ КОНГРЕСА

88. Конгрес (1963–1965)

Сенат: Демократе 67; Републиканци 33
 Конгрес: Демократе 258; Републиканци 177

89. Конгрес (1965–1967)

Сенат: Демократе 68; Републиканци 32
 Конгрес: Демократе 295; Републиканци 140

90. Конгрес (1967–1969)

Сенат: Демократе 64; Републиканци 36
 Конгрес: Демократе 246; Републиканци 187

Подпредседник

Hubert H. Humphrey (1965–1969)

Наименовања

Чланови кабинета:

- Dean Rusk, државни секретар (1963–1969)
- C. Douglas Dillon, секретар трезора (1963–1965)
- Henry H. Fowler, секретар трезора (1965–1968)
- Joseph W. Barr, секретар трезора (1968–1969)
- Robert S. McNamara, секретар одбране (1963–1968)
- Clark M. Clifford, секретар одбране (1968–1969)
- Robert F. Kennedy, државни тужилац (1963–1964)
- Nicholas deV. Katzenbach, државни тужилац (1965–1966)
- Ramsey Clark, државни тужилац (1967–1969)
- John A. Gronouski, Jr., секретар поштанског саобраћаја (1963–1965)
- Lawrence F. O'Brien, секретар поштанског саобраћаја (1965–1968)
- W. Marvin Watson, секретар поштанског саобраћаја (1968–1969)
- Stewart L. Udall, секретар унутрашњих послова (1963–1969)
- Orville L. Freeman, секретар пољопривреде (1963–1969)
- Luther H. Hodges, секретар трговине (1963–1965)
- John T. Connor, секретар трговине (1965–1967)
- Alexander B. Trowbridge, секретар трговине (1967–1968)
- C. R. Smith, секретар трговине (1968–1969)
- W. Willard Wirtz, секретар рада (1963–1969)
- Anthony J. Celebrezze, секретар здравствене заштите и образовања (1963–1965)
- John W. Gardner, секретар здравствене заштите и образовања (1965–1968)
- Wilbur J. Cohen, секретар здравствене заштите и образовања (1968–1969)
- Robert C. Weaver, секретар за стамбена питања и урбани развој (1966–1968)
- Robert C. Wood, секретар за стамбена питања и урбани развој (1969)
- Alan S. Boyd, секретар саобраћаја (1966–1969)

Врховни суд:

Abe Fortas (1965–1969)
Thurgood Marshall (1967–1991)

Richard Milhous Nixon, 37. председник (1969–1974)

Лични подаци

Датум рођења: 9. Јануар 1913.
Место рођења: Yorba Linda, Calif.
Родитељи: Francis Anthony Nixon, Hannah Milhous
Религија: Квекер
Образовање: Whittier College; Duke University Law School
Супруга: Thelma Catherine ("Pat") Ryan
Датум венчања: 21. Јун 1940.
Деца: Patricia ("Tricia"), Julie
Политичка странка: Републиканска
Претходне позиције: Конгресмен (1947–1951)
Сенатор (1951–1953)
Подпредседник (1953–1961)
Датум инаугурације: 20. Јануар 1969.
Крај мандата: 9. Август 1974. (дао оставку)
Преминуо: 22. Април 1994.
Где је преминуо: New York, N.Y.
Где је сахрањен: Yorba Linda, Calif.

Избори

ИЗБОРИ 1968.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Richard Nixon	Републиканска	301	43.4%
Hubert H. Humphrey	Демократска	191	42.7%
George C. Wallace	“Amer. Ind.”	46	13.5%

ИЗБОРИ 1972.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Richard Nixon	Републиканска	520	60.6%
George S. McGovern	Демократска	17	37.5%

ПОЛИТИЧКИ САСТАВ КОНГРЕСА

91. Конгрес (1969–1971)

Сенат: Демократе 57; Републиканци 43
Конгрес: Демократе 245; Републиканци 189

92. Конгрес (1971–1973)

Сенат: Демократе 54; Републиканци 44; остали 2
Конгрес: Демократе 254; Републиканци 180

93. Конгрес (1973–1975)

Сенат: Демократе 56; Републиканци 42; остали 2
Конгрес: Демократе 239; Републиканци 192; остали 1

Подпредседници

Spiro T. Agnew (1969–1973)

Gerald R. Ford (1973–1974)

Наименовања

Чланови кабинета:

William P. Rogers, државни секретар (1969–1973)

Henry A. Kissinger, државни секретар (1973–1974)

David M. Kennedy, секретар трезора (1969–1971)

John B. Connally, Jr., секретар трезора (1971–1972)

George P. Shultz, секретар трезора (1972–1974)

William E. Simon, секретар трезора (1974)

Melvin R. Laird, секретар одбране (1969–1973)

Elliot L. Richardson, секретар одбране (1973)

James R. Schlesinger, секретар одбране (1973–1974)

John N. Mitchell, државни тужилац (1969–1972)

Richard G. Kleindienst, државни тужилац (1972–1973)

Elliot L. Richardson, државни тужилац (1973)

William B. Saxbe, државни тужилац (1974)

Wilton M. Blount, секретар поштанског саобраћаја (1969–1971)

Walter J. Hickel, секретар унутрашњих послова (1969–1970)

Rogers C. B. Morton, секретар унутрашњих послова (1971–1974)

Clifford M. Hardin, секретар пољопривреде (1969–1971)

Earl L. Butz, секретар пољопривреде (1971–1974)

Maurice H. Stans, секретар трговине (1969–1972)

Peter G. Peterson, секретар трговине (1972–1973)

Frederick B. Dent, секретар трговине (1973–1974)

George P. Shultz, секретар рада (1969–1970)

James D. Hodgson, секретар рада (1970–1973)

Peter J. Brennan, секретар рада (1973–1974)

Robert H. Finch, секретар здравствене заштите и образовања (1969–1970)

Elliot L. Richardson, секретар здравствене заштите и образовања (1970–1973)

Caspar W. Weinberger, секретар здравствене заштите и образовања (1973–1974)

George W. Romney, секретар за стамбена питања и урбани развој (1969–1973)

James T. Lynn, секретар за стамбена питања и урбани развој (1973–1974)

John A. Volpe, секретар саобраћаја (1969–1973)

Claude S. Brinegar, секретар саобраћаја (1973–1974)

Врховни суд:

Warren Earl Burger, председник (1969–1986)

Harry A. Blackmun (1970–1994)

Lewis F. Powell, Jr. (1972–1987)

William H. Rehnquist (1972–)

Gerald Rudolph Ford, 38. председник (1974–1977)

Лични подаци

Датум рођења:	14. Јул 1913.
Место рођења:	Omaha, Nebr.
Родитељи:	Leslie Lynch King, Dorothy Ayer Gardner
Религија:	Епископалац
Образовање:	University of Michigan; Yale University Law School
Супруга:	Elizabeth ("Betty") Bloomer Warren
Датум венчања:	15 October 1948
Деца:	Michael Gerald, John ("Jack") Gardner, Steven Meigs, Susan Elizabeth
Политичка странка:	Републиканска
Претходне позиције:	Конгресмен (1949–1973; Лидер републиканаца, 1965–1973) Подпредседник (1973–1974)
Датум инаугурације:	9. Август 1974. (на позицију ступио након оставке Richard Nixon)
Крај мандата:	20. Јануар 1977.
Преминуо:	26. Децембар 2006.
Где је преминуо:	Rancho Mirage, Calif.
Где је сахрањен:	Gerald R. Ford Museum, Grand Rapids, Michigan

Избори

Поражен на изборима 1976. од JIMMY CARTER

ПОЛИТИЧКИ САСТАВ КОНГРЕСА

93. Конгрес (1973–1975)

Сенат: Демократе 56; Републиканци 42; остали 2

Конгрес: Демократе 239; Републиканци 192; остали 1

94. Конгрес (1975–1977)

Сенат: Демократе 61; Републиканци 37; остали 2

Конгрес: Демократе 291; Републиканци 144

Подпредседник

Nelson A. Rockefeller (1974–1977)

Наименовања

Чланови кабинета:

Henry A. Kissinger, државни секретар (1974–1977)

William E. Simon, секретар трезора (1974–1977)

James R. Schlesinger, секретар одбране (1974–1975)

Donald H. Rumsfeld, секретар одбране (1975–1977)

William B. Saxbe, државни тужилац (1974–1975)

Edward H. Levi, државни тужилац (1975–1977)

Rogers C. B. Morton, секретар унутрашњих послова (1974–1975)

Stanley K. Hathaway, секретар унутрашњих послова (1975)

Thomas S. Kleppe, секретар унутрашњих послова (1975–1977)

Earl L. Butz, секретар пољопривреде (1974–1976)

John A. Knebel, секретар пољопривреде (1976–1977)

Frederick B. Dent, секретар трговине (1974–1975)
 Rogers C. B. Morton, секретар трговине (1975)
 Elliot L. Richardson, секретар трговине (1976–1977)
 Peter J. Brennan, секретар рада (1974–1975)
 John T. Dunlop, секретар рада (1975–1976)
 William J. Usery, Jr., секретар рада (1976–1977)
 Caspar W. Weinberger, секретар здравствене заштите и образовања (1974–1975)
 F. David Mathews, секретар здравствене заштите и образовања (1975–1977)
 James T. Lynn, секретар за стамбена питања и урбани развој (1974–1975)
 Carla Anderson Hills, секретар за стамбена питања и урбани развој (1975–1977)
 Claude S. Brinegar, секретар саобраћаја (1974–1975)
 William T. Coleman, Jr., секретар саобраћаја (1975–1977)
 Supreme Court Appointment:
 John Paul Stevens (1975–)

James Earl ("Jimmy") Carter, 39. председник (1977–1981)

Лични подаци

Датум рођења: 1. Октобар 1924.
 Место рођења: Plains, Ga.
 Родитељи: James Earl Carter, (Bessie) Lillian Gordy
 Религија: Баптиста
 образовање: United States Naval Academy
 Супруга: Rosalynn Smith
 Датум венчања: 7. Јул 1946.
 Деца: John William ("Jack"), James Earl ("Chip"), Donnel Jeffrey ("Jeff"), Amy Lynn
 Политичка странка: Демократска странка
 Претходне позиције: Сенатор (1963–1967)
 Гувернер Џорџије (1971–1975)
 Датум инаугурације: 20. Јануар 1977.
 Крај мандата: 20. Јануар 1981.
 Живи у: Atlanta, Ga.

Избори

ИЗБОРИ 1976

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Jimmy Carter	Демократска	297	50.1%
Gerald R. Ford	Републиканска	240	47.9%

Поражен на изборима 1980. од RONALD REAGAN

ПОЛИТИЧКИ САСТАВ КОНГРЕСА

95. Конгрес (1977–1979)

Сенат: Демократе 61; Републиканци 38; остали 1
 Конгрес: Демократе 292; Републиканци 143

96. Конгрес (1979–1981)

Сенат: Демократе 58; Републиканци 41; остали 1

Конгрес: Демократе 276; Републиканци 157

Подпредседник

Walter F. Mondale (1977–1981)

Наименовања

Чланови кабинета:

Cyus R. Vance, државни секретар (1977–1980)

Edmund S. Muskie, државни секретар (1980–1981)

W. Michael Blumenthal, секретар трезора (1977–1979)

G. William Miller, секретар трезора (1979–1981)

Harold Brown, секретар одбране (1977–1981)

Griffin B. Bell, државни тужилац (1977–1979)

Benjamin R. Civiletti, државни тужилац (1979–1981)

Cecil D. Andrus, секретар унутрашњих послова (1977–1981)

Bob S. Bergland, секретар пољопривреде (1977–1981)

Juanita M. Kreps, секретар трговине (1977–1979)

Philip M. Klutznick, секретар трговине (1980–1981)

Ray Marshall, секретар рада (1977–1981)

Joseph A. Califano, Jr., секретар здравствене заштите и образовања (1977–1979)

Patricia Roberts Harris, секретар здравствене заштите и образовања (1979–1981)

Patricia Roberts Harris, секретар за стамбена питања и урбани развој (1977–1979)

Moon Landrieu, секретар за стамбена питања и урбани развој (1979–1981)

Brock Adams, секретар саобраћаја (1977–1979)

Neil Goldschmidt, секретар саобраћаја (1979–1981)

James R. Schlesinger, секретар за енергију (1977–1979)

Charles W. Duncan, секретар за енергију (1979–1981)

Shirley M. Hufstедler, секретар образовања (1979–1981)

Врховни суд:

Нема наименовања

Ronald Wilson Reagan, 40. председник (1981–1989)

Лични подаци

Датум рођења: 6. Фебруар 1911.

Место рођења: Tampico, Ill.

Родитељи: John Edward ("Jack") Reagan, Nelle Clyde Wilson

Религија: Епископалац

Образовање: Eureka College

Прва супруга: Jane Wуman (разведен 1949.)

Датум првог венчања: 24. Јануар 1940.

Деца из првог брака: Maureen Elizabeth, Michael Edward (усвојено дете)

Друга супруга: Nancy Davis

Датум другог венчања:	4 Март 1952
Деца из другог брака:	Patricia ("Patti") Ann, Ronald ("Skip") Prescott
Политичка странка:	Републиканска
Претходне позиције:	Председник Удружења глумаца (1947–1952; 1959–1960) Гувернер Калифорније (1967–1975)
Датум инаугурације:	20 Јануар 1981
Крај мандата:	20 Јануар 1989
Преминуо:	25 Јун 2004
Где је преминуо:	Bel Air, Los Angeles, Calif.
Где је сахрањен:	Ronald Reagan Presidential Library, Simi Valley, California,

Избори

ИЗБОРИ 1980.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Ronald Reagan	Републиканска	489	50.9%
Jimmy Carter	Демократска	49	41.2%
John B. Anderson	Независни	0	7.9%

ИЗБОРИ 1984.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Ronald Reagan	Републиканска	525	59%
Walter Mondale	Демократска	13	41%

НЕМОГУЋНОСТ КАНДИДОВАЊА НАКОН ДВА МАНДАТА 1988.

ПОЛИТИЧКИ САСТАВ КОНГРЕСА

97. Конгрес (1981–1983)

Сенат:	Републиканци 53; Демократе 46; остали 1
Конгрес:	Демократе 242; Републиканци 189

98. Конгрес (1983–1985)

Сенат:	Републиканци 54; Демократе 46
Конгрес:	Демократе 268; Републиканци 167

99. Конгрес (1985–1987)

Сенат:	Републиканци 53; Демократе 47
Конгрес:	Демократе 253; Републиканци 182

100. Конгрес (1987–1989)

Сенат:	Демократе 55; Републиканци 45
Конгрес:	Демократе 258; Републиканци 177

Подпредседник

George Bush (1981–1989)

Наименовања

Чланови кабинета:

Alexander M. Haig, државни секретар (1981–1982)

George P. Shultz, државни секретар (1982–1989)

Donald T. Regan, секретар трезора (1981–1985)

James A. Baker III, секретар трезора (1985–1988)

Nicholas F. Brady, секретар трезора (1988–1989)

Caspar W. Weinberger, секретар одбране (1981–1987)

Frank C. Carlucci, секретар одбране (1987–1989)

William French Smith, државни тужилац (1981–1985)

Edwin Meese III, државни тужилац (1985–1988)

Richard L. Thornburgh, државни тужилац (1988–1989)

James G. Watt, секретар унутрашњих послова (1981–1983)

William P. Clark, секретар унутрашњих послова (1983–1985)

Donald P. Hodel, секретар унутрашњих послова (1985–1989)

John R. Block, секретар пољопривреде (1981–1986)

Richard E. Lyng, секретар пољопривреде (1986–1989)

Malcolm Baldrige, секретар трговине (1981–1987)

C. William Verity, Jr., секретар трговине (1987–1989)

Raymond J. Donovan, секретар рада (1981–1985)

William E. Brock III, секретар рада (1985–1987)

Ann D. McLaughlin, секретар рада (1987–1989)

Samuel R. Pierce, Jr., секретар за стамбена питања и урбани развој (1981–1989)

Andrew L. Lewis, секретар саобраћаја (1981–1983)

Elizabeth H. Dole, секретар саобраћаја (1983–1987)

James H. Burnley IV, секретар саобраћаја (1987–1989)

James B. Edwards, секретар за енергију (1981–1982)

Donald P. Hodel, секретар за енергију (1982–1985)

John S. Herrington, секретар за енергију (1985–1989)

Terrel H. Bell, секретар образовања (1981–1985)

William J. Bennett, секретар образовања (1985–1988)

Lauro F. Cavazos, секретар образовања (1988–1989)

Richard S. Schweiker, секретар здравља и људских услуга (1981–1983)

Margaret M. Heckler, секретар здравља и људских услуга (1983–1985)

Otis R. Bowen, секретар здравља и људских услуга (1985–1989)

Врховни суд:

Sandra Day O'Connor (1981–)

William H. Rehnquist, председник (1986–)

Antonin Scalia (1986–)

Anthony M. Kennedy (1988–)

George Herbert Walker Bush, 41. председник (1989–1993)

Лични подаци

Датум рођења:	12. Јун 1924.
Место рођења:	Milton, Mass.
Родитељи:	Prescott Sheldon Bush, Dorothy Walker
Религија:	Епископалац
Образовање:	Yale College
Супруга:	Barbara Pierce
Датум венчања:	6. Јануар 1945.
Деца:	George Walker, Robin, John Ellis ("Jeb"), Neil Mallon, Marvin Pierce, Dorothy Pierce
Политичка странка:	Републиканска
Претходне позиције:	Конгресмен (1967–1971) Амбасадор САД у УН (1971–1973) Председник Републиканског националног комитета (1973–1974) Шеф канцеларије САД за везу са Кином (1974–1975) Директор Централне обавештајне агенције (1976–1977) Подпредседник (1981–1989)
Датум инаугурације:	20. Јануар 1989.
Крај мандата:	20. Јануар 1993.
Живи у:	Houston, Тех.

Избори

ИЗБОРИ 1988.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
George Bush	Републиканска	426	53.4%
Michael S. Dukakis	Демократска	111	45.6%

Поражен на изборима 1992. од BILL CLINTON

ПОЛИТИЧКИ САСТАВ КОНГРЕСА

101. Конгрес (1989–1991)

Сенат:	Демократе 55; Републиканци 45
Конгрес:	Демократе 260; Републиканци 175

102. Конгрес (1991–1993)

Сенат:	Демократе 56; Републиканци 44
Конгрес:	Демократе 267; Републиканци 167; остали

Подпредседник

J. Danforth ("Dan") Quayle (1989–1993)

Наименовања

Чланови кабинета:

James A. Baker III, државни секретар (1989–1992)

Lawrence S. Eagleburger, државни секретар (1992–1993)

Nicholas F. Brady, секретар трезора (1989–1993)
 Richard B. Cheney, секретар одбране (1989–1993)
 Richard L. Thornburgh, државни тужилац (1989–1991)
 William Barr, државни тужилац (1991–1993)
 Manuel Lujan, Jr., секретар унутрашњих послова (1989–1993)
 Clayton K. Yeutter, секретар пољопривреде (1989–1991)
 Edward R. Madigan, секретар пољопривреде (1991–1993)
 Robert A. Mosbacher, секретар трговине (1989–1992)
 Barbara A. Franklin, секретар трговине (1992–1993)
 Elizabeth H. Dole, секретар рада (1989–1991)
 Lynn Martin, секретар рада (1991–1993)
 Jack F. Kemp, секретар за стамбена питања и урбани развој (1989–1993)
 Samuel K. Skinner, секретар саобраћаја (1989–1992)
 Andrew H. Card, секретар саобраћаја (1992–1993)
 James Watkins, секретар за енергију (1989–1993)
 Lauro F. Cavazos, секретар образовања (1989–1990)
 Lamar Alexander, секретар образовања (1991–1993)
 Louis W. Sullivan, секретар здравља и људских услуга (1989–1993)
 Edward J. Derwinski, секретар за питања ветерана (1989–1992)
 Врховни суд:
 David H. Souter (1990–)
 Clarence Thomas (1991–)

William Jefferson Clinton, 42. председник (1993–2001)

Лични подаци

Датум рођења:	19 Август 1946
Место рођења:	Норе, Ark.
Родитељи:	William Jefferson Blythe 3d, Virginia Cassidy
Религија:	Baptist
Образовање:	Georgetown University; Rhodes Scholar, Oxford University, England; Yale University Law School
Супруга:	Hillary Diane Rodham
Датум венчања:	11 Октобар 1975
Дете:	Chelsea
Политичка странка:	Демократска странка
Претходне позиције:	Професор права на Универзитету у Арканзасу (1973–1976) Јавни тужилац Арканзаса (1977–1979) Гуверенер Арканзаса (1979–1981; 1983–1992)
Датум инаугурације:	20. Јануар 1993.
Ослобашање од оптужби за импичмент:	12. Фебруар 1999.
Крај мандата:	20. Јануар 2001.

Живи у: Шарракуа, New York

Избори

ИЗБОРИ 1992.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Bill Clinton	Демократска	370	43%
George Bush	Републиканска	168	37%
H. Ross Perot	Ind.	0	19%

ИЗБОРИ 1996.

Кандидат	Странка	Гласови електора	Гласови грађана %
Bill Clinton	Демократска	379	49%
Robert J. Dole	Републиканска	159	41%
H. Ross Perot	Reform	0	8%

НЕМОГУЋНОСТ КАНДИДОВАЊА НАКОН ДВА МАНДАТА 1988.

ПОЛИТИЧКИ САСТАВ КОНГРЕСА

103. Конгрес (1993–1995)

Сенат: Демократе 56; Републиканци 44
Конгрес: Демократе 258; Републиканци 176;
остали 1

104. Конгрес (1995–1997)

Сенат: Републиканци 52; Демократе 48
Конгрес: Републиканци 230; Демократе 204;
остали 1

105. Конгрес (1997–)

Сенат: Републиканци 55; Демократе 45
Конгрес: Републиканци 226; Демократе 208;
остали 1

106. Конгрес (1999–2001)

Сенат: Републиканци 54; Демократе 46
Конгрес: Републиканци 222; Демократе 208;
остали 1

Подпредседник

Albert A. Gore, Jr. (1993–2001)

Наименовања

Чланови кабинета:

Warren M. Christopher, државни секретар (1993–1997)

Madeleine K. Albright, државни секретар (1997–2001)

Lloyd M. Bentsen, Jr., секретар трезора (1993–1994)

Robert E. Rubin, секретар трезора (1995–2001)

Les Aspin, секретар одбране (1993–1994)

William Perry, секретар одбране (1994–1997)

William S. Cohen, секретар одбране (1997–2001)

Janet Reno, државни тужилац (1993–2001)

Bruce Babbitt, секретар унутрашњих послова (1993–2001)

Mike Espy, секретар пољопривреде (1993–1994)

Daniel R. Glickman, секретар пољопривреде (1995–)

Ronald H. Brown, секретар трговине (1993–1996)
Mickey Kantor, секретар трговине (1996–1997)
William M. Daley, секретар трговине (1997–2000)
Norman Y. Mineta, секретар трговине (2000–2001)
Robert B. Reich, секретар рада (1993–1997)
Alexis Herman, секретар рада (1997–2001)
Donna E. Shalala, секретар здравља и људских услуга (1993–2001)
Henry G. Cisneros, секретар за стамбена питања и урбани развој (1993–1997)
Andrew Cuomo, секретар за стамбена питања и урбани развој (1997–2001)
Federico F. Рења, секретар саобраћаја (1993–1997)
Rodney E. Slater, секретар саобраћаја (1997–2001)
Hazel R. O'Leary, секретар за енергију (1993–1997)
Federico F. Рења, секретар за енергију (1997–1998)
William Richardson, секретар за енергију (1998–2001)
Richard W. Riley, секретар образовања (1993–2001)
Jesse Brown, секретар за питања ветерана (1993–1998)
Togo D. West, Jr., секретар за питања ветерана (1998–2001)
Врховни суд
Ruth Bader Ginsberg (1993–)
Stephen G. Breyer (1994–)

БИОГРАФИЈА АУТОРА

8. БИОГРАФИЈА ЛАЗАРА МАРИЋЕВИЋА

Лазар Марићевић је рођен 08.12.1969. године у Београду. Дипломирао је психологију на одељењу психологије на Филозофском факултету у Београду 1998. године са темом: Самопоштовање као антецедент ауторитарности. Магистрирао је на истом факултету, 2006. године са темом: Персонални корелати лидерства.

Радио је у Центру за развој непрофитног сектора и у Београдској отвореној школи. У Центру за развој Србије (www.razvojsrbije.org) ради од 2001. године на промоцији вредности демократије и тржишне привреде где је спровео са својим тимом велики број пројеката.

Професионално је ангажован као консултант за људске ресурсе, подизање личних капацитета и развој тимског рада и лидерства, затим за послове стратешког планирања и управљања пројектима. Као сарадника га ангажује велики број државних институција, невладиних организација, фондација и међународних институција.

До сада објавио више књига, публикација и приручника као аутор, коаутор и уредник, међу којима се истичу:

- Марићевић, Л. (2001) *Самопоштовање и ауторитарност*, Београдска отворена школа, Београд.
- Чупић, Ч., Марковић, С., Скопљак, Марићевић, Л., (2004) *Буквар демократије*, ЦРС, Београд, друго издање.
- Марићевић, Л., Добрашиновић Д., Скопљак, З. (2005) *Омбудсман – водич за усвајање функционалног закона*, ЦРС, Београд.
- Марићевић, Л., Босић, А. (2006) *Подршка предузетничкој иницијативи*, (уредник и коаутор), ЦРС, Београд, прво издање.

Аутор је образовно-информативног ТВ серијала „Хоћу да знам“ (www.hocudaznam.org) емитованог на првом програму Радио телевизије Србије у 2010. години. Циљ програма је представљање тема планирања каријере, неформалног образовања, физичког и менталног здравља и друштвеног активизма младима у Србији.

Изјава о ауторству

Потписани: Лазар Марићевић

број уписа: 736

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом:

Личност политичког лидера

Студија случаја: Амерички председници 1933 – 2001.

Антрополошко-психолошки и политиколошки приступ

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис докторанда

У Београду, 25.06.2013.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора: Лазар Марићевић

Број уписа: 736

Студијски програм

Наслов рада: Личност политичког лидера

Студија случаја: Амерички председници 1933 – 2001.

Антрополошко-психолошки и политиколошки приступ

Ментор: проф. др Чедомир Чупић

Потписани: Лазар Марићевић

изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис докторанда

У Београду, 25.06.2013.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Личност политичког лидера

Студија случаја: Амерички председници 1933 – 2001.

Антрополошко-психолошки и политиколошки приступ

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

Потпис докторанда

У Београду, 25.06.2013.

